
ప్రకటనము

—:o:—

ఈ గ్రంథము, ఇతర గ్రంథములును వలయువారు ఈ దిగువనుండు
విలాసము గలవారికి జాబులు వ్రాసి, పి. పి. పోస్టుద్వారా తెప్పించుకొనవచ్చును.

ఆంధ్రా వల్లి పింగు హౌస్,
వేపేరి, మదరాసు-7.

విజ్ఞప్తి

శ్రీకృష్ణ దేవరాయసభాలంకారములైన యష్టమహాశతపులలో నొకఁ డని పేర్కొనఁబడినవాఁడును, ప్రథమశాత్రునియొగ్గిబ్రాహ్మణుండు నగు తెనాలి-రామకృష్ణమహాశవివరునిచే రచియింపఁబడిన దై, “పాండురంగ సుకవిపద్యంబు హరువును” అనునట్లు పదసందర్భమునను, వర్ణనావైలక్షణ్యంబునను నిరుపమానంబై, శ్లాఘ్యతరకవిత్వశైలి గల దై విలసిల్లు “పాండురంగమాహాత్మ్యము” అనఁబడు నీయపూర్వమహాకావ్యము, లోఁగడ నయిదుమాఱులు ముద్రింపఁబడియుండెనుగదా! అక్కలంబున ముద్రితంబులైన ప్రతు లన్నియు విక్రీతంబులగుటంజేసియు, ఏతద్గ్రంథాభిమాను లగు సుజను లనేకులు పడేపడే కోరుటంజేసియు, ఇప్పుడు మరల యథోచితంగాఁ బరిష్కృతం బై లఘుటీకతోడ నాఱవతూరి ముద్రింపఁబడియె. ఇం దేమేని పొరపాట్లుండినను గుణగ్రహణ తత్పరు లగుదోషజ్ఞు లిట్టిస్థానిత్యంబులను దిద్ది మమ్ముఁ గృతార్థులను జేయుదురని పదింబదిగఁ బ్రార్థింపఁబడుచున్నాఁడు.

దీనిని “పాండురంగవిజయ” మనియుం జెప్పుదురు. శ్రీధగవదవతార గుణచేష్టితప్రతిపాదకంబైన యీ ప్రబంధరాజము, విహారి - వేదాద్రిమండ్రకి అంకితము గావింపఁబడినది. ఇందు స్కాండపురాణాంతర్గతం బగు క్షేత్రదైవత తీర్థమేళనంబు గలపాండరీకస్థలమాహాత్మ్యము వర్ణింపఁబడియున్నది.

శ్లో. ప్రహ్లాద వారద పరాశర పుండరీక వ్యాసాంబరీష శుక శాంక భిష్మదాగ్ధ్యకా,
యశ్శాంగదాష్టన వసిష్ఠవిభీషణాదీక పుణ్యానిమాక పగమభాగవతాక స్మరామి.”

“మ. సురకర్మండిహారణ్యైర్హిమకు వ్యా - మకా కానకుకా శ్రీపరా
శరు యశ్శాంగదు సంబరీష సరమా - జానికా వసిష్ఠం బురం
దరపుత్రైకా శుకు దాగ్ధ్య భిష్మ వెఱంగొం - దం జేయుడుదృక్తిక
త్పరుఁ డీపుణ్యుడు పుండరీకు డితనికా - భావించు మోపులనా.”

అనునట్లు పరమభాగవతండుగు పుండరీకమహర్షి చరిత్రంబును, అనేక పరమభాగవతోపాఖ్యానంబులునుం గలిగి, పరమధర్మగుబులను, పాండురంగాహ్వా యంబున విలసిల్లునర్వేశ్వరునికల్యాణగుణంబులనుం బ్రతిపాదించుటంజేసి జ్ఞాన భక్తి సాధనంబై ఇహపరపురుషార్థ ప్రదం బైన యిమ్మహాగ్రంథమును భాషాభిమానులు బోధకులు బుభుత్సువులు ముముక్షువులు నగుసుజను లంభింతురని కోని పరించి యానందింతురుగాక.

విషయ సూచిక

— ౦౩ —

ప్రథమాశ్వాసము

సంఖ్య.	పుట.
౧. శ్రీకృష్ణప్రార్థనాదికము.	౧
౨. కృతిపతివంశావతారాభివర్ణనము.	౬
౩. చంద్రవంశములు.	౧౫
౪. కథాప్రారంభము.	౧౬
౫. కాశీపురివర్ణనాదికము.	౧౧
౬. అగస్త్యమహామని సామిమలకు పెడలుట.	౨౦
౭. కుమారస్వామి అగస్త్యునిమనులతోఁగూడ రజతగిరికిఁ జనుట. ..	౧౧

ద్వితీయాశ్వాసము

౮. కుమారుండు సర్వోత్కృష్టుడైనవత శ్రీత్రతీర్థంబులు మూఁడునొక్కచోటనుండు స్థలమును దెల్పుమని శివుని ప్రార్థించుట.	౪౧
౯. శివుఁడు, పార్వతీ కుమారులకు పాండరీక స్థలమహిమదెల్పుట.	౧౧
౧౦. పుండరీక మహామని చరిత్రము.	౪౨

తృతీయాశ్వాసము

౧౧. నిగమశక్తి పాఖ్యానము.	౧౬
౧౨. నృసింహతీర్థాదుల ప్రభావము.	౧౧
౧౩. శ్రీకృష్ణావతార చరిత్రము.	౧౨౨
౧౪. శ్రీరాధాదేవి చరిత్రము.	౧౨౩

చతుర్థాశ్వాసము

౧౫. కాకము, హంసము, చిలుక, పాము, కేసరిగ, ఆవు, అనునవి మోక్షంబునొందినకథ. ౧౫౩	
౧౬. ముక్తియను సతివ్రతాశ్రీ చరిత్రము.	౧౫౮

పంచమాశ్వాసము

౧౭. భర్మరాజు తమ్ములతోఁగూడ పాండరంగ శ్రీత్రమునకుఁ బోయినకథ.	౧౯౦
౧౮. ముకర్మపాఖ్యానము - పద్మతీర్థ ప్రభావము.	౧౯౫
౧౯. అయ్యత, నియ్యతు అను మునికుమారుల చరిత్రము.	౨౦౮

శ్రీ పబ్బరాయనమః

పాండురంగ మాహాత్మ్యము

ప్రథమాశ్వాసము

— శ్రీకృష్ణప్రార్థనము :—

కాంతామశః గన్మోక్షంగి మది ధాత్రి మంచిన దత్తితి
శ్రీ కాదంబిని మీఁగి కుప్పె ననగా శ్రీహస్తముం దాల్చి ము
ల్లొంగు లొప్పదలిగించు కృష్ణుడు దయాళుగ షీలు శ్రీవైష్ణవ
స్వీకారార్హు విరూపక్షపట్టణపతి వేదాద్రిమంత్రీశ్వరుఁ.

౧

— లక్ష్మీప్రార్థనము. :—

సీ. అవతారమందె నే యభిలైకజనయిత్రి, కలశరత్నాకరగర్భసీమఁ
దోఁబుట్టువయ్యె నే తులిత కాంచనవర్ణ, వెలగి వెన్నెలకాయు వేల్పువకును
నొయకఁగుండు నే పరసావసనము ర్తి, చక్రిశాహామధ్యసాధనీధి
సఖిషేకమాడు నే యభివర్ణలంచార, గగ్గజాసితహా తేటనీట

తే. నవనిధానంబు లేదేవి జవణినిరకు, లమ్మహా దేవి శ్రీదేవి యాదిలక్ష్మీ
సగనశుభదృష్టి రామానుజయ్యసుతుని, నాదరించు విరూపి వేదాద్రినాథు.

౨

— బ్రహ్మస్తుతి. :—

ఉ. మాదికి మీరు నంచ వెలి మాపుపయిఁ మురువై నజోదుచే
భద్రమయాత్మచే భువనపాలనభేలనుచే సరస్వతి
ముదితవక్త్రుచేత నలుమోములవేలుపుచే విరూపి వే
దాద్రిచమూవిభంగు గను న యువు శ్రీయు నిరంతరాయముఁ.

౩

— సరస్వతి స్తుతి. :—

శా. కద్రూజాంగదుః డగ్బుట్టువు శరత్కద్రుబిసచంద్రికా
చిద్రూపాంచిత పద్మగర్భముఖరాజీవావళిహంసి వ
ర్ణదాక్షిణ్యలికి శరద కృష్ణ రామానుజమాత్యు వే
దాద్రిస్వామికి నిచ్చు నిచ్చలును విద్యాబుద్ధివాక్సిద్ధులఁ.

౪

అనుట. ౧. శ్రీకాంతామశః = లక్ష్మీదేవిని. కన్మోక్షంగి = పంచించి. ధాత్రికా = భూదేవిని. మంచినకా
మన్నింపగా రిత్తితిశ్రీకాదంబిని = అభూగియొక్క కాంతిసంపదయనెడి మేఘపట్టి. శ్రీవత్సయనా
= శ్రీవత్సయ అనెడి తొమ్మునందలివచ్చును. పొదగించు = వృద్ధిపొందించు || తులిత = పుటముపెట్టిన.
వెలగి = స్వచ్ఛమైన || ౩ || మాది = మాదిరి నిరంతరాయము = నిత్యమైనకుభావమాక్రియ = విఘ్నము

— ౧వ స్తుతి —

ఉ. ఈచిగురాకు నీప్రసవ మీపువ్వుఁడేనియ యెగి యొప్పిడిఁ
జాచితిరే యటంచు దనచుట్టు సుకాగులు గొల్వఁగాఁ గప
ర్దాచితచంద్రగాంగజు మైన శివాస్వామి ల్పశాఖ వే
దాచలమంత్రీకీర్తికలశాభిని వెన్నెలమాఁగ్ని నాచున్.

— ౨వ స్తుతి —

ఉ. చిగ్రసవేది మౌ కొదనుచిక్కికు విష్ణుసహస్రనామగాల్
ముద్రతి మోము మోవి నిడి మున్నుచు గోగున మేను గువ్వమఁ
భద్రనిధానమై వెలయు పర్వతకన్య విరూరిమంత్రి వే
దాద్రికి విష్ణుభక్తి మహిమాతిశయం గాన మంటు నీపుత్ర.

— ౩వ స్తుతి ప్రార్థనము —

సీ సూత్రవతీదేవి సాబగుపాలిండ్లపై, మలుపచ్చిగండంపు వలపుతోడ
శిరసులు వంచ విర్జరతోటిఁ బనిగొను తపనీయవేత్రహస్తంబుతోడ
బని యేమి యని విన్నపమునేయు సుననోరఘములమున దవ్యాయుధములతోడ
బ్రహ్మాండతోటల పాదపత్రైములెల్లఁ గనియున్ని నిద్రంపు మనసుతోడ
తే. శాక్తి రెండవమూర్తియై జగములేలు, మునిమనోహరి శ్రీసేనముగిరినారి
చేయుపనులెల్ల సఫలముల్ చేయుఁగాఁ మలరి హరిసానుజయ్యు వేదాద్రుప.

— ౪వ స్తుతి —

శా.మీఁదం దారధరాధరంబు గల యామేరు న్నగంజాలి లి
త్రాదృక్తుండచుచి స్థలిర్పు ఖగయాభస్వామి హేమప్రభ
ప్రాదుర్భావశుభప్రభంకు మచుచు న్రామానుజామహాత్య శ్రీ
వేదాద్రిశు విరూరిమందిరు జగద్విఖ్యాతికీర్తికల్యణ.

— ౫వ స్తుతి —

సీ. ధరణీభరముఁదాల్చు తన చేవయంతయు, భుజపరిమళముఁ బోషకపటిచి
మునుమిన్నుగనియైన తనప్రజ్ఞయంతయు, మతివిశేషమునగు మన్తరచి

లేమి ||౪|| కద్రూణాంగదు = శివుని చిద్రూపాలితి = స్వాగమ్యునిపముచేత సిద్ధిపది. ఇంద్రాక్ష
ఫలకీరి = వర్ణములనెడి ద్రాక్షాఫలములకు చిలుక ||౫|| ప్రగమము = పువ్వు. కపర్దాచిత చంద్రగాంగ
జలము = జటాతాలముచే కప్పబడిన చంద్ర, గంగాజలములుకల ||౬|| చిద్రసవేది = జ్ఞానసారము
నెఱిగినది. ముద్రతిక = సంహారకతోడి ఆస్తితో మున్నుచుక = మంటలుగెవ్వరు ||౭||
సోబగు = అందము. మలుపచ్చి = కొంచెముతడియాఁటిది వలపు = కానక. పనిగొను =
నియమించు. పాదపత్రైములు = అధికారిములు నేనముచిలియారి = నేనాని : వివ్వత్వసుండు ||౮||
తారధరాధరంబు = రెండిఁకొండ. తత్రాదృక్తుండచుచిక = దానినిసోలిన ముక్కుయొక్క

క. రవణింతు నొక్క శ్రీభా, గవతచరిత్రంబుఁ బరిమకల్యాణసము
ద్భవభవనంబుఁ జతుర్దశ, భవనమహారత్నసూత్రముగఁ దగుసరణిన్. ౧౮

వ. అని యిట్లభినవప్రబంధనిర్మాణకౌతూహలాయ త్రిచిత్తుండనయి యే నున్న
సమయంబున. ౧౯

సీ. తనకులాచారవర్తన వైష్ణవాచార, పర్యాయయుల కొజ్జబంతిగాఁగఁ
దనసూన్యతము పురాతనసత్యనిధులయు, న్నతికిఁ బునఃప్రతిష్ఠితముగాఁగ
దనబుద్ధి-నీతిశాస్త్రరహస్యములు తెల్ల, ముగఁదెల్పు వ్యాఖ్యానముద్రగాఁగ
దన వ్రాయుగంటంబుమొనవాడి విశ్వంభ, రాప్రజలకుఁగ్రాణరక్షగాఁగ

తే. వెలయు మంగయగురువభూవిభుని పెద్ద, సంగభూపాలమణి వ్రాయసప్రవృత్తి,
జయయుతుండైన రామానుజయ్యసుతుఁడు, భద్రగుణసీరి విరుల వేదాద్రిశౌరి. ౨౦

మ. కవులుం బౌరకులున్ బ్రధానులు నలంకారిజ్ఞులున్ ప్రాజ్ఞులున్
ధవళాత్ము ల్బిజయింప నిండుకొలువై తారేందుతారావళీ
ధవళంబైన సువర్ణకుంభయుతసాధంబందు నావాసమై
వివిధామ్నాయపురాణగుంభనకథ ల్వింశతి బ్రమోదంబున్. ౨౧

క. నను రామకృష్ణకవిఁ గవి, జనసహకారావళీవసంతోత్సవసూ
క్తినిధిఁ బిలిపించి యర్హా, సనమునఁగూర్చుండ బనిచి చతురత నినియెన్. ౨౨

సీ. తగసంస్కృతము తెనుంగుగ జేయఁ దెనుఁగుసంస్కృతముగ జేయంగ జతురమివి
నలుదెఱంగుల నెన్నఁగల కావ్యధారల, ఘనుడ వాశువునందుఁ గరముమేటి
వఖలభూమిపాలకాస్థానకమలాకరోదయతరుణసూర్యోదయుండవు
శైవవైష్ణవపురాణావళి నానార్థములు నీకుఁ గరతలామలకనిభము
లంద్రభూమిచాగ్రహారాభమైన, శ్రీతేనాల్యగ్రహారనిర్ణేత వగ్ర
తాళికాకోకిలమ వీవు సరసకవివి, రమ్యగుణకృష్ణ! రామయ రామకృష్ణ! ౨౩

పాదయ. నీటికంఠుక = కాన్తుభుజిని ||౧౪|| కప్ప = మచ్చ ||౧౫|| చాయ = పండు ||౧౬||
రూఢి = ప్రసిద్ధి. గరిమంబు = గౌరవము రవి = భవజ్ఞ-హయట. అగ్గవమేఖల = భూమి
||౧౭|| ౧౮|| రవణింతున్ = కావించును. ||౧౯|| ౨౦|| ఒజ్జబంతి = ఉపాధ్యాయులు పెట్టెడి
మేలుబంతి. వ్రాయసప్రవృత్తి = వ్రాయునట్టివని ||౨౧|| తారేందు తారావళీ ధవళంబైన =
రజతము, వంద్రుఁడు హరములవలె తెల్లనైన ||౨౨|| కవిజనసహ... నిధిక = కవిశ్వరూప నెడి తియ్యమామిడి
చెట్లచాయనకు వసంతకాలమువలె వేడుకయై మందిమాంటును స్థాయియినానని - కవులకు అను
రాగము పుట్టించెడి మందిమాంటుగలవానిని ||౨౩|| ఆశువుండుక = వడిగా కవిత్వముచెప్పు
యందు. భూమిచాగ్రహారాభము = భూదేవియొక్క స్తనముల పైనుండెడి ముత్యాలపేరునుపొలివడి.
అగ్రకాళికాకోకిలమవు = ప్రథమకాళియ నెడి వృక్షమునకు లోవెలయిననాడవు. రమ్యగుణకృష్ణ =

- క. కాండిన్యసగోత్రుడ వా, ఖండలగురునిభుడ వఖలకావ్యరససుధా
మండనకుండలుడవు భూ, మండలవినుతుడవు లక్ష్మీనూవరితనయూ | ౧౮
- క. యశముగలిగించు నీ మృదు, విశిషోక్తులఁ జాండరీకవిభుచరణిఁ జతు
ర్థశభవనవినుతముగ శుభ, వశమతి నాపేర నుడువు వరత త్వన్ని | ౧౯
- ఉ. స్కందపురాణనీరనిధి కాస్తుభ మై త్రుభవించు దేవకీ
నందను సత్కథోద్యమము నవ్యకవిత్వకళాకలాప సు
కుండసముక్త ఘటించి కడుఁగ్రొత్తగుసామ్యునిఁగించి విష్ణుసే
వం తులకించు నప్పరమవైష్ణవకోటి నలంకరింపుచూ ! ౨౦
- మ. ఉదయం బస్తనగంబు సేతువు హిమవ్యాహంబునుం జాట్టి రా
విదితంబైన న్నుహా మహాంధ్రకవితావిద్యాబలప్రాశి నీ
కెదురేరీ సరసార్థతోధన టనాపేలాపరిష్కారశా
రవ నీరూపము రామకృష్ణకవిచంద్రా! సాంద్రకీర్తీశ్వరా | ౨౧
- వ. అని సంభావించి కనకాంబరాభరణంబులం బ్రనాగించి గూఢాగ్రాస
పంచాననుండు. ౨౨
- మ. పలుకుందొయ్యలిహాళికాంతి కెనఁగల గాఁగలు నయ్యుగతిచె
క్కులఁజోలుం దెలనాకు లయ్యువిదపల్కులవంటి కప్రంపుఁ బ
ల్కులతోఁగూడిన వీడియం బొసఁగె నాకుం బద్మనాభార్చనా
కలనాపావనహస్తకంకణయుణతాఁగింబు సోరంబుగన్. ౨౩
- వ. ఇట్లు లోకోత్తరగుణోత్తరుం డగు నాప్రధానశేఖరుఁడు పరమపురుషవికర
చరిత్రంబునకు నధీశ్వరుండగుట తీర్థంబును న్నార్థంబును, జాదులు, నేపర
ప్రసాదంబును బుణ్యంబునుం బురుషార్థంబును నయ్యె నగృభ్యుడయంబునకుం
గీర్వాణాచారంబుగాఁ గృతిపతివంశావతారం బభివర్ణింపఁబూని, ౩౦

మనోహరములైనగుణములయందుఁ గృష్ణుఁడా ||౨౪|| కావ్యరససుధా మండనకుండలుడవు - కావ్య
రసమనెడి అపృథిమే అలంకారముయిన చెవిపోగుగాఁగలవాడవు ||౨౫|| మృదునిశఃస్పృశ - -
నులభోచార్పణమును తేటదనమునుగల హేటలతో ||౨౬|| నీరినిధి = సముద్రము. తులఁచు - ప్రకా
శించు ||౨౭|| హిమవ్యాహంబు = హిమాలయము. ప్రాశి = నేర్పు, సరసార్థ ... మార్గర = రసవంత
యైన అర్థముయొక్క తెలివివిహస్యుఁడయినెడి విలాసదేవ్యయ అభిగణముగాఁగలది గానఁ = సుస్వలి
||౨౮|| సంభావించి = సన్మానించి ప్రసాదించి = ఇచ్చి. ప్రభాగసంగ్రహంబుండు = సంక్రిష్టించు
||౨౯|| పలుకుండొయ్యలి = సుస్వలి లాగాలు = చక్క పలుకుట తలనాటించు = నిర్దేశించుట.
కప్రంపుఁబల్కులతో = కరువుఁ పుఁబలుకులతో వీడియంబు = తాంబూలము తోగింబుగన్ =
అతిశయంపఁగా ||౩౦|| లోకోత్తరగుణోత్తరుండు = లోకమునందు మేలైనగుణములచేత అధిష్టించు.

— శృతిపరి సంకల్పము —

సీ. మిగులఁ గన్నోదనిన బిగున యెక్కుఁగుగాని, కరుణాకటఁజుపీక్షణమువాఁగు
దంష్ట్రావిటంకవర్ధనమ యెక్కుఁగుగాని, ముష్టదండదురు నేలు మోమువాఁడు
నరమృగ దేహవిస్ఫురణ మెక్కుఁగుగాని, బహుశోకమిది నరూపంబువాఁడు,
దైత్యుడండించు నుద్ధతియె యెక్కుఁగుగాని, శ్రేణిదనావళిల రక్షించువాఁడు ౩౧

తే. నాఁగ గరుడాద్రసింహాసనముననుండి, యెల్ల దగిముల నేలు లక్ష్మీస్వరుండు
శ్రీయహోబలనరసింహనాయకుండు, శరమరణగోత్రముంఁగిరిక్షణ మొనర్చు.

చ. జరరవసత్ప్రిపంచసురస త్తిహళిల్లు డశేషయోగిరా
ణ్ణరహృదయుండు మానిదనమ్మాస్య డు ధన్యుఁడు ముక్తకామిని
కరినకుచద్యయానిపితకాంచనమాలికపేళికిల్లు డా
శరమరణర్షి శేఖరుఁ బ్రశంస యొసర్పఁడుగం జగంబులన్. ౩౨

తా. అవిర్భావమునొండఁ దత్కులమునం దప్యహతైశ్వర్యల
క్ష్మీవంతుండు విహారిక ర్త సచివశ్రేష్ఠుండు విద్యాహయ
గ్రీవుం డన్నయమంత్రి యవ్యభుని సత్కీర్తు ల్వ్యభుంభించు న
ద్యావాపృథ్వ్యవ కాశపుంభత నిజవ్యాపారపారీణతన్. ౩౩

ఉ. ఆసచివావతంసముకులాంగన చెల్వగు లక్ష్మమాంబ గౌ
రీసతియో యదుంధతియొ రేవతియో యల యాదిలక్ష్మయో
వాసపురాణియో యనఁగ వాసియువన్నయుఁ గల్గి కీర్తులన్
జేసినమూర్తి మేలు పతిచి త్రమువచ్చిన సచ్చరిత్రలన్. ౩౪

ఉ. అన్నయలక్ష్మమాంబనుతు లర్ధినిధానము తిప్పరాజు, సం
పన్నుండు రంగరాజు, బ్రతిభానిధి గుండమరాజుఁ బొల్చి రా

పరిర = పరివారియొక్క. బాదులున్ = బాటిపువ్వులును అభ్యుదయంబునకున్ = మేలు
పొందుటకు. కల్పాకాచారంబు = కుభమునకుఁబుట్టెన నడవడి ||౩౦|| మిగులన్ = తెప్పలను
మించ . మిడిగ్రుడ్లతో. దంష్ట్రావిటంకవర్ధనము = ఇంటిముండురునందలి పావురాగూండ్లవలెఁగాన
వచ్చెడి కోఱలపెంపే. విస్ఫురణము = ప్రకాశము. ఉదట = నిక్కు ||౩౧|| జరర...తుల్యుండు =
కడుపునందువాసముచేయుచున్న లోకములుగలవాఁడైన విష్ణుదేవునితోఁగూనుండు అశేష...యుండు
= ఎల్లయోగీశ్వరులకు మర మైన మనకుగలవాఁడు పేళికిల్లుండు = మానునిఁబోలినవాఁడు ||౩౩||
అవిర్భావమునొండఁ = శుభ్రము. అవ్యాహతిము = వర్ధముకానిది విద్యాహయగ్రీవుండు =
చదువునందు హయగ్రీవుఁడైనవాఁడు ద్యావాపృథ్వ్యవ ... పారీణతన్ = అకాశమునకు భూమికి
నడిమియొడమును నందులేనిదిగాచేయునట్టి తనపనులయొక్క పారిమును ముట్టుటచేతను ||౩౪||
కులాంగన = గృహిణి = పెండ్లాము. వాసి = గొప్పతనము. వన్నె = పొగడ్త. చెల్వగున్ = ఇది

సన్నతభాగ్యవర్ధనుల సన్మతి శౌర్యము ధైర్యము స్వయా
భ్యన్నతి నీతిరీతి జయ మొప్పును నేర్పును నెన్ని గాని మే? 37

క. ఆ మువ్వరిలో రంగను, ధీమణి దీపించె వంశతిలకం బుంపుక
శ్రీమహతిగంగమాంబి, రామారాణియరాగరసరంగిణియై. 38

క. ఆ రంగరాజకీర్తలు, శ్రీరంగనివాసహాసశివకరలక్ష్మిం
శరంగం గిగుచు నసానుల, గంగింగ నెగుచు నెరిని గాహాసి యని. 39

సీ. శ్రీమదష్టాక్షరీసేవై కనిపూచుండ, సార్వసారసం కేళి వేది
పనిచితిదివ్యప్రబంధసంధానుండు, మహతిసౌదర్మ్యమునువిడుగడు
నవ్యవైష్ణవపురాణచతుష్టయజ్ఞుండు, నిజసమయావననిపుణబుద్ధి
సరస్వరామాయణసప్తకాండజ్ఞాత యా? వంచారు స్తవాభిశోభి 39

తే సలినిధిజాలజంఘాల జలవిశాల ధూళీపాలీభరాళీక ధూమిభూషు
శంకితాత్మప్రతాపవై శ్యానరుండు, గంగమావ్రాణవిభుఁ డొప్పు రంగరాజు. 40

శే. దశరథేశ్వరుధార్యయై ధన్యమహాసు మున్ను కౌసల్య శ్రీరాముఁ గన్నకరణి
రంగయామాత్యునతియైన గంగమాంబు మతిచుదున్మంత్రిశ్రీ రామమంత్రిగనియె. 41

క. ఆరామరాజువాహిని, వారాకర మొకటిగాఁ జెప్పెముగి మున్ను
శ్రీరామరాజువాహిని, వారాన్నిధులేకు చాఁచి నర్తలు నవలనె. 42

సీ. పుడమిపై నడనేర్చి యడుగుఁ బెట్టెను నాఁడ, ధర్మంబులెల్లపాదముల నిలిపె
జలివిలిపలుకులు పలుకనేర్చిననాడె, సత్యభాషాహరిశ్చలద్రుఁ డయ్యె
వరుసమీఁదిటివ్రాలు వ్రాయనేర్చిననాడె, కమిచి దిక్కులజయాంకములువ్రాసె
ముఖ్యవ్రతస్ఫూర్తి ముంజిఁగట్టెనునాడె కవులబ్రోసుటకుఁ గంఠముగట్టెరంగ 43

శే. సంబమాంబికఁగ శ్యామలమైననాడె, వాసిగఁగ నేర్చిలక్ష్మికి నేనవెట్టె
ధైర్యహేమాద్రి ప్రజ్ఞ శాంతపునూద్రి రంగయామాత్యవసుని శ్రీగాఁగుపండ్రి. 44

క్రియాపదము || 37 || అగ్నినిధానము = యాచకులకు నిధి. అన్నయాభ్యున్నతి = అగ్నినిధానము || 38 || 39 ||
శివకర = మేలుచుండు శేయునట్టి ఎఱుమక = తలుపును. రామసి = శేరికత్తి || 39 || సంభవేది =
ఏర్పాటు తెలిసిననాడు. పరిధి = అలవాటు చేయుటచేసె. శౌదర్మ్యమునువిడుండు = సుదర్మ్య మంత్రిము
సతీగణి వాఁడు నవ్య = సుగంధద్రవ్యము గలవగుగావన దన ముఖము దిక్కులముగొనటయందు.
సలినిధి = సముద్రము జంఘాల = మక్కిరివడిగావునట్టి. ధూళిపాలీభగ = దుమ్ము గాఁబయ్యె
అతిశయమనెడి అళి = అబద్ధపు భూమి = మిక్కిలి అత్యుచితాప = తన ప్రతాపమనెడి. శ్రీశ్యా
నరుండు = అగ్నిగలవాఁడు ప్రాణవిభుఁడు = పెనిమిటి || 39 || సుదన్మంత్రి = బృహస్పతి || 40 ||
వాహిని = నేనవాగ్దాటి. వారాన్నిధులు = సముద్రములు. || 40 || జలినిలి = కొంచెము వచ్చిరాని. కమిచి
= అక్రమించి. ముంజి = దర్భములత్రాడు. ముంజిఁగట్టెనునాడె = తిపయనమునాడె. కల్యాణము =

సీ. సంహృతాంహస్సూర్తిసింహాసనుండు నృసింహవిక్రము గు నృసింహశైరి
త్రయ్యంతవాసనాగ్రహబుద్ధినోయ్యారి, యొయ్యారి రామానుజయ్యగారు
గంగాతిరంగసారంగలా ఛనదీప్తి, బొంగు చిర్తికరాజు రంగరాజు
ఇరణాగతత్రాణకేరుణాచరణశేలి, వరదరాజులబోలు వరదరాజు

తే. ననగ శ్రీరామవిభునిఁ నంబునుకును, గలిగి రామచంద్రతారాగర్భ గతిఁ బ్రసస్తి
నలుపు రాత్మజ తాదార్యసలిలనిధులు, భజనశాయికి నాంగుభుజములన్లు. ౪౨

తే. అందు నగ్రజుఁ డఖలవిద్యావినోది శ్రీనృసింహస్వస్త్వాప్రసింహ మలరు
లీల లక్ష్మమ్మ తనకు నిల్లులుగాఁగఁ జేలఁగె లక్ష్మీనృసింహవి శేషముడ్ర. ౪౩

క. శ్రీనరసింహుని లక్ష్మీ, మానసశి వెంగళాఖ్యమంత్రీశ్వరుడన్
గోనప్పయు ననఁడగు వి ద్యానిధు లిరువురును బుత్తులై మని రవనిక. ౪౪

క. నయవినయంబులకై వడి, జయ తేజములట్లు విభవశమములక్రియ న
వ్యయయశులు వెంగళయ రో, నయ లిరువురు వెలసి రవనినాధార్పిశులై. ౪౫

క. ఆవెంగళ మంత్రీశ్వరు, దేవికి శ్రీ యాబళాఖ్యతిలకవతికి
ధావిభుదేవేరియు నల, కావేయు నీడుజోడు గారివకళలన్. ౪౬

క. గానకళాతుంబురుఁ డనఁ గా న మవిద్యావివేకగౌరవలక్ష్మీ
జాని యనంగా నిద్ధరఁ గోనప్రభుఁ డొప్ప మంత్రీకులతిలకంబై. ౪౭

తే. ఆవిదేహాధిపతిపుత్రి యాశ్వభార్య గాఁగ విఖ్యాతి బొందు రాఘవునికరణి
రాఘవాం శాధనాథుడై శ్లాఘమూరు, శ్రీనృసింహునితోనప్ప సిరులకుప్ప. ౪౮

ఉ. సామజరక్షణుం గొలిచి సన్నతికెక్కిన భాగ్యశాలి శ్రీ
రామచమూపశేఖరుని రంగనిమంత్రి నసంతమాంబికా
స్వామి నుతింతు మన్మథభుజానతిపుష్పధనుర్మధూళిధా
రామధురోక్తిగుంభనభరస్ఫురణాపరిణాహచాతురిన్. ౪౯

చ. ఉరుదుతి రంగమంత్రితనయుల్ విలసిల్లిరి పుల్ల మల్లికా
హరదర హాసహీరహిమహారిపటీరయశోధురంధరుల్

పెండ్లి. సేన = తలత్రాఁబు. ||౪౨|| సంహృతాంహస్సూర్తి = నశింపఁజేయఁబడినసాపముల ప్రకాశముగల
త్రయ్యంత = వేదాంతములయొక్క గ్రహ = గ్రహించునట్టి, సారంగలాఞ్ఘన = చంద్రునిదైన ||౪౩||
౪౪|| ౪౫|| ౪౬|| రాధావిభుదేవేరి = విష్ణుదేవునిపట్టపురాణి యగు లక్ష్మీ ||౪౭|| లక్ష్మీజాని =
లక్ష్మీదేవినిమిటి - విష్ణువు ||౪౮|| ౪౯|| చమూపశేఖరుని = సేనాపతిశ్రేష్ఠుని స్వామి = పెనిమిటి.
మధూళి = మధువు = తేనె. గుంభనస్ఫురణాపరిణాహచాతురీ = కూర్చుండుట అతిశయమువలని
ప్రకాశముయొక్క విక్రమమునవచ్చుచేత. ||౫౦|| పుల్ల = విశిష్టుని. హీర = వజ్రముని. హర =

వరదయ గల్గువాడు గుణవంతులు శాంతులు శాంతిచంద్రములే
వదయమంత్రివుంగవుఁడు వాసవతుల్యుఁడు రాఘవయ్యుఁడు. ౧౦

క. రంగయవరదానూత్యు వి, హంగమవిభుగవనభవనహంసధ్వజ సా
రంగధర హరినిభవా, గంగాశృంగారితాస్యకనులు నుతింతుఁ. ౧౧

సీ. సమకూర్పుగా నేర్చు సకలవైష్ణవశాస్త్ర, సిద్ధాంతశుద్ధాంతసిద్ధిగమ
హవశింపఁగా నేర్చు సఖలావనిచక్ర, సామ్రాజ్యపూజ్యవిశాలలక్ష్మి
వలసింపఁగా నేర్చు వాలాదుఁజూపుల, కోపులుచూపు చకోరదృశలఁ
బాలింపఁగా నేర్చు శాంధవకవిగాయ, కార్థార్థినివహంబు ననుదినంబు. ౧౨

తే. దండనాథుని మాత్రుఁడ దశనిశావ, కాశసంపూర్ణవిజయప్రకాశశాలి
రంగయామాత్యువరదయ్య ప్రకటశౌర్య, ధారి వాచాధరాధరధారిశయ్య.

క. తిమ్మాంబ యక్కమయు వర, దమ్మయు వరదప్పభార్యలై వెలసిరి తే
జమ్మున శక్తిత్రయము వి, ధమ్మున సకలోన్నతప్రథాప్రథితమహి. ౧౩

ఉ. మున్నొకరాఘవుండు తలమోచి భజించు విభీషణాదుల
మన్ననఁ బ్రోచెఁ గాచె నను మాటలెకాని గుణప్రసన్నతఁ
బ్రన్నఁడనంబుఁ జూపగల రంగయరాఘవమంత్రి నిచ్చులు
వన్నకుఁడెచ్చు నిచ్చు నభివాంఛితవస్తువు లర్థికోటికి. ౧౪

క. తేజమున రాఘవుని యం, భోజేక్షణ తిస్యమాంబ పోల్పందగు నా
రాజేవసదన శారద, రాజార్థకిరీటపూర్ణరాజనిభాస్య. ౧౫

క. శ్రీరామమంత్రివరదను, ధీరత్నముకులవధూటి దీపించు యశో
దారహారిమణ విష్ణు, శ్రీరంజిత కొండమాంబ చిరపుణ్యముల. ౧౬

కీ. ఆనందతులకుఁ గలిగిరి, గాదిలి సత్పుత్రవదులు గనుగొండనయ్య
శ్రీదనగు నాభయ్యయు, వేదస్మృతిజాయమానవినయనయగతి. ౧౭

ముత్యాలపేరు వర = మేలైన. పటే = మంచిగండము ||౧౮|| హంసధ్వజ = హంసధ్వజుడను గొప్ప
భక్తుని ||౧౯|| హవశింపఁగా = ధరింప వాలారు = దీర్ఘములైన కోపులు = అందములు. చకోర
దృశల = శ్రీలను ప్రకటశౌర్యధారి = ప్రసిద్ధమయిన శూరత్వమును ధరించినవాఁడు. వాచాధరా
ధరధారిశయ్య = మాటలచేత విష్ణుదేవుని పాసునైన శేషుఁడు ||౨౩|| ప్రథా = ప్రసిద్ధి. ప్రథిత =
ప్రసిద్ధమయిన ||౨౪|| తలమోచి = (అజ్ఞ) తలనిడుకొని ప్రోచె = పోషించెను. కాచె = ఆపదల
తొలఁగించికాపాడెను. ప్రన్నఁడనంబు = మనోహరత్వము. అర్థికోటి = యాచకుల సమూహము.
అభివాంఛిత = కోరఁబడిన ||౨౫|| రాజార్థ కిరీట = అర్థచంద్రుఁడు కిరీటముగాఁగల శివునియొక్క
||౨౬|| కలవధూటి = గృహిణి - పెండ్లియు. రమణ = విభమున ||౨౭|| గాదిలి = ద్రియమయిన,

క. కనుగొండ యితనిదైర్యము, పెనుగొండగు నవని నెదిరి ఫీతిఁబరఁగ వే
చనుగొండలకనఁగాఁ దగు, కనుగొండయ నాగమాంబికావల్లభుఁడై, ౧౮

ఆ. అతనిసోదరుండు మతికళాజంభారి, గురుఁగు బంధులోకేసురభి వెలయు
సౌభళ్యాఖ్యమంత్రి యాబళా! యీతని, జయము నయము నగుచు జనులు పొగగె, ౧౯

ఉ. ఇ మ్మనవద్యహృద్యసముదీర్ణగుణాళికిఁ గల్పవృక్షపుం
గొమ్మ నవీనదానగుణగుంభనసంభృతిఁ బద్మవాభుఁగ
న్నమ్మ నరామరస్తుతజయస్థితి కాళిమంత్రిభార్యగౌరవ
నమ్మమ యమ్మదద్విరదయానకు నేసతు లీడు ధారుణి, ౨౦

ప. ఏవంవిధాన్వవాయపయఃపారావారంబునకుఁ దారకాకమనాకృతి యగుకృతి
పతి తెఱఁగెట్టిదనినః, ౨౧

ఉ. మానితరాజితద్యుతి సమంచితమోహనమూర్తి వైష్ణవ
జ్ఞానపరాయణుం డమృతసాగరరాజగభీరుఁ డర్థిసం
తాననురద్రుమం బతఁడు దానన నానతశాస్త్రిపుండు రా
మానుజమంత్రి వర్ధిలు మహామహుఁడై నిజవంశకర్తయై, ౨౨

నీ. కతపత్ర మిడవచ్చుఁ గలగాంచునపుడైనఁ, గోరికఁ బరకాంతఁ గోరఁడనుచు
ముడియవైవఁగవచ్చు మొనదారసించిన, శూరత్వమున పెన్ను చూపఁడనుచు
దిబ్బెమెత్తఁగవచ్చు నబ్బురంబగుకల్పి, మేరమీరినరీతి మెలఁగఁడనుచుఁ
జేసఁపఁగావచ్చు శివుమీదనేనియుఁ, బూనికతోఁ బల్కి బొంకఁడనుచు

. తే. జలధివలయితవసుమతీస్థలవతంస, భాసురాంససమాశ్రితప్రాధకీర్తి
శతమతణిగోత్రభవమంత్రిచక్రవర్తి, యైన రామానుజయ్యకున్దై కడంగి, ౨౩

తా. రాధానాథపదాబ్జభృంగ మగు నా రామానుజమాత్యు తే
జోధారావళిభాను భానునుపమం జూపట్టు మిత్రాంబుళో
ద్వోధంబుం బ్రితిపత్నకైరవనిరుద్వోధంబు నిర్హంక్రియా
సాధుత్వంబు వహింప దుర్దమతమస్సంబాధముల్ జాఱఁగన్, ౨౪

జాధుమాన=శ్రుట్టుచున్న ||౧౮|| కనుగొండ=చూడుడు ఎదిరి=పగవాడు ||౧౯|| సురభి=
కామభేషపు ||౨౦|| ఇమ్ము=స్థానము అనవద్యహృద్యసముదీర్ణగుణాళికి=నింద్యములు కానివియు,
చుననునకింపయినవియు, ఘనమయినవియు నైనగుణములపట్టికి సంభృతి=భరించుట ||౨౧|| తార
కాకమనాకృతి=నక్షత్రములకు కాముకుడైన చంద్రునిఁబోలినవాడు ||౨౨|| సంతాన=సమాహము
యొక్క ||౨౩|| కతపత్రము=ప్రమాదపత్రక. మొన=సేన. దిబ్బెము=దీపము ||౨౪|| భాసు=
ప్రకాశముచేతను. భానునమణి=చూడ్యునిపోలికను. ఉద్వోధము=వికాసము. నిరుద్వోధము=

క. కామగపీనురతరువులు, వేమాఱును నిచ్చుఁ దవులు విడి బేరముగా
రామానుజయ్య దాన, ప్రామాణికముద్ర కొంగుబంగార మగున్. ౬౫

శా. ఆ రామానుజమంత్రించుఁడు వివాహంబయ్యె నెయ్యంబుతో
భారద్యౌజపవిత్రగోత్రనిధికి బల్బాటి కన్నయ్యకున్
గారామైనకుమారికాతిలకమున్ గౌరీధరాశారదా
మారామాపరమప్రసిద్ధమతి న మ్మాజమ్మఁ దేజంబునన్. ౬౬

సీ. తొడవులు పెక్కులు దొడివియుండెనెకాని, సత్యంబు తనకు నిబాలతోడవు
చుట్టలనురభియై సొబగు నొందెనెకాని, నెనరై న చుట్టంబు దనకుఁ గీర్తి,
కులదై వతిం బహోబలనాధుఁడనెకాని, పతిమూర్తి పరమదైవతియు తనకుఁ
బక్కఁదిసంబులు ససాజులులనెకాని తన చక్కఁదనము వర్తనమునంద

తే. యనఁగ విలసిల్లె నిఖవిద్యారహస్య, పరమవిష్ణుసపాండిత్యభద్రమూర్తి
విప్రసురశాఖ రామానుజప్రధాన, మాళియర్ధాంగలక్ష్మీ యమ్మాజియమ్మ.

క. ఇమ్మహి రామానుజవిభు, నమ్మాజమ్మకు జనించి రబ్బభవముఖా
బ్జమ్మలఁబోలిన సుతర, త్నమ్మలు నలువురు నుదారణాజితశరధుల్. ౬౭

సీ. మద్రేశనిభసమున్నిద్రశోర్యోదేశ, విద్రావితారి వేదాద్రిశౌరి
విష్ణుపదధ్యాననిష్ఠాతవిజ్ఞాన, కృష్ణుండు శ్రీరామకృష్ణమంత్ర
శరశరచ్చంద్రికాహరహరహిమహీర, కరకీర్తివరశయ్య తిరుమలయ్య
పశ్చులితత్యాగలక్ష్మీకరోద్యోగ లక్ష్మలక్ష్మీతమూర్తి లక్ష్మణునుఁడు

తే. ననఁగ వెలసిరి రామానుజయ్యసుతులు, దశరథతోఁగిపాలనందనసమ్పద
దైవతేశమదావళదంతరేఖ, సురగపర్యంకనిజచతుర్వ్యాహలక్ష్మీ. ౬౮

ఉ. ముద్రితవైరివక్త్రు లగు మువ్వరు తమ్ములు, బంపుసేయ వే
దాద్రి విరూరిమందిరుఁ డహర్పతితేజుఁడు రాజులున్ యశో -

విశాసములేమి—సంకోచము. దుర్దియతిసుస్సంబాధములు—అణఁపరాని శోక మలయొక్క రాయిడులు
||౬౫|| కామగపి=కామ భీనువు. తివులువిడిచెరిము=అంటియంటని వ్యాపారము ||౬౬|| గారాము=
గారాబము ||౬౭|| తొడివి=తొడిగి—భరించి సొబగు—అందము వర్తనము=నడవడి. విలసిల్లెన్=
పిప్పెను విప్రసురశాఖి=బ్రాహ్మణులకు కల్పవృక్షము ||౬౮|| ఉదారణాజితశరధులు=బాత్తు
త్వముచేతిగలువఁబడిన సముద్రముగలవారు ||౬౯|| సమున్నిద్ర=శాగ్రత్తగల. విద్రావితారి=
యద్భుతమునుండితొలగి పాటిగోయినశత్రువులుగలవాఁడు నిష్ఠాత=పేర్వకల. పశ్చులిత=శిష్టులెత్తి
బడిన—పిలాసమునొందిన. లక్ష్మణుగఱుతు, మదావళ=ఏయగురియిక్కి చతుర్వ్యాహలక్ష్మీకా=
వాసుదేవ సంకర్షణ ప్రద్యుమ్నా నిరుద్ధులనెడి నాలుగుమూర్తులనిచనలయొక్క కలిమిని. ఇక్కడ—

భద్రుడు రామభద్రుని ప్రభావనయు గురుభక్తియు బ్రతా
పద్రవిణప్రసిద్ధియును బంధుజనంబు ప్రియంబు సేయఁగఁ.

20

సీ. పట్టె వట్టువయును బరిపుష్టి తలకట్టు, గుడి న్నకియ్యయు నుడియు ముడియు
నై త్వంబు సేత్వంబు నందంబు మందంబు, గిలుకయు బంతులు నిలుపు పాలుపు
నయము నిస్సందేహతయు నొప్పు మురుపును, ద్రచ్చి వేసినయట్లు తనరుటయును
షడ్వర్గశుద్ధియు జాతియోగ్యతయును, వృద్ధిప్రియంబును విశదగతియు

తే. గిలుకొన వ్రాయసంబులు వ్రాయవ్రాయ, గొంతు కొనరును జేతప్పు గొనకయుండు
లలితముక్తాఫలాకారవిలసనమున, మతిమరున్మన్త్రి వేదాద్రిమన్త్రి వరుఁడు. 21

తే. మాద్రిమీరు విరారి వేదాద్రిరాజు, దానధారార్థ మఖిలప్రభావనదుల
వెచ్చ పెట్టుటఁడలకియో విబాధతటిని, తెరుణ శిశిహాలి జడలలోఁజాగియుండు

ఉ. చేతులు ద్విప్వచుఁ బ్రభులచేతల నూరిక దున్వసితులై
యేతులఁబోవుచుఁ దిరుగు నిప్పటిమంత్రులు తంఁకు లిందఱుఁ
భూతలకల్పవృక్షముఁ బ్రభుతగుణాఘృని సర్వలోకవి
ఖ్యాతు వినీతు వేదగిరి గాతరచిత్తులు పోలనేర్తురే

23

సీ. కజరించి చూచెనా కవిగాయకార్థార్థి, నివహగేహంబుల నెఱయుసిరులు
కోపించిచూచెనా కొండతో నెనవచ్చు, ననవచ్చునతిఁడైన నవనిదూఱు
మెచ్చిమన్నించెనా మెదుకపాలనుఁడైన, దొరతనంబువనిల్చి పరిధవించుఁ
బొందుగావించెనా భవి నెట్టిఖలునకు, నాదట కరుణాప్రసాద మొనఁగు

తే. మంత్రిమాత్రుండె దుర్మంత్రి మధనకథన, చూచుచర్చాచమత్కారచక్రవర్తి
యద్రినిభుఁడు విరారి వేదాద్రి రామ, భద్రపాదసరోరుహబంధరంబు. 24

మ. జలజాతౌగ్రీమసరోజవట్పదము విశ్వామిత్రగోత్రోద్భవుం
డలఘుప్రాభవుఁ డర్థిలోకసులభుండై కీర్తిఁ బెంపొందు నా

లక్ష్మీకా అనగా విధమున అని అర్థము ||౨౦|| ముద్రితముద్రచేయఁబడిన. పుపు = చెప్పినపని.
యశోభద్రుఁడు = కీర్తిచేత మేలైనవాఁడు. ద్రవిణ = బలము ||౨౧|| నుడి = వట్టువనుడి. ముడి =
మాముడి = శాముడియును = మావత్తు, తావత్తు. గిలుక = వలపలగిలుక పాలు పు = విధము. త్రచ్చి =
తరిచి = తరిమెనెట్టి. మరున్మంత్రి = బృహస్పతి ||౨౨|| తెలుఁగి = భయపడి. విబాధతటిని = దేవనది
గంగ ||౨౩|| ఏతులఁబోవుచుఁ = నిత్యము ప్రభూత = గొప్పలైన. వినీతు = వినయముగలవానిని.
తాతరచిత్తులు = పితరిగుండెగలవారు ||౨౪|| నెఱయుక = నిండును మెదుక పాలనుఁడు = అద్భుత
హీనుఁడగుమాధుఁడు. పరిధవించుక = అతిశయించును. పొందు = స్నేహము. చర్చా = విచారణ.
బంధరంబు = తుమ్మెద ||౨౫|| తాతాస్తి = తాతహస్తి ||౨౬|| వేదనిశ్వాసుఁడు = బ్రహ్మ. ధృతికా
= భరించుటచేరి. విహంగేంద్రగమనుఁడు = విష్ణువు. శరధి = సముద్రము. హరువు = మనోజ్ఞత ||౨౭|| దైవక

కలకాశాస్త్రీతనూభవక్ సుగుణలక్ష్మ్యో దిర్మలాంబ నృభల్
వెలయంగాఁ గులకాంతః జేసి వెలసెన్ వేదాద్రి భద్రోన్నతిఁ. ౮౫.

సీ. వృషభేంద్రగమనుఁ డీ వేదాద్రినాథుండు, గిరిరాజతనయ యీ తిరుమలాంబ
వేదనిశ్వాసుఁడీ వేదాద్రినాథుండు, ధృతి శారదాంబ యీ తిరుమలాంబ
విహగేంద్రగమనుఁ డీ వేదాద్రినాథుండు, శరధిసూరి యీ తిరుమలాంబ
విబుధాధినాథుఁ డీ వేదాద్రినాథుండు, ధర శచీదేవి యీ తిరుమలాంబ

తె. యనఁగ ననుకూలదాంపత్యవినుతమహిమ. హరువుదీపించె నొం! వేదాద్రివిభుఁడు
హరియశుఁడైన కలకాశసాస్త్రీ తనయ, తిరుమలాంబయు నిత్యపరిష్కలుక్షి.

సీ. వేదమార్గప్రతిష్ఠాదైవతక్షేమఁ, డభ్యస్తపిష్టర్పనార్ధిరాశి
యతిరాజరచితభావ్యగ్రంథనిర్ణేతి, యఖలపురాణేతిహాసకన్త
బంధురదివ్యప్రబంధానుసంఘాత, పంచసంస్కార ప్రపంచచామర
వాధూలమునిచంద్రవంశవర్ధనమూర్తి, సకలదేశాచార్యనికరగురువు

తే. పట్టమేనుంగు శ్రీరంగపతికి నణ్ణ, గారిగఁ బూంబురాశినిహారరశ్మి
సారసాహిత్యసర్వస్వ శయ్య నేటి, యాశవందాదు కంచాశయ్యప్పగారు. ౮౬

శా. తత్తాదృగ్విభవప్రభావనిధిఁ గంచాఃపుగారిక్ దయా
యత్తస్వాంతు నితాంతిశాంతియుతు లోకాచార్యవద్యుక్ సుధీ
చిత్తాంభోరుహభానుఁ గొల్పుచుఁ దదాశీర్వాదలభోన్నతిఁ
హత్తై దాను విరూరిమంత్రిమణి వేదాద్రిశుఁ గుడ్యద్రుచిఁ. ౮౭

వ. వెండియు నవ్వేదాద్రిమంత్రిశ్వరుండు రవికులలిలకుండును రణరంగధీరుండును
సంబునిధిగభీరుండును భట్టరభావాంకుండును నకలంకుగడును నవత్తారుమండ
లీకరగండుండును నుద్బండభూదండుండు నై పరనారీసహాగరుండయున్గు
నితరసముపార్జితవధూవల్లభుండును, గోపికాగోవిందుండయున్ గీర్వరలక్షణ

శ్లోకము = బ్రహ్మ. అర్చిస్త = వేరువఁబడిన. వర్షర్పణార్ధిరాశి = ఆచార్యులు యధిపతులును
గలవాఁడు. అనుసంధాత = అనుసంధానముచేయువాఁడు (అనుసంధానముచేయు — ధీశక్తిఁ జేయు.)
సీహారశ్మి = చంద్రుఁడు || ౮౫ || తాదృక్ = అటువంటి సుధీచిత్తాంభోరుహభానుఁ = పండితుల
మనస్సులనెడి కమలములకు సూర్యుడైనవానిని హత్తై = పొందెను. ఉద్గ్రుద్రుచి = పుట్టునున్న
ప్రకాశమును || ౮౬ || ఉద్బండభూదండుండు = నిశ్కేసిజిజ్ఞాసయి భుజింపఁబడెను ఎతరసముపార్జిత
వధూవల్లభుండు = శత్రువులచేత సంపాదించఁబడి, జయింపఁబడి శ్రీ ప్రయురాలిగాఁ గలవాఁడు.
గోపికాగోవిందుండు = గొల్లపడుచులకుఁ కృష్ణుండు — అంతఃపురశ్రీలకు కృష్ణునివలెవిరాళపురుషుఁ

లక్ష్మీతుండును, పొన్నాంచారు దేవీదివ్యశ్రీపాదపద్మా రాధకుండయ్యను బ్రహ్మ
స్థాపితపరమవైష్ణవకుటుంబవిశేషుండును నైన ఘనుని. ౬౯

తే. గుఱుతుగలరాజు మంగయ గురవరాజు, పుత్తుఁబెదసంగభూపాలు శత్రుశైత్రు
భానుసమ తేజు విద్యావధానభోజు, గొల్చివేదాగ్రి నిత్యలక్ష్మలఁ దలిచ్చు.

మ. విభవేంద్రుండు వియారిశాసనమహావిఖ్యాతి రామానుజ
ప్రభు వేదాద్రి లిఖించు వ్రాయసము తారా! పెద్దసంగావని
విభుచిత్తంబు నెఱింగి గంటమురనల్ విద్యావధూనూపుర
ప్రభవప్రాధర్మ్యశర్మభారభటిసాభాగ్యంబు కల్పింపఁగన్. ౭౧

చ. అతనిసహోదరుల్ వెలసి రార్యగుణాధ్యులు రామకృష్ణుఁ డా
యతభుజశౌర్యుఁడౌ తిరుమలయ్య విచక్షణభవ్యసత్కళా
చతురుఁడు లక్ష్మీణయ్యయు రసాతలనూతనకామధేనువుల్
చతురపథావిధాననయసాంద్రులు చంద్రులు కాంతిసంపదన్. ౭౨

తే. ధర్మనిర్ణేత వేదాద్రి కూర్మితమ్ముఁ, డైన శ్రీరామకృష్ణప్రధాని వెలసె
లక్ష్మీమాంబాధినాథుఁడై లక్ష్మీతోడ, యాదినారాయణనికృప ననుదినంబు.

క. ఇంతిం దిరుమలమంత్రియ, నంతమఁ గొనియాడవలయు హరిహరయనగర
ప్రాంతోపవనలతాంతా, నంతమరందస్రవంతికాంచితసూక్తిన్. ౭౪

క. ఆలక్ష్మణమంత్రీశ్వరు, లీలావలి వెంగళాంబ లేఖవిభవధూ
పాలితనానావిధల, క్షీలక్షణశోభివిభవకీర్తుల వెలసెన్.

క. సోదరులు సుతులు సతులును, వేదోదితమార్గచర్య వినయము నయమున్
శ్రీదాంపత్యము నెసఁగఁగ, వేదాద్రిమహాప్రధాని వెలయుం గృతులన్. ౭౬

డైనవాడు ఈశ్వరలక్షణలక్ష్మీతుండు = శివునిగుఱుకులచేతఁ జూడఁబడువాడు ప్రభుత్వలక్షణములతోఁ
దోచువాఁడు. ప్రతిష్ఠాపిత = ప్రతిష్ఠ చేయించఁబడిన — నిలుపఁబడిన || ౭౦ || విద్యావధానభోజు = చదువు
నందలి అవిధానముచేత (పరిశ్రమముచేత) భోజరాజైనవాడు || ౭౧ || విభవేంద్రుఁడు = వైభవమునందు
ఇంద్రుఁడు. వ్రాయసములు = నియమనప్రక్రియ మూపుర ప్రభవ = అందలయందఁ బుట్టిన అశభట = ధ్వని
|| ౭౨ || విచక్షణభవ్యసత్కళాచతురుఁడు = విద్యావంతులై ఘోషింపఁదగిన మంచివిద్యలయందు నమర్చుడు.
రసాతల = భూమండలమునందలి చతురపథావిధాననయసాంద్రులు = శిర్షగలమాగ్గములను విధించునట్టి
నీతియందు అధికలు || ౭౩ || ధర్మనిర్ణేత = ధర్మముల నిర్ణయించువాఁడు || ౭౪ || హరి. సూక్తిన్ =
ఇంద్రునిపట్టణము వెంబడిదైన నందనవనమున దలి పువ్వులవలని తుదిలేని లేసనదులవలె మనోజ్ఞుఁడు
డైన మంచిమాటలచేత || ౭౫ || లేఖవిభు = ఇంద్రునియొక్క. || ౭౬ || వేదోదిత = వేదమునఁ జెప్పుబడిన

- క. ఏవంవిధగుణమణిఖని, కావిర్భవదురుకృపాకటాక్షజనికి ల
క్ష్యేవల్లభచరణాంబుజ, సేవాసేవాకశీలశీలనమునికిన్ ౮౭
- క. అంధకరిపుగంధద్రుమ, గంధాంధద్విపవిపక్షగరుడత్రోళి
బాంధవబంధురకీర్తిసు, గంధిలభువనత్రయువకు ఘనవిన్యాయకున్. ౮౮
- క. చతురుదధివలయవలయిత, కుతలభరణకరణభుజానకును సుదనువకున్
సుతశౌరికి జితవైరికి, హితకారికి సమదగమన సేలాకరికిన్. ౮౯
- క. నాణీనఖముఖముఖరిత, వీణానిశ్వాణపల్లవితనూత్నసుధా
ప్రాణసఖలేఖనీకల, రామన కాచరితిభూసురత్రాణునకున్. ౯౦
- క. సంధారఘపతికి వృష, స్కంధున కైదంయుగీనకర్ణునకు సమి
న్మాంధాతకు బాంధవశుభ, సంధాతకు భాతకును వృషభగమనునకున్ ౯౧
- క. భీమక్రోధాంధవిమత, సీమంతవతీలలామ సీమంతమణి
స్తోమాపాకరణపటు, శ్యామలకరవాలజయసహాయభుజనకున్ ౯౨
- క. రవికరణదుచికి మతిభా, రవికి విమతనచివగళిత రవపదధూమా
రవికి భుజాంతరమణిహా, రవికిని దుచిరాకృతికి ధరాభృతికృతికిన్ ౯౩

||౯౩|| ఏవంవిధ గుణమణిఖనికిన్ ఇటువంటి గుణముల నెదిరిర్చుములకుగనియైనవానికి. ఆ విర్భవత్ = పుట్టుచున్న. జనిత = జన్మముగలవానికి. సేవాక = ప్రాధర్శనమునెడి||౯౪|| అంధకరిపు...త్రయువకున్ = శివుడు గండపుమాను సింహము గరుడునిముక్కు వీనికిమిరిమైన అనగా వీని పోలిక మిక్కుటమైన కీర్తిచేత పరిమళించుచున్న మూడులోకములుగలవానికి ||౯౫|| సుతశౌరికిన్ = పొగడఁబడిన విష్ణుదేవుఁడుగలవానికి జితవైరికిన్ = జయింపఁబడిన శత్రువులుగలవానికి సమదగమన సేలాకరికిన్ = మదముతోడి అనగా తిన్ననివడకవలని విలాసముచేత ఏనుఁగైనవానికి ||౯౬|| సఖముఖముఖరిత = గోటికొనలచేతి ప్రాగింపఁబడిన. పల్లవిక = చిగిరిన. మధాప్రాణసఖ = అమృతమునకు నిత్రమైన — అమృతమునుపోలిన, లేఖనీ = గంటముయొక్క కలరాణునకున్ = కలభ్యనికలవానికి ||౯౭|| సంధా = ప్రతిష్ఠ చేత. బంధంయుగీన = ఈయగమునందలి. సమిత్ = యుద్ధమునందు. సంధాతకున్ = మాడ్చువానికి ||౯౮|| భీమ ... భుజనకున్ = భయంకరమున కొరముచేత కన్నుగానని శత్రువుల యిల్లాండ్రయొక్క ఆభరణరూపమైన పాపటయందలి. రత్నములసమూహమును ఆవహరింపఁబడు యెందు సమర్థునియన నీలవర్ణపుకత్తివలని గెలుపుతోడుపాటుతోడి దేయగలవానికి ||౯౯|| విమత ...రవికిన్ = శత్రువుల సుంక్రలయొక్కకాఠిన ధ్వనిగల కాలియందె మోఁతగలవానికి. భుజాంతరమణిహారవికిన్ = తొమ్మిదవందలి రత్నపుహారముల ప్రకాశముగలవానికి ||౧౦౦|| అర్థి ... ఉన్నతికిన్ = యాచకుల సమూహమునకు జీమూతవాహన సమూహముయొక్క గౌరవముగలవానికి యాచకులకు ఇవ్వవచ్చువులనిచ్చుటయందు జీమూతవాహనునివంటివాని అనేకులను పోలినవానికి అని అర్థము ||౧౦౧|| తులితోడుధ్వజనూతుడు = నిరిపొల్పఁబడిన బ్రహ్మగలవాడు, దళిత

క. రామానజయ్యసుతునకు, శ్రీమంతున కర్థిసార్థజీమూతహయ
స్తోమోన్నతికి విరూరి, శ్రమద్వేదాగ్రమరిత్రసింహునికున్ . ౯౪

— : కా ప్రా ౧౦ భా : —

వ. అభ్యుదయపరంపరాభివృద్ధిగా నామొనర్పంబునిగ పొండరీకమాహాత్మ్యం
బునకుం గధావిధానం బెట్టిదనిన . ౯౫

మ. తులితోఁగి ధ్వజసూతుడై వెలయు సూతుం గాంచి మున్ శౌనకా
నులు క్షేత్రంబును వేల్పుఁ గ్రీము బుధస్తుత్యప్రభావంబులై
దళితైన స్తిమిరంబులై యిహపరాధిప్రాప్తిమూలంబులై
యిల్లవై నొక్కడఁ గల్గెనే ననసుమార్తీ ! తెల్పవే నావ్రడున్ . ౯౬

క. ఆ ఋషుల ప్రశ్న మంగీ, కారంబొసరించి పలుకుఁ గధకుఁడు శ్రీనా
ధారాధనహితచర్యున్ . కారాశర్యుం దలంచి ప్రాంజలియగుచున్ . ౯౭

వ. మహాత్ములారా ! యీ పురావృత్తంబు త్రిరావృత్తంబుగా నుత్తమశ్లోకుండగు
కృష్ణద్వైపాయనువలన మున్నెఱింగినయది కల దత్తైఱం గణిలంబును మీయం
తరంగంబులకు వచ్చునట్లుగా విన్నవించెద వినుండని నూతుం డిట్లనియె. ౯౮

— : కా ౩ పు ర వ గ్ల న : —

శా. శీతాహార్యనుతాళినివికచరాజీవంబు విశ్వేశ్వర
శ్లోతిర్లింగవిశుద్ధరత్నఖని మోక్షోపాయసుగ్ధాబ్ధివే
లాతిరావని దుండినామకగజాలానంబు గంగామృత
స్రోతోనిస్సృతిచంద్రగోళ మన మించున్ గాళి శ్రీరాజియె. ౯౯

కా. ప్రాతేయాచలకన్యకావదనశుంభత్పద్మ సారభ్యమున్
గ్రోలంగల్లియుఁ దుప్తి లేక మునిహృత్కోడాబ్జసాగంధర్వీ
లాలాలిత్యముఁ గోరు నొక్క సితరోలంబంబు నై జాకృతిన్
జాలొందించుఁ బరాసులన్ భ్రమరకీటన్యాయరీతిన్ బురిన్ . ౧౦౦

న స్తిమిరంబులు = నశించఁజేయఁబడిన పాపములనెడి చీడట్లుగలవి ||౯౩|| శ్రీనాథారాధనహితచ
ర్యున్ = విష్ణుజీవుని అర్చనచేసెడి మేలైన వదనదిగలవానిని ||౯౪|| పురావృత్తంబు = పృతాంతము.
త్రిరావృత్తంబుగా = మూడుపాఠముగా ||౯౫|| శీతాహార్య = హిమవత్పర్వతముయొక్క. అని—అడు
కుమ్రెడ. వికచ = వికసించిన. ఆలానంబు = కట్టుకంబుము. స్రోతోనిస్సృతి = ప్రవాహము వెడలు
టకు ||౧౦౦|| ప్రాతేయ = మంచు. శుంభత్ = వికసించుచున్న. సారభ్యము = పరిమళము.
గ్రోలన్ = అడుగునింక. హృత్కోడా ... లాలిత్యమున్ = హృదయములోపలి కవలముయొక్క

సీ. ఒకనాడు తీర్థోపయోగి కాని శరుండు నాడు, ధరియించు నభ్రగంగ
నాట్రొద్దు పొయి రాజనట్టి నిచ్చేదయ, భోగించు నైశ్వర్యము తెనిమిదియుఁ
బుష్కరాక్షులపొంతఁ బోని వర్షధరుండు, దేహార్థమునఁ దాల్చుఁ దీఁగఁజోడి
నాయుధప్రభఁగాంచి యలఁగు భీరువుఁ బూను వాఁడిముమ్మాముల వేడియలుగు

తే. మలినవర్తనుఁడును సుధాలలితసూర్తి, మించి వర్తించు మతిలేని మేదకుండు
మానివద్యులఁ జదివించు మట్టినిడి, బంచముఖవీటు మే నోసరించెనేని. ౧౦౧

క. ఆనందకాననంబున, నానందకపాణి శీతవాహ్వయమునఁ బెం
పానం దగు ముక్తిప్రమ, దానందతిహారనిలగిరిలోపముండె. ౧౦౨

సీ. శీకరోదయవధూలోకాననప్రభా, నాటితటహుచంద్రనాటనంబు
సమ్మృగళితభూషారత్నమంజరీ, యోజితరథ్యాప్రపూజనంబు
కైలాసశైలసంకాశసాధనివేళ, కాముదీకవచిత గగననగిలము
విస్తీర్ణవిహివిన్యస్తవస్తువజ, ప్రకటితరత్నగర్భాజరరము

తే. విపులపవమానతాండవవేపమాన, లాంఛనధ్వజపట్టపల్లవలలామ
మాళిరచితకళాకృత్య హేళిహయము, దీపిలంబు శ్రీకాళికాపురంబు. ౧౦౩

చ. జలజపరాగరాగరసగుంఠి మా పటభాజలంబులో
పలఁ బ్రతిబింబితంబు లగు బంగరుకోటకుఁ బెట్టినట్టి కొ
మ్మలచెలువంబునం బురిరమారమణీమణి యొప్పు రావియా
కులమొలనూలు వెట్టెననఁ గోరి కనుంగొనువాడు మెచ్చంగఁ. ౧౦౪

మంచివాసయొక్క విలాసమునందలిచున్నోరిను నితరలోలంబులు == తెల్ల తుమ్మెద || ౧౦౧ || కొదలకా
== తలమీద పుష్కరాక్షుల == స్త్రీలయొక్క ఎన్నిధరుండు == నపుంకుండు అలఁగు == జంతునట్టి
వాడిముమ్మాముల వేడియలుగుకా == పడుసుగల మూచుకొనలుగల తిక్తమయిన ఆయుధముచు ==
త్రిశూలమును. ఓసరించెనేనికా == విడిచినపక్షులు || ౧౦౨ || ఆనందకాననంబునకా == కాళియండు, నంద
కపాణి == విష్ణువు. ముక్తిప్రమద == మోక్షమునెడి స్త్రీ తరలోపముండు == పతకమునుబోలినవాఁడు
|| ౧౦౩ || శీకరోదయ == నందవదను కలిగించునట్టి పుష్పగల. కాటిరి == నటింపఁజేయఁబడిన నాటనము
== నటనముగలది. సమ్మృద్ధి == జనుల ఒకయొక దేరి మంజరీ == గుత్తులతోడ యోజిత == పొందింపఁబడిన.
రథ్యా == పట్టణమునడిమి పెద్దకాట సాధ... గగననగిలము == మేడలప్రకాశమునెడి పెన్నులచేత కనఁచు
గలదిగాఁ జేయఁబడిన (కప్పఁబడిన) ఆకాశ ప్రదీపముగఁగి విపణి == అంగడిబిధి. విస్తీర్ణ == ఉంచఁ
బడిన. రత్నగర్భాజరరము == భూమియొక్క కడుపు (లోపలిభాగము)గలది. వేపమాన == చలించు
చున్న. లాంఛన == గురుత్వన. పట్టపల్లవలలామణి == పట్టుతోనైన పెక్కుముదిసలచేత. కళాకృత్య ==
చురుకుపనిగల. హేళి == నూర్చునియొక్క || ౧౦౪ || పరాగరాగ == పుష్పాడినలనిరంగగల. పరిఖి ==
అగడ్త. కొమ్మల == కొటకొమ్మలయొక్క || ౧౦౫ || తులాకోటి == అంచ. సంపూర్త == తగ్గింపు

క. పెరిగిన త్రివిక్రమేశ్వరు, చరణతులాకోటి యతఁడు సంహృతజేహ
స్ఫురణుం డగునవు డూడిన, కరణిం బురికోట యొప్పుఁ గనకమయింతై. ౧౦౧

చ. పరిఖ నిజాశ్రయాంబు పరిపాటిఁ దలిర్పఁ బదాఱువన్నె బం
గరువున నైన రాజగృహకల్పనకర్ణికగాఁగ గంధసిం
ధురములు తేటులై మొరయఁ దోరపుగొమ్మలు జేతు లట్లుగా
ధరయను కొల్మిలో మొలచు తామరపూవనఁ గోట మీటగున్. ౧౦౨

క. పురిరాకొమరుల కీర్త్యం, బరవాహిని భుజగపురికి బలువిడిఁ జని యం
దిరువుకొన నెడముచాలమి, మరలినతటి బుగ్గలన నమరు సౌధంబుల్. ౧౦౩

ఉ. నాకనదీప్రదీప్తపులినంబుల నిచ్చలు నిల్చి నన్యునుక
నైకతలింగపూజనము నల్పుతటిన్ రవణించు తత్పతా
కాకలకింకిణీరవము ఘంటలు మ్రోగుట ధూపధూమముల్
వైకొలుపున్ సమర్పగతిఁ బర్యేడు గుగ్గులుధూపఘోరణిక. ౧౦౪

చ. చదువులపుట్టినిండ్లు శమసంపదయిక్కలు పుణ్యలక్ష్మికి
మొదలిదివాణముల్ సురసమూహమునాకటిపంట లంచితా
భ్యుదయనిసర్గబంధువులు ప్రోడతనంబులతాణముల్ పురి
బొడలెడి భూసురోత్తముల భూరిపవిత్రశరీరవల్లరుల్. ౧౦౫

ఉ. పుట్టిననాటనుండియును బుణ్యులు సత్ఫల మొందునంతకున్
బట్టినకార్య మీశ్వరుఁడు పట్టిన నీని దృఢప్రతిజ్ఞ లే
పట్టిన ధర్మము ల్విడని ప్రాజ్ఞులు తద్గులపాలివేలువుం
జెట్టులు పోర నైదుపది నేయనిశూరులు వీటిరాసుతుల్. ౧౦౬

విడిన. మృగజుండు = ప్రకాశముగలవాఁడు || ౧౦౭ || పరిపాటి = శ్రమము = మేర కర్ణిక = తామర
పువ్వులానిమిదై. గంధసింధురములు = చుదపుటమఁగులు మొరయన్ = ధ్వనిచేయఁగా మీటగున్ =
మీటగున్ = అతిశయించును || ౧౦౮ || అంబరవాహిని = ఆకాశగంగ. బలవిడిక = మిక్కిలి యాటో
పముతో. ఇరువుకొనన్ = ఉండుటకు బుగ్గలు = బుడగలు. || ౧౦౯ || నాకనదీ = ఆకాశగంగయొక్క
పులినంబులన్ = ఇనుకదిబ్బలయందు. రవణించు = కలుగజేయునట్టి || ౧౧౦ || ఇక్కలు = స్థానములు.
దివాణములు = కోలుపుకూటములు = తావులు నిసర్గ = సహజమైన. గాఢములు = స్థానములు. వల్ల
రులు = తిలగులు || ౧౧౧ || తని = ఇయ్యని = వదలని. ధర్మములు = పుణ్యములు; నిండ్లు, తద్గులపాలి
వేలువుంజెట్టులు = తత్త్వజ్ఞులపాలిటి కల్పవృక్షములు = తత్త్వము తెలిసినవారు కోరినవానివల్లనను
భవించుచు. పోరన్ = యుద్ధమునందు విడువగనీయని = చేనులతోడిండుకొనని వీటిరాసుతులు =

తే. బలయు రత్నాకరములు సంచులుగఁజేసి, పొదివి నిధులెల్లఁగొని సంచి మొదలు
[చేసి

బేరమాడెడుపాటి యుదారలక్ష్మి, బచ్చులప్పురి నున్నాడ పెచ్చువెరిగి. ౧౧౧

క. హరహాలిహార మచ్యుత, చరణాబ్జమరందధార జాహ్నువి లోకే
శ్వరి తమసోదరియౌనట, పురి వెలమల భాగ్యమహిమ పొగడఁగ వశమే ?

ఉ. భూమియు నాకసంబు తమ పొంకమునక బిగియుంచు తత్పురీ
సామజ్యకోటియున్నతికి సర్వజగంబులఁ గల్గు నున్నతుల్
భూమము డింది వాసునతఁ బూనఁగ దక్షిణదిక్కు నేనుఁగుక
వామనమంచు నాడఁ దగవా తగవాడరుగాక భూజనుల్. ౧౧౩

చ. కెరలక క్రమ్యరింతు నడుగంటన నిల్చు నొకింత మాకినక
శరనిధులేడు దాఁటు మెయి చాంచి చివుక్కున నుక్కుమీరి సుం
గరమున గాయమైన పతిఁ గాచు జలింపక తత్పురీహరులే
హరిహయుమాపు ముక డిగిన యంబుధి రేవున వచ్చెనోసుమీ. ౧౧౪

ఉ. సారథి ఛాందసుండు బడి సాగదు చక్రయుగంబు ప్రాతపం
చారపుగుట్టములే రథియు శౌర్యమునం దరమాని సాత్త్వి
స్తారము ఖండఖండములు తానట మానరి యంచుఁ దత్పురిం
దేరులు నవ్వు శంకరుని తేరిని కేతనకింకిణీధ్వనిక. ౧౧౫

క. వేటాటుతునియలుగ నరి, పాటన మొనరించి బాహుపాటవగరిమక
మేటు లగుపొటుమగ ల, వీట్లక విహరింతు దుగ్రవిక్రము లగుచుక. ౧౧౬

పట్టణమునందలి రాచకొమారులు ||౧౧౧|| బలయు—భూమిని ఆవరించిన. సంచిమొదలు—ఆసలు —
మూలధనము బచ్చులు — వైశ్యులు ||౧౧౨|| హీరము — వజ్రమునీ. మరంద—పూ. దేనెయొక్క.
జాహ్నువి—గంగానది వెలమల—కూడులయొక్క ||౧౧౩|| పొంకమునక—పొందికచేత—ఆకృతి
చేత ఉన్నతిక—పొది వునకు భూమము—అధిక్యము డింది —అతి గి. వామనతక—పొట్టి
తనమును. తగవు — న్యాయము అడరు—చెప్పరు ||౧౧౪|| కెరలక — తత్తిరిల్లక. అడుగంటన—
అడుగుకోల్ది దూరముననే మూకినక—తోలిసమ. శరనిధులు—సముద్రములు. సంగరిమునక—యొద్ద
మునందు. హరిహయుమాపు—ఇంద్రుని గుట్టము ||౧౧౫|| ఛాందసుండు—వైదికుండు. బడిక—క్రమ
ముగా ప్రాతపంచారపు — మిక్కిలి ప్రాతవైన—బహుకాలమునాటివైన — మిక్కిలిమునలిచిన.
రథి — రథికుండు. అరమానిసి — సగముమనస్కుండు—అర్థ సారీశ్వరుండు అత్మవిస్తారము — తన
విరివి — స్వరూపమంతయు. శంకరునితేరినిక — శివునిరథమును — భూమిని ||౧౧౬|| వేటాటుతుని
యలుగక — ఒక వేటనుకు ఆటుతునకలు అగునట్లుగా. అరిపాటనము — శత్రువులను నరుకుటను. పాట
వగరిమక — సామర్థ్యగౌరవముచేత. పొటుమగలుయొద్దకూరులు ||౧౧౭|| నెలులు — తంకరలు.

నీ మొలకచీకటి జలజలరాల్చుగారాదె, నెఱులుమించిన వీరి కరులయంగు
కెరలించి యమృతంబు గిలకొట్టెగారాదె, మున్నూచూపెడి వీరి మోవులందు
పచ్చబంగారు కుప్పలుపేయ గానాదె, గిబ్బిమీరపి నీరి గుప్పలంగు
పండువెన్నెలతేటఁ బరిధవింప గరాదె, సగవుగుల్కెన వీరి మొగములంగు

తే. నార! కరవాడిచూపుల యాఘాళింగు, కాపురే! భూళికటిరికిభారమహిను
గాంగు! మదమందగమనలకు నిములనంగ, నేరుల సుంకె రప్పరివారసగోలు,

నీ. మాదకాహతిరాలు నారి కేళిఫలాళి, నిడిసి బల్లించు పుండ్రేక్షురసము
చిలుకపోటులచేతఁ జరింగిన సహకార, ఫలములఁ దొరఁగెడి పచ్చితేనె
చిక్రోడదండ్రిలు చెక్కు సుగంధి య, నంటిపండ్లను గాఱు నవ్యనుధయుఁ
కాకవేగారంధ పరిచాటిఁ దమయంతఁ, బగిలిన పనసక్రొంగండ్లబేస

తే. మేకమై కాలువలుగట్టి యేకపేలఁ, నీవ నందలి క్రియ్యుట పసిమి తేటఁ
బండు నవ్వీట ముక్కారుఁ బసిడిగారు, సరసధాన్యంబు మంచిరాజనవుఁజేల.

చ. తెల తెలవాఱ నోయ్య నరుదెంచి నిశ్శాంతరితాంతతాంతలా
చెలువల కింపుగా మెలఁగి చెక్కులఁ గూరిన చూర్ణకుంతలా
వళి సరళంబుగా జడిసి వాడిన సెజ్జలమీఁద ప్రావిరుల్
దొలఁగఁ బ్రభాతివాయువులు దోచుఁ బురిం బరిచారికాకృతిక. ౧౧౯

—: అగత్యమహర్షిసభాద్యుండై సామిములకుఁ పెదబుట. :—

నీ. ఏవంవిధభ్యాతి నెగు గు శ్రీవారాణసీపట్టణంబున సిద్ధతిటిని
పొంత సిద్ధాశ్రమంబు ఖుటించి యందు లోపాముద్రయును దాను బ్రభయు దరణి

కెరలించి = రేడి మోవులందుక పెదవులయందు గల్పి = మదము గుల్బులందుక = ప్తా
ములందు పరిధవింపఁక = అతిశయింపఁగేయ. కెర = ఆశ్చర్యము కరవాడి = చిక్కిరి
వాడియెస. కౌశుళంబు = వ్యాపనము కాపుర = కౌరా కటితన = పిలుదులయొక్క
చాగు = కౌరా ||౧౦౨|| మాదకాహతిక = గాలిచెబ్బుచేరి ఇడిసి = పగిలి - చీలి జల్లించు =
కాఱు పుండ్రేక్షు = నామాలచెఱుకులయొక్క. తొరఁగెడి = కాఱునట్టి. చిక్రోడ = ఉడుతి
యొక్క. నవ్యనుధ = క్రొత్తయమృతము - ఆమృతమునుబోలినరసము. పాక = పచ్చిచుగునట్టి.
—పండెడి. క్రొంబండ్లబేసము = క్రొత్తపండ్లయొక్కగుడ్డ వీకపేలక = ఒక్కమొగిని సఱవక
ప్రపహింపఁగా క్రియ్యుటక = క్రింగియూటచేత పసిడి = బంగారు ||౧౦౩|| ఒయ్యక =
తిన్నగా. నిశాంతరితాంతరితలు = చేతువజామునందలి కలయికలకుదలయందు బడలిగవారు చెలువ
లకుక = స్త్రీలకు మారిన = పొందిన చూర్ణకుంతలావళి = పొడిపెంట్టుకలవరునుముడికందని
పెండ్రుకలసమాహూయ. జడిసి = తొలగఁగఁద్రోసి. సెజ్జ = పానుపు ప్రావిరులు = ప్రాంత పువ్వులు
||౧౦౪|| ఎసగు = అతిశయించునట్టి. సిద్ధతిటిని పొంతక = గంగ గట్టన. ప్రభ = ప్రకాశము

యునుజోలెఁబాయని యనుకూలదాంపత్యమునఁజూల్చి మునికోటి తను భజంపఁ
దారకబ్రహ్మవిద్యారహస్యజ్ఞాన, చుళికితంభోఁగాశి కలశనూఁద

పా. బ్రహ్మానిభమ్నా గ్ని పెక్కు కల్పములుండి, వివిధయాధము ప్రార్థింపవల్యులెఱి
విక్రమాంశోపమంశంప నవ్వీడువెడలె, బరవిపత్ని) కాంతిత్పసులు ఘనులు.

సే. అబ్ధితోఁగూడి పును గ్రోలు నౌర్వవహ్న, యుడరబిలమున నొకచోట నుండి
[యుండి

జలీలవరుసకుఁ గద్రూజకటకకటక, విరహతాపమిమంబున వెడలె నపుడు,

చ. పుడిసిటఁ బట్టె నేలపసి పొంగుపయె నిధి నిల్వలానుజా
గడుపున వ్రేల్చె నేలపసి గాఢశపోనిధి నయ్యగన్యుని
బొడగని వింధ్యభూభరము పొంకము బింకము దక్కి నేలలో
నడఁగె బిలాతరస్థలి భయాహతిఁ జొచ్చు కుళీరమోయనఁ.

౧౨౨

శా. ఆవింధ్యాచల మట్లు వంధ్యనిజగర్వారంభమై యుండ న
గ్రోవిందాధుఁ డభంగురోదయనిధిం గొల్లాపురీలక్ష్మీ ర
క్షోవిద్యేషిభుజాంతరాళపదవీ శుద్ధాంతసైరంద్రిక
సేవింపె నుతియించె నాగమకథాసిద్ధాంతశుద్ధోక్తులఁ.

౧౨౩

క. ఆపరమేశ్వరి తను నా, జ్ఞాపింపఁగ నామిమలకు మన్మథునిపదనీ
వాపరతఁ జనియె నమ్ముని, లోపాముద్రయను శిష్యులును సేవింపఁ.

౧౨౪

వ. ఇట్లు చను నవసరంబున.

౧౨౫

సీ. కొనలఁజాట్టినతీగపెనచేఁ జమరవాల, పరికరంబులఁ జాట్టు పట్టి తిగిచి
కమ్మసంపెంగల మొగ్గల నిరుగడరాయు, జేగురుఁదిరికలు చెంపఁజెట్టి

—నాయ. తరణి = సూర్యుడు. పొల్చి = ఉండి చుంకిత = పుడిసిలింపఁబడిన. కలశనూతి =
అగస్త్యుడు. వివిధయాధము = దేవతలసమాహము ఆటోసము = విజృంభణమును. పరవిప
ప్రతికారతత్వము = ఇతరుల అపదలను తొలఁగించుటయందు అసక్తులు ||౧౨౦|| శౌర్యసహి =
బడవాన్ని ఉదరవిలమున = కడుపు అనెడిగుహయందు జటిలవయనకు = ఋషిశ్రేష్ఠునకు.
కద్రూజకటక కటక విరహతాపమిమంబున = పాములు కడియచులుగాఁగల శివునిపట్టణమయిన
కాశియొక్క యెడఁబాటువలని తాపము నెఱుంగుచేత ||౧౨౧|| వ్రేల్చె = ఆహుతిగాఁజేసికొనెనో.
బొడగని = చూచి గొంకము = నిక్కుయొక్క వింకము = చిగువును తక్కి = విడిచి. కుళీరము =
ఎండకాయ ||౧౨౩|| వంధ్య = వ్యధిమయిన అరంభము = త్వగలగి అగ్రోవిందాధుఁడు = అగ్రో
విందునితో సమానమైన దీప్తికలవాడు. అభంగురోదయనిధి = వెడనిమేలునకు ఉనికిపట్టయిన దాని.
రక్షోవిద్యేషిభుజాంతరాళ పదవీశుద్ధాంత సైరంద్రిక = రాక్షసులకు శత్రువైన విష్ణుదేవుని వక్షస్థల
మార్గమనెడి అంతఃపురమునకు కావలికత్తెను ||౧౨౪|| మన్మథు = అణుమొగములుగల కమరశ్యామి
||౧౨౫|| ||౧౨౬|| కమ్మ = పరిమళముగల. జేగురుఁదిరికలు = ఎఱ్ఱనిజడలు. చెడియ = ఆకర్షణ

లేడికినొడియు శిలీముఖశ్రేణిచే, మేలిపూగుత్తులు రాలు దువ్వి
కబళనత్వరమాణాకిరిగితుండములచే, గదళికాతరువులఁగార్లఁదాచి

తే. నటికుదులు జాదునాసలు నిబ్బరంపు, గుబ్బచన్నులుఁ దొడలపెక్కువలు గలుగు
మృగవధాజీవశుద్ధాంతమీననయన, లర్చనలుచేసి కొలిచి రయ్యాలుమగల
వ. ఇట్లు లనుదినప్రయాణంబుల నమ్మిగునంబు కుంతలదేశప్రాంతంబు గదిసిన.

క. పంపాతిరంగరింఖణ, ఝంపాసంపాద్యమాన జలకణరేఖా
సంపాతశీతలానిల, సంపద వొడలించె బరమశైవోత్తంసుక. ౧౨౮

సీ. నఖరాగ్రలూనాననస్వేదశోరకం, బర్ధకమాయదృగంచలంబు
ప్రబలనిశ్వాససారభతర్పితమదాళి, శోషితశ్రవణశిరీషయుతము
దర్శితమధ్యవృత్తస్రస్తమృదునీవి, యప్రయత్నపయోధరాంబరంబు
సంతప్తశర్కరాసహపదన్యాసంబు, నచలరజోధూమలాలకంబు

తే. సరణితరుణతరుచ్చాయశమితభేద, మలసమృదులాంగకంబునై యరుగుదెంచు
నన్నిజపరిగ్రహముఁగూర్చి నాదరించి, పలుకు వింధ్యాద్రినిర్బంధబాంధవుండు.

చేయునట్టి. శిలీముఖ = తాణములయొక్క కబళన = మ్రొంగుటకు. త్వరమాణ = తొందరపడుచున్న. కరటికుండములతోక = ఏనుగుతొండములతోడ తాచి = తన్ని చారునాసలు = ఓప్పిడములైన ముక్కులు. నిబ్బరంపు = సడలని పెక్కువ = అధిక్యము మృగవధాజీవశుద్ధాంతమీననయనలు = జోయల యంతఃపురస్త్రీలు ||౧౨౭|| మిథునము = దంపతులు ||౧౨౮|| పంపా ... సంపద = పంపానదియందలి అలలయొక్క పొంగిలతోడిదూఱుల్లచే చెడరిపడుచున్న నీటిముక్కలవరుసల పొటువలనిచ్చల్లగాలి. పొడిలించె = సంతోషింపఁజేసెను పుమశైవోత్తంసుక = గొప్పవారైన శివభక్తులకు సిగబంతి (శ్రేష్ఠుఁడు) ఐహానిని = అగస్త్యుని ||౧౨౯|| నఖరాగ్రలూనాననస్వేద శోరకంబు = కొనగోటిచేరి ఎగమీటఁబడిన మొగమునందలి చెరుట మొలకలుగలది అర్ధ కమాయ దృగంచలంబు = గుఱము ఎఱ్ఱపారినకనుఁగొనలుగలది. సారభతర్పితమదాళి = పరిమళముచేత తృప్తి పొందింపఁబడిన తుమ్మెదలుగలది శోషిత = వాడిన. శిరీష = దిరిసెపులువుతోడ. దర్శిత = చూపఁ బడిన. వృత్త = వట్టువైన. స్రస్త = కాఱిన. నీవి = పొకముడిగలది పయోధరాంబరంబు = తొమ్ముల మీది వస్త్రముగలది పైటగలది. సంతప్త ... న్యాసంబు = కాలిగులకరాలకు నోర్చునియుడుగు పెట్టుటగలది ఎండచేత కాలినగులకరాలపైన ఆడుగు పెట్టకాలియు అడుగు పెట్టుచున్నది. అనుట. అవల ... కంబు = కొండయందలి దుమ్ముచేత నలుపుమించ గలసిన యెఱుపువన్నెగల ముంగురులు గలది. సగణి = మార్గమునందలి. త్వరణ = లేచయైన. శమితభేదము = అణచఁబడిన బడలికగలది. అలసమృదులాంగకంబు = బడలిన మెత్తనిదేహముగలది నిజపరిగ్రహముక = తనభార్యను. వింధ్యాద్రినిర్బంధబాంధవుండు = అగస్త్యుఁడు ||౧౩౦|| ప్రభావంతంబు = ప్రకాశముగలది. నానా ... తము = అనేకములైన రత్నములకు పుట్టుచోట్లయి యున్నట్టి చలియలచేత మనోజ్ఞ

మ. వనితా! చూచితే మాల్వవంతముఁ బ్రభావంతింబు నానామణి
జనకోదంచితసానుకాంతము నుదత్సంఘాగ చంద్రాననా
జనకేళీపదచంద్రకాంతము సభ స్సంకాధృత్యూటవ
ర్ధనదుర్దాంతము సర్వపర్వతకహాప్రాగ్వర్జితోదంతముఁ. ౧౩౦

సీ. ఇవె యూపవృత్తశాఖు లివె లూనముఖదర్శ, సందర్శ వేంతిపైకితిగలు
లివె శబ్దసహమృగయువయుగంబులు వీరె, చలకాకపక్షుఁడు స్తకులు బ్రహ్మ
చారులు నిజహోమసౌరభేయితల్లి, కములనీడల నిచ్చి కాచియున్న
వాడు సామోదితిస్వరసంశయమునొంది, చిలుకకోయిలనిద బలిహనడిగ

తే. భనలకలభకులాన్పృష్టకుసుమవిసర, మన్మథమకరద్దమయమైన ము విమోకి
కిసలయచ్చవిపునరుక్తి ననలుమనలు, ఋషుల చెంగావివలువందు నిందువదిన్ |

క. నిర్ధూతపాతకములు హ, విర్ధూమలతాగ్రలాస్యవిలసనశిత్రా
ధూర్ధరములు నిజభజనవి, వర్ధితిసుకృతంబు లిచటి'వాయువు లబలా ౧౩౧

ఉ. ఓలలితాంగి! యిందు సుఖముండు మృకండుకణాదగాధివా
ధూలముఖాతిరిక్తచరితుండు మతంగమహాతపస్వి ని
ష్కాశగళుండు నిర్మలవతిగాత్రుఁడు నిర్మిటలేక్షణుండు ని
ర్వాళివిభూషణుండు నగు నంబర కేశుఁడనంగఁ బంపగుఁ. ౧౩౨

మయినది. పద ... కాంతము = దేవతాశ్రీలకు క్రీడాస్థానములైన చంద్రకాంతపురాల్లుగలది.
సభ ... దుర్దాంతము = అకాశమును ఒరియుచున్న శిఖరములు పెరుగుటచేత ఆఁచరానిది. ప్రాగ్-
వర్జితోదంతము = ముందెన్నఁబడిన వృత్తాంతముగలది ||౧౩౦|| యూపవృత్తశాఖలు = యూపస్తంభ
ములచేత ఆవరింపఁబడిన వృక్షములు. లూన = కొయ్యఁబడిన సందగ్ధ మాడికిగల. వేళంతపైకితిం
బులు = కొంచెపునీటిపడియలపెంబడి యిసుకదిబ్బలు సహ = సహించునట్టి. కాకపక్షుఁడు = పిల్లకాట్ల
తోడి. సౌరభేయితల్లికములఁ = ఆవుల లేచి దూడలను సామోదిత = సామవేదమువలనఁబుట్టిన.
భనల ... మయము = కొదవుతు మౌడల సుమాహముచేత తాఁకఁబడిన పువ్వులసముదాయమువలని
పెంబుఁగులుజేదమున్న తేనెవికారముగలది. మావిమోశ = మామిడిముల, కలయచ్చుని = చిగుళ్ల
కాంతి. పునరుక్తిక = ఇబ్బడించుటచేత. అనలుమనలు = గురదగొనుచు = అతిశయించును. ఇందు
పదన = చంద్రునివంటి ముఖముగలదానా ||౧౩౧|| నిర్ధూత = బొత్తిగాత్రాలగింపఁబడిన. మావిర్ధూమ =
హోమపురాగయనెడి. లాస్యవిలసన = నాట్యపువచురిక్తిమును. ధూర్ధరములు = భూమున పహించు
నవి నిజభజన = తమ్ము నేవించుటచేత ||౧౩౨|| అతిరిక్తి = మించిన. నిష్కాశగళుండు = నల్లఁదనములేని
మెడగలవాఁడు నిర్మలవతిగాత్రుఁడు = అఁగుచూపు (అర్చ) శరీరములందు లేనివాఁడు. నిర్మిటలేక్ష
ణుండు = నొనట కన్న లేనివాఁడు. నిర్వాళివిభూషణుండు = పాముల సొమ్ములు లేనివాఁడు

తే. హోమధూమాసితప్రభ సీమహత్స్య, నాశ్రమం బొప్పు నీయద్రియంతికమున
వలుదయై మించు నప్పంటవలసినెలన, చరిత్రకడినంటుమ్మగనాని చర్చివోలె.

ఉ. భూరితరాభ్రవిభ్రమము పుష్కరరమ్యకరంబు దానల
క్ష్మీరుచిరంబు సత్వగుణకీర్తితమూర్తియు వాలిసాలసం
హారవిహారకారణము నెరఘుకుంజరభర్త మున్ను సగ
చార మొనర్చె నీయచలసానులంబున నంబుజాననా! ౧౩౫

సీ. పద్మసీపద్మాతపత్రంబు శిథిలపత్రాగ్రహై రాయంచ యాశ్రయించె
దాలునవత్సేనజాలంబుతో ఘోషి, పంచలరొంపిగలంచి యాడె
దూరోద్గమద్దావధూమ మరలుదబుద్ధి, నెమ్మి లోపాదనుండి నిక్కిచూచె
జరరస్థజలము నాసానాశమున బీల్చి, సామజం బిరుప్రక్క జల్లుకొనియె

తే. సరసిపై నీరు నలసల చిరలె విపిన, సకలపీఠులు నిర్మ్యుగోచ్చయములయ్యె
మట్టమధ్యాహ్న మిది సుధామధురవాణి! యర్పి మి హ్వబధశ్రమ మపసయింప.

వ. అనుచు నభాద్యండు వీంధ్యాహార్యస్తంభయితి సంభృతానురాగంబున
నిగిడి చని. ౧౩౬

క. నటనోద్బటుడైన మహా, నటుని జటాజూట మురిలి నందొరంగు మరు
త్కటకనది యిది యనుచుఁజని, యటంగనియెం దుంగభద్ర నఘముఖముద్రక.

అంబరశేఖరుడు = శివుడు ||౧౩౭|| అనీతప్రభ = ఇల్లనికాంతి అంతిమనక = సమాపమునందు
నలుద = వట్టవ పంటవలెఁగి = భూమి. చర్చి = పూత ||౧౩౮|| భూరితరాభ్రవిభ్రమము = మిక్కిలి
యెచ్చైన మున్నుయొక్క విలాసము పుష్కరి = తెల్లదామరతొండముయొక్కొన దానలక్ష్మి =
ఈవికలిమి; చిక్కిటిమడముకలిమి వాలిసాలసంహారకారణము = వాలియొక్కయు ఏపెచ్చెట్ల
యొక్కయు చంపుటయనెడి విజోదసంచాగమునకు హేతువైనది వాలి = మ్రొంగి = పూసి. సాల =
వృక్షములను. సంహార = నాశము చేయుచట్టి, విహార = విజోదసంచాగమునకు కారణము = హేతువు.
రఘుకుంజరభర్త = రఘుకుంజశ్రేష్ఠుడైన శ్రీరాముడు; రఘుకుంజస్థుడైన యేనుఁగలరాజు. సాను =
చటియ ||౧౩౯|| పద్మసీపద్మాతపత్రంబు = తామరతొండయందలి కమలను నెడిగొడుగును శిథిలపత్రా
గ్రము = తూట్టుపడిన తొక్కొనలుగలది తాలునవత్సేనజాలంబుతో = దవుడలనుండి కాలుమున్న
నురుగుతెల్లెలతో ఘోషి . . పండి దూరోద్గమద్దావధూమము = దూరమునంజెగిన శార్పిచ్చు
పొగ అంబుదబుద్ధి = మేఘమనెడి తలఁపుచేత. నెమ్మి = నెమ్మి లోపాద = పాదలోపలిభాగము.
సామజంబు = ఏనుఁగు. సరసి = సరస్సు తెరిల = తెల్లను = ఉడికిను నిర్మ్యుగోచ్చయములు =
మృగసమాహమలు లేనిది. పథశ్రమము = త్రోవనడచుటవలని బడలికను అపసయింపక =
పోగొట్టుకొనను ||౧౪౦|| స్తంభయిత = అరిగిపోవడాడు ||౧౪౧|| నటనోద్బటుడు = నాట్యము
చేయుటయందు హెచ్చినవాఁడు ఉరలి = పడినను, తొంగు = ప్రదించునట్టి మరుత్కటకనది =
ఆకాశగంగ. అఘముఖముద్రక = పాపములను అఘములకుముద్రితాశముయైన = పాపములను తల

శా. గంగాసంగమ మిచ్ఛగించునె ముఖ గావేరి జేవేరిగా
నంగీకార మొనర్చునె యమునతో నానందముగ బొందునే
రంగమ్మంగళిరంగసాగ్రముల నా రత్నాక్షి గ్రేద్రుండు నె
యంగం బగటి సుఖించునేని గుణభద్రా! తుంగభద్రానదీ! ౧౩౯

శ. ఓవును భూపరిధింగు, యాపగ లవి బాహ్యతాప మాంపగ నీవే
యోవుడిగా య త్సరి, తాపత్రయ సాక్షి ప నో యదన్వన్మహిళా! ౧౪౦

చ. అని తొనియాడి యన్నది సుహనియమంబునఁ దీర్థమాడి గో
రన భవరోగజాడ్యములు గ్రాంఠ దదుజ్జ్వలకద్యురాజగ
ధనిచితమా రసాపధముఁదావి తిటసితపూజ్యపూజనం
బు నడపెఁ గాళికావిరహభూరిపిపాదము సాద మొందఁగన్. ౧౪౧

ప. ఇవ్విధంబునఁ ద్రిశవసపవిత్రీకరణసమర్థచరిత్రం బగు నయ్యుదధికళత్రం
బున ససతీభాత్రుండ్ల యగచితకృత్యంబు లాచరించి నీవారముష్టిం బంచ
వారంబు లుండి తిద్దాగిపురంబు విసిగ్గిమించి మించుఁబోడియునుం దానును
బంచాక్షరీగుహాహర్యక్షు బగు విరూపాక్షు నుక్షధ్వజ దాక్షాయణీవిభు

యొచ్చినియనిచానిని ||౧౩౯|| దేవేరిగన్ = పట్టపుజేరిగా రంగమ్మంగళిరంగసాగ్రములన్ =
చరించుచున్న యున్నతీర్థాలయన ఆలలనాడి సుఖంతో రత్నాక్షి గ్రేద్రుండు = గుణద్రవ్యాలు.
గుణభద్రా = మంచి గుణములవల్ల మేలైనదానా ||౧౪౦|| భూపరిధన్ = భూపాండలమునందు.
ఆపగలు = నదులు. ఆపగన్ = అణింపను ఉదన్వన్మహిళా = సముద్రునియల్లాటా ||౧౪౧||
తీర్థమాడి = స్నానముచేసి. బోరిగన్ = శీఘ్రముగ. భవరోగజాడ్యములు = జన్మములనెడి
వ్యాధులనెలని జదల్పనలు గ్రాంఠ = కలిగిం గా. దదుజ్జ్వలకద్యురాజగ = గంధనిచితము =
అనగియిందలి ప్రకాశించుట్టి అగ్రాదు కి అముల వాసవచేత అతిశయిల్లి ౧. నిసావసమున్ =
జలరూపమయినమందును కాళికావిరహభూరిపిపాదము = కాంక్షనీలమును విడువలవలసి ఆత్మంత
యైన మనస్తాపము సాదము = నా. ||౧౪౨|| తిభవస పవిత్రీకరణ సమర్థ చరిత్రంబు = స్వర్గ
మర్త్య పాతాళములనెడి మూడులోకముల వాచ. ములగాఁగియింజాళి. ప్రాప్తముగలది. ఆయ్యుదధి
కళత్రంబున్ = అనయద్రుని భాగ్యయగ్ర - నాయందు ససతీభాగ్రంబు = పెండ్లాములోను
శిష్యులతోనుగూడినగాఁకు ౧౦౦౩ = విష్ణుపరంబు = సుఖ్యముగలది. నీవారి సుస్తిన్
= విడికెడు నివ్వరధాన్యము నాహాముగాఁ జేసికొని పండు. పంచవారి ౧౦౦౪ = అగుననాని
ములు = నలువది ౧౦౦౫ రద్దాగిపురంబు = అండలి జలప్రసాహము. పుష్కరింబు =
దాటి. మించుఁ బోడియున్ = పెండ్లామును. పంచాక్షరీగుహాహర్యక్షంబు = పంచాక్షరీ
మంత్రము అనెడి గుహయందలి సింహము ఉక్షధ్వజాన్ = కృష్ణతేజముగలవానిని. దాక్షాయణీ

వశ్యపాముఖ రేఖాచక్రము భృత్యమాత్రవిద్రావిత్రిపురనివాస మేమ
 కూటనివాసు వాసుకివలయు వలయు పలుగులను బ్రస్తుతించి సమస్తకలుష
 నిరసనలలితమూర్తియై చని చని మునుట నలుగులను శిక్షించి నగునోనా
 గంతురంగబయి మాహిమగవగవన కేళికగుళుగలును ౧౯లె గుత్తాలగ బగు
 స్వామిశైలంబు నధిహీనలుచేసి యక్కుగొలచునందా. ౧౪౧

క. మృగము శిఖనంతి ప్తహి, రణ్యయనిభిన్న గేకి బంధవ్యుఁ గొలిగె
 మాణ్మాతురుఁ గవసి సుతా సా స్మగ్గుసుఖాబ్రభాపు సీతీయుం దానుక. ౧౪౩
 క. కొలిచి నుతించెం గ్రౌంచా, చలవిదళననిపుణ గౌహలసారు గుహగారుక
 గలశనుతుంగుం బలుకుల, మొలకలు పుష్పిపహారములు చెలువొసగెక.

సీ. కావు కా వనుట గక్కనులమాక వెకాసి, ననిచె నీయెడ సింహనాదవిహృతి
 పొత్తులు తొలువేలుపులగంటులనెకాని, హలై సీ మేన వజ్రాగిజోగు
 వసవల్పు దైత్యుల వ్రయ్య గుండెనెకాని, నిరుగప్ప వీరచండనపు దావి
 యంగుళీచర్యణం బనురులందునెకాని, గెలుపుచిదిము మోవి నిలిచె నీకు
 తే. నీవు తలమావివీక్షని నినువునయను, నాచె జేజేలదళవాయి నాయకరపుఁ
 బట్టమున నిల్చి తారకుఁ గిట్టి ప్రాథ, తరరణక్రీడయొనరించు తఱి మహాత్మ!

విభు = చక్రనికూతురి. ౧౪౧ని వశ్య పాముఖరేఖాచక్రము = చంద్ర రేఖాగీటుముగాఁగల
 వానిని. భృత్యటిమాత్రవిద్రావిత్రిపురనివాస = భూముడిమాత్రముగేతనే పరుగిత్తింపఁబడినత్రిపు
 రానుమలగలవానిని వాసుకివలయు = గుర్వరాజు వేతిడియముగాఁగలవానిని సమస్తకలుష
 నిరసనలలితమూర్తి = ఎల్లపాపములను తొలగించుకొనుటచేత మిశోహుమై గూర్చుతిగలవాఁడు.
 అనుందమణికందరసంహారచతురము = తక్కువకాని రత్నపుమొలకలసమూహముచేత గుట్టపల్లము
 నది. మందగమ = శ్రీయొక్క కేళిండుము = బొవెండి. ఉత్తాలము = పొడువైనది అక్కుధగ
 మునంద = ఆకొండయందు॥౧౪౩॥ భసంతి ప్తహిరణ్యయనిభిన్న = ఆగ్నియందు పుటమువేయఁ
 బడిన బంగారువికారమును బోలిన దేహచ్ఛాయగలవానిని పుగార్హ్యు = నెమలిగా (గుఱుకు)
 తెక్కిమునందుగలవానిని మాణ్మాతురు = అగ్గురుతల్లులుగలవానిని తపసితుగామెట్లుఖనుఖద
 ప్రభావు = మునులు దేవేంద్రుఁడు మొదలగువారికి ముఖమునిచ్చునట్టి మహిమగలవాని॥౧౪౪॥
 విదళన = భేదింపుటయందు. పలుకుల మొలకలు = గృధ్రులైన తిన్ననివాటలు. పుష్పిపహార
 ములు = పువ్వులకానుకలు చెలువు = అందము॥౧౪౫॥ మూక = సేన నిగ = అతిశయించెను.
 విహృతి = విహంగము పొత్తులు = పొత్తిగడ్డలు తొలువేలు పలుగంటులనె = రాక్షసులగాయపుఁదూంట్ల
 యందే హలై = అంటెను వజ్రాగిజోడు = వజ్రమయమైన కపటము వసవల్పు = వసవంపు
 వ్రయ్య = భేదిల్లు = పగులు. అంగుళీచర్యణంబు = వ్రేళ్లనమలుట. గెలుపుచిదిము = జయశంఖము.
 తలమావి = తలనుగప్పినమావి. నినువునయను = శిశుప్రాయము. జేజేలదళవాయి నాయకరపుఁ బట్ట

ఆ. అహితగోత్రపృథ్వ్య గాఢోపకృతి నీదు, శక్తి కుగ్రబాహు శక్తికి గగు
ఘనవివృద్ధి జేర్చి గర్వింతుటలు నీదు, శిఖికి సత్ప్రతాపశిఖికి నమిదు. ౧౮౬

వ. అని యమ్మునికులచక్రవర్తి వెంగియుం గార్తికేయుం గాత్రితార్తిహండుని
యును, శరవణభవుం పరిమపురుపార్థక్రవణుండినియును, మహాసేనుండు దీన
జనమగదాడుగ డనియును, శశ్వద్బాణుండు కృపావికాటుం డనియును, షడా
ననులగు కీషవలనం గాచి ప్రోచు ప్రోడ యని యును, నీలగంధ్యుండు జయ
శ్రీలాభింబులకు మూలం నియును, గాంగేయుండు ముగ్ధిపెన్ని ధానంబని
యును, కుక్కుటస్వభావం మ్రొక్కుటకు దగిన వేల్పునియును, బ్రహ్మ
గర్భంబ నిర్భరబ్రహ్మవిద్యోపదేశ జేశికుం డనియును, విశాఖుండు కుశాగ్ర
బుద్ధియనియును, సుబ్రహ్మణ్యం డనభగవదరత్నాని యనియును శిఖవాహ
నుండు సాధుసఖుండునియును, పార్శ్వనంగనుండు సచ్చిదానందుండునియును,
గాహలేయుండు మోహమహాధరవ్యాస మేఘవాహనుం డనియును,
తారకారాతి యకారణంకృతి యనియును, శక్తిధరుం భుక్తిముక్తికరుం
డనియును, స్వామి యోగక్షేమభూమియనియును, స్కంధుండు జగత్సంకోహ

మునక = దేవతల సేనానాయకుని నాయకుడగుట్టి పట్టము గట్టుట నాయందు పట్టి = గుర్రా
పించి ప్రాధతరణక్రీడ = మిక్కిలి సౌఖ్యలయుద్ధమునెడిరాని || ౧౮౬ || అహితగోత్రపృథ్వ్య
గాఢోపకృతి = క్రతుంశముకొమ్మలతోవర్ణముగలగజేయుట్టిను (లేక) శక్రయూపమైన
కొండయుక్క మతోవ్యధనుచేయునట్టి బాణాగ్రవారము మువివృద్ధి = మునుములకొమ్మ
విశేషవృద్ధిచేత; అధికమైన పెరుగుచేత పర్చి = విజృంభించి పోక = సంగరించి, సంగరి
తాపశిఖి = మంచిప్రతాపమునెడి అగ్నికిని || ౧౮౭ || అనియలగక్రవర్తి = మునుల సమూహము
నందుక్రేస్తుండు. గార్తికేయుండు = కృత్తిలకొడుకు శరవణభవుండు = శిఖిగంధ్యుండు
బుట్టినవాడు ప్రవణుండు = అనట్టిండు నుంబుండు = కృపావికాటుమైవాడు, శశ్వద్బా
ణుండు = సదాబాణుండు అగువాడు కృపావికాటుండు = విశేషకృపగలవాడు. జయశ్రీలాభింబు
లకు = గలంపు కలుమునంగుబడికి మూలంబు = కారణమైనవాడు గాంగేయుండు = గంగ
కొడుకు. పెన్నిధానంబు = పెద్దనిధి నిగ్గురి = మేలైన దేశికుండు = సుగువు అడభిగుణాత్మశిఖి =
శ్రేష్ఠములైన గుణములనెడి గత్తులలగుని సచ్చిదానందుండు = చెడినిచ్చినమును సంతోషమును
గలవాడు బాహలేయుండు = అనేకులకు కొడుకు. మోహమహాధరవ్యాసమేఘవాహనుండు =
అజ్ఞానమునెడి కొండలసమూహమునకు ఇంద్రుండు. ముక్తి = సత్కార్యములు గలవాడు. భుక్తి
ముక్తికరుండు = భోగమోక్షములను కలుగజేయువాడు. యోగక్షేమభూమి = ఆపూర్వివస్తువులను
పొందుటకును మేలగుటకును సాధనమైనవాడు సగ్గంగోహ = పరిసరించుండు = లోకసమూహమును
రక్షించుటయందు చలించనివాడు క్రాంతహారంబుండు = క్రాంతపర్వతమును భేదించినవాడు.

వన పరిస్థిందుండనియును, గ్రౌంచదారణుండు పంచవదనాపరావతాడుం
డనియును, గుహుండు నిరవగ్రహశుభావహుండనియును, గుమాగుం డనుర
చమూసముద్ధరణ నిర్వికారుండనియును, పాశ్చాత్యుండు తురాపాస్త్రిఖ
సుఖప్రదుం డనియును బ్రమదరసనిమగ్నమనస్కుండై యగ్నిభవుం బ్రణు
తించి యాసాదం బగు తదీ గుప్రసాదంబు నడసి కతిపయదివసంబు లుచితి
గతిం గడపి తద్విరచితమహాస్కా దగ్రంథసంధర్భంబునం బూర్వ
భాగంబు విని తదాశయావబోధుధాధునివినిమజ్జనంబునం గాశీవియోగ
జనితక్షేతంబు దీసివైచి యుండలి యు త్తరభాగంబున.

౧౪౭

సీ. మిన్నేటిపాటియుఁ బెన్నయన్నతియు వి, పాశివాసియుఁ బుద్రభాగచేగ
యును శరావతిభూతియును వేల్చివతిచరిత్రము గాహుదయుదారతయును
వేణియగణ్యాభివృద్ధియుఁ గావేరి, రీవియు గవిశలీలావిభవము [గృష్ణ
వంజీర మంజువార్తైభవంబును భవ, నాశనిక్షేపనిర్నామకృతియుఁ

తే. తుంగభద్రప్రసంగముత్తుంగభద్ర, రాజి రాజిల్లు గౌతమి యోజ మజ్జియు
వార్తకక్కినతీర్థప్రవర్తనములు, స్వామినిపించె విగధ్యసంస్తంభయితకు. ౧౪౮

క. ఆ కుంభజాతో మఱియుం, కేకిన్వజూ డనియె మూనికేసరి విను మిం
కేకధ వినియెదు నకలము, నీకేకగించితి నెకా ధు సచరిలంబుల్. ౧౪౯

నిరవగ్రహశుభావహుండు = కజపులేక శుభములనిచ్చువాడు అమరచమూసముద్ధరణ నిర్వికారుండు =
దేవతులదండను ఉద్ధరించుటయందు వికాగముటొందనివాడు. తురాపాస్త్రిఖసుఖప్రదుండు =
ఇంద్రుండు మొదలగువారికి సుఖము నిచ్చువాడు ప్రబుదఁడనిమన్న మనస్కుండు = సంతోష
రసమునందు మునిగిన మనస్సుగలవాడు—మిక్కిలి సంతోషించినవాడు అసాదంబు = నాశ
ములేనది. ప్రసాదంబు = అనుగ్రహము. కతిపయదివసంబు = కొన్ని కులులు విద్విరచిత = అతిని
చేత చేయబడిన సందర్భంబుచందుకొ = రచనయందు = కూర్పునందు విదా...పట్టించునకొ =
దానియగ్నియు తెలియటయినెడి అమృతనదియందు మునుగుట నేర్ప—అపురాణకథను వినుటయందలి
యాసచేత. క్షేతంబు = దుఃఖమును ॥౧౪౮॥ గున్నేటిపాటి = ఆకాశగంగయొక్కతొలది. ఉన్నతి =
గౌరవము వాసి = మేలిమి చేగ = సత్తి భూతి = సంపద. ఉదారత = భుని అగణ్యాభివృద్ధి =
ఎన్నిరాని పెంపు. రీవి = బాగు. రీలావిభవము = విలాససంపద. వార్తైభవంబు = నలనమ్మద్ది. క్షేత
నిర్నామకృతి = క్షేతముపేరులేకుండ జేయుట. ప్రసంగము = ప్రస్తావము. ఉత్తుంగభద్రరాజికా =
ఆధికమైనకుభములవరుసకు కేక = విధము. వార్తకుకొ = ప్రసిద్ధి తీర్థప్రవర్తనములు = తీర్థముల
చరిత్రముగా సంస్తంభయితకుకొ = అందచనవానికి ॥౧౪౯॥ పెద్దవాడు = గుహగణ్యాదు వాని
కేసరి = ఎనికేశ్మండా. ధుసచరిలంబులు = ఎదులచక్రములు ॥ ౧౫౦ ॥ ఈలంగానీవు = మునుగ

క. ఈగంగాకరీర్థము, లీగంగానిపు తమ గమిద్దాంగువులక
నోగెగువారిల గను న, గ్రోగెగు గంగారసింధుకట్టలములక. ౧౫౧

క. వివిధశ్రుతిచరిత్రలు, వివిధసామర్థ్యానుభావవిలసనమాలు దీ
ర్ఘశీసుశ్రవణములతో కవికా వివిధగుణమునే విశిష్టవిచారం! ౧౫౨

స. అనగను నగస్త్రియ డిట్లబయ్య హైహవ'సుతుతోడఁ గడిస
న్యూను లలరంగ నో యుగముమా! ననుస్తము, గ్రింగుచేసె ను
చిన బలువేల్పుఁ దీర్థము క్షేత్రము నొక్కడఁ గు డయిండున
ని నిరుపమాదృశి! పలికి నెపు యముగ గరుణింపఁగాఁ దగుక. ౧౫౩

క. అని పలుకు కలశభవముఖ, మునిజనముల ప్రశ్నచాక్రములు సేని సురభి
త్తనఁముడు తిత్తివిగము, నొక్క నెలగుమిగూడి యునికి గంగజూఁతుకీ. ౧౫౪

వ. ముహూర్తమాత్ర సంచారకోణాయాధనిజస్వాతిగడ్డె యూ రుంగ్రహ
విశ్రాంతలంగూర్చి లుట్లనియె. ౧౫౫

క. పతిత్రితయము నొక నో, గ్రామమున నేళింపచి పొగడొంగులు మె
చ్చేతగతఁగోపచనుము, పతావృత్తి ముకురకుక్షిగుధింపఁగోలె. ౧౫౬

తే. చిత్తమాశ్చర్యరసమున నొత్తిలగఁ, జేయు సప్రసన్న మక్షిణోక లుచిత
నిందుధదుచేత హరుచేలి నెఱుంగవలయు, రంగుమోగమా ములలారి! రజతిగరికి. ౧౫౭

క. పొడవిన సురేహంబుల, దశసిన హరిదేహుల! బ్రసన్నులఁ జేయఁ
మృదునకుఁ బనిగావున మన మడిగినయర్ధంబు నెఱిఁడు ముఁ జేసెదము. ౧౫౮

నీయపు సద్విధాంబువులక = విశ్వలి లిక్తాభ్యులగు జలములయందు నొక గుళి మూరి గడు.
క్రాంతదు = గ్రాంతదు అంగుసేవగ్రాంతదులక = అన్నది! పుష్కలములు || ౧౫౯||
సప్త = గేరిలయొక్క ప్రాంతములక = విమలపుడు గది = విశిష్ట విశిష్టములు || ౧౬౦||
హైహవశి = పార్యశి. అలరంగక = అంతఃపింపఁగ ప్రసవేసి = అన్యములని. నీరుపమా
దృశిక = సాటిలేని అదరిణముచేతి || ౧౬౧|| పురభిప్రయంగు = శివునిహాని సలక = సలపు
నందు = స్థానమునందు || ౧౬౨|| విచారదోణాయాధనిజస్వాతిగడ్డె = అంగుమల సడి యుయ్యల
యందొక్కయున్న అముగనుగలనాడు = ఆలోచనచేసెనెంబి అములనాడు. ఆశ్రమవిశ్రాం
తులక = సుమల || ౧౬౩|| మేళవింది = కూడి. పతగతిక = అనీహర్షమునందు = మున్నునందు.
సముపేతావృత్తిముకురకుక్షిక = కూడినపుడుగల అస్తముగలపలిభాగమునందు || ౧౬౪|| పొత్తి
లంగక = గాగిల్లగా = అంగరాగ మునుసాంసంగ. అక్షిణోకముచేత = శివునిచేతి || ౧౬౫||
జడిసిన = చరింపిన అంగేపముక = (పరంగులములక) విశ్రాంతి గడిసెనెంబి ప్రసన్నులక =
విశ్రాంతిగడిసెనెంబి సనిగా మృదునకు = పునీత. అడిగెను = దప్పును || ౧౬౬|| కృతనిక

క. అని కృతనిశ్చయమని న, మృనులగొని రజతశైలమున కేగఁడల,
చినగుహఁబొగడెను క్రియ బో, రన మ్రోసెఁ బ్రయాణభేరి ప్రసభారభటిక.

ఉ. ఆసమ చుంబునఁ భృతనిజాయుధు లాదృతభూషణాల్ మహా
ల్లాసలనన్ముఖాల్ వివిధలాంఛనలక్షిత లాసురాన్వయ
త్రాసకడల్ విమానగులు దైవతవీరులు తారకారి పె
న్నోసలమ్రోల నిల్చి రొక ముప్పదికోటలు మూడుకోటలు. ౧౫౯

మ. పనితప్రక్రియ నద్వైజుగు లెనఁగఁ బ్రస్థాననైపథ్యో
భసముగ నై కొని బ్రహ్మగర్భుఁగు వహత్పల్వాణకల్పాణమై
ఘనగర్జ్జక నకిలించు పావురము నెక్కఁబోవువో బర్హె సు
జనితాశాకరికర్ణసంజ్వరభరాచత్కంచుకీర్వానముల్. ౧౬౦

నీ. ఆటకు మెచ్చి బారి యీఁ గొను మరు, తృలమిదియన బర్హి భారమమర
హరుఁగుత్తుకనకాక శిరసునఁ బోలఁ దాల్చిన జటాచ్ఛటరీల శిఖ వెలుంగ
క్షీతిశిరోభూషావిశేషనిర్మితికిఁ బా, ల్పడుపడియచ్చుల ల్లడుగులు దగ
ధాతృవాహముభుక్తి దానభ్యసంప బి, సముద్రుంగుభంగి దప్తఫణి గ్రాలఁ

తే. గంగగంభీరనినదంబు ఖచరయువతి, గానవిద్యకు వడ్డసంధాన మొనఁగ
నెనఁగు దెలికన్నుగోనలయెక్కిరింత, నెక్కి బలుకొండదూఁటువోనేయుమేటి

యమతిక = నిశ్చయముచేయఁబడినబుద్ధిలో దోరసక = గట్టిగా. ప్రసభారభటిక = అధికధ్వనితో॥
౧౫౯॥ అసన్ముఖులు = వికాసమునొందిన ముఖమలుగలవారు. లాంఛనలక్షిలు = గుఱులచేతఁ
చూడఁబడినవారు. ఆసురాన్వయత్రాసకగులు = రాక్షసకులమునకు శియముచేయువారు. విమాన
గులు = విమానములను పొందినవారు. పెన్నోసలమ్రోల = పెద్దదైనతలవాకిటి చావడిముందరి॥౧౬౦॥
పనితప్రక్రియ = పొగడఁబడినవిధమున. ప్రస్థాననైపథ్యోభసము = ప్రయాణమునకుఁదగినవస్త్రా
దుల యలంకారముయొక్క పొందర్పమును. వహత్పల్వాణకల్పాణము = వహించుచున్న పల్లముచేత
మేలైనది. వాపురము = గుఱ్ఱమును పర్వక = వ్యాపించెనె జనితా...ధ్వానములు = పుట్టినదిగ్గజ
ములయొక్క చెవులకువేండ్రమయి అరిశయించిన ఒప్పదమయిన చెత్తలవారి శేలధ్వనులు॥౧౬౧॥
శిఖ = ఇయ్యగా. తృలమిదియ = దేవతలవలనొభము. బర్హి భారము = మోపునుబోలినకుంచె. కుత్తు
కన = మెడచేతనే. కిరనున = కలతోను. పోలక = సరిపోలుటకు. జటాచ్ఛట = జడలనఱుమాము.
శిఖ = బాట్టు. శిరోభూషావిశేషనిర్మితిక = ఒకవిధమయిన తలకుఁబెట్టుకొనెడిసామును చేయుట.
పొల్పడు = పూకొనునట్టి ఏర్పాటుపఁబడునట్టి ధాతృవాహముభుక్తిక = బ్రహ్మవాహనమైన
హంసయొక్క యాహమును. విసము = తామరకూడడు దప్తఫణి = (నోట)గఱచుకొన్న సాము.
క్రాలక = ప్రకాశింపఁగా. ఖచరయువతి = గంధర్వస్త్రీలయొక్క. వడ్డసంధానము = వడ్డమనెడి

౪. అని సజ్జస్యగదనమై, మదకరియై తి త్తగుచిత మార్గముల నే
వొందవ నొకకొంత చని పా, రదనిభిశుభమూర్తి నివ్వరిత్నంబగుడుక. ౧౬౨

౫. శితికంఠసుతుడు ఖచర, స్తుతుడై యా యచ్చరూపు తురికి నాస్కం
నిత గౌరితక ప్లుత చే, చిత వర్ణిత గతులఁ దరలు చేసిన నదియక. ౧౬౩

౬. మురళిగొనియు రవణమునక, బరువడి గోమూత్రికాని భంజకులఁ గడుక
గెరలి చతుర్విధగౌవిత, పారిపాటిపటవమునఁ బతి మెప్పించెక. ౧౬౪

సీ. బలుపాపతలచుట్టు లలవరించినవారు, లేతచందురులఁ దా లించినవారు
పునుకతమ్మంగులుఁ బాలుచు వీనులవారు, నొసలమిక్కిలియాపు తెగుఁగువారు
బూదుపారఁగమేన బూదిఁబూసినవారు, త్రిమూఖాస్త్రములు కేలఁ ద్రిప్పవారు
పులితోలుహొంబట్టు పుట్టముకలవారు, కొమ్ముతేజాల నెక్కి గునియు వారు

శే. ఘోరతపములహరుఁడక్క గొన్నవారు కరట్టడై తేయకుంభముక్తాలలాఁబు
హరిభుజమధ్యములవారు దారయశులు, ప్రమథవీరులు గొలిచిరాబాహులేయు.

స్వరమయొక్క కూర్పును. ఎవఁడు = అతిశయించునట్టి. రెలిమ్మగోనల యక్కిరింతక = తెల్లని
కనుఁగొనలుకలచైన శెచురీవాహనమును. గలుకొండఁదూఁటువోనేయు మేటి = కుమా స్యామి ||
౧౬౨|| సజ్జస్యగదనము = అలంకారము (సిద్ధము) చేయఁబడిన రథము. పారద = పాదరసముతోడ.
శుభమూర్తిక = తెల్లనియాకృతితో ||౧౬౩|| ఖచరిస్తుతుడు = దేశతలచేత సొగడఁబడినవాఁడు.
అచ్చరూపుతురికిక = స్వచ్ఛమయిన (తెల్లని) రూపముగల గుఱ్ఱమును. ఆస్కంధిత...గతులక =
ఆస్కంధిత = మిక్కిలి వేగమును మందముచుగానిదియు. గౌరితక = ఆస్కంధితమునకంటె శౌఁచము
వడిగలదియు ప్లుత = అతివేగముఁ గాఁటుచుఁబోవునదియు. రచిత = వంకరిగాతిగుఱు వడిగాఁ
బోవుచున్నట్లు వర్ణిత = మిఁదికికాకైతికదలించుచు వడిగాఁబోవునదియునైన, గతులక = నిడకల
చేత. తరటుచేసినక = నడపింపఁగా ||౧౬౪|| మురళి, రవణము, పరువడి, భంజరి = ఇది గుఱ్ఱము
దనుడుపాటుటయందలి శేదములు. అందు భంజరి గోమూత్రిక మొదలగు శేదములచే నానా
విధము, కెరలి = బేరి చురుగ్విధగౌవిత పుపాటిపాటవమునక = నాలుగువిధములయినదవుడుపాటెడి
క్రమమునందలి నేర్పుచేత ||౧౬౫|| పాపతలచుట్టులు = పాములతలపాగలు అలవరించిన = వహించిన.
పునుకతమ్మంగులక = తెలపుట్టలచేత చేయఁబడిన చెవిపోగులచేత. మిక్కిలియాపులు = మూఁడవ
కన్నులు బూదుపారఁగక = బూదావట్టివట్టుగా బూది = భస్మము. త్రిమూఖాస్త్రములక =
మూడుమొనలుగల కులములను. హొంబట్టుపుట్టములు = బంగారుపట్టువస్త్రములు. కొమ్ము
తేజాలక = వ్యవభవాహనములను. గునియు = కుఱు కరిట్టిడైతేయ = గజానురునియొక్క.
కుంభ = కుంభకథలమునందలి. ముక్తాలలాఁబు = ముత్యాలహారములచేత. హరి = అందగించునట్టి.

నా. యోధే-కృతంబు లగజనంజోగుచ్చాసితంబుల్ నిలు

శ్రీరాల్ దూషితపూపభీషణః ॥ జ్వంభిచియు గూలె న

క్షీణోత్తింభి న కృత్యస్థితిని స్సీమూకిరీటస్సగ్ని

న్మానీక్యాతపల్లవ స్తూక సామగ్రీహృణాగ్రింబులై.

౧౭౬

క. స్మర శశి తలీ దజ పవమా, స రవి నుధా సలిల మునిజ, త్సౌ రిన్దా

సేర హృత్య జ్వలనజ లగు, సుగ వేద్యుని గొలిచి పురు సుగ్రాహ్యున్.

క. దైవతభటభుజశిఖర, వ్యావల్క్యవక్తృపాణవల్లిక బలరె-

దైవపథవారినిధిసలి, లావిష్కృత విషమమీ మహాద్భులుఁబోలెన్.

౧౭౭

క. నయనత్రిభాగ * వృతహః, సయంతంగ సాధ్యసతులు చల్లిన లాజల్

నయనాఁయుధతయాయుధ, చయలత కావళుల గునుమనమత వహించెన్.

తే. వివిధవిమిగ్ధసూము క్త గివిజవిటపి, కుసుమ శేసరలసదంస కూటుం డగుదు

వేల్పుంబడవాలుకడువాలువిరియఁబడిన, కందమునఁబొల్చుదుర్గకంఘాణమనఁగ

తే. వివిధమధురాధరాభుజావీజ్యమాన, విమలచామర హేమసాగ్రము లువొలిచె

స్వామియిరుగడఁబుష్పవగ్గములగలఁకి, సురవిమానమరాళముల్ దెరలెననఁగ,

భుజమధ్యములవారు = బొమ్మలుగలవారు. తాచాములు = అధిపతిగలవారు ॥ ౧౭౮ ॥ యోధీ

రేలుకృతంబులు = సేలదమ్మ చేతయఁబడినవి. బంజురతో గుచ్చాసితంబులు = కాటుకపోడి

ముద్దలవలెనైనవి. తిన్నేరియు = తిరిగిబారులు దూషితపూప భీషణః = దూషింపఁ

బడిన మార్కునికే భయంకరమైన విధమున స్పృశించి = విచ్చుంభించి. తూలెన్ = తొలఁగెను.

క్షీణో...గ్రంబులై = తగ్గినివియు నిక్కింపబడినవియు సైకహరిస్వామి బంటులంబలయందలి కిరీట

ములందు ప్రకాశించుచున్న శంభులపెరుగుల గుత్తులయొక్క సుగ్రత్వము (పరిపూర్తి) చేత అప

హరింపఁబడిన శాసనంబలవై ॥ ౧౭౯ ॥ స్మగ్...జ్వలనజలు = మృగములకు పండ్లము మెఱుము బ్రహ్మ

వాయువు నూర్చుండు అపృతము జలము సప్తసహస్రలు భూమి చక్ర స్థయగు అరిష్ట దేవతలు

మృత్యువు అగ్ని వీరివలనఁబట్టినవారు ॥ ౧౮౦ ॥ భుజశిఖర వ్యావల్క్య ఐక్యపాణవల్లికలు =

మూలపులందంతటను చలింపచున్న క్రొత్తకత్తులనెడి తీరగలు అలరెన్ = ప్రకాశించెను. దైవపథ...

ర్ములు = అకాళమునెడి సుసంద్రజలంబందండి వెళువినవిమయొక్క నల్లనిగుంటలు ॥ ౧౮౧ ॥

నయనత్రిభాగవృత = కంటియొక్క బాగుడుభాగములంబావరించిన. లాజలు = హేలాలు నయ

నాయుధ = కిచ్చునియొక్క ॥ ౧౮౨ ॥ వివిధ...కూటుండు = భావ విధములయి, దేవతాశ్రీలచేత

విమలంబడిన (చల్లబడిన) కలపృక్షపులలలోని అకరువులచేత ఒప్పుచున్న శిఖరములవంటి

మూలపులంబాడు, వేల్పుంబడవాలు = దేవతల సేనానాయకుండు = కుమారిస్వామి. విరియఁ

బడినకందమునక = వికాసమునకహించినమూలపులముచేత దుర్గకం ఖాణము = భద్రకాళియొక్క

నానాసము = సింహము. వాణున్ = అతిశయించును ॥ ౧౮౩ ॥ వివిధ...

* దరవీధి అని సారాంశము,

తే. సామిమిలనుండి రాజతాచలముదాఁక, నేతు వెత్తినగతి మహాసేనుసేన
రోదసీరంధ్ర సీరంధ్రయాప మగుచు, నుచె గిరిసింధు వెన సృష్టి పుడమి నడఁగ.

ఉ. పుట్టినమోము లై శిఖరముల్ వెలుంగొండ, నితంబమండలిం
గట్టినకృత్తియై నిబిఁకాననరేఖ దలిర్ప,లోనఁ జూ
పట్టినవిశ్వమై వెలుంగుప్రాణికులం బలరక, గిరిశుఁడ
పుట్టికీఁ గానిపించినప్రభం గలగౌతనగంబు దోచినన్. ౧౭౩

క. జై వాత్సకబింబము నిజ, జీవాతువుఁ గాంచి ప్రాప్తజీవము లగుచుగ
జీవంజీవము లలరెడు, భావంబున బాహులేయుబలములు పొడలెన్. ౧౭౪

తే. పద్మరాగమణిమయిపాదలబ్ధి, స్ఫురిల్లగైరికశిఖరచంచూసమ్మద్ధి
గద్ధవతియనునొక్కపక్కజమునడుమ, మించునక్కొండకొదమరాయంచఁబోలి.

తే. నీలగళవాహరింఖాఖనిత్రనిహతి, నింగి కెగసినవెండిరానేలదుమ్మ
ప్రాంతవర్తిష్ఠున ప్రక్షిపింపవులుకు, నొసఁగు నిర్యత్నభసితవిలసిత మచట.

వ. ఇట్లు నిజబలనిఖలనిరీక్షణ నిస్తండ్రచంద్రికాధీనం బగునగ్గట్టుతేని వైమానిక
సేనాని మానధనుం డగునధికుండు నిజపురుషకారంబునుంబోలె నధిరోహించి.

క. వాహనము డిగి గగనచర.వాహినిఁ దత్కుధరసవిధవనవిహరణకాం
యోహూతహృదయ నటయట, యోహోనిలుమనుచు నిలిసి యుల్లంబరలన్.

ప్రముఖులు = దేవతాశ్రీలచేతులచేత వివరించుచున్న ఆశీశములగువింశామరలు. పలక = భయపడి.
తెరలక = వెడలెను ||౧౭౨|| నేతువు = కట్ట. ఎత్తినగతి = కట్టినవిధమున. మహాసేనుసేన = కుమారుని
దండు రోదసి = భూమికి ఆకాశమునకు నడుమ సీరంధ్ర = సందులేని సీంధు = సగి ||౧౭౩|| నితంబ
మండలిక = నడుమప్రదేశమునందు కృత్తి = తోలు నిలిడ = దట్టమైన రేఖ = చాలు. రలిర్ప =
ప్రకాశింపఁగా. ఆస్పట్టిక = ఆ కొడుకునకు కలధాతగంబు = వెండిగొండ ||౧౭౪|| జైవాత్సక
బింబముక = చంద్రబింబమును నిజజీవాతువుక = లాము శీవించుచుండును ప్రాప్తజీవములు = పొందఁ
బడినప్రాణములు గలవి జీవంజీవములు = చలోపప్రభులు ||౧౭౫|| పాదలబ్ధిక = పాదములను పొందుట
చేర. (పాదము = కాలు, ప్రసంగితపర్వత ము) గైరిక = కొండయందు గలిగిడి యెట్లుని పువ్వని
వర్ణవిశేషముగల చంచూ = పక్షి ముక్కుయొక్క. గంధవతి = భూమి కొదమ = అవ్వనముగల.
రాయంబక = రాజహంసకు ||౧౭౬|| నీల...నిహతిక = శివునివాహనమైన పృథ్వీయొక్క గిట్టు
లనెడి గుడ్డండ్లతాకుడుచేత నింగిక = ఆకాశమునకు. వర్తిష్ఠు = ఉండునట్టిస్వభావముగల. పరివృథు
లకుక = రాజాలకు = శ్రేష్ఠులకు. నిర్యత్నభసితవిలసితము = యర్జునులేని విహారియొక్క ప్రకాశము
||౧౭౭|| నిస్తండ్ర = తగ్గని గట్టుతేనిక = పురుషరాజును. వైమానికసేనాని = దేవతల సేనానాయ
కుడు పురుషకారము = పురుషప్రయత్నము. అధిరోహించి = ఎక్కి ||౧౭౮|| గగనచరవాహినిక
= దేవతలదండును. తత్కుధర... హృదయక = ఆపర్వతమువెంటి తోటలయందు విహరింపుట

ఉ. ఆరవి వాలఖల్యయుతుడై విధుగర్భము దూతెనో యనక
దారకవైరి సంయమికదంబయుతంబుగ నేగుడెంచి ము
క్తాదుచిరుండ్ర మైన వసుధారధుగేహముఁ జొచ్చునట్లు మా
రారియు నిష్కుటాంతరవిహార ముమాన్వితుడై యొనర్పంగన్. ౧౭౯

తే. సున్దిరోద్యానభేలనానస్తవిభవ, మవధరించెమతారావిహారమాళిఁ, జివురు
గుత్తుల విరులఁ బూజింసుటకునొ. యాఱుముతువులు సన్నిధియయ్యెనచట.

సీ. మరువంపువలపుఁబల్మఱుక్రోలిక్రోలి కక, మ్రాన్చియుంక మేనుమామఁగొన్ని
యరవిచ్చు తెలిమొల్లవిరులుమాతులుసాచి, పొదిగూడితెక్కులఁబొదువుఁగొన్ని
గురువిందపూఁడేనెపెరలకై తమలోనఁ, బొత్తువోవక సారెఁ బోరుఁ గొన్ని
పక్షంబు లగుదాఁకఁ గాటించి మల్లికా, కలికానికాయంబుఁ గాచుఁ గొన్ని

తే. భోగివళ మైనగేదంగిపువ్వునకును, వగచు మదిఁ గొన్ని బద్ధజీవకలతాస్త
గుచ్చములలోననొకకొన్ని కొలువుసేయుఁ, దేటులగులర్తుమయవనీవాటిఁగమించి.

తే. పూవుఁ దేనియఁదడిసినమావిచిగురు, మీఁదనంటిచరించుతుమ్మెదదలిక్కు, సమ
యమాటయునుసినెయ్యిసమరిమరుడు, త్రుప్పవోదోము నీలంపుఁడునుకయనఁగ.

తే. గంధవిరహిత మనుబుద్ధి గనక తేటి, మూతివిచ్చినమోచుగు మొగ్గఁ దగిలి
సారభాకాంక్షఁ జొచ్చి చెన్నారె గీర, తుండవళమైన నేరేడుపండుఁజూలె.

క. ఖరకరకరహతి సలసలఁ, దెరలెడు మల్లిమరందదీర్ఘి కచుట్టు
దిరుగు నళి యనుభవమునకుఁ, జొర దతిలోభాగభుద్ధి సామ్యరయుక్రియన్.

యందలియాశచేత పీఠాఁబడిన మనసుగలదానిని అటయట = అక్కడనే అక్కడనే. ఉల్లంబు =
మనస్సు. అలరక = వికాసమునొందఁగా ॥౧౭౯॥ విధు = చంద్రునియొక్క తారకవైరి = కుమార
స్వామి రుద్రము = అతిశయించినది వసుధాగ్రు = శివునియొక్క. మారారి = శివుఁడు. నిష్కుటాంతగ
= ఇంటితోఁజేరిన శృంగారపుఁదోటలో ॥౧౮౦॥ భేలన = క్రీడింపుటవలన. అవధరించెడు = ధరిం
చెడు పొందెడు. తారావిహారమాళి = అర్ధచంద్రుఁడు కిరీటముగాఁగలవాఁడు. శివుఁడు విరులక =
పువ్వులచేతను. సన్నిధియయ్యెన్ = చేరెను ॥౧౮౧॥ వలపు = వాసన క్రోలి = త్రాగి అనుభవించి.
మ్రాన్చి = కొంచెముమాసి పొది = గుంపు. పొదువుక = కప్పసు పెరి తెట్టె పొత్తుపోవక = పాలు
పోక పాటించి = పొంది చేరియుండి కలికాని కాయంబు = మొగ్గలసమాహమును కాచుక = కాపలి
కాచును భోగి = పాము. బంధుజీవకలతాంత గుచ్చములలోనక = మంకెనపూగుత్తులలో. వనీవాటిక్కు
= తోటలోనిచెట్లచాయను ॥౧౮౨॥ అనిన్ = కత్తిపయి ॥౧౮౩॥ సారభాకాంక్ష = పరిమళము
నందలి యపేక్షచేత చెన్నారె = అందగించెను. తేరుండ = చిరుకముక్తునకు ॥౧౮౪॥ ఖరకరకర
హతిక = సూర్యకిరణములు పోకుటచేత తెరలెడు = తెరువట్టి ఉడుకునట్టి మల్లిమరందదీర్ఘి క = మల్లె
పూఁదేబడిగ్గియ. (దీర్ఘియ = నడకావి) అళి = తుమ్మెద. అరయుక్రియన్ = విచారించువిధమునకుని

క. నలువదితోమ్మిదిరూపంబులు గొనియున్ బుష్పగంధములు మోవఁగలే
కలసియుఁ దెమ్మెర లానుం, బలుమఱు యువజనము మేనిపలుచని చెమటల్.

చ. విమలమఝూఖరేఖయు నవీనతరోత్పలపత్రమున్ బ్రవా
శమణియు నొక్కతీవియు బలాదృతిఁ దాల్చె నటన్న వింతు వి
భ్రమశిథిలాంగి యయ్యుఁ గుచభారనితంబకపోలగోపన
క్రమకలనాకులాత్మయి కన్నుల నీగు నదల్చె గౌరియున్. ౧౦౬

తే. ప్రాప్తపేణ్యపయోధరపటలిచేత, గాడ్డు నీహారకరరేఖఁ గప్పకరణి
ధరణిధర కార్మకుఁడు శైలతనయఁ బొదివెఁ, బచ్చడంబునఁ బొల్పుపూబచ్చడ

చ. పొదుపు పరాగఘృష్టి మొగమున్, శ్రమవారిని మేను, భానుదీ [మున
ప్తి దవుల పొచ్చుచక్కడలుఁ, దేజము దాల్చెనె కాని యొప్పు గుం
దదు నగవుత్తికప్థ భసితంబున వర్షముచేతి నగ్నిపైఁ .
గదురుట నద్దమున్ లతయుఁ గాంచనకుంభములున్ బెడంకునే? ౧౦౮

మ. బామ లెక్కించినవిల్లు వంచు నునుఞ్జాపు ల్పంచలాచంచల
క్రమరేఖ న్నిగిడింప శాతవిశిఖాఘంబుల్ మెయిన్ నించు నె
య్యములన్ బల్కఁగ నల్క మీఱి చటులజ్యాఘోషముంజేయు న
య్యమప్రాపించి రతీశ్వరుండు హరుబిట్టోడింప నుట్టాడుచున్. ౧౦౯

చ. చిగురులు దేరఁజేసి విరిచిక్కనిచక్కనివువ్వుగుత్తులన్
లిగువుచనుంగవం బొదివి వ్రేలెడుచిల్కలఁ జోపి తేనియన్
బొగవినపల్కులం బొగడి భూతపతిన్ బతి మెచ్చఁజేసె న
య్యగజ తదుద్యమార్హ వినయానునయాభినయానుకూలతన్. ౧౧౦

పెట్టియుండురీతిని ॥౧౦౯॥ కొనియున్ = పొందియు గంధములు = వాసనలు లెమ్మెరలు = మంద
మారతములు. ఆనన్ = త్రాగును ॥౧౦౬॥ విమలమఝూఖరేఖ = చంద్రవంశయును ॥౧౦౭॥ ప్రాప్త
పేణ్యపయోధరపటలిచేతన్ = వస్త్రాకాలమునందలి మట్టు లెగలచేర గాడ్డు = గలి (ఇదికర్తృపదము)
నీహారకరరేఖన్ = గీతగాఁగనఁబడెడు చంద్రుని. ధరణిధరకార్మకుఁడు = శివుఁడు. డంబునన్ =
కాంతిచేత. పచ్చడమున్ = కప్పుడు వస్త్రముచేరి ॥౧౦౮॥ పొదుపు పరాగఘృష్టిన్ = అవరించు
నట్టి పువ్వుడిపెలుఁగుచేత. శ్రమవారిని = చెమటచేత భానుదీప్తి = మార్గప్రకాశము. చచ్చడలు =
స్తవనన్ని లేకములు కందకు = తగ్గుడు భసితంబున్ = విబూదిచేతను. కదురుటన్ = కలుగుట
చేతను = వ్యాపించుటచేతను. బెడంకునే? = చలించునా? ॥౧౦౯॥ బామలు = కనుబొమ్మలు.
ఎక్కించినన్ = వ్రేలినెక్కించినను నునుఞ్జాపులు = సోఁడిసోఁడినిచూపులు రేఖన్ = విధమున. నిగి
డింపన్ ప్రసరింపఁజేయఁగా శాతవిశిఖాఘంబులు = వాడిబాణముల సమాహూయము. మెయిన్ =
దేహమునందు, నించున్ = నిండించును. చటులజ్యాఘోషమున్ = చలించుచున్న అల్లెత్రాటిధ్వనిని.

క. శురీతి ప్రమదవివినవి, హారం బొనరించి హిమనగాత్మజయుం గం
జారిరవిశిఖనయనుఁ డుప, చారంబులు సమదయువతిజన మొనరింపన్. ౧౯౧

ఉ. నాకవిభూపలోత్కరకనచ్చిఖరావృత మైన యొక్క ప
ద్మాకరతీరకేళికనకాద్రిసుఖస్థితి నుగడునఁతఁ బుం
జీకృతతారహారముగ శేషవిభూషణునంఘ్రికిఁ నమో
వాక మొనర్చి యిట్లను శివాకలకంఠి సమంజసోక్తులన్. ౧౯౨

సీ. విజ్ఞానమయ! మహాప్రాజ! యోగర్వజ! , ప్రార్థింతు నిన్నొక్క యర్థమేను
నిర్వాణఫలద మై నీ కున్కిపట్టెన, క్షేత్రంబు దేవతాసింధుముఖ్య
తీర్థంబుల జయించుతీర్థంబు నత్కుత్కటప్రభావంబుల దీప్ర మైన
దైవతంబును గూడి దర్శనస్నానపూజనముల కలుషభంజన మొనర్చె

తే. జాలునిమ్మాడునొక చోట మేళవించి, యుండునోకాక వేర్పడియుండునొక్కొక
దీనిచందంబునకలంబుఁ దేటపడఁగ, హృదయగమ్యంబుచేసి నన్నేలు మనుడు.

మ. లవలీపల్లవపాండురంబు లగుగల్గి యీ గులం జంద్రికా
లవలీలం దరహాస మింపెనఁగఁ గేలక వైళ మగ్గోలచే
లవరీతిం గొనితెచ్చి యంకకదళాలంకారముం జేసి బా
లవిధూత్తంనుండు పలుకు మాధవకధాశ్లాఘాసుఖాసక్తుడై. ౧౯౩

ప్రాశు = ఆశ్రయము. చిట్టు = శిశువుగ, ఉట్టాడును = పొంచిపొంచి తిరుగుచు || ౧౯౦ || చిక్కని
= దట్టమయిన చోపి = తటిమి పొగపిన = ప్యము చేసిన. తదాద్యమార్పి = ఆయన ప్రయత్నమునకుఁ
దగిన || ౧౯౧ || ప్రమదవివిన = క్రీలుపహరించెడి శృంగారపుఁ దోటయందు. కంజారిరవిశిఖన
యనుడు = చంద్రసూర్యులు కన్నులు గాఁగల శివుడు. సమద = యావనమదముతోఁ గూడిన
|| ౧౯౨ || నాక...వృతము = ఇంద్రనీలమణుల సముదాయముచేరి ఆవరింపఁబడినది. శేళికనకాద్రిక
= క్రిడాద్వమగాఁజేయఁబడిన బంగారుకొండయందు శుంఖీకృతానివారముగక = రాశిగాఁజేయఁ
బడిన మూర్త్యులచేయఁబడఁగనట్లుగా శేషవిభూషణునంఘ్రికిఁ = శివునియడుగునకు నమోవాకము =
సమస్కారము. శివాకలకంఠి = పార్వతీదేవి. సమంజసోక్తుల = మనోజ్ఞములయిన మాటలతో || ౧౯౩ ||
విజ్ఞానమయ! = విశేషజ్ఞానస్వరూపుఁడా! మహాప్రాజ! = గొప్పపండితుఁడా! అర్థము = విష
యమును. నిర్వాణఫలదము = మోక్షఫలమునిచ్చునది దేవతాసింధు = గంగానది ఆకుత్కట =
మిక్కిలి ఎక్కువైన. దీప్రము = ప్రకాశించునది. కలుషభంజము = పాపముయొక్క చెఱుచుటను.
వేర్పడి = వేరువేలై గమ్యంబు = పొంగినది || ౧౯౪ || లవలీపల్లవపాండురంబులు = వెన్నెల తీర
యందలి చిగుళ్లవలె తెల్లనివి. గల్గి యిలక = వెక్కిరి ప్రదేశములందు చంద్రికాలవలీలక = వెన్నెల
లేకమువిధమున. వైళము = శిశువుగ, అగ్గోల = అముగ్ధక్రియొక్క. లవరీతిక = లేకము విధమున.
అంకకదళాలంకారము = తోడయినది అరటివోదయొక్క అలంకారమును. బాలవిధూత్తంనుండు =

క. కించిద్వలగ్న ! మిక్కిలి, మంచిది నీ ప్రశ్న మిది సమర్థముగా వి
న్పించెద నను నాలోనన, కంచుకు లడుదెంచి ఘటితకరకిసలయు లై. ౧౯౬

క. దేవ ! యగస్త్యాదికముని, సేతుఁ డై వచ్చినాఁడు సేనాని భవ
తేనాని యగుచు నతఁ డిట, రావచ్చునో యనుచు రాగరసభరితమతిన్.

వ. దేవీసహితంజై యద్దేవ దేవుండు తదాగమనం బనుమతించుటయు వల్లె యని
సౌవిదల్లనికరంబు నిజకరంబులం బుట్టిబెత్తంబు లంబురుహచుంబితరుణ
తరణికిరణంబులం బురణింప మరలిపఱచి శరవణప్రభవునకు భవానీపతి యను
గ్రహించుటం దెలియ విన్నవించుటయు నతండు. ౧౯౭

నీ. వీడియం బెడలించి విధురత్నకనకాలు, కాంచితాంబువు ఘక్కిలించి యుమిసి
యుదిరిబంగద్రాతవఱొంబట్టువలెవాటు, సడలించి వెనఁ గటిస్థలిని జాట్టి
యనుయాయిపుధుకహ స్తాంతరన్యస్తాప, గోచితార్థము తానె యుద్వహించి
యంగుళీసంజ్ఞ సంయములఁ బ్రత్యేకంబు మునుమున్న లోనికిఁ జన నొనర్చి

తే. ద్వారపార్శ్వ స్థవేదికావలుల జరర, రక్షివర్గంబు టంక్రియారభటి వజ్రలు
పలయమకుటాదికంబుగనిలిచి మ్రొక్క, నగవుఁజూపులఁజూచు మనగరుసాచ్చి.

ఉ. వచ్చి పయోజపత్రముల వ్రాలెను తుమ్మెదదొమ్మిమూఁకలక
దచ్చనసేయుచుక బిత్తపదంబులఁ గూఁకటు లంట దర్శనం
బిచ్చుట మున్నుగాఁగ నుతియించుచు మ్రొక్కుడుఁ గేలు సాఁచి వే
గ్రుచ్చి కవుంగిలించి వలిగుబ్బలిపట్టియు వాఁకదాల్చుడున్. ౧౯౮

తే. సమృదాశ్రులు కనుగవఁ గ్రమ్ముచేరఁ, నాఱుమోముల గాలు నిజా స్తరమున
నిలుప నతఁడొప్పెరోహిణీజలజవిమత, మధ్యముననున్న తారాకుమారుఁజోలె.

లేతచందరుఁడుశిఖయంచుఁగలవాఁడు మాధవకథా విష్ణుదేవుని భయొక్క ॥౧౯౫॥ కించిద్వలగ్న
= సన్ననినడుముగలదానా! కంచుకులు = అంతఃపురుష కావలివాలు = పుత్రాలవారు ఘటితకర
కిసలయులు = చేర్పఁబడిన చిగుళ్లునుబోలిన చేతులుగలవారు ॥౧౯౬॥ భవతేనాని = మిసేవను
కొరినవాఁడు ; ॥౧౯౭॥ చుంబిత = ముద్దుగొనుచున్న — తాఁడుచున్న తరణి = నూర్చునియొక్క. పుర
ణింపక = సరిపోలఁగా ॥౧౯౮॥ వీడియంబు = తమ్ము ఎడలించి = తొలఁగించి — ఊచివేసి. విధు
రత్న...బువు = చంద్రకాంతములచేతఁ జేయఁబడిన గిండియందలి మంచిజలము ఉదిరిబంగరు =
పుటముదీరినబంగారు. కటిస్థలిని = నడుమునందు, అనుయాయు... తార్థము = వెంటడివచ్చునట్టి పిన్నవాని
చేత నున్న కానుకకుఁ దగినవస్తువును ఉద్వహించి వహించి = తీసికొని. జరరరక్షివర్గంబు = ముసలికావలి
వారి సమూహము. చజ్రలు = ఒప్పవట్టి ॥౧౯౯॥ పయోజపత్రములక = తామరజీకులపైని. దొమ్మి
మూఁకలక = సందడిగుంపులను. తచ్చన = ఎగతాళి, కూఁకటులు = పిల్లజాట్లు — జాలుపాలు. దర్శనం
బిచ్చుట = కనిపించుట. వలిగుబ్బలిపట్టి = పామవత్పర్వతముకూడరు — పార్వతి. వాఁకదాల్చుడు =

క. నిటలాక్షువలన నప్పడు, ఘటసంభవముఖ్యమునులు గని రెంతయు ముచ్చటఁ బిలిచి పీటయిడి యుత్కటకృపతో నొసఁగు పరమగౌరవమంతన్.

సీ. అలవోక కనకాద్రి సెలయునో విజిగిన, హరివరాహముదంష్ట్ర) నవతరించె నెద్ది మున్నపరంజి యిసుకరానేలలఁ, జరియించు గంధర్వపరిబృథునకుఁ జిత్రాశ్వసకు నెద్ది చేకూరె నెద్ది త, చుచ్చుదాంతకామిసీసురతభేద మపనయింపఁగఁజాలె దపవాసరంబుల, సంచయె గదదంచలానిలముల

తే. నెద్దిప్రాపించె నాభేచరేంద్రుగెలువు, గొన్నతారకునకు వాని గుహఁచుదునిమి తెచ్చెదా నెద్దియమ్మత్తిమిచ్చెనచల, సుతకు శిశికంధదనకునిచ్చుటయు నలరి.

చ. హరుఁడు శిరంబునం జెవిఁ గరాంబురుహంబునఁ దాల్చుఁ జంద్రికాం కురపరభాగ మై యురగకుండలమై స్ఫటికాక్షసూత్రమై గిరిజకచాళిఁ గర్ణమునఁ గేల వహింప బ్రసూనమాలికా కరిరదపత్రవిభ్రమశుకంబులు నై మణి యుల్లసిల్లుచున్.

౨౦౩

వ. వెండియు నక్కొండరాచూలియు ఖండపరశుండునుం జెందంబుల నెద్ది యభిలషించి రయ్యెయాపంబు లాపరమరత్నంబు ధరియించి తదాదరణ చరితార్థం బయ్యె నంత.

౨౦౪

క. మత్సామీప్యమునకు నీ, సత్సయమివరులు నీవుఁ జనుడెంచుట కోవత్సా! యెయ్యది కలె మని, వాత్సల్యము గదుర పంచవదనుఁడు పలుకన్.

సీ. తనతండ్రీ బలుకుఁ గ్రొంచనిషూదనుఁడు చంద్రపరివన్నిరుద్ధసీరుహముకుళ భాతి మోడువుఁగేలు ఫాలాగ్రవీధికి, విలసిల్లియలర నో వృషభగమన!

గంగానదినిధరించిన వాఁడు—శివుఁడు ॥౨౦౦॥ సమృద్ధాశ్రులు = ఆనందబాష్పములు శ్రమ్ము చేరక = శ్రమ్ముగా. నిజాంతరమునక = రిమనడుపు. జలజమిత = చంద్రునియొక్క ॥౨౦౧॥ కని = పొంది ॥౨౦౨॥ అలవోక = వేడుకగా. సెలయచోక = పొడిచి యెగఁజిమ్మునపుడు. దంష్ట్రక = కోఱకొమ్మునందు. చేకూరక = దొరకనో. తచ్చుద్దాంత... భేదము = అచిత్రాశ్వసని యరఃపుర స్త్రీలయొక్క క్రీడవలని శ్రమమును అపనయింపఁగ = పోఁగొట్టను తపవాసరంబులక = వేసంగి దినములయందు. గరుదంచలానిలములక = తెక్కలశీనలవలనిగాలిచేరి ప్రాపించెక = పొందనో అభేచరేందుక = ఆగంధర్వరాజును ఎద్ది = దేనిని. అలర = సంతోషించి ॥౨౦౩॥ కచాళిక = కోప్పనందు ప్రసూనమాలికా = పూలదండయు. కరిరదపత్ర = దంతపుంగమ్మయు. విభ్రమశుకంబు లును = విలాసార్థముచేతనుంచుకొన్నచిలుకలు మణి = ఆముత్యము. ఉల్లసిల్లుచుక = ప్రకాశించుచు ॥౨౦౪॥ కొండరాచూలి = సార్వభి అభిలషించిరి = కోరిక. ఆపరమరత్నంబు = సర్వోత్కృష్టమయిన యాముత్యము. తదాదరణచరితార్థంబు = వారియాదరణకుఁదగిన వదనడికి విషయమయినది ॥౨౦౫॥ కలెను = కారణము ॥౨౦౬॥ చంద్రపరివన్నిరుద్ధసీరుహముకుళ భాతిక = చంద్రులసమాహము

నాపేర స్కాండంబు నాడగు నొకపురాణము నీదుకదాకలిమి రచించి
యిమ్మునీంద్రులకెల్ల నెఱిగింప నందు వీరలు సురక్షేత్రతీర్థములకథలు

తే. చాల వినివిని సర్వాతిశాయి యైన, దేవుడేనియు నటువంటితీర్థమేని
భట్టినుక్షేత్రమేని భోగాపవర్గదాయి గలదేని యెఱిగింపు తడయ కనిన.

వ. సర్వోత్కృష్టగులు లగుతీర్థక్షేత్రదైవతంబుల మహాప్రభావంబు మదీయభావ
దర్పణంబునం బ్రతిఫలింపమింజేసి.

క. నీవలనన కడముట్టిన, దైవతమహిమయును క్షేత్రతత్త్వము తీర్థ
శ్రీవిభవము శ్రుతిమార్గను, ధావిష్కృతి గాఁగ వినుటకై ముద మొదవన్.

ఉ. ఈకలశోద్భవప్రముఖు లేనును వచ్చితి మీహితార్థల
క్షీకర! దీని మాకు నెఱిగింపు మనంబున నున్న సంశయో
త్సేకము మానిపింపు కృపఁ దేలెడుచూపులఁ జూడు మన్నఁ దా
రాకమనార్థమాళి మధురంబు. బ్రయంబును గాఁగ నిట్లనున్. ౨౦౯

మ. మము నీయర్థమ వేడుచున్నయది యుష్మన్మాత యోవుత్త్ర! యీ
యుమకు న్నీకు నెఱుంగఁజెప్పెద వినుం డూహించి యేతచ్చరి
త్రము సర్వంబు కరోదరస్ఫటికరత్నశ్రీఁ బ్రకాశింప గో
ప్యము సేయకదగు దీని విన్నపిదపక బ్రాణంబుగాఁ జూచుచున్. ౨౧౦

తే. శరమతికి నాస్తికునకుఁ బాపండునకును, గర్మముగుఱించియాచించు గర్హితునకు
నీపరమగోప్య మోవుత్త్ర! యోపురంధ్ర! తప్పిదారియు నెఱిగింపఁదగవుకాదు.
క. అని నిజతనూభవునకును, దనమగునకుఁ దీర్థ దైవత క్షేత్రము లో
కృశాలపునన భువనత్రయి, వినుతిఁగనుట దెలుపఁగడఁగి విధుమాళి మదిన్.

చేత అక్రిమింపఁబడి తామర మొగ్గవిధమున. శాగ్రాగ్రపీఠిక = నొసటి ప్రదేశమునందు. సర్వాతి
శాయి = అన్నిటినిమించిన భోగాపవర్గదాయి = భోగమును మోక్షమును ఇచ్చునది || ౨౦౮ || మదీయ
భావ దర్పణంబున = నామనస్సెడి యద్వయమునందు ప్రతిఫలింపమింజేసి = తోచకపోవుటచేత
|| ౨౦౯ || శ్రుతిమార్గనుధావిష్కృతి = చెవిరంధ్రములందు అన్యుతమును విడుచుట || ౨౦౯ || ఈ
హితార్థలక్షీకర = కోరినవిషయములను కలుగఁజేయువాఁడా. సంశయోత్సేకము = సంశయము
యొక్క అధిక్యము తారాకమనార్థమాళి = శివుఁడు || ౨౧౦ || యుష్మన్మాత = మాతల్లి. కరోదగ
స్ఫటికరత్నశ్రీ = అరచేతియందలి పటికపురాతికలిమిచేత || ౨౧౦ || శరమతిక = మార్గబుద్ధిగల
వానిని నాస్తికునకు = వేదప్రామాణ్యములేనివానిని, దేవుఁడులేడు అనువానిని. పాపండు
నకు = వేదాచారముల నిందించువాని || ౨౧౧ || పెదయ = వికలమైన. వ్రేతలక = గొల్లపడు
చులను. వలపించు = మోహింపఁజేయు. పెరవు = నేర్పు. చిష్మకఁగటి = పిల్లవాట్టు. చిన్ని = మనో
హరమైన. పించియను = పించును. నెనులియఁగలకున్న. పుణఁగుతత్త్వది = పక్షిరామోగము. పొద

నీ. వెడఁదకన్నులవాని వెయినాఁటుములవాని, వేతలపలపించునెరవువానిఁ
జిప్పుకూఁకటివానిఁ జిన్నినవ్వులవానిఁ, బెరివినమందిరించియుమువానిఁ
బులుఁగుతత్తడివానిఁ పొడవులతుదవానిఁ, బొక్కిట వెలిదమ్మిపూవువాని
మినుటకుటూర్పులవాని మిసిమిమేఁతలవాని, మ్మెఱుఁగుఁజూమనిచాయమేనివాని

తే. దిస్సములవానిఁ బసిఁగానఁద్రిప్పువాని. మురళిగలవాని మువ్వంకమురువువాని
విట్టలాధీశుఁడలఁచి తద్విపులమహిమ, నొగువుఁబ్రానుట్టిప్రీడివిడినిప్రోడ. ౨౧౩

శా. సారాచారవిచార ! చారణవహుసంస్తాయమానప్రధా
ధారోదారవిహార ! హారసుషమాధన్యస్ఫురత్కీర్తిక
ర్పూరాలంకృతదిక్క ! దిక్కిరికరాభోగస్ఫురద్భావశా
ఖారారజ్యదశేషశూభరణదత్తా ! దత్తజివ్యైభవా ! ౨౧౪

క. నారాయణపదసేవా, సారాయణ ! బంధులోకపాలనదీక్షా
ప్రారంభకల్పభూరుహ ! భారతరామాయణాదిపరమార్థజ్ఞా ! ౨౧౫

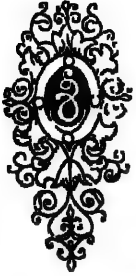
మాలిని. సకలసుజనవంశ్య ! శాంభవాహార్యగైర్యా !
సుకవినులకీర్తి ! శుద్ధతత్వప్రవర్తి !
ముకురనిభకపోలా ! ముగ్ధలక్ష్మీవిశాలా !
కరుబధిపసమానా ! గౌరవశ్రీనిధానా. ౨౧౬

గద్యము. ఇది శ్రీమత్పరమపగనాథ నిరవధిక కపాపరిపాకపరిచిత సరసకవితా
సనాథ రామకృష్ణకవిగ్రాథప్రణీతం బయిన పాండురంగమాహాత్మ్యం బను
పరమభాగవతచరిత్రమునందుఁ బ్రథమాశ్వాసము. ౨౧౭

పుల = ఆకృతులయొక్క-ఎల్లప్రాణులయొక్క (లేక) ఉన్నతముల = పూజ్యములైన వారియొక్క.
మినుటకుటూర్పులు = వేదనిశ్వాసములు మిసిమి = మెఱుఁగు-వెన్న. దిస్సముల = దిగంబర
త్వము, పసి = ఆవులగుంపు. మురళి = పిల్లనఁగ్రోవి మువ్వంక = మూడువంకలచేసైన. మురువు
= అందము. ప్రానుట్టిప్రీడి = ప్రాచుర్యవైభవముగలిగినది విడిదిప్రోడ = విడియఁచోటుగాఁ
గలవాఁడు ||౨౦౮|| చారణవహు = చారణులనెడి దేవతాత్రిష్ట్రీలు, ఉదార = ఈవియందు. హార...
దిక్కు = ముత్యాలపేరులయొక్క మేలయిన ప్రకాశమువంటి ప్రకాశముగల కృతార్థమైన ప్రకాశించు
సత్త్విక్తి ధ్వియనెడి కర్పూరముచేర అలంకరింపఁబడిన దిక్కులుగలవాఁడా ! దత్తజిత్ = శివుఁడు ||౨౦౯||
||౨౧౦|| శాంభవాహార్య = శివునిపైన వెండికొండవలె చలించని శుద్ధిరత్నప్రవర్తి = పరిశుద్ధమయిన
స్వభావముచేత వర్తించువాఁడా ! ముకురనిభకపోలా = అద్దములనుబోలిన చెక్కిళ్లుగలవాఁడా ! ముగ్ధ
లక్ష్మీవిశాలా = మనోజ్ఞమయిన సంపదచేత అధికుఁడా ! కరుబధిప = దిక్పాలకులతోడ, గౌరవశ్రీని
ధానా = గొప్పతనము కలిమికి నిధియైనవాఁడా ! ||౨౧౧|| నిరవధిక = మేరలేని. పరిపాక = పక్వ
మయిన, పరిచిత = వాడుకపడిన. సనాథ = తుడిస.

పాండురంగ మాహాత్మ్యము

ద్వితీయాశ్వాసము

దయితచరణసేవా

ప్రాదుర్భవదఖిలవిభవభానుర ! సరసా
హ్లాదక ! వితరణవిద్యా
వేదీ ! రామానుజేంద్రవేదాద్రీశా !

వ. ఆకర్ణింపు మాగోకర్ణకుణ్డలుండు సకుమారంబుగాఁ గొండరాచూలిం
గనుంగొని.

—: శివుండు పార్వతీకమాదలకుఁ జొండరీశప్రమాహాత్మ్యంబుఁ చెప్పుట :—

సీ. శైలజ ! విను విను వట్కుంర ! కరవీరకుశపల్లవంబులఁ గొమరు మిగులు
ఘర్మవీరానది గలసె నెచ్చట నట్టి ఖైమిదక్షిణతీరభాగమునకు
యోజనంబున సమస్తోన్నతం బగుతీర్థమును క్షేత్రమును జాలఁబొగడువడయుఁ
జొండరీకము లన భాసిల్లు నచట నద్దవతో త్తముండు లక్ష్మీవరుండు

తే. భక్తరక్షణదాక్షిణ్యసక్తబుద్ధి, యఖిలనిగమాఘగిరిగుహాహరివృక్షము
పాండురంగండు సాకృతిబ్రహ్మలీల, నిలిచియున్నాఁడు భువనవర్ణితవిభూతి.

వ. ఆదికల్పంబునందలి పదునెనిమిదవద్వాపరంబుకడకందువ శతానందాది బృందా
రక సంజోహ శిర శ్శిఖర మణిగణ మయూఖచ్ఛటాటోపారోప మహాసీసు
చరణనఖరశిఖరుండగు వుండరీకాక్షుండు పాండురంగాహ్వాయంబునం బుండరీకుం
డను నొక్క భూసురవుండరీకునకుఁ బ్రత్యక్షంబై భక్తపక్షపాతంబునఁ దత్తే
త్రతీర్థంబులకుఁ జొండరీకంబు లన నామకల్పనం బాచరించి యాచతుర్భుజుండు

ప్రదయిత = విష్ణుదేవునిదైన ప్రాదుర్భవత్ = పుట్టుచున్న, సరసాహ్లాదక = రసికులను సంతో
షింపఁజేసెడి. వేదీ = తెలిసినవాఁడా ||౧|| గోకర్ణకుండలుండు = పాములు చెవిపోగులుగలవాఁడు —
శివుండు. జొండరాచూలిక = పార్వతిని ||౨|| పట్కుంర ! = కుమారుడా ! భాసిల్లుకా = ప్రకాశిం
చును. సక్తి = అసక్తమైన. నిగమాఘ = వేదసమాహామ అనెడి. హరిపృథుకము = సింహపుష్పిల్ల.
సాకృతి = అకృతితోఁగూడిన ||౩|| కందునక = కాలమునందు. శతానంద = బ్రహ్మ. శిరశ్శిఖర =
తలలయందలి కిరీటముల. మయూఖచ్ఛటా = కాంతిసమాభాముయొక్క. ఆరోప = ధోవుటచేత.
మహాసీయ = పూజ్యునియన. నఖరశిఖరుండు = గోశ్శకొనలుగలవాఁడు. వుండరీకునకు = శ్రేష్ఠునకు.

నేడు నచ్చొటన యున్నవాడు. అవ్వెన్నునిచరిత్రంబు మీకు శ్రోత్రరసాయనంబు చేసెద వినుండు. ఇది మీ ఇద్దర ప్రశ్నంబులకు నుత్తరం బయ్యెడు నని మృదుండు మునిసన్నిధానంబునఁ గుమారుండు వినుకొన గిరికుమారిం గటాక్షించి ద్రాక్షారస సపక్షంబు లగునక్షరవిక్షేపంబు లొలయ నిట్లనియె. ౪

—: పుండరీకమహాసునిచరిత్రము :—

చ. అలికులవేకి! విస్మయచితాఖలపుణ్యుఁడ శేషాణ్యుఁడ
త్యలఘువివేకపాకఖని యార్యజనస్తవనీయసమ్యుఁడు
జ్వలగుణరత్నరత్ననిధి సత్యదయార్జవశాంతిదాంతిమాం
సలగతి పుండరీకుఁడననన్ముని పొల్చు నొకండు పెంపునన్. ౫

సీ. చలిచీమనేనియుఁజాఁద్రొక్క శంకించుఁ బలుకఁడెన్నఁడు మృషాభాషణములు
కలువవర్తనులున్న పొలముపాంతఁ జనండు కలిమికుబ్బుఁడు లేమికలఁగఁడాత్మఁ
దలయెత్తి చూడఁ డెవ్వలనఁ బరస్త్రీల ధైర్యంబు విడఁ జెట్టిదద్దఱుటల
నొరులసంపదకున్ యుపితపింపఁడు లోన నిందింప డెంతటి సీమ నైన

తే. మిన్నకయచూడఁ డాకలికన్నకడుపు, సర్వభూతదయోదయోత్సవమొనర్చు
నిగమఘంటాపతై కాధ్వనీనబుద్ధి, బ్రహ్మవిద్యానవద్యుండు బ్రాహ్మణుండు. ౬

చ. హరిహరయదేశికాభుఁడగునమ్మహిదైవతమాళియందు బం
గరువునకుఁ మృగీమదసుగంధము సందిలుభాతి నంబుజో
దరచరణారవిందసతతస్మృతిలోలుప యైనబుద్ధియుఁ
బరిణతిఁ గాంచె సంపదలపై మణియుఁ జనియించు సంపదల్. ౭

కల్పనంబు—కలుగఁజేయుటను వెన్నుని—విష్ణుని శ్రోత్రరసాయనంబు—చెవులకు ఇంపును. మృదుండు—శివుఁడు వినుకొనక—విసఁగా ద్రాక్షారసపక్షంబులు—ద్రాక్షపండ్లరసమునుబోలినవి అక్షరవిక్షేపంబులు—మాటలు ||౪|| అత్యలఘువివేకపాకఖని—మిక్కుటమైన తెలివియొక్క పరిపాకమునకు గని. స్తవనీయచర్యుఁడు—పొగడఁదగినవడవడి గలవాఁడు. ఉజ్వలగుణరత్నరత్ననిధి—ప్రకాశించునట్టి మేలైనగుణము లనెడి రత్నములకు నిధి. లర్జవ—ఋజుభాషము మాంసలగతి—బలసినవడవడిగలవాఁడు ||౫|| చాక—చాప *స్మృషా—అబద్ధమయిన. కలువవర్తనులు—పాపపునడవడి గలవారు. పొలముపాంతక—తావుపెంబడిని ఆలగఁడు—చలింపఁడు. దద్దఱుటలక—సంకటములందు ఉపతపింపఁడు—సంతాపమునొందఁడు. నిగమఘంటాపతైకాధ్వనీనబుద్ధి—వేదమార్గ మనెడి పెద్దబాటయందు ముఖ్యముగ వర్తించునట్టి బుద్ధిగలవాఁడు ||౬|| హరిహరయదేశికాభుఁడు—బృహస్పతినిబోలినవాఁడు మహిదైవతమాళియందు—బ్రాహ్మణశ్రేష్ఠునియందు. బంగరువు—బంగారు. మృగీమద—కన్నారియొక్క. సందిలు—మాడు. భాతిక—విధమున. సతతస్మృతి—భోలుప—ఎల్లప్పుడును తలఁచుటయందు ఆసక్తము. పరిణతి—పరిపాకము ||౭|| బరాబరి—సౌచ్యత.

సీ. మొదలఁ గామక్రోధముల బరాబరిచేసి సత్యవాఙ్మయమంబు సంగ్రహించి
సాత్త్వికస్వల్పభోజనలభిఁ గ్రోవ్వాఁగి యష్టాంగకాసక్తి హవణుపఱచి
తరిచి ముప్పదిరెండు తత్త్వంబు లూహించి మది సత్త్వసంపద మస్తరించి
తెలిసి ముద్రాసనంబుల మేని పనిగొని సావపూరుషుఁ బటాపంచచేసి

తే.యతఁడు మూలాలవాలగహ్వరకరండ, కుండలిస్థానగోకర్ణకులకలాప
తత్త్వదర్శనవర్ణాధిదైవతదళ, నిర్ణయం జెంత యంతయు నిజము గాంచి. ౮

చ. మనుహరరాజయోగములమర్మ మెఱింగి తదర్థసిద్ధి నె
మృనము దలిర్చి హృజ్జలజమానససౌరభషట్పదంబు న
ర్జునరథభూషణంబు వెలిఁ జూడనినిద్దపునిట్టచూపునక
మునుకొని చొక్కు లోని నిజమూర్ధగభుత్సధ సేద దేర్పఁగన్. ౯

మ. శిలపత్రాక్షము శిశ్యసఖ్యభృతి చంచన్మౌళిసన్నాహము
న్నతనాసాముకుళంబు పూర్ణతర చంద్రస్నిగ్ధముగ్ధావనం
బలసీసూనసవర్ణవర్ణ మతిసౌమ్యం బజ్జనాభంబు శ్రీ
శ్రితవక్షంబు మహామహం బౌకఁడు పర్వెం దన్మనఃపేటికన్. ౧౦

వాఙ్మయమంబు = మాటలనియమము. సాత్త్విక = క్రొవ్వును కలుగఁజేయుని. లగ్నికా = కలుగుటచేత. ఆఁగి = అణచి హవణుపఱచి = పొందుపఱచి. తరిచి = చక్కఁగా విచారణచేసి. మస్తరించి = లోఁకువ పఱచుచుకొని. మేనిపనిగొని = దేహముచుక్రమపెట్టి పటాపంచ = అగోదరమునాళము. మూలా...నిర్ణయంబు = మూలాధారచక్రమనెడి గుహారూపమయిని బరణియందలి కుండలిస్థానమునం దుండు సర్వసమూహమునకు ఆభరణమువంటి శేషునిదైన తత్త్వమును, అనఁగా విష్ణుతత్త్వమును కనఁబఱచునట్టి బీజాక్షంబులు ఆధిదేవతలు దళములు వీనియొక్క నిర్ణయము ||౮|| మను = మంత్రము. తదర్థసిద్ధి = దానివలని ప్రయోజనముయొక్క నెఱవేఱుటచేత. హృజ్జలజమానస సౌరభషట్పదంబు = హృదయకమలమునకు మనస్సనెడి సరోవరమునందలి పరిమళముతోఁ గూడిన తుమ్మెదను వెలి = బయట. నిద్దపునిట్టచూపునక = స్నేహముతోడి చలింపనిచూపుచేత. మునుకొని = ముందుమించి. నిజమూర్ధగభుత్సధ = తనతలనుండి జాటుచున్న యమృతము. సేద = శ్రమను ||౯|| శిలపత్రాక్షము = కమలమువంటి కన్నులుగలది. శిశ్య... సన్నాహము = ఉట్టియొక్క మైత్రిని భరించునట్టి మనోజ్ఞమైన శిష్యాకవచము (కిరీటుము) గలది. నాసాముకుళంబు = మొగ్గవంటిముక్కు పూర్ణతరచంద్రస్నిగ్ధముగ్ధావనంబు = నిండుచంద్రునివలె కళలుజేఱుచున్న అందమయిన మొగము. అలసీసూనసవర్ణ వర్ణము = నల్లగిపెళువుయొక్క వర్ణమువంటివర్ణముగలది. అతి సౌమ్యము = మిక్కిలి యున్నిదమయినది. అజ్జనాభంబు = తామరబొడ్డుగలది. శ్రిశ్రితవక్షంబు = లక్ష్మీదేవిచేత ఆశ్రయింపఁబడిన తొమ్ముగలదియైనది. మహామహంబు = గొప్పదియగు తేజస్సు. తన్మనఃపేటిక = అతని మనసు అనెడి పెట్టెయందు. పర్వెం = వ్యాపించు ||౧౦|| అంతర్వాణి

సీ. సనకసనందనాదినిఖలాంతర్వాణిహృల్లినభావంబు సల్లపెట్టి
విశ్వంభరాభోగవివిధమూర్త్యంతరస్ఫురితానుభావంబు బుజలువైచి
శింశుమారాకృతిస్వీకృతి వైకుంఠవట్కవిహారంబు జాజవిడిచి
క్షీరోదమధ్యస్థలీరత్ననగగుహగర్భనివాసంబు కచ్చువడలి

తే. పుండరీకేశుఁడు శిఖండిబర్హ, మండితశిఖండకుఁడు సతాఖండలుండు
పుండరీకునిమానసాంభోజపీఠి, మిండతుమ్మెదయెయుండు నిందుకొలుపు. ౧౧

ఉ. అన్వహామూఁ బ్రవృద్ధ మగునంబుజగాభ పదారవిండభ
త్తి స్వహి కెక్కుమూఁ వసుమతీసురవంశవతంస మెల్లవా
రు నిన్వసతింపఁ బెంపెనఁగు ప్రోది యొనర్చుచుఁ దల్లిఁ దండ్రీ నెం
దు నిన్విధానురూపతనుదోహదభోజనపూజనాదులన్. ౧౨

క. హరిభక్తియు గురుభక్తియు, నురురక్తియు బుటము గాఁగ యోగీంద్రశిఖా
భరణము ముతామయతా, స్ఫురణము భువనప్రళస్తముగ జగి మీఱెన్. ౧౩

సీ. మునుమీనగుటఁబట్టి మునులు వైచినబత్తి వలఁజోలెఁ జిక్క మాదలఁదలిర్ప
వెలితిగాఁ జవిగొన్న పెన్నముద్దయుఁజోలె శంఖంబు వామహస్తమునఁ దనర
జగదండవహకాలచక్రభ్రమణహేతు దండ మై నిజధేనుదండ మమర
పంచిఁ బట్టిన పద్మజాతాండములలీల వలకేల గ్రచ్చకాయలు ఘటిల్లఁ

హృల్లినభావంబు = తత్త్వాస్త్రమునఁజేరినవాని మనస్సులంద లయించియుండుటను. సల్లపెట్టి =
సల్లించి—వడలి. విశ్వంభరా ... అనుభావంబు = సర్వమును భరించునట్టిగొప్పవియ నానావిధము
లునైన రామకృష్ణాది మూర్తలచేత ప్రకాశించునట్టి మహిమను. బుజలువైచి = నున్నటు పెట్టి—మోని.
శింశుమారాకృతిస్వీకృతి = మొసలిరూపమును పొందుటచేరి. చత్వార్యవతారమెత్తుటచేత నని
తోఁచెడి. క్షీరోద = పాలసముద్రమయొక్క. గుహగర్భవాసంబు = గుహలోపలి యునికియందలి.
కచ్చు = అపేక్ష. శిఖండిబర్హ మండితశిఖండకుఁ = నెమిలికుంచెచేత అలంకరింపఁబడిన పిల్లబట్టుగల
వాఁడు. సతాఖండలుండు = మ్రొక్కినయింద్రుఁడగులవాఁడు. మానసాంభోజపీఠి = మనఃకమల
మీది నీంహాసనమునందు. మిండ = మగదైన ||౧౦|| అన్వహామూఁ = ప్రతిదినమును. ప్రవృ
ద్ధహ = పెరిగినది. వహిఁ = ప్రసీద్ధికి వరింపము = శ్రేష్ఠుఁడు. పెంపెనఁగు = మిక్కిలి యతిశయించు
నట్టి. ప్రోది = రక్షణము. అనురూపతనుదోహద = తగిన నలఁగుపెట్టి స్నానముచేయుచుట||౧౨||
ఉరురక్తి = అధికమైన యనురాగము. పుటముగాఁగ = హెచ్చుగా. ముతామయతాస్ఫుర
ణము = ముతైపువికారముల ప్రకాశము. భువనప్రళస్తముగ = లోకమునందు క్లాప్తముగ. జగి =
విగవిగవికాంతి ||౧౩|| బత్తి = భక్తి. చవిగొన్న = రుచిచూచిన—భుజించిన. జగదండ...దట్టమై =
బ్రహ్మాండమును పహించికాలచక్రము తిరుగుటకు కారణమైన కట్టమై ధేనుదండము = పనులను
దోలెడికట్ట. లీల = విధమున. వలకేల = కుడిచేతియందు. చాయ్ = విధమున. మంద...పండు =
గొట్టయిల్లాండయొక్క స్నేహమగుడి పృథ్వునునందు పండినపండు—బాలకృష్ణుఁడు||౧౪|| శింశుమాంతం

తే. గలయఁ బూచిన కల్పవృక్షంబుచాయ, సరసవనపుష్పమాలికాభరణమగ్ర
విగ్రహముతోడ విలసిల్లు విప్రునెడుట, మంద్రప్రోయాండ్రకూరిమి మ్రానిపండు.

క. నిమమాంతంబున సత్యా, ప్రియరూపముతోడఁ గూడఁ బెనఁచిన యంత
ర్నయనము నడలిచి పితృపాదయుగార్చాధీనబుద్ధిఁ దనాతహ వెఱుంగన్. ౧౫

ఉ. పావనద్వగ్విలాసములు బాహ్యగతిం బచరించి చంద్రికా
శ్రీవిభవంబులం బలుచనేయు ముఖప్రభ లుల్లసిల్లఁగా
మై వడలించి పూర్వ మగునట్టును గాడ్పును సాగనిచ్చి పైఁ
గావలియిడ్డ శక్తుల సగౌరవదృష్టిఁ బరిగ్రహించుచున్. ౧౬

సీ. తనువుతోఁ జరియించు ధర్మదేవతఁబోలె మెలఁపున వసవాటిఁ గలయఁ దిరిగి
గణనమీరిన శాశ్వతగుణములు హృదయసంపుటి నించుక్రియ విరుల్ బుట్టిఁ బెట్టి
తనకుఁ బవిత్రవర్ధనమె కృత్యం బను కరణి నూతనకుశోత్కరముఁ గూర్చి
యపవర్గఫలసిద్ధి హదనై నఁ జేపట్టు కై వడి బహుఫలోత్కరము లొడిచి

తే. యోగయాగంబునలుపుచో నూర్చిపశువి, శసన మొనరించుటకు యూపసమితిఁ.

దెచ్చు,

భాతిగమిధలుగొని మహాప్రాజ్ఞఁడతఁడు, వచ్చులేబగటి కినిజావాసమునకు.

క. విహితమతిం బరిచారక, సహస్ర మయి పితృయుగంబు సంభావించున్
గృహమేధివతంసము నిజ, మహిళామణి యప్రతీపమతిఁ దోడ్పడఁగన్. ౧౭

సీ. ఆపాదమ స్తంబు నంటు నూనియఁ గాఁచి నయముగా నుద్వర్తనం బూనచ్చు
జలకమార్చు నఖంపచన్వచ్చజలములఁ దడియొత్తు గడుమెదుగుడులఁబొదవి

బుర = సమాధితిరన నీమ్మట. సత్యాప్రియ = కృష్ణనియొక్క. అంరిచ్చి మనము = లోమాపు...యోగ
దృష్టి తనాతహ...తమకము||౧౫||బాహ్యగతి = బయటిసంచారమునందు. పచరించి = ప్రసరింపఁజేసి.
పలుచ = అలక్ష్యము మై వడలించి = దేహమును ఆసనబంధమునుండి సడలవిడిచి. శక్తులన్ =
ఇచ్ఛాదిశక్తులను ||౧౬|| మెలఁపునన్ = మెలఁకువతో. హృదయసంపుటిన్ = మనస్సనెడిపెట్టె
యందు. కుశోత్కరము = దర్శనసమూహమును. అపవర్గ = మోక్షమయొక్క. హదను =
సమయము. ఊర్చి పశువిశసనము = (అటు) ఊర్చులు అను పశువులను చంపుటను. యూపసమితిన్ =
యోగపశువులగట్టెడికంబును సమూహమును భాతిన్ = విధమున. లేబగటికిన్ = తెల్లవాటి
పదిగడియల ప్రాక్షుక్తనప్పటికి. నిజావాసమునకున్ = తనయింటికి ||౧౭|| పరిచారకసహస్ర మయి =
పరిచారకులయొక్క సహస్రముకలవాఁడై = అనేక పరిచారకులమాటు తానే అయి. పితృ
యుగంబున్ = తల్లిపండులను ఇద్దఱును గృహమేధివతంసము = గృహస్థులలో శ్రేష్ఠుఁడు. మహిళామణి
= స్త్రీరత్నము. అప్రతీపమతిన్ = అనుకులబుద్ధితో||౧౮||ఆపాదమ స్తంబు = తలమొదలుకాళ్ళదాఁక.
ఉద్వర్తనంబు = నలఁగు జలకమార్చున్ = స్నానముచేయించును. నఖంపచ = గోరు పెచ్చు
నైన. మెదుగుడులన్ = మెత్తనిగుడ్డలతో. లఘుధౌతవసనపల్లవములు = తెలియైన పరికరము

లఘుధౌతవసనపల్లవములు గట్టించు, శిరసార్చు మృదులీల సురటి విసర
చేయూత యొసఁగి వేంచేయుచులోనికి, ద్వారావతిగలంతిఁ దానె యొసఁగుఁ

తే. దెలుపు సంధ్యాసమాధివిధిప్రయుక్తి, నగ్ని వేల్పించు విష్ణుసహస్రనామ
పారమొనరించుతఱిఁ దోడుపడుగురునకు, కవలువోకుండఁబుత్తుఁడోకలువకంటి!

తే. చూపుచాలమి వివివిధరూపోపకరణ వితతిఁ దడవాడుజనకునానతి శిరమునఁ
దాల్చి నిద్దంపుబుద్ధిఁ దద్దారకుండు, చక్రహస్తార్చనమున కుపక్రమించు. ౨౦

సీ. అభిషేక మొనరించు నాకాశవాహినీజననకారణపాదజలరుహునకు
వైచుఁ దోమాలియ వైజయంతీకాంతివలయితవత్కవటునకును
గౌశేయ మర్పించుఁ గాంచనమయపటపల్లవారుణకటిబంధురునకుఁ
జందనం బలఁదు నీశేందీరాకుచకుంభసంగికుంకుమపంకిలాంగునకును

తే. రత్నహారంబు సాత నిర్వత్నసిద్ధకౌస్తుభోదర్శిరభిరామకంధరునకు
ధూపకల్పన మున్నుగా దీపమిచ్చు దెరవ యాతఁడు త్రైలోక్యదీపకునకు. ౨౧

క. నిడుదచిగురనఁటియాకున, నిడి వివిధాన్నములు భూసురేశ్వరుఁ డొనఁగుఁ
బడి ఘంట మొరయఁజేయుచు, జడనిధికల్పనకుఁ బూర్ణసంకల్పనకున్. ౨౨

క. భూమిసురనూతి సాలగ్రామశిలావారిఁ గంబుగర్భస్థము ది
వ్యామోదశ్రీతులసీ,కోమలదళసురభితంబు గురునకు నొసఁగున్. ౨౩

మ. తిరువారాధన మిట్లొనర్చి ధరణీదేవావ్వయశ్రేష్ఠఁ డా
హరి కర్పించుటఁ బావనంబు లగుశాల్యన్నంబులు నేతులున్

లైన చిగుళ్లవంటి వస్త్రములను. ముగంటి = విసకట్టి ద్వారావతి గళంతిఁ = ద్వారముతోడిముక్కుగల
గిండిచెంబును అనగా జారీచెంబును కవలువోకుండఁ = ముందుపరించుచి మరల పారమునందుగలయ
కుండ ||౧౦|| తడవాడు = తదిపుకొను అతి = అజ్ఞ. నిద్దంపు = ప్రేమతోడి తద్దారకుండు = అచిన్న
వాడు చక్రహస్తార్చనమునకు = విష్ణుదేవుని ఆరాధనమునకు ||౧౦|| ఆకాశవాహినీ = మిన్నేటి
యొక్క తోమాలియ = వనమాల వైజయంతి = వైజయంతి యనెడి పూమాలికచేత కాశే
యము = పట్టుపప్పుడను. కటి = నడుముచే. బంధురునకు = బిప్పదమైనవానికి సంగి = అంటిన.
పంకి = అడుగైన. చాతుక = భరింపఁజేయుచు నిర్వత్న...ధరునకు = యత్నములేకయే నిద్రించిన
కౌస్తుభమణియొక్క మిక్కుటపు ప్రకాశముచేత మనోజ్ఞమయిన మెడగలవానికి ||౧౦|| అనఁటి =
అరఁటి. బడిక = పెంబడిని మొరియఁజేయుచున్ = వాయించుచు. జడనిధి = సముద్రము ||౧౧||
కంబుగర్భస్థమున్ = కంబుములో పోయఁబడినదానిని. దివ్యామోదశ్రీ = మంచివాసయొక్క కిరిమిగల.
సురభితము = పరిసరము కలంగఁజేయఁబడినది. గురునకు = తండ్రీకి ||౧౨|| తిరువారాధనము = దేవతార్చ
నము. పూపములు = పిండివంటలు. శిట్టనక = సమృద్ధిగా ||౧౩|| కథిల = పటుత్వములేని. జనయిత్ర

వరుగుల్ చేరులు పప్పు లప్పడములున్ దాలింపులుం బూపముల్
పరమాన్నంబులుఁ బెట్టు నెట్టన భుజింపన్ దల్లికిం దండ్రీకిన్. ౨౪

వ. ఇట్లతివృద్ధులు శిథిలబుద్ధులు నగు జనయిత్రీజనయితలఁ గని మని నడచుచు
నడుగులకు మడుగు లొడ్డుచు నకుగునెఁ బులిజున్నేనియుం దెచ్చియుచ్చుచు
నిచ్చుఁ గ్రొత్తయగుమచ్చికం గచ్చువదలక గోము మెఱసి యోమనగాయలంగా
నోముచుఁ గాలోచితంబు లగు నోములు నోమించుచు నద్గరామరనగదనుండు
జగదభినందితుండై యుండి వెండిము. ౨౫

క. పరలోకావాససుఖా, దరపరతం జనినతల్లిదండ్రుల కొసఁ గెన్
గురుభక్తి నిగుడుకొడు కతి, కరుణామతి గంగ నస్థి గయఁ బిండంబున్. ౨౬

క. ప్రేయసివలనఁ బ్రబోధవి, భేయమతులఁ సుతుల గాంచి తీర్చెఁ బితృణం
బాయయ్య తడిసం బగు, ప్రాయవుఁబొద్దంతఁ గొంత పడమరఁదిరిగెన్. ౨౭

క. భాషావిభునిభుఁ డమ్ముని, యీషణదూషణ మొనర్చి యిలు మఱచి మదిన్
శేషఘోషయనుఁ గను నభి,లాషోన్నతిఁ కేయుఁ దప మిలాధరతనయా! ౨౮

నీ. మిసిమింతుఁడునుగాక వసియించుఁ గుత్తుకబంటినీరను బుండువంటిచలిని
మోముదమ్మికిఁ దేటిమొత్తమై పొగపర్వ ప్రేలు గ్రిందలగాఁగ వృక్షశాఖ
వేరు వెల్లఁకి కాయ గూర పం డని కొరి కుదరాగ్ని గాడ్చుచే నుజ్జగించు
నేచి యీచెవిగాడు పాచెవిఁ బోవంగ నుబ్బి లింగముఁబోలెనుండు నెండ

తే. సంతరాయాన్ధకారంబు లలమిఁకొనిన, నడచు నిజధైర్యపూర్వోదయంబుచేత
దానవారినిగుటి చేసి తనకు బోదు, నాకుఁ బోదని నమ్మి నుశ్లోకుఁ డతఁడు.

ఉ. ఓ గజరాజగామిని! మహాగ్రవునోములు నోచుచున్న య
య్యోగివరే. మనమున నుల్లము వెన్నవలెం గరంగ హృ

జనయితలకొ = తల్లిదండ్రులను అడుగులకు మడుగులాడ్డుచు = క్రిందవడవనీయక (బాతీయము) చుచ్చికకొ = చురులుచేత కచ్చు = ప్రీతి గోము = క్రమమెఱుంగమి ఓనునగాయలంగాకొ = చేతుల మీదనే త్రిప్పుటగా ఓముచుకొ = పోషించును జగదభింగెతుండు = రాకులచేతఁ బొగడఁబడిన వాఁడు || ౨౪ || పరలోకావాసఁ సుఖాదరపరతం = లోకాంతరమునకు వెళ్లిన || ౨౫ || ప్రేయసి = ప్రియు రాలు = పెండ్లాము ప్రబోధవిధేయ మతులకొ = విశేషజ్ఞానము వినయము వీనితోడిబుద్ధిగలవారిని. పితృణము = పితృదేవతల ఋణము || ౨౬ || భాషావిభు = బ్రహ్మవోద. ఈషణ = పెండ్లాము బిడ్డలు ధనము వీనియందలియాశను. ఇరాధ రాయా! = పార్వతీ || ౨౭ || మిసిమింతుఁడు = అలసినవాడు. క్రిందల = తలక్రిందు. ఉజ్జగించుకొ = పోఁగొట్టును = అణచును. గాడ్చు = గాలి అంతరాయాన్ధకారంబులు = విఘ్నములనెడిగోకట్టు = తనకుఁబోదు, నాకుఁబోదు, అని = తపముచేయు తనకు, వర మీయక దేవునికి తప్పదని (సామెత) || ౨౮ || సేమమునకొ = నియమముచేత. హృద్రాగ సమగ్ర గోపవనితా జనతాపరింధ సంధ్రమోద్యోగకా ప్రవర్తికన్ = అతిశయించిన ప్రేమతో చుండ

ద్రాగనమగ్రగోపవనితాజనతాపరిరంభసంభ్రమో
ద్యోగకళాప్రవర్తికి జతుస్త్వవంచితధూర్తకీర్తిన్.

30

సీ. యతిమనోగృహదీపికాంకూర మగులీల గోవగ్ధనాచలగుహ మెలంగుచు
గిరికూటతటరటతేక్కిరాజమురీతి రాధచన్ద్రవహుడ వ్రాలి నగుచుఁ
జిత్రాభ్రములనేలునుత్రాముకై వడిఁ బలువన్నయాలమందల మెలఁపుచుఁ
గమలకాసనమ ధృకలహంసవిభుభాతిఁ గూర్చినెచ్చెలిపిండు గొని చెలఁగుచుఁ
తే. జన్గబింబంబునకు మృదుస్వంముగజపు, రచనసంజ్ఞార్హి శిష్టమూఁదుచు నొనర్చు
నలులన్నియుఁ జాలించి యరిగెఁ దపసి, పగ్గళాలకు దేవకీతర్లకంబు. 30

చ. లలితశరీరపుష్పమృదులంబులు సీ చరణంబు లక్కటా
యిల యిది రూక్ష మిట్టు లలయించుట గా దని ప్రార్థనామృదూ
క్తులు సెలఁగంగ వెఱపొదివి తొల్చుదువుల్ తగువిన్నపంబులం
బలుమఱుఁజేయుచండమున బంగరుటందియ లుగ్గడింపఁగన్. 31

క. మెత్తగ నూతినచుట్టుం, గత్తిక మధుకై టభోరుకంఠము లలనా
దొత్తిన హత్తినచెన్నుం, దిత్తులక్రియఁ దొడలయడ్డతిత్తులు ప్రేలన్. 32

క. మాయావృతుఁ డగునాత్మని, సోయగమునఁ దెగడుతీగసోగలు ముచ్చు
ట్టె యునికి సంగరహితం, బయ్యెక గాకున్న జనున మభిరామ మగున్. 33

క. ఇట నభ మిట భూవలయం, బిట బలిసదృంబు నుండునిరపు లని యనక
బటువు లగువళులచెలువునఁ, బుటవుటనై యున్న చిన్నిబాజు గదలఁగక. 34

చ. తులసికిఁ బచ్చరాకుదురు తోయదవాహనరత్నవేది య
క్కలిమిమెఱుంగుఁజోడికిని గొస్తుభఘర్మగభస్తికి నభ

ప్రాయఃద్రలను కాగలింపు కళలో నేర్పకలవానికి పూర్తి మోసపు ||30|| దీపికాంకూరము
చిగురుమొగ్గవలెఁదోఁచెడిదీపము. రటన్ శీతలవేయచున్న వ్రాలి = బిరిగి. చిత్రాభ్రములక
నానావర్ణములుగల మేఘములను నుత్రాముకై వడిఁ = ఇంద్రునివలె. మెలఁపుచుక = త్రిప్పచు
కాచుచు నీండు = సమాహము చెలఁచుచు = సంతోషించుచు. రచనక = విధమున. దేవకీతర్ల
కంబు = దేవకీదేవివిడ్డ = శృష్టాండు ||31|| శరీర = నిరిసెనపు మృదులంబులు = మిక్కిలి మెత్తనివి.
రూక్షము = శరీరము కాదు = తగదు. వెఱ పొదివి = వెంబడించి. తొల్చుదువులు = వేదములు. ఉగ్గ
డింపఁగక = వ్రాఁగఁగా ||32|| నూతిన = పదునుపెట్టిన హత్తిన = అంటిన. చెన్నుందిత్తులక్రియక
= అందమైన సంఘలవిధమున తొడల యడ్డతిత్తులు = తొడలప్రక్కలనున్న గ్రవృకాయల సంఘలు
||33|| మాయావృతుఁడు మాయచేత లవరింపబడినవాడు. సోయగమునక = అందముచేత. తెగడు =
తిరస్కరించు ||34|| బలిసదృంబు = పాతాళము ఇరవులు = చోట్లు. బటువులు = గుండ్రనివి.
వళులచెలువునక = ముడుతలయందముచేత పుట పుటనై = ప్రమమగా పెరుఁగుచున్నదై ||35||
పచ్చరాకుదురు = పచ్చలు తావినకుదురు. తోయద వాహనరత్నవేది = ఇంద్రసింహులయదగు.

స్తలము ననంగఁ బొల్చి నిరతంబు కృపావిభవంబు నింటిబో
ర్తలువుఁ డలంపు సేయుచు నురంబు గరంబు పరిస్ఫురింపఁగన్ 3౬

క. కలువఖగవధవిధానా, కలితఘటిక లనఁగ గ్రచ్చకాయలు వలచే
నెలకొను నల జిలిబిలివ, న్నెలవన్నెలసంచి నిండి యింపలరారన్. 3౭

క. లలితనిజవామకరతల, కలితకనత్కంబుకాంతి కలకల నవ్వన్
గలువల చెలిగిలిగింతల, నలు వగుతాలన్ విసాళిసలువగుతాలన్. 3౮

క. నిజదై ర్యాదార్యములను, గజములకుం బొడమునిడుదకరములుఁబోలెన్
భుజములు పోషితభక్త. ప్రజములు కరవిజితవృష్కరజములు పొడలన్. ౩౯

క. వడనైక స్తంభకనక, సదనము సిరికొఱ కొనద్దు స్రవ్యనిలువు న
మొదలంటిశంఖశంకువొ, యిది యనఁగాఁ గంబుకంఠ మింపు వహింపన్. ౪౦

క. చింకపువ్రాతలవాతెర, మంకెనవూఁదేన తేట మానక పైఁబై
నింకఁగ నింకఁగఁ బల్కఱు, బంకించుటఁబోలె మోవిబచ్చెనపాచ్చున్. ౪౧

క. తళుకుమొగము నెలపదకము, నెలవున నిడుదీరు గాఁగ నిలిపినయాఖం
డలనీలకళికక్రియ నిట్టల మై స్ఫుటనాసికాపుటము దీపింపన్. ౪౨

తే. తళుకుఁజెక్కులు మకరకుండలకలాప, మరకతద్యుతిరింఛోళి హరిణలక్ష్మి
మండలంబుల లాంఛనమంజమములు, గానిపించువిధంబునఁ గలయఁ బ్రాఁక.

చ. తరళమసారసారనిభతారకముల్ సితపద్మపత్రబం
ధురములు రాధికాహృదయతోయజకోరక బోధనక్రియా

ఘర్మగభస్తికీ = నూద్యునికి సభస్తలము = అకాశప్రదేశము బోర్తలుపున్ = పెద్దతలుపును.
పరిస్ఫురింపఁగన్ = చుక్కఁగా ప్రకాశింపఁగా 3౬|| ఆకలితఘటికలు = గ్రహింపఁబడినగుండ్లు.
జిలిబిలి = చిన్న. పన్నెలసంచి = అందమైనది 3౭|| లలిత = మనోజ్ఞమైన కలిత = కూడిన.
కనత్కంబు = ప్రకాశించునట్టి శంఖముయొక్క కలువల చెలిగిలిగింతలన్ = చంద్రునిచక్కిలిగిలిగింతల
చేత—సోఁకుటలచేత. నలువు = ఒప్పిదము తాలన్ = చంద్రకాంతమణులను. పిసాళిసలువగుతా
లన్ = ప్రకాశించునట్టి హంసలను 3౮|| కనివిజితవృష్కరజములు = అజితేతులచేత ఇయింపఁబడిన
తామరలు గలవి పొడలన్ = అతిశయింపఁగా 3౯|| సదనము = ఇల్లు స్రవ్య = బ్రహ్మ.
శంకువో = మేకో 4౦|| చింకపు = నిక్కగల. పంకించుట = పూయుట బచ్చెన = వర్ణము
4౧|| అఖండలనీలకళికక్రియన్ = ఇంద్రనీలపు మొగ్గవలె. ఇట్టలము = పొచ్చినది 4౨|| రింఛోళి =
సమాసము. మంజమములు = మనోజ్ఞతలు. కలయఁప్రాఁకన్ = అంతటను వ్యాపింపఁగా 4౩||
నుసార = ఇంద్రనీలమణులయొక్క. తారకములు = కంటినల్లగుడ్లు. బంధురములు = ఒప్పిదములై
నవి. బోధనక్రియా = తెలియఁజేయు వ్యాపారముచేత అర్కయన్ = సూర్యకాంతిచేత, సక్త =
పొందిన. కోణభాస్వరములు = కొనలచేత ప్రకాశించునది. పక్షుములు = తిమ్మలుగలవి, పాళిక =

- తరుణతరార్కదుగ్ధిలసితిస్ఫుటర క్తిమసక్తకోణభా
సర్వములు సూక్ష్మపక్ష్మములు వాలికకన్నలు చెన్ను మీఱఁగన్. ౪౪
- తే. అలకతిమిరంబుతనుగవ్వుననుభయమున, ముఖసుధాసూతినును వెల్లుములికిఁగూ
ర్చి, నవదరించినసింగిణిచాయ నొసలి, వగకచూపునఁ దగఁ గఱివంగబామలు.
౪. బలభిదుపలాద్రిమాళిక, బలపలుగాఁ గొడుపు ముదిరపటలముపగిరిక
లలితోత్తమాంగతలమున, జలుగుం దళుకొత్తుచలిగిచిక్కము దసరన్. ౪౬
- శా. దిగ్వాసుం డురుపింధలాంచితశిఖోద్దీప్తండు వర్షాపయో
ముగ్ధవర్ణండు నవాంబుజాహితలతాముక్తాంగదుండున్ సుధా
రుగ్ధిస్మేరముఖుం డనంగళతజిద్రూపాధికుం డగ్రభూ
వాగ్ధ్వోద్భవభూమి శ్రీవిభుఁడు శ్రీవత్సాంకవత్సుండు నై. ౪౭
౪. నొడువులపడఁతుక మగనికి, బొడచూపనితనమరూపు బొడగనిపించెన్
జడనిధిశయనుండు కొంగున, ముడిచినమణి గాదె భక్తముఖ్యుల కెల్లన్. ౪౮
౪. నిగనిగని విదళకదళి, యుగిలి న్నగి జగి నొలంకునూరులఁ గని చొ
క్కుగదురఁ జేయుజగత్పతి, దగిలి కనుంగొనుచు మునిమదావళ మెలమిన్.
- తే. విపులవీక్షణశక్తిచే మెండి, కుండ గీంద్రతలిమాంగరుచిసుధ యెత్తిత్రోలి
సంతతవ్రతకల్పనాజాయమాన, దుస్తరక్లేశ మంతియుఁ దొలఁగఁ ద్రోచి ౧౦

దీర్ఘములైన ||౪౪|| అలకతిమిరంబు = ముంగురులనెడి చీకటి. సుధాసూతి = చంద్రుండు సును
వెల్లుములికి = కొంచెపు ప్రకాశమనెడి బాణమును నవదరించు = పట్టిన సింగిణిచాయ = వింటి
విధమున. ౪౫ = నల్లనైన ||౪౫|| బలభిదుపలాద్రిమాళిక = ఇంద్రసిలమణులకొండకొమ్మనందు, పల
పలగా = విరిగిముగా ముదిరపటలము = మేఘసమాహము. లలితోత్తమాంగతలము =
మనోజ్ఞమయితలమొండ. జలుగుందళుకొత్తు = కొంచెపు వెలుగుదోచునట్టి ||౪౬|| దిగ్వాసుండు =
దిగంబరుండు ఉరు... దీప్తండు = గొప్పనెమిలికుంచెచేత గుఱుతిడఁబడినసిగచేత అధికుండు. వర్షాప
యోముగ్ధవర్ణండు = వానకాలపు నల్లమబ్బువన్నెగలవాఁడు నవాంబుజాహితలతాముక్తాంగదుండున్
క్రొత్త (లేత) చంద్రరేఖవంటి ముత్యాలభుజి ర్తలుగలవాఁడు. సుధారుగ్ధిస్మేరముఖుండు = చంద్రుని
వలె విశాసమునొందినముఖముగలవాఁడు. అనంగ...ధికుండు = మన్మథులను అనేకలను జయించెడి
చక్కఁదనముచేత అధికుండు అగ్రభూవాగ్ధ్వోద్భవభూమి = తొలిపలుకులు అనఁగా వేదములు పుట్టిన
చోటు ||౪౭|| నొడువులపడఁతుక = సరస్వతి బొడగనిపించెన్ = చూపెను ||౪౮|| విదళ = అకులు
లేని. జగిదొలఁకు = కాంతి అతిశయించెడి చొక్కుగదురక = పరివశత్యముకలుగఁగా. మదా
వళము = ఏనుఁగు - శ్రేష్ఠుఁడు ||౪౯|| కుండగీంద్ర...సుధ = శేషశయ్యయొక్క ప్రకాశమనెడి
యన్ముతమును ||౫౦|| అగ్రావని = ఎరుట. ఇందివిధు = లక్ష్మీభర్తను. అవిల = కలఁకఁబాటిన.

ఉ. ఆవు నదల్పు పచ్చ వెదు రంఘ్రియుగాంతరవీధి నూదియ
గ్రావనిఁ దేబరిల్లుకటిహస్తసమన్వితఁ గాస్తుభాంకు నిం
దీవిభు నిండ్రసీలనిభదేహఁ గనుంగొని హర్ష వర్ష భా
రావిలమానసుం డగుచు నమ్ముని కృత్యవిమూఢబుద్ధి యై.

౫౧

చ. విలిఖతమో శిలాకృతియొ విస్మృతి రూపు వహించెనో యనన్
జలనవిదూరుఁ డయ్యఁ గొలుసావిపయోధరధారఁ దోఁగు న
య్యిల దభుకొత్తుక్రొత్తపులునేవున వేపులకల్ తమాలతన్
మొలవఁగ నున్న నివ్వ యదుముఖ్యుడు తాపసముఖ్యు నిట్లనున్.

౫౨

ఉ. నిచ్చలు నిచ్చలోఁ బొడలు నీపితృభక్తికి జ్ఞానశక్తికి
మెచ్చితి నిచ్చితిం గరమఁ నీయఁ నీయెడ యేల వేడుకొ
మ్మిచ్చెదఁ జెచ్చెరన్ వలయునీప్సితముల్ శతమేని దీన నే
పోచ్చెము నొచ్చెముం జొరదు భూసురకేసరి! నమ్ము నావుడున్.

౫౩

తా. భస్మోద్ధూళనపాండురంగము రమాప్రాణేశుపాదద్యయిన్
విస్తేరాంబుజగామిహంస మిది నా వే వ్రాల్చుచున్ లేచి “దే
వాస్సార్కం శరణం త్వమేవ గతి రన్యో నాస్తి దుర్వాసనా
పస్కారం హర”యంచుఁ బల్కి మతియున్ భక్తుండు భక్తిస్పృహన్,

౫౪

సీ. పొడలు నీపొక్కిటిపువ్వుకాన్పునఁ గదా, పెనుమాయ పిల్లలఁ బెట్టు పెల్లఁ
బొడము నీ మొదలియూద్బలనేర్చులన కదా, చదువుసంధ్యలుగల్గి జగమునునుట
కెరలు నీయదుగుఁదామరల తేనియఁ గదా, పాపంపుఁబెనురొంపి పలుచనగుట
పొనఁగు నీ తెలిచూపుపన గదా యిది రాత్రి, యిదిపగలను మేరలెఱుంగఁబడుట

కృత్య = తానుచేయఁదగిన కార్యములయందు ||౫౧|| విలిఖతమో = వ్రాయఁబడినదో—నిత్యము.
విస్మృతి = స్మృతిలేదు. తొలుసావిపయోధరధారన్ = తొలుకరిమబ్బువలని నీటిధారలచేత. తోఁగు
= తడియు. తభుకొత్తు = ప్రకాశించు పులునేవునన్ = గడ్డియొక్క యాధిక్యముచేత పులకలు =
గగుర్పాటులు ||౫౨|| ఇచ్చలోన్ = మనసునందు ఇచ్చితిం గరము = అభయహస్తము నిచ్చితిని.
ఎడ = అవకాశము. ఈప్సితములు = శోరికలను, పొచ్చెము = తక్కువ ఒచ్చెము = అనుమానము
||౫౩|| ఉద్ధూళన = దుమ్మెగయఁ బూయుటచేత. విస్తేరాంబుజగామి = వికసించినతామరను పొందు
నది. అస్సార్కంశరణంత్యమేవ = నాకు రక్షకుఁడవు నీవే. గతిః = దిక్కు. అన్యః = ఇతరము.
నాస్తి = లేదు. దుర్వాసనాపస్కారంహర = చెడ్డవిషయాపేక్షయనెడి విచ్చినిపొగొట్టును.
స్పృహన్ = ఇచ్చుచేత ||౫౪|| పొడలు = పర్జిల్లు. కాన్పునన్ = ప్రసవముచేత. ఊర్జుల =
శ్వాసముల. కెరలు = అతిశయించు తెలి = తేటయైన. భవనభుటనన్ = ఇల్లుకట్టుటకు. నిట్లు
నిలుచున్ = నిలుపున నిలిచియుండుట. పెట్టుకొనియెన్ = అతిశయించెను. తేటపడియెను. గెంటు

తే. భవనఘటనకు మొదలికంబమునుజోలె, భవనములకెల్ల నీ వాదిభూతుఁ డగుట నిట్టనిలుచున్నిఁ చేఁగాఁడె నెట్టుకొనియె, గంటుఁ గుంటును లేక లక్ష్మీకళత్ర! ౧౧

చ ముదమున సోమకానురుఁడు మ్రుచ్చిలి యచ్చల మారఁగొన్నప్రాఁ జదువులు తెచ్చి తిజ్జరరసాంద్రతరాంత్రము లంట నంట బల్ గదురు దొలంగఁ గీర్తి యనుగంగఁ దొలంచి విధాత్మవిస్ఫుర ద్వదనసరోజగంధకలితంబులు చేసెతిగా జగన్నిధి! ౧౨

ఉ. కోపనశాపనవ్యతిగతి గోర్మనఁగలం గనుగంది మ్రుగిది తి త్తాపము నాఁప లేక తిమిధామజలభ్రమిఁ గూలి నూలుజం భాపహరాజ్యలక్ష్మి వెర వారఁగఁ దేల్పవె యీఁలకాయరూ పై పృథుకర్పరం బమర నాశ్రితరక్షణ దక్షిణక్షణ! ౧౩

ఉ. ఆ పెనువెల్లిఁ దెల్లు మకరాకరమేఖల నీపు దేర్చి య ప్తాపదటంకవిభ్రమవిడంబిని యా నిజదంష్ట్రఁ గూర్చుతి ద్రూపము దీపితం బగు సరోరుహలోచన! సప్తజిహ్వజి హ్వోపరిభాగభూమవలయోపమ మై విలయోపలబ్ధులన్. ౧౪

చ. అలఘుజగద్ద్వివద్ద్విపఘటాంకుశశాతనఖాంకురాగ్రలాం గలముల మున్ను నీ వనురఘస్త్వర! వైరిభూజాంతరాళజాం గలమహిఁ జాలువట్టి పయిఁ గ్రమ్మెడు నెత్తురు నీరు వెట్టి యం దలుకవె కీర్తిపూర్తికలమాంకుర మింద్రరమాఫలార్ధివై. ౧౫

==కదలిక, కంటుకన్దు ||౧౫|| అచ్చలము == ఉత్సాహము, ప్రాఁజదువులు == వేదములను, ఆంత్రములు == ప్రేగులు బల్లదురు == అధి మైననీచగమ్ము తొలంచి == విడిగి, విస్ఫురిత్ == వికసించుచున్న || ౧౬|| కోపనశాపనవ్యతిగతి == కోపస్వభావముగల దుర్వాసుని కాపనుడి కొత్తనిప్పు, గోర్మనఁగ == మిక్కిలిచేఁగఁగా, కనుగంది == మిక్కిలితీసింది మ్రుంది == పోలి, తిమిధామజలభ్రమి == సముద్రజలముయొక్క తిరుగుడునందు తూలు == చలించు ఇంభాపనా == ఇంద్రునిదైన, ఈఁలకాయ == ఈఁడుటకు అనువుగానుంచుకొనడు ఎందునొకాయ, కర్పరము == పీఠపుచిప్ప, దక్షిణక్షణ == దక్షిణముతోడి యాభ్రుగలవాఁడా! ||౧౭|| మకరాకర మేఖల == భూమిని, అప్తాపదటంకవిభ్రమవిడంబిని == బంగారునునఁకునట్టి యురీయొక్క విలాసమును పోలినది, సప్తజిహ్వ == అగ్నియొక్క, జిహ్వోపరి == నాలుకలైన మంటలకొనలందు, విలయోపలబ్ధులన్ == ప్రళయములు కలుగునప్పుడు ||౧౮|| అలఘు...లాంగలములన్ == అధికులైనలొకత్రువులనడి యెనుచుల గుంపునకు అంతుకములై వాఁడులైనగోళ్లకొనలనడి నాఁగళ్లచేత, అనురఘస్త్వర == అనురులను నకింపఁజేయువాఁడా! వైరి-మహి == పగవారితోమ్ము అనడి అడవిసేలను, చాలువట్టి == చాళ్యేర్పడదన్ని, కలమాంకురము == చరిమెలక ||౧౯|| కొండిక == చిన్న ||౨౦|| కతోర == కరివమై, గళద్రుధిరారుణా

క. దండితబలి వై జగములు, నిండఁ బెరుగుచున్న వేళ నీయడుగున భూ
మండల మతినూత్నాకృతి, గొండికమచ్చయునుబోలఁ గొమఱొందు హరీ!

ఉ. మాతృకరోరకంబిలమార్గగళద్రుధిరారుణాననం

బై తథుకొత్తుడోపరశుహంసికి మేఁత యొసంగవే రివు

త్నోతలనాథ మేచకకచాకుచహరమృణాళనాళసం

ఘాతము నూతనై ణమదకర్దమవర్ధనసంప్రభూతమున్.

౬౦

ఉ. దారుణబాణపాతమదధారలు గాఱగఁ గ్రాలుదోర్ధన

ర్వారణరాజఁ గొల్చి దశవక్త్రముఖాంబుజవాటిఁ గూల్చి బృం

దారకహృత్సరోజములు దాననచేసి వికాసమాసరా

కారత నొండఁ జేసినప్రగల్భత నీక తగుఁ దగుఁ హరీ!

౬౧

మ. వికటోత్తంభితనీరభోగపటవిస్ఫుర్తిమచ్ఛుర్తికం

చుకనిర్మోకభయానకంబు వికృతాశుశ్చ్యేళ మగ్నిచ్ఛటా

వికిరక్రూరనిరీక్షణంబు నగునీ వేషంబు శేషానుకా

రికళఁ గ్రాలదె! క్రోలదే! సమదవైరిప్రాణవాతూలముల్.

౬౨

ననంబు = కాటుచున్న సెక్తుటిచేత ఎత్తునైన మొగముగలది. దోపరశుహంసిక = చేతులయందలి గండ్రగొడ్డలియనెడు ఆడుహంసకు మేచకచా = స్త్రీలయొక్క ఏణమద = కస్తూరియనెడి. కర్దమవర్ధనసంప్రభూతము = బురదయందువర్దిలునదియై యుట్టినదియను ||౬౦|| దారుణబాణపాత మదధారలుగాఱగఁ = క్రూరుములైన బాణములు పడుటయనెడి మదిజలధారలు కాటుచుండఁగా. క్రాలు = ప్రకాశించుట. దోర్ధనర్వారణరాజఁ = భుజములయందలివిల్లనెడియొసంగల రాజును. కొల్చి = పుర్రొలిపి. దశవక్త్రముఖాంబుజవాటిక = రావణునివైనముఖములనెడి కమలములవరుసను. బృందారకహృత్సరోజములు = దేవతలమనస్సులనెడి కమలములు. వికాసమాసరాకారిక = వికా సముచేతి అతిశయించిన యాకృతికలిగినతనమును ప్రగల్భత = నేర్పరితనము ||౬౧|| వికట = వంక రైన ఉత్తంభిత = మీఁదకత్తెబడిన. నీరభోగపటలి = వాఁగలనెడి పడగలయొక్క సమూహము చేత. విస్ఫుర్తిమత్ = ప్రకాశించుచున్న మూర్తి = ఆకృతి. కంచుకనిర్మోకభయానకంబు = కుబుజము విడుచుటచేత భయంకరమైనది. వికృతాశుశ్చ్యేళము = వికారమైన ఆశు = వడివోడి. శ్చ్యేళము = విషముగలది; సింహనాదముగలది అని అర్థాంతరము. అగ్నిచ్ఛటావికిర క్రూరనిరీక్షణంబు = నిప్పులసమాహమము పెదచల్లునట్టి క్రూరమైన చూపులది. శేషానుకారి = శేషునిఁ బోలుచున్న కళ = ప్రకాశముచేత. క్రాలదె = ప్రకాశింపదా. క్రోలదే = క్రాగదా. సమదవైరిప్రాణవాతూలములు = మదముతోఁగూడిన శత్రువుల ప్రాణవాయవులను ||౬౨|| బంధనపు రాయిడిక = ఊడిపోవునట్టి యుష్మద్రవముచేత. సెక్తున = మిక్కిలి. పుతపుతమంచుక = అదురుచు

చ. ప్రతిదిన కేశలుంఛనపురాయిడి నెట్టన బట్టగట్టి పైఁ
బుతపుత మంచు నున్నకుఱుజోడతలకా ధరియింప నోడియుకా
నతిముగ సామ్ముగాన నిడఁ జాలపుగా శిఖిపింఛవల్లి సా
గతమతధుర్య! దాని గటిఁ గట్టుము పుట్టము మిన్న కేటికిన్. ౬౪

చ. కలి హిమవేళ శోభనపుఁగమ్మవిరుల్ సకలంబు దుల్చి భూ
వలయవనంబుఁ గప్పికొని వర్తిలుజాడ్యపుటేడ పర్వఁగా
నలరులకాదులీల భవదాగమనం బటఁ గల్గ రోషపా
టల మగుసీకనుంగడలడాలు నగుకా జగురాకునాకృతిన్. ౬౫

సీ. నీటిలోఁ జివుకక నిలిచి క్రమ్మఱుపూన్కిఁ, గరినకర్పరపుఁజక్కానుబిగువు
దంష్ట్ర) నెత్తినమహీతలపుగాడువుఁజీర, యురుదారుకలనయం దుదయమగుట
పదులకుఁ దనకట్ల బలిమి చూపువిధంబు, పులిమిన నెత్తుగుగ్గిలపుచూనె
ద్వీపాంతరమునకుఁ దెగువమైఁ జనుపెంపు, చేముట్టునాఁగంటిజీనుతగులు

తే. సాగతాగమమూలిమిశాస్త్రసరణి, వల్లువల్లనచిత్రధావనము గల్లు
నిన్నుఁడరిచేసి భవవార్ధి నిస్తరించి, దరిఁదటియకున్నగలదె మోదముమురారి!

చ. లలితకళావళిమ్మదుపలాశపరీతనుధామరందః.

చ్చిలనుషమాప్రబోధగుణజ్యంభిలపూర్ణసుధాంశుబింబపు

కుఱువోడతలకా = కుఱువయైన వోడితలయందు. సకముగకా = కాశ్వతముగ. శిఖిపింఛ
వల్లికా = తిగవంటి నెమిలిపురిని సాగతమతధుర్య = బుద్ధుఁడా! పుట్టము = పత్రము || ౬౪ ||
కలిహిమవేళకా = కలియుగమనెడి మంచుకాలమునందు శోభనపుఁగమ్మవిరులు = మేఱులనెడివాసన
తోడి పువ్వులను. దుల్చి = రాల్చి. భూవలయవనంబుకా = భూమండలము అనెడి అడవిని. వర్తిలు
= తొందునట్టి. జాడ్యపుటేడ = మాఘత్యమనెడి చలిగాలి అలరుకాదులీలకా = వసంతులుతువు
విధమున. అటకా = అంతట. రోషపాటలము = కోపముచేరి ఎఱ్ఱనైనది కనుంగడలడాలు =
కడకన్నులకాంతి || ౬౫ || కర్పరపు = వీఁపుఁజిప్పుచునెడి. గాడుపుఁ జీర = గాలికి ఎత్తెడుచాఁపగుడ్డ
దారుకలనయండుకా = మ్రూనిపొందునందు. చేముట్టు = ఆయుధమైన. జీనుతగులు = లంగరు తగిలిం
చుట. సాగతాగమమూలిమిశాస్త్రసరణి = బౌద్ధమతాగమ మనెడి ఓడనడపుశాస్త్రరీతి వల్లువల్లనచిత్ర
ధావనము = చక్కనైనవల్లితమనెడి విచిత్రమయిన గుఱ్ఱముదపుడు పాఱుట. తరికా = ఓడనుగా.
నిస్తరించి = దాఁటి. దరిఁదటియకున్నకా = గట్టుచేరకుండిన. మోదము = సంతోషము — ఈ పద్య
మునందు విష్ణుని దశావతారికములును ఓడపరికరములుగా వర్ణింపఁబడియున్నవి. అందులకు అనుగుణముగా
అథాంతర మూహించుకొనవలెను || ౬౬ || లలిత — అయితన = ఓప్పిదములైన కళలసమాహారమనెడి
మొత్తనియాకులచేత చుట్టఁబడి యమ్మతమనెడి పూఁదేనెమీఁగడయొక్క మేలైనకాంతి విశేషమును
తోపించెడి గుణముచేత రేగిన నిండుచంద్రునిబింబముయొక్క కొఱుకలేని తెల్లనైన జలప్రదేశమును
(పాలసముద్రము) ఇట్లుగాఁగలకాఁడా. దుల్చురణేంద్ర...కంచుకా = శ్రేష్ఠమైన కుమ్మెద, నూతన

మృలసితపుష్కరాయతన ! మట్టరజేంద్రన వేంద్రసీలః
జ్వలజలజాప్తజాహనిజద్యుతివంచక ! కాంతికంచుకా !

౨౭

క. ఉత్పత్తిస్థితివిలయా. శ్లోత్వాదక విటలాహ్వామోన్నత ! సత్రా
జిత్పుత్రికాత్పిష్టగృ, గుత్పిబ సుఖదాపఘనప స ధర శాశీ !
స్రస్వీ. అండజాధీవాహః ! జగద్దేహ ! దోర్బంధవండానిర్హారిణాః ! సతా
ఖండలా ! గండరింఖన్మణీకుండలా !, పుండరీకేశ్వరా ! ప్రోవువన్ సుక్షణా !

౩౮

చ. అలికులభాగకుంతలము • దపుముద్దుమొగంబుఁ జేరలం
గొలువంగవచ్చుకన్నులుఁ జగుర్నగుమోవి మెఱుంగుఁజెక్కులు
వలమురియఱ్ఱు లేమొసలివాగడపోగులు లోతుపొక్కిట
మొలచిన తెల్లదమ్మ బలుమూపులు నీలవీసీలదేహమున్.

౪౦

చ. కలిగినవాని ప్రాబలుకుంగమ్మనియూర్పులవాని నెందునే
వెలుగునుగాని వెన్వెలుగు వెంబడినిం జనువాని నంతట
వెలసినవాని నిక గనని వెంబరపుట్టువు తాతిపుట్టువుం
బలె గతి కానలేడు యతిమానసహంసక ! కంగహంసకా !

౪౧

చ. ఛత్రితశేష ! నా యెడఁ బ్రసన్నుడ వయ్యెడవే గృతోగ్రశ
త్రుత్రప మైనయాలలితరూపముతో నిచట వసింపు మే
క్షేత్రము నెట్టితీర్థమును జెందనియున్నతిఁ బొందుఁగాక యీ
క్షేత్రము తీర్థముగ గడుఁ బ్రసిద్ధిమదాహ్వాయలద్ధిఁ బొందుచున్.

౪౨

మయిన యింద్రసీలమణి, కాటుక, యమునానదియందలిజలము వీనిని తన కాంతిచేత తక్కువపఱచు
నట్టి దేహకాంతియనెను కవచముగలవాఁడా ||౩౩|| ఉత్పాదక = కలిగించునదియైన. ఉన్నత = అధి
కుఁడా. సత్రాజి...కారీ = సత్యభామయొక్క ఆశతోడిచూపులకు నిక్కిపాసము చేయుటవలని
సుఖమునిచ్చునట్టి దేహమనెడి మేఘముచేత ఒర్పినవాఁడా ||౩౪|| జగద్దేహ = లోకమే యిట్లుగాఁ
గలవాఁడా దోర్బంధ...తారీ = కట్టలవంటిచేతులయందలి వాడియైన చక్రముచేత తెగనఱకబడిన
శక్రపులుగలవాఁడా సతాఖండలా = మ్రొక్కిన యింద్రుఁడుగలవాఁడా. గండరింఖన్మణీకుండలా =
చెక్కిళ్ళయందు నటించుచున్నరత్నముల చెవిపోగులుగలవాఁడా. సుక్షణా = మంచియుత్సవము
గలవాఁడా ||౩౫|| అలికులభాగ కుంతలములు = తిమ్మెదలనుబోలిన ముంగురులు. చిగుర్నగుమోవి =
చిగురును పరిహసించునట్టిపెదవి. వలమురియఱ్ఱు = శంఖమువంటి మెడి లేమొసలివాగడపోగులు =
కొత్తవైననుకరకండలములు. శమ్ము = తామర ||౩౬|| వెంబర = దుష్టనియొక్క. యతిమానస
హంసక = యతులయొక్క మనస్సునకు హంసయైనవాఁడా ||౩౭|| ఛత్రితశేష = గొడుగుగాఁజేయఁ
బడిన శేషుఁడుగలవాఁడా. అయ్యెడవే = అయ్యెడుపక్షమున. గృతోగ్రశక్రత్రపము = దేయఁ
బడిన హూరశక్రపులభయముకలది - హూరులైన శక్రపులకు భయమునకుఁగఁజేయునది. మదాహ్వా

తే. త్కేత్రకులరాజు మైన యీ త్కేత్రమునకుఁ, దీర్ఘకులరాజు మైన యీ తీర్థమునకు
నిఖిలసురనాథ ! కర్తృత్వనియతిఁబొడలి, యీవిభవసించుటయ వరంబిచ్చు
టనుడు.

సీ. అనుకంపపెనుమోపు గనుసాంపునకు వింతి, చెలువంబు మొప్పింపఁ జిగురుమోవి
పవడంపుఁగొన దగతప జ్ఞేప్రభలు పుష్పి, తముగాఁగఁహరి పల్కు ధరణిదివిజ
నివహవ రేణ్య నోనిఖిలధర్మధూరీణ !, యగునట్లు భవదాహ్వయము వహించు
ని తీర్థమున వసియించెద నగుచుక్క, నీకుఁ జేరిఃప్రీతి నెలకొనంగ

తే. భీమకుర్మాంబుసంభూత భైమి నీదు, త్కేత్రమును తీర్థమును నితోత్కృష్టసలిల
వేణి సంప్లావితమ్ము గావింపఁగలదు, నాకు నెంతయు నిష్టమొనర్పఁగడఁగి. ౭౪

వ. ప్రకటనుప్రాకారంబునం బల్చిమాభిముఖుండ నై సగోస్త్రమత్వంబు నిర్విహింప
నే నిచ్చట ముచ్చటం దవిలి వర్తించెద. సకలత్కేత్రసీన్ధోత్తమంబు లగు నీ
త్కేత్రతీర్థంబులుం పొండరీకంబు లై పాండురంగాహ్వయండ్ల నగునాకు నెక్కా
లంబును శ్వేతద్వీపనుధాసాగరంబులకంటఁ భయంబులై నిత్యనివాసంబు లై
యత్యంతవిభవంబుల నభిరామంబు లయ్యెడు. నీతోరినయట్ల యిచ్చితి నని
యచ్చతుర్భుజుండు పుండరీకునిఁ జేకొనియె. ౭౫

శా. శీతాహార్యకుమారి ! విన్మిలులు లక్ష్మీజాని వాచంయమి
వ్రాత్రక్లేష్టనకుఁ వరం బొసఁగి సాంద్రప్రీతి నవోన్మ మ
ధ్యేతీర్థంబున నున్నవాఁ డివుడు భుక్తి ముక్తి నీఁజాలువి
భ్యాతిం దాల్చి విచిత్రరత్న చయరమ్యస్వర్ణ హర్యంబునన్. ౭౬

చ. నలువమొగింబు లెట్లు సృజన ప్రథమాహమునగ దలిచ్చు న
న్నలువున సిద్ధసాధ్యనరనాగమరుద్వరయోగిమండలీ
కలకలగుంభితంబు లయి కాంచనచారువు లైననాల్లువా
కిళుల వెలుంగు నున్నతనికేతిన రాజమునం బ్రసన్నుడై. ౭౭

లర్థిక = నాపేరుకలుగుటకు || ౭౬ || ౭౭ || అనుకంప = దయ. వింతిచెలువంబు = క్రొత్తయందము
చక్కిక = చోటను. చేతఃప్రీతి = మనస్సంతోషము. భీమకుర్మాంబుసంభూత = శివునిచెనుట
నీటివలనఁ బుట్టినది. నితో—సంప్లావితమ్ము = తనదైనమంచినిటిపాయచేత చక్కఁగాఁ దడుపఁబడిన
దానిఁగా || ౭౪ || ముప్త = నిద్రపోయినవాని. తవిలి = అనర్థండ్లనై || ౭౫ || లక్ష్మీజాని = విష్ణువు. వాచం
యమివ్రాత = మనులనమాహమునందు భుక్తి = ఇహలోకముఖము || ౭౬ || అన్నలువునన్ = అవిధమున.
మరుత్ = దేవతలు. మండలి = సమాహమయొక్క. గుంభితంబులు = కూడినవి. కాంచనచారువులు
= బంగారుచేత మనోహరములు. నిశేతనరాజమునన్ = శ్రేష్ఠమైనయంటియందు || ౭౭ || ౭౮ || కంబు

తే. వుండరీకుండు డేత్రపాలుండుఁ గొలిచి, యుండ నవ్య క్తముఖ్యసంయుక్తుఁగుఁడు
బాండురంగంఁడు భక్తకల్పద్రువ, నిష్ఠఫలసిద్ధిఁ దోరహత్తింఁడు నింత! 2౮

క. ఆ కంబులలితకసు బుధ, కోకంబులపాలిపేళిఁ గొలుతు రబల! ము
ల్లోకంబులవారలు బరి, పాకంబుల నాత్మనుకృతపరికర మొప్పన్. 2౯

వ. అర్ధయోజనవిస్తారంబును దదర్శామూమసంయుతంబును నై కంబుకంధరునకు
నాకుం బ్రయజనక, బై సనకి సనందనాదిసజ్జనచింతితార్థప్రదం బై సర్వో
త్తమంబైన యమృహక్షేత్రరాజంబు పుష్కరంబునకంటెఁ ద్రిగుణంబును
కేదారంబునకంటె మృణంబును వారణాసికంటె దశగుణంబును శ్రీశైలంబున
కంటె సనంతంబును నై వుండరీకునిపేరం జాండరీకం బన మహీమండలమశి
కుండలం బగుచు నుండు నప్పరమధామంబు నే నధిష్ఠించి. ౩౦

ఉ. ఆ యదుభర్త నాహలధరానుజా నానవసీతచోరు నేఁ
బాయనిభక్తితోఁ గొలుతుఁ బ్రత్యహముఁ గృపాదైవతంబుగా
నోయరవింధకోరకసహోదరచారుపమోధరాధ్య! ని
శ్రేష్ఠయనకాంక్షఁ దక్కించుచు చేరి భజింతు రనంగ నేటికిన్. ౩౧

క. ఇతరక్షేత్రస్థితదై, నతపూజలఁ గలుగుఫల మవశ్యముఁ గలుగున్
శతదశకగుణిత మైయూ, ర్జితమతిఁ దక్షేత్రపూజ సేయ నరునకున్. ౩౨

క. నరుఁ డణువదివేలేడు లి, తరదైవతదర్శనమునఁ దాఁ గనుఫలమున్
బొరయు నలవోకవలె శాం, కరి! యాక్షేత్రోత్తమంబుఁ గనుఁగొన్నంతన్.

క. సకలక్షేత్రావాసము, నకంటె నం దునికి యొప్పు నరునకు మృగడిం
భకనయన! యేకదినవా, సకృతికి వే గొరకుఁ గాన సాయుజ్యంబున్. ౩౩

లలితరథఁ = శంఖముచేత ఒప్పుచున్న చేయిగలవానిని. బుధకోకంబుల = విద్యుండులనెడి చక్రవాకి
పక్షుల. పరికరము = ఉపకరణము || ౩౯ || ఆయామ = వెడలుపుతోడ చిల్పార్థప్రదంబు = కోరిన
దాని నిచ్చునది. త్రిగుణంబు = మూండరణు పద్మంబు = ఆలంకరణ, ఆనంతంబు = కుదలేనిది,
ధామంబు = ఆలయము అధిష్ఠించి ఉనికిచేసికొని || ౪౦ || అరవింద... రాధ్య = తామర మొగ్గలు
బోలిన యొప్పిదములగు ప్రసములుగలదానా! నిశ్రేష్ఠయనకాంక్షఁ = శుభమునందలి యపేక్షచేత.
తక్కించుట = తక్కినయితరులు. భజింతురు = సేవింతురు || ౪౧ || శతదశగుణితము = వేయంతలుగా
పెరుగునది. ఊర్జితమతిఁ = స్థిరబుద్ధితో || ౪౨ || పొరయున్ = పొందును. అలవోకవలెఁ = అనా
యాసముగ. శాంకరి = సార్వభౌమ! || ౪౩ || మృగడి భకనయన = తింకపిల్లకన్నులవంటివిన్నులు కల
దానా! సాయుజ్యంబు = మోక్షముకి || ౪౪ || దోకు = కలుగు. తైషజ్యము = మంచు. చిలువాయనపు
వేల్పుఁగొలము = చిల్లరచేపరలఁ మాహును దుర్వాసనలఁబెట్టుదొంగలు = చుప్తములయిన విష
యాపేక్షలనెడి గొప్పయాపదలను. ఆధ్యాత్మవాసనఁ = తత్త్వవిచారాపేక్షచేత. అలయు =

సీ. దొరకు జన్మమునకుఁ బరమభైషజ్య మా, నూల్పశుశ్రూషాసమాధి యొకటి
 చిలువాయనపువేల్పుఁగొలముఁగొల్వక వాసు, చేవు నారాధించు తెలి యొకటి
 దుర్వాసనలఁ బెట్టుచొసఁగులు విడఁదన్ని, యథ్యాత్మసంపద నలరు లోకటి
 యుర్విజీవుల కెల్ల నుదయించియుదయించి, తుల్యుర్విజ్ఞుడై నృప్తుపనవియొకటి

తే. కాలమున వచ్చునరులకాంక్షయెక్కేగి, ల్ప సేవింపఁగలగుగఁగఁగిరుగులొకటి
 దుర్లభంబెట్టులట్లతిదుర్లభంబు, మగువాడత్రైవివాసంబు మానవులకు. ౧౫

చ. వినవె యజస్రముఁ గులపవేళి తుభాన్తరహాసిఁ గూర్చి నే
 త నెవరు వెట్టి వండుకలధౌతిపుఁగూడు పసంఁపప్పు భో
 జన మిడి యొందుచోఁ బడయుఁ జాలెడుగ్రణ్య మగణ్య మై ఘటి
 ల్లు నెలఁత! పాండరీకమహిలో మెను కొక్కటి పెట్టువానిగో. ౧౬

మ. నియతిం బాతికయెత్తు కాంచనముగానె పెండిగానె జగ
 త్రీయపూజ్యం బగుపాండురంగవనతిఁ దానంబు గావించుపు
 ణ్యయుతుండుండు నఖండరీలఁ గలకౌతాహర్యపర్యాత్మక
 ప్రియగేహంబులలో భవాంతరమునక బృధ్వీధరేంద్రాత్మికా! ౧౭

శా. ప్రావారాజనరాజఁ గంబళతతిఁ బట్టాంబరాళిఁ దయా
 ప్లావస్నిగ్ధమతిఁ జలిఁ గృపణవిప్రశ్రేణిపైఁ గప్పఁ బో
 యేవాడనియు పాండరీకమహి వాఁ డిందుప్రభాకంబళ
 శ్రీవిభ్రాజయశంఖులం బొదువు ధాత్రీదిబ్బభస్మీమలన. ౧౮

అనందించుట. పదవి = భాగ్యము || ౧౫ || అజస్రము = ఎల్లప్పుడును దురపవేళక = అపరాష్టాసమ
 యమునందు. నేతి = నేతితో. కలధౌతపుఁగూడు = పెండియున్నయు పసిండి = బంగారు.
 ఒందుచోక = ఇతరస్థలమునందు. అగణ్యమై = ఎంతరానిదై, ఘటిల్లుక = కలుగును. పాండరీ
 కమహిలోక = పుండరీకైత్రమయ|| ౧౬ || వనతిక = ఉనికిపట్టుపండు కలధౌతాహర్యపర్యాత్మక
 ప్రియగేహంబులలోక = శ్రేష్ఠవయః పండికొండగల (అనంగ) పెండికొండనుబోలిన యిష్టములయిన
 యింద్రియందు. భవాంతరమునక = ఇంకొక జన్మమునందు బృధ్వీధరేంద్రాత్మికా = పార్వతీ|| ౧౭ || ప్రా
 వారాజనరాజక = తోలు ఉత్తరీయపు సమూహమును పట్టాంబరాళి = పట్టువస్త్రముల సమూహ
 మును. దయాప్లావస్నిగ్ధమతి = మిక్కిలి దయఁబడే. బుద్ధితో. పరిక = చలి కాలమునందు. కృపణ
 = దరిద్రులయిన. ఇందు ప్రభాకంబళప్రవిగాఢయశం. క = పెన్నలమొలకలకలిమిచేత పెలుగునట్టి
 కీర్తలచేత ధాత్రీదిబ్బభస్మీమలక = భూమియొక్క పరిమలయొక్కయు అకాశమయొక్కయు
 మేరలయందు|| ౧౮ || వృత్రవిరోధి = ఇంద్రుఁడు-త్రవిన్, స్థితిక = స్వర్గమునందలి యునికిచేత. కాపు =
 కలుగవు. పత్రరథాధిప భరథుక = గరుడవాహనుని పన్నెటి = నీచముయిన నీలగు = తొలఁగు|| ౧౯ ||

ఉ. వృత్రవిరోధిముఖ్యులగువేల్పులుఁ బుట్టఁదలంతు రోలతా
గాత్రి! త్రివిష్టపస్థితిసుఖంబులు గావని కర్మభూమిపైఁ
బ్రతరతిధినాధరఁగు శాం, వవస్థిలుఁ జాండరీకసు
క్షేత్రపక భజించి తమ చెన్నఁటివుట్టువు సీగుఁకొరికన్ ౧౮

సీ పితరులుబుద్ధులు హృద్గతుల నాత్మకులోద్భవుం డెవ్వఁడేనియుఁ జాండరీక
మునకు నేఁగకయున్నె యనియందు నొసఁగుమా వ్యముఁగవ్యమునమేయమై
ఫలించు

నవదరించఁగ లేదు సాత్త్వికం బగు భావ, మే నొక్కఁడును దక్కనివల నవల
భక్తులెవ్వరు రజఃప్రకృతి చాల్తుగెకాని, పాండరీకేశుశాంబరికతమునఁ గ్రుఁ

తే. దలఁపమానసమునఁ గల్గుకలుషమడఁగుఁ, బొగడమాటలనగుదోషములుదొలం
గనుఁగొనఁగఁజేతఁబుట్టునఁగుంబునుగునమ్మహక్షేత్రమునకు నెయ్యదిగమంబు,

సీ. కుటుచలై గుమురులై గొనబులై లే శాఁప, కొమ్మఁజుట్టినజడల్ గుమురుకొనఁగ
మెఱవులై మిట్టలై మిక్కిలి బటువులై, క్రాలుకన్నులచెన్ను గబ్బు చేరఁ
జిక్కనై చెలువ మై చిన్నదియై యొప్పు, మోము దంష్ట్రాటంకములఁ దలిర్ప
నీలమై నిలిడి మై నిద్దమై నింగిక్రిం దుగ నున్న బలుమేనిపొగరు మోయఁ

తే. బ్రతిపతికేతనునిపురఃక్షేత్రి మూఁది, యున్న శ్రీక్షేత్రపాలకు యోగిలోక
రమణముఁబుదిరెండ్రురములమంత్ర, రాజముజపించి కొల్వదొరకుశుభములు.

ఉ. చేరి చతుశ్రుతుల్ చిలుకచేఁ జదివించుచు నక్షిమాలికా
ధారిణి యై తనుప్రభలు దట్టపువెన్నెలపండు పండఁగాఁ

ఉబ్బుదురు = సంతోషించురు హృద్గతులక = మనసులందు ఆత్మకులోద్భవుఁడు = తమకులమునందుఁ
బుట్టినవాఁడు. ఉన్నె = ఉండుగా మావ్యమక = దేవతలకియ్యదగినయచ్చమును కవ్యము = విశ్వ
దేవతలకియ్యదగిన యన్నమును అమేయము = ఇంతమాత్రమని యూహించిచెప్పరానిది సవదరించఁగ
లేరు = వహింపఁజాలరు సాత్త్వికంబు = శర్మగుణమువల్లనైనది రజఃప్రకృతి = రజోగుణభావ
మును. శాంబరి = మాయ కలుషము = కలవరిము అశుంబులు = పాపములు ॥౯౦॥ గుమురులు =
గుబురులు గొనబులు = అందములు బటువులు = గుండ్రనైనవి క్రాలు = ప్రకాశించు చెన్ను =
అందము. గబ్బుచేరక = గర్వముతోఁపంపఁగా చిక్కున = సర్దులేమి చెలువమై = అందమై.
దంష్ట్రాటంకములతో = కానయెలులవంటి కొఱలచేత తలిగ్గుక = ప్రకాశింపఁగా నివిడము = దట్టము.
నిద్దము = నిగనిగలాడునది. బలుమేనిపొగరు = గొప్పదేహముయొక్క నిక్కు పతిఁపతికేతనుని = గరుడ
ధ్వజముగల పాండురంగవిట్టలుని పుష్కేత్రిము = ఎదుఁకప్రదేశమును ఊఁది = అవలంబించి ॥౯౦॥
ధారిణిధరించినది. తోయజగర్భునిరాణి = బ్రహ్మయొక్కపట్టపుదేవి సహోమయూఖతన్ముఖ =
చంద్రుని జయించునట్టిముఖము గలది ॥౯౧॥ లింగతనుపైభవము = లింగదేహముయొక్కరవి. రదన

దూరపువాకిటా వెలయు తోయజగద్గునిరాశివా.శి సీ
హారమయూఖజిన్ముఖ దశాక్షరమంత్రమయిం గనం దగున్.

౯౨

ఉ. శ్రీరమఃశీమనోరమఃచేతః బ్రతిష్ఠితుః డౌట దక్షణ
ద్వారమనందు లింగతినువైభవ మొప్ప మఃక్షరీవిఘ్నల్
గోరి భజించువారకులఁ గొంగుధనం బయి వేసముద్రాన్
నారదుఁ దున్నవాఁడు రిదనచ్చదభ ర్హితివిద్రుమద్రుమా!

౯౩

ఉ. శౌరి భజించుచు భజగసద్గమనన్ విహరించు వాఙ్మనో
హరిణు వైదుగోటులు మహామహిమాన్వితు లర్థి దక్షిణ
ద్వారమహిన్ విహారరతి వర్తిలి యవ్వభుఁ జేరి యెన్నఁడో
యారలు లిచ్చినారఁట తదాయతధూమము నేడుఁ బర్యేసున్,

౯౪

క చేడియ! యాద్వారమె యను, చూడఁము.శి క్షీలఁడుచో టమ్మహితా
క్రీడనభూస్థలి హరిఁ గూ, డాడుఁజూచు యమరపల్లభావళి నేడుకన్.

౯౫

ఉ. సేచనముఖ్యకర్మములనేతకు నూతన మైనయచ్చటన్
శ్రీచరణంబు లున్నయవి సింగమువెన్నున నంటి వానికి
స్త్రీచని మ్రొక్కి పూజనము నేమముతో రచియించెనేని శ్రీ
తాచలపుత్త్రి! పూరుషుఁ డిహంబుఁ బరంబుఁ గరంబునం గొనున్.

౯౬

చ. మరలఁగఁ బట్టఁ గట్టఁగ నమ స్తమరుత్కరిఁ దన్నుఁ గూర్చి యె
చ్చరిక ధరింపఁ జోలు నన శాతముఖాంకుశపాశముల్ విక
స్వరరుచిఁదాల్చి పశ్చిమపువాకిట ప్రాంకృతిమంత్రరూపభా
స్వర భువనాధినాయిక లసద్రసనాయిక యొప్పు నెప్పుడుకన్.

౯౭

చ్చదభర్హితి విద్రుమద్రుమా = పెదవిచేత తిరస్కరింపఁబడిన పగడభ్రమానుగలదానా! ||౯౩||
భుజగసద్గమనన్ = నాగలాశమునందు. వాఙ్మనోహరిణులు = మాటలచేత మనోజ్ఞులగువారు. రతిన్
= ఆసక్తిచేత. వర్తిలి = ఉండి తదాయతధూమము = దానివైవ విశేషభూటాగ ||౯౪|| యమచూడా
నుజి = కృష్ణుడు. ఆమ్మహితాక్రీడనభూస్థలిన్ = లెస్సగాఁడించుటకుఁదగిన ఆపూజ్యమయిన ప్రదేశ
మందు ||౯౫|| సేచన = స్నానము చేతకున్ = చేయుటకు ||౯౬|| మరలఁగఁబట్టకన్ = తిరుగఁబట్టుటకును.
కట్టఁగన్ = కట్టివేయుటకును నమ స్తమరుత్కరికన్ = ఎల్లదేవతలలాను ఏనుఁగున = ప్రధానదేవతయైన
తన్నుకన్ = పాండురంగునిని. శాతముఖాంకుశపాశములు = వాఁడిమొనగల అంకుశమును త్రాటిని.
విఘ్నగరుడన్ = వికాసముతోడి ప్రకాశముతో భువనాధినాయిక = లాశముల దేలికసాని. లసద్ర
సనాయిక = ఒప్పదములైన రసములకు నాయకురాలు = పరివృత్తి ||౯౭|| హరి = మనోహరమయిన, కీకస
వర్గ = ఎముకలరాశిగలది. నాగారిమహోనవాహ్య = సింహమునెడి రాజవాహనముగలది. పూప =

ఉ. హరిపహాధిరూఢమహిమానురకీకసవర్గ దుర్గ నా
 గారిమహోపవాహ్య సదశాక్షరమంత్రవిశేష యుత్తర.
 ద్వారమునందు గుండు నిరతంబును దా ఫలపూపపాయసా
 హారములం దనుగ దెలచునయ్యలనొడ్డికి వేల్పుగిడ్డిమై. ౯౮

క. ఇవి నాలుగుద్వారంబులు, ధవళేక్షణ! ద్వార దేవతలు నల్వరు వీ
 రవధానబుద్ధి నేత స్సవిశేషార్చన మొనర్ప సంపద లొదవున్. ౯౯

తే. సమరసన్నద్ధరక్షోనిశాతహేతి, పాతజాతతతివ్రాతభూతిః దనరు
 పరమపదనాథునెమ్మేనఁ బరఁగువర్ణ, రాజి యశులంబు శ్రీమంత్రరాజ మబల!

మ. అహారారంభమునందు రక్తఁడయి మధ్యాహ్నంబునకా శుభ్రుండై
 గ్రహరాడ స్తమయంబునం దసీతుఁ డై గాయత్రియుఁ బోలి య
 య్యహిపర్యంతుఁడు మూఁడుమూర్తులకు ని మ్మై యొప్పు బూజింతు ర
 న్వహముం గోమలి! మూఁడుమంత్రముల నిత్యానంతకాంతక మునుల్.

క. మూర్తిత్రితయమయత్వ, స్ఫూర్తిక వర్తించుచిహ్నములు పంక్తిము శ్రీ
 భర్తకృప నే నెఱుంగుదుఁ, గార్తికరాకానుధాంశుక మసించుముఖ! ౧౦౨

మ. గద సారించి త్రిదంష్ట్రనాముఁ డగురక్షఃపాలు యొక్కగు స బి
 ట్టదరుల్ పాఱి మురారియెక్కబరి ప్రేయక దాన నద్దిక్కు నొ
 చెప్ప వలంపంబడియెక దదుగ్రహతిగాసిక త్ఫుల్ల కాళికృష్ణమున్
 మృదుసంరంభముతోడ నవ్వదను దున్యెక వాని నద్దేవుఁడుక. ౧౦౩

పిండివంట. తెలచు = ఆరాధించు ఆయ్యలనొడ్డికి = ఉత్తరజనులసమాహమవకు. వేల్పుగిడ్డి =
 కామధేనువు ||౯౮|| అవధాన = ఎచ్చరికతోడి ||౯౯|| సమర.. భూతి = యుద్ధమునకు సిద్ధపడిన
 రాక్షసులవాడియైన అయోధములపాటువలననైన గాయముల సమాహమయొక్క కలిమిచేత. వర్ణరాజి
 = అక్షరములపై శ్రీ ||౧౦౦|| అహారారంభమునందుకా = ప్రాతఃకాలమునందు రక్తఁడు = ఎఱ్ఱని
 వాఁడు. శుభ్రఁడు = తెల్లనివాఁడు. అసితుఁడు = నల్లనివాఁడు అహిపర్యంతుఁడు = విష్ణుదేవుఁడు.
 ఇమ్ము = ఉనికిపట్టు. అన్వహముకా = ప్రతిదిసమును||౧౦౧||స్ఫూర్తిక = తోఁపిచేత కార్తికరాకాను
 ధాంకు = శరత్కాలమునందలి పున్నమనాఁటి నంక్రనివలె. ఓమసీయ = నుందరి మైన||౧౦౨||సారించి
 = చాచి, బిట్టు = విక్కిలి అదరులు = నిపునవలు పాఱి = ప్రవహింపఁగా = రాలఁగా.
 బరికా = ప్రక్కను. ప్రేయక = కొట్టఁగా దధింపంబడియెకా = కొట్టఁబడియెను. తమగ్రహతిగాసికా
 = ఆగ్రహమయిన చెట్టువలని బాధచేత. త్ఫుల్లకాళికృష్ణుకా = నూత్న మైచిక్కము మృదుసంరంభ
 ముతోకా = కొంచెపు త్వరతో నవ్వదుకా = ఏగతాళిచేయును. తెన్యెక = చంపెను ||౧౦౩|| ధాత్రి
 ధరాత్మజ = ఓసార్వభౌ మాన్వలవులయెడకా = మూఁడుస్థానములయందు. కాశేయ = పట్టు. కల

సీ. ధాత్రీధరాత్మజ! శ్రీశాస్త్ర యనగఁ దీ, ధాత్రీ యనంగ మూర్త్యాత్మయనగఁ
ద్రివిధమూర్తులుదాల్చిదీపించునతఁడు మూ, నైలవలయెఁ బూజనీయుఁగటఁ
గంబళతాశేఁకలధాతకాంచన, గంధసింధురతురంగమళతాంగ
కర్ణికాగై వేయకటకకన్యాగంధ, కాశ్మీరకస్తూరికాగవాజ్య

తే. ధాన్యవాసాదిబహుపదార్థంబు లచటఁ, బేదలకు వేదవిదులకుఁ బ్రీతి నొసఁగ
క్షేత్రమయమూర్తియగు దేవకీసుతునకుఁ, గాఢార్ణాభిపాదకతిప్రమ మొదవు.

ఉ. చేడియ! తీర్థసూర్తికడఁ జేయఁదగున్ మనుజుండు సేచనా
క్రీడనముల్ మహావిజయకేసరులన్ బరమాన్నశర్కరా
పాడబగోఘృ తేతురసశాకములన్ ఫలపానకాదులన్
వీడెములన్ బ్రమోదపదవీమదలిప్పుఁ జెలంగఁజేయుచున్. ౧౦౧

క. ప్రణవతమతి నర్హపూజా, ర్పణంబు న ద తీర్థముంర్తి భజియించు నుధి
మణులకు నభిముఖమతి బ, ర్హిణబహ్వాకల్పుఁ డొసఁగు నిహముం బరమున్.

ప. అని మూర్త్యర్చనవిధానకథనోన్ముఖుం డై పంచముఖుండు శిఖరినందనతో
నిట్లనియె. ౧౦౨

సీ మంత్రపూతము గాఁగ మజ్జనం బొనరించి, ప్రన్ననిశుభ్రాంబరములు గట్టి
ఘనసారమిశ్రితగంధసార మలంది, పరిమళం బుడివోనివిరులు ముడిచి
సిగరలతోడ గోక్షీరపూరముతోడ, బహ్మవిధం బగుఫలప్రతతితోడఁ
బిండివంటలతోడ ఖండశర్కరతోడ, నేతులతోడఁ జేనియలతోడ

తే. దధులతోఁగూడిగిగుని వేద్యములఁజూపి, వనధివనధాముఁబీతాంబరునిరమాకు
చరజనివిలిపు శిఖబర్హధరు మఖాంశభోక్తఁ బూజింపఁదగుఁ జైత్రమున
శుభాజ్ఞి!

ధాత = వెండి గంధసింధుర = మదపు సేనుఁగు శతాంగ = రథము కర్ణిక = చెవిఁమ్మ గై వేయ =
మొదలొధరించెడియాభరణము కటక = కిరీటము గవాజ్య = ఆవునెయ్యి ప్రమదము = సంతో
షము || ౧౦౪ || సేచనా = క్రీడనము లం = జలకమాడుటలు. కేసరులన్ = శ్రేష్ఠులను పాడబ = పండు
ములతోఁగూడిన పదార్థములు ఇత్తు = చెఱుకు. ప్రమోదపదవీమదలిపు = సంతోషమూర్తియుచేత
మత్తుకొనునట్టియిచ్చ చెలంగఁ = ఆఱియింప || ౧౦౫ || బర్హిణబర్హాకల్పండు = నెమిలికం చెయలం
తారముగాఁగలవాఁడు కల్పండు || ౧౦౬ || ౧౦౮ || ప్రన్నని = మనోజ్ఞమయిన. గంధసారము = మంచి
గంధముల. ఉడివోని = తగ్గని. సిగర = తాలింపుచేసినమజ్జిగ పూరము = ప్రవాహము వనధివన
ధామున్ = సముద్రజలము ఉనికిపట్టుగువానిని రమాకుచరజనివిలిని పు = లక్ష్మీదేవితోమ్మలమీఁది
గండపు రేణువులచేత పూయఁబడినవానిని శిఖబర్హధరున్ = నెమిలికం చెను ధరించినవానిని మఖాంశ
భోక్తఁ = యజ్ఞ భాగమును భుజించువానిని || ౧౦౯ || ఓలలాచ్చి = అభిషేకముచేసి. ధార్తరాష్ట్రమున్
ల్లనిముక్తు కాశ్మీరగలహంసను. మున్నీటిన్ = సముద్రమును. కమిచి = కమ్మి. కాద్యలమహి =

సీ. గంగఁగాటుకఁకొండఁ గవ్వనొప్పిదము ద, శ్లోత్తనాపులపాల నోలలార్చి
బలితంపుమరుపుకొంపము ధార్తరాష్ట్రంబు, జాటిసక్రియఁ దెల్లపట్టు గట్టి
ముదురువెన్నెలయొప్పు మున్నీటిఁ గమించి పట్టినగొలఁ బండనముఁ బూసి
వడగండ్లుపొదుపు శాద్వలమహిఁ బొల్పుపొల్పుగ మల్లెపువ్వులఁ బూజ చేసి

తే. మండువేసవి వాసవి మను శాపు, విబుధతతిపాలి వీడక వెల్లనూతు
భక్తిసులభునిఁ దెలిచి పూర్వోక్తభూరి, భక్త్యుభోజ్యును లర్పింపభద్ర మొదపు.

సీ. వృష్టిగా శుద్ధాబుంవేళి మజ్జన మార్చి, శిరిమేఘముగ మంజడి ఘటించి
కరకపాతంబుగా విరిగొజ్జెగల. బూన్చి, శుశుపంకిలతగఁ గుంకుమముఁ బూసి
మఘవగోపములుగా మఱిహార మర్పించి, సలుమెఱుంగులుగ దీపమ్ము లెత్తి
గర్జితంబులుగ శంఖశ్వాణములు చూపి, పచ్చికగా ధూపపటలిఁ బెనిచి

తే. యుత్పిబంబుల భక్తిగా నుష్ణతైల, పక్వగుడమిశ్రపిష్టనూపపరమాన్న
రాసులొసఁగంగఁదగు గారు రాక హరికి, నట్టి ఋతుధర్మములుచూపు నంద
మొంద.

సీ. మహి నాలపాడి ముమ్మరముగాఁ బ్రభవంప, నవనవోజ్జ్వలవధిస్నానవిధియు
శుభ్రాభ్రపటలంబు లభ్రంబుపైఁ బర్వ లఘుధౌతవిమలచేలములకప్పు
సితకుశేశయశాశతకరద్యుతి హెచ్చు, దొరకినయుచితంపువిరులపూజ
శాశపాకస్ఫూర్తిగ్రాల గోరొచనా, సమ్మిశచర్చిక్యసంఘటనము

తే. ప్రజ భూజాభోజనములు క్రొంబంటవంట, కములు గావింప గోధూమఖండఖండ
శర్కరాఢ్యసుపక్వభోజ్యములు నెఱపి, విష్ణుఁబూజింపఁదగు శరద్యేశయందు.

సీ. పాధోధివిహృతిసంభవతనూజాడ్యంబు, సంతప్తగోఘృతిన్నఁ నరచనఁ
దులసిదండయ కాని కలుగనితక్కువ, మరువక కుంఠ కుట్టుల సమృద్ధిఁ

పచ్చికశేల. వీడక వెల్ల నూతు = మంగిటనుండెడి కల్పవృక్షము తెలిచి = మొక్కి. భూరి = అధిక
మైన భద్రము = మేలు || ౧౦౯ || శుద్ధాబువేణిక = తెటనీటిధారచేత మజ్జనమార్చి = స్నానము
చేయించి. మంజడి = పీతాంబరము కరకపాతంబుగా = వడగండ్లుపడుటగా. విరిగొజ్జెగలక =
విరిసినగొజ్జెంగి పూవులను. శుశుపంకిలతగ = నేలమరిదగా మఘవగోపములు = పట్టుపురుగులు.
శ్వాణములు = ధ్వనులు ఉష్ణతైలపక్వగుడమిశ్రమాప = కాగిననూనెలో వండఁబడిన తైలముకలిసిన
సిండివంటలుపప్పు కారు = వర్షకాలము || ౧౧౦ || ముమ్మరముగా = అధికముగా. నవనవోజ్జ్వల =
మిక్కిలిక్రిస్థతైలప్రకాశించునట్టి శుభ్రాభ్రపటలంబులు = తెల్లనిమేఘముల సమూహములు. ధౌత =
మడుగైన. సితకుశేశయ...ద్యుతి = తెల్లదామరలయు తెల్లుపువ్వులయు చందమామయుకాంతి. కాలి
పాకస్ఫూర్తి = వరిపంటయొక్క ప్రకాశము. చర్చిక్య = పచ్చిగండపుఘృత. గోధూమఖండ = గోధుమ

గరిసకశ్చరపీతకౌశేయనిర్బంధ, మభిరామచిత్రాంబరార్పణమున
ముదురువెన్నెలఁజేయు మదరపోషణవృత్తి, వ్యధివ్యాన్న పానప్రశస్తి
తే నుజ్జగింపించి డెందాన కుబ్జానర్చి, నిశలఁ గుంకుమ మగలు మైనిండ నలఁది
గేహమున సూపధూమమెక్కించి కుధర, ధరుని హేమ స్తమునఁగొల్పి
గౌరకుముక్తి.

క. శిశిరాగమవాసరముల, యశోదగారాబుపట్టి నర్చింపఁ దగున్
శశిముఖ! తత్కారోచిత, కుశకుసుమపటాంగరాగకూర్పాసాదిక్. ౧౧౩

క. ఋతువుల నాజీట నీక్రియఁ, బ్రతిదినము భజింపఁ బరమపదనాధుఁడు వాం
భితభిము హాసఁగి భక్తవ్రతతుల మన్నించు భక్తపరతంత్రుండు. ౧౧౪

తే. మురవిభజ్జనుశ్రీశ్చేత్రమూర్తి తీర్థమూర్తి మూర్తులకడ నేమమున నొనర్చు
నర్చభాగవిశేషంబు లానుపూర్వి, వినుము వినిపింతుఁ యరమాణువిభవమధ్య!

తే. పరమపదనాధుఁదిరిగి రా నిరుపదేను, చేతులప్రమాణమునఁ గల్గుభూతలంబు
ముక్తికరియైన శ్రీశ్చేత్రమూర్తియందు, నర్చభాగంబునుమ్ము చంద్రార్ధనిటల!

క. సకలోత్కృష్టోన్నతిఁ బా,యక యెయ్యది కీర్తి వడయు న తీర్థము పా
ల్తుక! యర్చాభాగంబై, యకుటిలగతిఁ దీర్థమూర్తియందు వెలుంగున్.

క. ఏ నేల మూర్తియంద, ర్చానియమవిభాగమునఁ బ్రశస్తంబగు నా
స్థానము నర్చింపక యె,వ్వనికిఁ దాఁ జేయుపూజ వ మృగు జామీన్. ౧౧౫

ప. కాపున శ్చేత్రమూర్తి తీర్థమూర్తి మూర్తిమూర్తులయందలి యర్చాభాగంబు
లెఱింగి యర్చించుచు ననుచితాచరణవిముఖుం డగువృణ్యనిధికి సుముఖుండు
పాండురంగ డఖండానందం బాపాదించు నని యాపరమేశ్వరుండు పార్వతితో
వెండియు నిట్లనియె. ౧౧౬

నూక. అధ్య = కలిగిన పశ్యభోజ్యములు = వండఁబడిన భుజించుపదార్థములు || ౧౧౧ || పాధోధివిహృతి
= సముద్రమునందలి విహారము జాడర్యము = జడత్వము. సంతిస్త = కాఁగిన. శ్చపవరిచనక్ =
స్నానము చేయించుటచేతను, కుండకుట్టుల = మెల్లమెల్లగలయొక్క, కచ్చర = ముఱికియైన. పీతకౌశేయ
నిర్బంధము = పచ్చపట్టుకట్టు చిత్ర = నానావర్ణమయిన ముదురురంగులక్ = పూర్ణ చంద్రనిశిరణముల
చేతి అమృతముచేత. దివ్య = మనోజ్ఞమయిన ఉజ్జగింపించి = విగిపించి. డెందానకుక్ = మఁగ్గునకు.
ఉబ్బు = సంభోషము. నిశలక్ = రాత్రులందు, అగలు = అగరుగండము ఎక్కించి = అతిశయింపఁ
జేసి. కుధరధరుక్ = విష్ణుమూర్తిని || ౧౧౨ || పటాంగరాగకూర్పాసాదిక్ = వస్త్రములు గండపు
పూతలు కుటుసములు (అరవొక్కాలు) మొదలగువానిచేత || ౧౧౩ || ౧౧౪ || అనుపూర్విక్ = మొదట
నుండి క్రమముగా, పరమాణు విభవమధ్య = పరమాణువువలె (సన్నని) నడిముగల || ౧౧౪ || కరి =
సాక్షి. అర్చభాగంబు = పూజించుభాగము నిటల = జొసలుగలదానా! || ౧౧౬ || నేల = చోటు
వమ్ము = వ్యర్థము || ౧౧౭ || ౧౧౮ || అపాదించుక్ = కలిగించును || ౧౧౯ || సుభోత్కరపద్మంబు = శుభసమా

ద్వి తీ యా శ్వా స ము

మ. హరిపశ్చాద్దిశ నూఱువిండులప్రచూతాన క్తికల్పిత శుభో
 త్కరపద్మం బసపన్మోర్ధ మనుస్థంగ బొప్పున చోచ్చ ను
 స్థిరతః శంఖము పద్మమౌనిధులు వర్తించుండపోదీపితుల
 నరనారాయణు లున్న వార చట శాలా! విప్పలాకారు లై. ౧౨౦

సీ. సమధికజ్ఞానవిభ్రమముతోఁ గూడంగ, హరిమేవ నవతార మైనవారు
 మదము వోవఁగ నిండుమనసుతోఁగూడంగ, బ్రహ్మచర్యము చిక్కబట్టువారు
 పరపురుషార్థసంపదతోడఁ గూడంగ, ధనురాదిశస్త్రము ద్దాలుచ్చవారు
 దుష్టనిగ్రహవిధాధురతోడఁ గూడంగ, బుధరక్షణోన్నతిఁ బూనువారు

తే. మహితగాంభీర్యధైర్యసామగ్రితోడఁ, గూడ సౌజన్యరమఁగూడి యాడువారు
 ఘనప్రపతిబింబనిభులు సహస్రకవచ, కవచనిర్భేదనులు వారు ధవళనయన!

క. ఏపట్టునఁజూపట్టుదు, రాపట్టున మూఁడుకోటు లమరాంగన ల
 ప్తాపదపాత్రవిహితమణి, దీపకళిక లగుచు శ్రీపతి భజించుటకై. ౧౨౧

ఉ. దోశ్యమితారి శౌరి తనతొడ్డినకుండలమున్ నిజక్షమా
 న్తశ్శిలలోన దాఁపఁ బ్రమదా మొకతీర్థము కుండలాఖ్యమై
 దుశ్శకునాదిసంజనిచోదోషశతంబు హతంబు నేయు న
 మృశ్శుచితః బ్రసిద్ధ మగుఁ బన్నగశాయికి నీశుదిక్కునన్. ౧౨౨

క. వరసింహమధ్య! యచోచ్చ, నరసింహుఁడు కుంజరాశనతఁ దాల్చుట న
 ప్పొరువున దేవుఁడు నిజమం, త్రరాజపూజై కతానతాయుతుఁ బ్రోచున్. ౧౨౩

క. ఓరాజవదన! యచటన, నీరాజన లబ్ధనాభునికి నీ నున్నా
 రేరాశము హరివల్లభ, లారామలఁ గొల్పవలయు నయశాములకున్. ౧౨౪

శా. అంశేందూద్యహదేవి! హ్రీంకృతిధ్రువం బై యున్న యచోచ్చటికి
 ద్రింశచ్చాపమితోర్వి ను త్తరమునక దీపించు టీర్థంబు మున్

హ. యలనెడు పదములుగలని విప్పలాకారులు = రావిచెట్టురూపము నొందినవారు ||౧౨౦|| విభ్రమ
 మతో = మోసముతో చిక్కబట్టు = పరిగ్రహించు దుష్టనిగ్రహవిధాధురతోడ = దుష్టలను
 క్షించుటయనుభావముతో సౌజన్యరమ = మంచితనపుకలిసి ని ఘనప్రపతిబింబనిభులు = మూర్ఖులబింబ
 మును బోలినవారు నిర్భేదములు = చక్కఁగాభేదించువారు ||౧౨౧|| ట్టు = స్థానము చూపట్టుదురు =
 నలబడుదురు అస్తాపదపాత్రనిహిత = బంగారుపత్తెరములందుంచఁబడిన ||౧౨౨|| దోశ్యమితారి = భుజ
 ములచేతఁబడఁపఁబడినశస్త్రులుగలవాఁడు నిజక్షమాంకశ్శిలలో = తనభూమి లోనిరాతియందు. అంభశ్శు
 చితః = నీటిపశువుద్ధతచేత ||౧౨౩|| కుంజరాశనక = రావిచెట్టురూపు. ఏకతానతా = ఇతర
 విషయములందు బుద్ధిని చొరనియ్యకుండుట ఏకాగ్రత ||౧౨౪|| నీరాజులు = అరికులు ఏరాశము =
 లక్ష్మణునివారు. అయశాములకు = మేలికలిమిని శోధువారికి ||౧౨౫|| అంశేందూద్యహ =

భ్రంశం బొందక వెన్నఁ దత్సలిలధారం గూడఁ బుష్పావలీ
సంశుద్ధాంబువు లాయెడం దగు జపస్నానార్హదానక్రియల్. ౧౨౩

సీ. భర మానుతఱిఁ దోడుపడవచ్చుగతిఁ గేలి,తోఁ గరమూలజద్యుతులు సాఁగ
నెలకులంబలచల్వ నేర్చుననార్కాంశు లనఁ గపోలముల దీపాంసు లంటఁ
గొడిఁబుట్టుకాళిమాంకురపుమేఘములకు, మెఱుంగులై చూపుఁగ్రొమ్మించులలర
న్నేహంబు పాత్రినిక్షిప్త మాటకు నుబ్బు,పగిదిఁ బాలిండ్లు నిబ్బరము నిక్క

తే. హరికిఁ బలువంకలను దగ నగ్రవీధి, నిలిచి శతకోటిసంఖ్యల నియచుపరత
నారతులొసంగుదివ్యకన్యకలు ధన్య,మతులు గ్రీడింతు రయ్యుత్తమస్థలమున.

ఉ. గోపిక యోర్తు తొల్లి హరిఁ గూర్చి తపం బొనరింప దానిని
ష్టాపరతక మదిం గరఁగి శాశ్వతయుఁ దోచినఁ జూచి వేడ్కతో.
నాపనిగాపుపూపవయసాకె త్రిలోకవిమోహనక్రియా
రోపనిరూపణం బగుసరోరుహలోచనురూపుఁ బూచుచున్. ౧౨౪

తే. వైషమేషవవిషమేషుకోషణమున, వేష మొకరీతిగా నిర్మిమేషనయన
యగుచు నెరగొంటఁగదలని పొగ రమీను,దోయిఁ బాపట్టు సుప్తసిద్ధువునుగొలె.

తే. క్లేశపాశంబుతోఁ గూడఁ గేశపాశ, మురుల బర్హవతంసుండు కరుణ నిచ్చు
నీవి యెఱుంగక యొక్కింత నీవి జాణఁ, దచ్చరణములు మదినంట మచ్చెకింటి.

కళామాత్రమయినచంద్రుని ఐహిందిఁ హింకృతిక = హింకార ముచే గ్రువందై = గాల్వనమై.
త్రింశచ్ఛాపమితోర్విక = మప్పునిండగళ్లుకొలఁగినెలను. పుష్పాంశులచుట్టువులు = పువ్వుల
సముదాయముచేత పరిశుద్ధమయిన జలములు ||౧౨౩|| భరియ = బరువు పెరితోక = విలాసముతో
కరమూలజద్యుతులు = చంకలనిగనిగి నెఱుంగులు సాఁగక = సడదిరాఁగా నెలకులంబుల = చంద్ర
సమాహములయొక్క. చల్వ = చల్లదనమును సవార్కాంశులు = క్రొత్తి (ఉదయ కాలమునందలి)
మూర్ఖకిరణములు కపోలములక = వెక్కిళ్లయందు కోడిక = చీకట్లకాయందు కాళిమాంకు
రపు = నల్లదగఁ పుడెలకలనెడి మెఱుంగులై = మెఱుపులై క్రొమ్మించులు = క్రొత్తిమెఱుపులు.
అలరక = ప్రకాశింపఁగా. న్నేహంబు = మైత్రి; మానె పాత్రము = యోగ్యము; గిన్నె మొదలగు
నది. నిక్షిప్తము = ఉంచఁబడినది. ఉబ్బు = పంతోపించు = ఉబ్బుకు పాతిడ్లు = స్తనములు నిబ్బ
రము = మిక్కిలి అగ్రవీధిక = ఎదుటను ||౧౨౪|| ఓర్పు = ఒకర తోఁచుక = ప్రత్యక్షము
కాఁగా. ఆ పనిగాపుపూపవయసాకె = ఆగొల్లపగును ||౧౨౫|| వైష .. ముక = వైషమేషవ =
మన్మథునియొక్క. విషమేషు = దేవబాణములవలని. శోషణముక = చిక్కటచేత నిర్మిమేష
నయన = అప్పుపాట్లులేనికన్నులుగలది ఎరగొంటక = ఆహరిమును తీసికొనుటచేత. పొగరమీను
దోయిక = మత్తుగొన్నచేఁగలజఁ తో ||౧౨౬|| క్లేశపాశంబుతోక = తపస్సువలనిశ్రమనునెడి
క్రాంతిక. కేశపాశము = పెండ్రుకలముడి. ఉరులక = జాఁబఁగా బర్హవతంసుండు = కృష్ణుండు.

సీ. ఊరకుండినఁ జూచి యొక్కింత నగి కృష్ణుఁ, డిది యేమి నీ వన్న నిందువదన
కుంచితావయవభంగురవృత్తిఁ దత్పాద, బిసరుహంబులు కేల విగియఁబట్టి
మచ్చిత్తహారము లోమధువైరి! నీపాద, వనరుహంబులు వీని వదలఁజాల
వీనిలావణ్య మీ వేషభూషణముగా, నస్కత్కరార్ధితం బగుట నడుగుఁ

తే. గవ యిది సలాంఛనం బగుఁగాత మనుడు, నట్లముగుఁగాక సర్వంబు నతివ! నివ
నంబరపు ముక్తకేళివి నఖలభూష,ణాంచితాంగివి నై యుండు మనియె శౌరి.

ఆ. అదియు నట్ల యగుచు నభి రామమూర్తియై, తనపసిండిజన దలఁగఁ ద్రోచి!
యానతార్థమూర్తియై త్తేత్రమునకు నీ, శాన్యమున వసించుఁ జంద్రవదన

క. ఆమహానీయ త్తేత్రశి, ఖానుణివైఁ బిసపఁ బచ్చెఁ గామిని! నానా
భూములను నిగిడి మదగజ, భైమి బహుళలహరిగహంభయదాకృతి యై. ౧౩౩

సీ. జడధి చల్లిన గందవాడి నేత్రముల, బడ్డగతిఁ దామరలపరాగంబు గ్రమ్మఁ
దదితరత్తేత్రముల్ తమయందు నిలుమన్న, నొడ్డించుటలువోత నూర్చులెసఁగఁ
బంకదంభమునఁ బాపముల మింగిననీటి, పెద్దనవ్వులలీల ఘన మమరఁ
బెఱవాహినులమీఁదఁ బెరిగినమత్సరా, వేశంబు లన గ్రాహవికృతు లడర

తే. భానుభూమైకజనిభూమి భైమి నడచి యమృహాత్తేత్రమట డాసి యధికభీతిఁ
జొరక గిరిరుద్ధగతి యైనకరశి ఘూర్జ, నంబు నొందుడు శ్రీజగన్నాథుఁ డెఱిగి.

ఉ. ఏటిగుఱించి పల్కు విను మేటికి నీభయ మోశుభాంగి! యె

ప్పాట భవత్సమాన మగుపాటి సరిన్నికరంబు లేదు వా!

పాటవ మొప్ప మత్పదమువైఁ బ్రవహింపు మదాజ్ఞ నన్న న

చ్చోట నపాట మై కడలిజోటియుఁ గొల్పె నిజప్రవాహమున్.

౧౩౪

ఈవి = దానమును - కోరికను నీవి = పోతముడి రెచ్చరికయులు = ఆకృష్ణుని హదయులు || ౧౩౦ || కుంచి
తావయవభంగురవృత్తి = కుంచింపఁబడిన అవయవములయొక్క వంపుతో. బిసరుహంబులు =
కమలములను. సలాంఛనంబు = గుఱుతుతోఁగూడినది అంబులవు = వస్త్రము లేరిదానవు. ముక్తి
కేళివి = ముడిపీడిన వెండ్రుకలు కలదానవు అంచు = ఒప్పదమయిన || ౧౩౧ || పసిండిజడలు = జడగంటలు
|| ౧౩౨ || మదగజభైమి = మదించిన ఏనుగులకు భయము కలుపునది || ౧౩౩ || జడధి = సముద్రము.
పరాగంబు = పుష్పాడి ఒడ్డించుటలు = దాటిపోవుటలు ఊర్చులు = అలలు దంభిమున = సేపము
చేత. లీల = విధమున పెఱవాహినులమీఁద = ఇతర నదులమీఁద. మత్సర = శూర్పియొక్క
గ్రాహవికృతులు = ప్రాణిహింసచేయు మత్స్యముల వికారిములు. అడరి = అధికయింపఁగా.
భానుభూమైకజనిభూమి = సూర్యునియొక్క (లేక) ప్రకాశములయొక్క అధిక్యమునకు ముగ్ధమయిన
జన్మస్థానము. భైమి = భైమినది డాసి = సమీపించి. గిరిరుద్ధగతి = కొండచేత అడ్డగింపఁబడిన
గమనముగలది. ఘూర్జనంబు = తిరుగుడుఁబాటును. పెందుడు = పొందఁగా || ౧౩౪ ||
ఎప్పాట = ఏవిధముచేతను. సరిన్నికరంబు = నదీసమూహము. వాఁపాటవము = జలసమృద్ధి. నపా

తే. నక్షత్రమునభైమినిల్చిపొల్చినప్రదేశ, ముం జనాభీష్ట, మనాద్యమును జతుర్ముఖాదిసేవ్యంబునగుంపింహాఖ్యతీర్థ, మమదుఁ ద్రివిధముఃప్రమాణముః మెఱసి.

సీ. ఉక్కుఁగంబమువ్రచ్చి యుదయించెనేచేపుఁ, డరణి నుద్భవమొంగు నగ్నికరణి
వాలాదుగోరు మేల్ గాలాము చేసె నే, జేజే హిరణ్యాసుశిశుకుమారకు
భక్తివృద్ధుఁడు గాఁగఁ బూజించె నేవేల్పు, ప్రస్థుఁడు గడుఁబాలపండ్లనాఁగఁ
నిజసింహతకుఁ దగ నుజనహృద్గుహలంగుఁ, ద్రిడించె నేత్రిలోకినియలచి

తే. యానృహర్యక్తివద్యుండు యశిషఠీ, ఖచరిగంధర్వకిన్నరగ్రామగోళి
రోమణీఘృష్టచరణసగోజుఁ డగదు, నుగడు ముప్పదిరెండుబొహులను గల్గి.

శా. ఆకుంభప్రభవుం డొకానొకతపం బత్సుగ్రుతం జేసి ము
న్నోకుంభ స్తని! యాజలాంతరమునం గున్నంగ నేదివ్యలి
గాకారంబున నిల్చు నట్టిదె యగస్త్యాఖ్యాతీర్థంబు త
ద్వ్యాకోచాకృతి సప్తసప్తతికరాయామావృత్తి నన్నగున్. ౧౩౮

మ. నవసీతప్రియుఁ గొల్చి విఘ్నపతి తన్మంత్రాంగతిం దాల్చియే
యవధిం బోని గణాధిపత్యపదవిం బ్రాపించి యద్దానిచెం
త వసింపంగఁ దదాహ్వాయంబునన గాణాపత్య మానట్టి
ర్థవతంసంబు నగస్త్యతీర్థమున కావ్యం బండ్రు విద్యాధికుల్. ౧౩౯

సీ. నగవుత్తి! యట్టిగాఁజాపత్యతీర్థంబు, నకుఁ బూర్వమై మిజ్జనం బొనర్చు
వారికి మఱి వారివారికి నడవర్గ, వర్గంబు నీఁజాలువారి గల్గి
యచట సంకర్షణాహ్వయతీర్థరాజంబు, వెలయు నచో మున్ను హలధదుండు
తీర్థయాత్ర యొనర్చుత్రిమృతమై వచ్చి, యవగాహవేళఁ బ్రత్యక్షమైన

టము = మట్టము కడలికోటి = ఏఱు. కొల్పెక = వ్యాపంబునెఱు || ౧౩౫ || పొల్చిన = ఉన్న.
త్రివిధముఃప్రమాణమునక = ముప్పదివిండ్లపట్టుకొలదిని || ౧౩౬ || వ్రచ్చి = పగుల్చుకొని అగణిక =
నిప్పుత్రచ్చెడుసాధనమునందు వాలాదుగోరు = వాడిమొదే అరితయించినగోటిని హిరణ్యాసు
శిశుకుమారకు = హిరణ్యకశిపుని ప్రాణు నెడి యుబుచమీకునకు గ్రాణినియలచి = మూడులోముల
సముదాయమును నియమించువాడు. నృహర్యక్తవద్యుండు = నృసింహోత్తముడు గ్రామణి =
శ్రేణులయొక్క ఘృష్ట = రాయబడి || ౧౩౭ || తద్వ్యాకోచాకృతి = దానివికాసముతోడి యాకా
రము. సప్తసప్తతికరాయామావృత్తి = గెబ్బదియేడుచేసల విల్చిల యావగణమదేత. చెన్నగుక
= అందగించు || ౧౩౮ || నవసీతప్రియుక = కృష్ణమూర్తిని. అవధిక = మేను || ౧౩౯ || పూర్వము =
తూర్పు. అవవర్గంబు = మోక్షము. త్రిమృతమైక = త్రిప్పటతో. అవగాహ = సానుముచేసెడి

తే. పాండురంగాధిపతికృప వంశి తద్వ్యరాప్తి నిజనామ మ తీర్థ సూధ ముపక
జేసి కార్యమునబొందె శ్రీసఖుండు, నంప యంగ్విత్తుపడయ్యెనప్పతిముగ.

శా. ఆసంకర్షణార్థరాజమున కాద్యంబై నమశ్చేదని
శ్వాన్వసం బై తనదైర్ఘ్య మంతయును బగచాడధనుశ్చేయమై
భాల్లక్ నిజవారి బజ్జడలప్రాప్తిత్యాగదీ
తానన్నధ మనం బ్రసిద్ధి వడయున్ జాణాలిత్కిం బిలన్. ౧౮౮

క. అతీర్థము సంతరమున, వృత్త స్థని బ్రహ్మార్థసభ వభిసలిసం
పత్తి విలసిల్లు శతదోర్వృత్తాత్తి కాంత దానివృత్తం బెల్లక్. ౧౮౯

క. అందు వసియించు యదుకుల, నందనసేవావిధాననందన్మతి యై
కుండవిశదరదన! శతానందుడు వాణిపధాననానం డగుచున్. ౧౯౦

తే. బ్రహ్మతీర్థంబునకు ఏండపాణియాశ, గులశిఖరపుత్తి! దీపిండు గలశతీర్థ
మేనుబారలనిడుపున దీను మిగిలి, యదియ యమృతామహాదేవి కాన్పదంబు.

తే. బ్రహ్మార్థంబు గలశతీర్థంబు బొగడ, నేర రెవ్వారు జంధికాగౌరమయ్యు
దత్పయోధరము క్తిని ఛానమునకు, నంజనచ్చాయయైతోచు టగృతంబు ౧౯౧

ఉ. కామరవాక్షి! యందునకు దక్షిణదిక్కున సప్తకోర్మితా
యామ మయాతయామగుణ మై యెగుండు బిత్వతీర్థ మచ్చట
దా మొనరించుదానములు దానములు గలఁ జేయునస్మియా
స్తామము లై పితృప్రియము జొన్న సుఖంపుడు రెల్లవారలున్. ౧౯౨

ఉ దానికి దక్షిణాశ వసుధాధరనందన! యొప్పు బ్రహ్మవి
ద్యానిధిసేవితంబు నవహస్తమితం బగుచక్రతీర్థ ము

తిద్యగాప్తి = ఆయంపలన సరసుమహిమటచేతి అధిమింప = పొంద కార్యమున
బొందె = కృతార్థ మను పొందెను అంతర్నితండు = అంతర్ధాన లభించినవాడు ||౧౮౦||
దైర్ఘ్యము = నిడివి పంచాక్షర్యమయము = ఏదిగివిండపట్టుకొనిరి. మజ్జల్ = స్నానము
చేయుచున్న ఈప్తి = బోధిలను దీక్షాసన్నద్ధము = నియమముచేతసిద్ధపడితి ||౧౮౧|| అంతర
మునక = నడుమను. శతదోర్వృత్తాత్తి = నూలుచేతుల మే గుండని యాకారియ వృత్తము =
ఉని ||౧౮౨|| నందన్మతి = సంతోషించుచున్నబుద్ధిగలవాడు కుండవిశదరదన = మొల్లమొగ్గలవలె
స్వచ్ఛమైన పలు (వరుస) గలదానా. శతానందుడు = బ్రహ్మ ||౧౮౩|| దండపాణియాశ =
దక్షిణాగిక్కు. కులశిఖరపుత్తి = కులశ్రుతిమహాసుగా! దీను = మనోహర ||౧౮౪|| జంధికా
గౌరము = పన్నెలవంటి తెలుపుగది ||౧౮౫|| సప్తకోర్మితాయామము = ఏడుచేతులకొలది నిడివి
గలది. ఆయాతయామ = విడువబడిని తానములు = స్నానములు ||౧౮౬|| అశక్ = దిక్కునందు.

చో నలవోకయుంబలె విశుద్ధజలంబుల గ్రుంకి మాధవ
ధ్యానము సేయుమానులకు నబ్రములే యపవర్గదుర్గముల్.

౧౪౭

క. చక్రస్థని! తజ్జలములఁ జ్రాంతాలంకృతశిలానిచయ ముదయిగచ్ఛ
శక్రముఖాభలమఖభు, కృత్రము గొనియాడుఁ దత్ప్రకృతస్థానంబుల్.

౧౪౮

ళా. ఆ తీర్థగలునకుం గృతాంతదిశ నాద్యం బార్తి నైద్యంబుల
క్షీతీర్థం బన నొక్కతీర్థము ప్రకాశించు రమాదేవి వీ
తాతంకస్థితి నచ్చటం దపము సేపక నేర్పికా తొల్లి యీ
దైతేయారిభుజాంతరారామణిసాధగ గెక్కె బెన్నుక్కువన్.

౧౪౯

నీ. ధూతాఘ మైన లక్ష్మీతీర్థమునకు ది, ణమునఁ గొనూదకియును బన్ద
మును శక్తిమును జక్రమును నిజనామచి, హ్నములుగా వెలు, తీర్థములువొలుచు
మెలఁత యీగాల్లు లక్ష్మీతీర్థమునఁ గూడి శక్తిపంచకనామసంప్రదము క్రి
దభుకొత్తు వీనివిస్తారంబు వచ్చిప, స్తప్రమాఁం బనఁ జాలి, నుగడు

ఆ. బరమపావనంబు పాతకనిర్మూల, నై కకర్మరంబు లోకనుతము
తత్ప్రభావ మనురదమనున కీయన్, బ్రాణధన్యు లగుచు బ్రహ్మతి వడయు.

ఉ. ఆమధువైరిదివ్యతను వై సకలోన్నతిమూర్తి యై సక
వ్యామవికాల మై పరమ మై భువనత్రితయాగిగమ్య మై
యీమును విన్నతీర్థముల కెక్కువ చూపుచుఁ జొండరిక మ
తామగుణాభిరామ మనఁగా వినఁగాఁగనఁగా దిగుం దగున్

౧౫౦

నీ. నిడువారుగనుచూపు నిగిడినచో నెల్ల, బీతెండ రేయెండఁ బెండ్లియాడ
నిశ్వాసపవనంబు నెలకొన్నచో నెల్ల, బ్రామిన్కు సత్తావు లాముకవియఁ
బొక్కిటితమ్మివుప్పొడి యెల్కుచో నెల్ల బ్రహ్మాంకురంబులుపాడుకొనఁగ
నడుగులేఁజగురాకు లంటినచో నెల్ల, వివిధతీర్థశ్రేణి వెల్లివొడువ

అలవోకయుంబలె = స్వేచ్ఛగా అబ్రము = చిర దుర్గములు = పొందరానికోటలు || ౧౪౭ || మఖ
భుకృత్రము = దేవతాసమాహము || ౧౪౮ || కృతాంతదిశ = దక్షిణపుదిక్కునందు వీతాతంక
స్థితి = పోయినభయము, లయునితో భుజాంతరారామణిసాధంబు = తామ్రనడిరత్నాలమేడ || ౧౪౯ ||
ధూతాఘము = తొలఁగింపఁజేస పాపములుగలది. పాణచుక్ = కలవు. సంప్రయుక్తి = కూడికతో
వచ్చి = అటువది శర్మరంబు = శార్యమును నెఱవేర్చునది. ఏను = అయిదు. ప్రణుతి = పొగడ్త
|| ౧౫౦ || దశవ్యామవికాలము = పదివారలవిరివిగలది. అభిగమ్యము = పొందఁదగినది. అక్షామ =
తగ్గని || ౧౫౧ || వాలు = వాడియైన. బీతెండ = తీర్థమైనయెండ. రేయెండ = పెన్నెల. నెల
కొన్న = నిలిచి-ఉన్న. ప్రామిన్కు సత్తావులు = నేడవాసనలు. అముకవియ = ఆనరించు
కొనఁగా. పొక్కిటితమ్మిబొడ్డుతామర. చింకు = చిందు. బ్రహ్మాంకురంబులు = బ్రహ్మలయొక్క

తే. బర్హమణిబంధ మావేల్పు పచ్చవెదురు, గ్రచ్చకాయలతి త్రియుఁ గంబుశక్తి
గలిగి విహరించుఁ జొండరీకంబునందు. నందులేబట్టి ప్రాతేయనగముపట్టి!

వ. అఖలతీర్థరాజం బగునమ్మహాతీర్థంబునకు జముదిక్కున ధిక్కుతావిముక్తంబగు
ముక్తకేశితీర్థం బఖలార్థప్రదం బై యుండు, మున్నెల్లు వెన్నునివలనం దీర్థా
పత్యంబును ముక్తిదాయిత్యంబునుం గాంచినయమ్మక్తకేశియు నన్నోటనచ్చ
వెన్నెలఁ దొచ్చెంబు చేసి యెసఁగునిచుకదిన్నెలపై నున్నయది యట్లుగుటం
జేసి. ౧౫౩

క. పులిసోపరితలగత నా,తలోఁదిరిని శిథిలవనసథమ్మిల్ల మహా
జ్వలభూషణభూషిత ని,శ్చలవదవీప్రద భజంపఁ జను గుహజననీ! ౧౫౪

తా. భక్తుం డెవ్వఁడు ముక్తకై శిశపయఃపానంబు గావించి ని
ద్దుక్తకేశకు ముక్తకేశికిఁ గరంబుల్ మోడ్చి సత్యామన
స్సక్తుం గన్గొను వాఁడు గన్నయదివో జన్మంబు మేఁదాల్చియ్యక
ముక్తుం డాతఁడు భావికాలజననంబుల్ వానికిం బూజ్యముల్. ౧౫౫

చ. హరి మును సంగమాహ్వయమహాసురు నాసురవృత్తిఁ ద్రోచి వే
రురవడి వానిపై నడుగు లూఁదఁ దపంకము లెట్టివోట గో
చర మగుఁ జూడ్చి శార్థలము సన్నిధిపెన్నిధి వానిపేరిటం
బరఁగెడుతీర్థ మొప్పుఁ గలభాషిణి! యీషణశోషణసిద్ధిన్. ౧౫౬

క. ప్లావితభూతల యగువు,ష్వాపతి యనునేలు గలయఁ బావన మై యో
దేవీ! సంగమతీర్థం, బావిర్భూతాశులాద్భుతార్థం వెలయున్. ౧౫౭

సీ. ఆ తీర్థమునకు నాద్యము సోమతీర్థంబు, సోమలోకావాససుఖకరంబు
దానికి దేవతీర్థము పూర్వమై యుండు, దేవతాభోగోపదేప్త యగును
నందున కటమున్న యవతరించిన సూర్య,తీర్థంబు సౌరసిద్ధిప్రదంబు
త తీర్థమునకుఁ బ్రాక్తనము సరస్వతీ,తీర్థంబు వాఙ్మయోద్దీపకంబు

మొలకలు. వెల్లివొడువక = ప్రవహింపఁగా ॥౧౫౭॥ జముదిక్కునక = దక్షిణదిక్కునందు. ధిక్కుతా
విముక్తంబు = తిరస్కరింపఁబడినకాశిగలది తొచ్చెంబు = తుచ్ఛముగా ॥౧౫౩॥ పులిసోపరితలగత =
ఇనుకదిన్నెమీఁదనున్నదానిని శిథిలవనసథమ్మిల్లక = వీడినవస్త్రమును కొప్పును గలదానిని ॥౧౫౪॥
ముక్తకై శిశపయఃపానంబు = ముక్తకేశతీర్థమునందలి జలమును ద్రాగుటను మే = దేహమును.
పూజ్యములు = సున్నిలు ॥౧౫౫॥ డూఁదక = మోపఁగా తదంకములు = అగులులు. సన్నిధి
పెన్నిధి = దగ్గఱనుండెడిగొప్పనిధి. ఈషణశోషణసిద్ధి = ధనాదులయందలి యిచ్చను తొలఁగించు
నట్టియునికితో ॥౧౫౬॥ ప్లావిత = తడుపఁబడిన ॥౧౫౭॥ సౌరసిద్ధిప్రదంబు = సూర్యలోకసిద్ధి నిచ్చు
నది. ప్రాక్తనము = పురాతనము. వాఙ్మయోద్దీపకంబు = నాగ్రూపమై ప్రకాశించునది. అడినక =

తే. వీచనాల్లింటనాడి పేచిమహిమ, బ్రస్తుతించిన వీనివైభవముఁ గన్నఁ గొల్ల.
 బ్రాజ్యనాగు జ్యసామ్రాజ్యపూజ్యసూరి, భోగములు పంచజనులకుఁ గొదలుఁ
 ప్రగర. పూర్వద్యాన్ శ్లో సితంగఁ భుజించుత నిభోరుహస్థి) మరాణీ-
 బర్హేందుస్సర్గివ స్త్రి భగవతి లలపాణిః యూర్తి వాణిః
 దూర్వాశ్రీపరమబ్రీతులసిదళశ మీధూపదీపాక్షతౌహ
 గుర్వాజ్యగ్నిధారల గొని కొలిచిచోఁ గోరుకోదు ల్ ఫలించున్. ౧౫౯

పృథ్వీ తరణ్యయుతిబల్పి భాధగధగాయితాశాంతయం
 డరణ్యమృగభూమికావ్యధితదా వన్వాంతుఁ డా
 హిరణ్యకశిపువ్రుహం చెవుడు నులమ నవోనమ
 చ్చరణ్యపదద్మం డై చలదశాకృతీస్త్వకృతిన్. ౧౬౦

క. నీ వడిగినఁ జెప్పితి నో, డేవ! చతుర్ముఖములకుఁ దెలియఁగరా దీ
 దైవత స్థితిత్రయ, నావిర్భావములు చింతితార్థప్రదముల్. ౧౬౧

ఉ. ఈచరితంబు విన్నఁ బరియించి, వ్రాసినఁ బుత్రపౌత్రుల
 క్మీచతురాంగనాదికవిశేషము లిమ్మొయి. గాంచి సూదటన్
 జూచు నరుండు ప్రాముసులు చూచిని నక్కనియిక్క నిక్కమో
 మేదకమేఘసంసమపమేయశిరోజు! సరోజదృక్కుపన్. ౧౬౨

క. అని శివుఁడు కుధరకన్యకు, వినిపించినయట్టిపరణి వినిపించె ఘోష
 మునులకు ననుపమితలపో, ధనులకుఁ గదకుండు తత్త్వితయమేళనమున్. ౧౬౩

స్నానము చేసెను. ప్రాజ్య...భోగములు ప్రాజ్య=అధిష్ఠాన సామంతుల్య=భాగవంతునితో భాగిం
 యనెడి. సామ్రాజ్య=పంచరత్నగిత్తియవలెని పూజ్య=గౌరవించఁగల భోగములు=సుఖాను
 భవములు పంచజనులకు=మంచులకు కొల్ల=కొల్లగా పాదలు=బంగారు ||౧౫౯||
 అంభోరుహస్థిభూమరాణి=పగవృత్తిని పర్వేందుస్సర్గి ఎక్త్రి=పున్నమనాటిచంద్రునిపెడి
 ముఖముగలదానిని. ధీమార్తి=బుద్ధియేర్పాటుయిత గానని ||౧౬౦|| తిరణ్యయుతిబల్పిభా=పది
 చేల మార్పులనాగలు పట్టి పెనుస్సచేత. ఆకాంతరుండు=దిక్కులనుద్య ప్రదేశముగలవాఁడు
 భూమికా=చేదుచేల ద్రుహండు=శ్రువు. నమచ్ఛరణ్యపదద్మండు=నీవించునాది పొందఁ
 దగిన పాదపద్మములుగలవాఁడు. చలదళ=అశ్వత్థము యొక్క||౧౬౦|| ముఖులకు=మొదలగు
 వారికి. చింతితార్థప్రదములు=కోరికకోరికలని ముచ్చవి||౧౬౦|| ఇమ్మొయి=ఈ దేహమునందు
 ఈజన్మమునందు. నక్కనియిక్క=మంచిచోటును. మేదక మేఘసంసమపమేయశిరోజు=నల్ల
 మబ్బులకూటున ఉపమేయముగాఁగల తలపెండ్రుకలు గలదానా! సరోజదృక్=విష్ణుదేవునియొక్క

- క. వినిపించిన విని శౌనక మునిప్రముఖనిఖలమును లమోఘానందం
బును మనములఁ దాల్చిరి నెల, కొను నిజతనుఫలక పులకకులకలనమునన్. ౧౬౪
- క. అశౌనకుండు మఱియు బి, లేశయతలిమోపధానలీలాలోల
స్వాశయుఁడు పరమపదబ, ధాశుఁడు నై రోమహర్షణాత్మజః బలుకున్. ౧౬౫
- చ. దమనిధి ! విట్టలేశ్వరుఁడు దైవతరత్నము భైమి తీర్థర
త్నము నలపొండరికవసుధాతల మన్నది తేత్రరత్న మీ
త్రిమణులు సూక్తిసూత్రవితతి గుది గ్రుచ్చితి మచ్చివోవిధే
య మగుచు నున్ని నక్షవలయాకృతి నీకృతి యొప్పు నెప్పుడున్. ౧౬౬
- క. చతురభవదు క్తిముకుర, త్రిఫలదళ లేశగుణపరంపర కలుషో
జ్ఞిత మగునంతర్ద్వప్తి, సతతము నీక్షింపఁ దనివి ననదు మహాత్మా ! ౧౬౭
—: నూతుఁడు కానకాదిమునులకు శ్రీ కృష్ణదివ్యచరణముల వక్కాణించుట :—
- మ. హరి యాద్యుం డఖలాండనాయకుఁడు నందాపత్య మే లయ్యె? ద
చ్చరితం బెయ్యది? రాధ యెవ్వతె? తదిచ్చావృత్తి యేరితి? శం
కరుదేహంబున భైమి యెట్లాదవె? శ్రీకాంతాంగజాతాక్షరో
త్కర మేమంతరహస్య? మింతయును వక్కాణింపు మాకింపుగన్. ౧౬౮
- ఉ. నావుడు నూతుఁ డిట్లనియె నారదహానికి మున్ను మేచక
గ్రీవుఁడు పుండరీకునిచరిత్రము దెల్పెఁ దదర్థవైభవం
జే వినిపింతు మీరు వినుఁ డిందఱు గందియ మెల్ల డింద ల
క్షీవిభుదివ్యలీల లఱచేతఁ గనం దగు దీన దీనుగన్. ౧౬౯
- క. అని నూతుఁడు వెండియు నద్దననూతువిహారములు నిరూఢోక్తుల వి
న్ననువోప్పఁ జెప్పఁదొణఁగెను, మును వేదవ్యాసువచనమున వినియునికిన్.

. ||౧౬౭|| సరణిక్ = విధమును ||౧౬౩|| తనుఫలక పులకకులకలనమునన్ = తమదేహము లనెడిపలకల
యందు గగుర్పాటుకూటమితోడి కూడితో ||౧౬౪|| విలేశయ... స్వాశయుఁడు = పాముపాసుపును
దిండుగాఁగల విష్ణుజీవుని లీలలయందు ఆసక్తమయితనమనకు గలవాఁడు ||౧౬౫|| దమనిధి =
ఇంద్రియనిగ్రహమునకు ఉనికిపట్టునవవాఁడా! సూక్తిసూత్రవితతిక్ = మంచిమాటనెడిదారములచేత,
గుదిగ్రుచ్చితివి = గుడ్డిగా గుచ్చితివి మచ్చివోవిధేయము = మాదెపులయందు పొందినది ||౧౬౬||
భవదు క్తి—పరంపర = నీమాటలకాడియడ్డమునందు తోచుచున్న సర్వేశ్వరునిగుణముల పట్టులం,
కలుషోజ్ఞితము = పాపముచేతతోలగింపఁబడినది. అంతర్ద్వప్తిక్ = లోచూపుచేత తనివిసనదు =
త్వప్తికాదు ||౧౬౭|| నందాపత్యము = నందునిబడ్డ ||౧౬౮|| మేచకగ్రీవుఁడు = శివుఁడు. డిందక్ =
తీతఁగా. దీనక్ = ఈచరిత్రమును వినుటచేత ||౧౬౯|| విన్ననువు = నేర్చు ||౧౭౦|| ప్రమదా
ప్రమదార్థముగాక్ = భార్యయొక్క సంతోషముకొఱకు, ఉపన్యసించిన = చెప్పిన, క్రుతిసీతులఁగాక్ =

చ. ధనపతిమిత్తుఁ డట్లు ప్రమదాప్రమదార్థముగా నుపన్యసించినవచనామృతంబు శ్రుతిసీమలఁగా దిగి బోధభూజనే చన మొనిరించుటకా నఫలసంభ్రములై సమయూర ర జవా హనముగ మాను లభిజల మానుఘనంబులలీల నేఁగఁగన్. ౧౭౧

సీ. జాలపాదమునంఘ్రిఁ గీలితం బగుసితా, బ్రముభాతిఁ గుంచె హస్తమునఁ గ్రాల బిరుదంబుఁ బొగడు శ్రీశృంగారంబు మనఁ జాలి. తన్నామముఖరకంధర దనర్ప రజతాద్రికూటగర్జత్కాళికాకృతి, బృహదంసమున నిడ్డమహతి పలుక నిగిడి నుష్మమ్మ యీనినపిల్ల వెలుగుల, వడువున నెఱసంజజడలు నిక్కఁ

తే. దెగినచుక్క ధరణికి నేతెంచుకరణిఁ దరణిజత్ప్రిభతో మేఘసరణి దిగి నందనీట శతానందసందనుండు, మజ్జనం బాడి బాలేందుమాళిఁ బాడి. ౧౭౨

చ. తటపుటబిల్వభూరుహవితానలతానవపుష్పనిష్పత జ్జటిలమధూళిధూళిభవసారభ మార భ్రమింపఁజొచ్చె నిచ్చట వనదేవతోద్ధతకు చద్వితయశ్రితయక్షకర్ణమచ్చటలఁదటాలునకా వెడలుసారపుఁదావులు ద్రోవ లాఁగుచున్. ౧౭౩

తే. ఉచితశేషధ్యయుత లయ్యు నురగనతులు, నిఘ్ననిజమాళిమణిఘ్నవిఘ్నలబ్ధి నభిశసం శేతములకు శే లరిగియరిగి, తిరుగు మొగమైనచిక్కుల తెరువు లివిర.

ఉ. వ్యాలక రాశకుంభములు వ్రచ్చుట గ్రుచ్చుటఁ బోలెఁ బచ్చిముత్యాలు నఖాగ్రధారలకు నాభరణచరణం బొనర్పసీ శైలగుహగృహస్థులఁ జల్పెడు నిద్దుర తార గట్టురా చూలినయాళివాపురము నూడుకుఁ బట్టుమహాగ్రసింహముల్. ౧౭౪

చెవిమార్గములగుండా. బోధభూజనేచనము = భాసవృక్షముయొక్క తగువుటను సమయూరరాజ వాహనముగకా = కుమారస్వామితోఁగూడ అను = త్రాగునట్టి ||౧౭౧|| జాలపాదము = హంస. కీలితము = కూర్చుంటున్నది. ముఖర = మొలయుచున్న. కంధర = మెడ కూట = కిఖరమునందు. గర్జత్కాళికా కృతికా = ఉడుముచున్న నల్లమల్లులసమాహూయింపబడును. బృహదంసము = పెద్దమూలపు. ఎఱసంజజడలు = ఎఱునిసంధ్యారాగకాంక్షిగలజడలు రరణిజత్ప్రిభతో = కూర్చునియుంచునట్టి వెలుగుతో ||౧౭౨|| నిష్పతరే = పడుచున్న జటిల = ధారాయాచమైన. మధూళి = పూదేనె యొక్క. ధూళి = కుంపరలవలన. భవ = మ్రేటిన ఉద్ధత = నిక్కిన యక్షకర్ణమచ్చటలకా = కర్నూరాడులతోఁజేయఁబడిన కలపముల తెగలచేతి అఁగుచుకా = అడ్డగించుచు. ||౧౭౩|| శేషధ్యయుతలు = వస్త్రములు పెందలగునలంకారములతోఁ గూడినవారు. నిఘ్న = స్వాధీనములైయుండెడి. నిజమాళి = తమతలయందలి మణిఘ్నవిఘ్నలబ్ధికా = రత్న కాంతులవలనివిఘ్నము కలుగుటచేత అభిశ = కాముకులయొక్క. తెరువులు = మార్గములు ||౧౭౪|| వ్యాలక రాశకుంభములు = దుష్టగణ

సీ. కాఁబోలు నివి గణగ్రామణీకల్పితా, నల్పవిహార గేహంగణములు
కాఁబోలు నివి చరత్తచరచారుస్తనీ, సమృద్ధగళితభూమాస్రజములు
కాఁబోలు నివి దక్షకన్యాంఘ్రివిన్యాస, ధన్యాసకృతేలిమాన్యగుహలు
కాఁబోలు నివి మోగక ప్రియప్రబలదం, తప్రాసనిర్భిన్నధాతుఖనులు

తే. తెలియఁగాఁబోలు నివి వహ్ని తిలకచలక, పర్వనిర్దోషనురసరిదృశులహరి
గహనకుసుమాయమానశీకరనిపాత, శీతలత్కృతలోద్భవుపోతకములు. ౧౭౩

తే. రాజతాహార్యగోరాజరాజమునకు, జంద్రశేఖరవరకకుచ్చారుపునకు
నీమహాసింధు పువకంఠీమ నిగిడి, డాలు దీపించె నిదె గంగడోలుఁ బోలే.

ఉ. ఈప్రథివీధరంబున నిశేంద్రకటోదితదానధారలై
ద్వీపవతీతరంగతటవిన్ముటలైవలకందళంబులై
తాపసబాలికాశ్రవణదత్తయవాంకురభూషణంబులై
రేపుదమంబు సేయు శబరీక బరీనిబరీసలిమల్. ౧౭౪

క. ఇటులనుచుఁద్రోచిచనిముం, దటమునిగనుఁగొనియె వేల్పుదళములు గొలువక
ఘటవటుకప్రముఖమహా, జటిలులతో వచ్చునాభుజగభుగ్వాహున్. ౧౭౫

మ. కని యేకారణ మేఁగుదెంచిరోహి యీ కామాధరుం దీమునుల్
కనఁ జిత్రం బగుఁ గంటిఁ గంటి స్వకృతన్కాండోక్తియం దావహి

ములయొక్క వికాలములయిన కుంభస్థలములను. ప్రచ్ఛట = భేదించుట. సఖాగ్రధారలకు = గోటి
కొనల మొనలకు గట్టురా... మహాగ్రసంహములు = పార్వతీదేవియొక్క విహారముకొఱకైన
వాహనమగు సింహముతో విరోధంపచగిన భయంకిరములయిన సింహములు ||౧౭౫|| గణగ్రామణీ =
ప్రమథ గణశ్రేష్ఠుని. అంగణములు = మంగిళ్లు చర...స్రజములు = సంపరించుచున్న గంధర్వశ్రీల
రాయిడివలన రాలిన అలంకారములైన వహములు దక్షకన్యా...గుహలు = పార్వతీదేవి అడుగులు
పెట్టుటచేతకృతార్థములగు ఒకానొకప్పుడు ద్రిడించెడిక్లాప్త్యములయినగుహలు మోదక...ఖనులు =
విద్యాయకునియొక్క మిక్కిలి బలముగలదండములపెడి యీఁటలచేత భేదింపబడినమణిసీల మొదలగు
వాని గనులు. వహ్నితిలక...కములు = శివునియొక్క కదలుచున్న జడముడియందలి దోషములేనిదైన
గంగయొక్క మిక్కిటమైన ప్రవాహమునందలి అడవిలోని పువ్వులవలె దోచుచున్న తుంపరలు
పడుటచేత చల్లనైన శేలయందుఁబుట్టిన చిలుచెట్లు ||౧౭౬|| కకుత్ = ఎద్దుమూఁపురము. సింధువు =
ఏలు ఉపకంఠసీమక = సమీపప్రదేశమునందు గంగడోలు = ఎద్దుమెడకిందవ్రేలాడెడుతోలు.
||౧౭౭|| ఇశేంద్రకటోదితదానధారలు = శ్రేష్ఠములైన యేనుఁగుయొక్క చెక్కిర్యండుఁబుట్టిన మదపు
నీటిధారలు. ద్వీపవతీ = ఏలు. విన్ముట = ప్రకాశించునట్టి శైవల కందళంబులు = పాచిమొలకలు.
శ్రవణదత్త = చెవులయందుఁబెట్టబడిన రేపు = రేపటివేళ. శబరీకబరీనిబరీసలిమలు = బోయససుచుల
కొప్పులవలని మిక్కిటమైన నల్లదనములు ||౧౭౮|| త్రోచి = ముందుమించి. ఘటవటుక = అగస్త్యుఁడు.
జటిలులతోక = జడలుదాల్చినమునులతో ||౧౭౯|| కామాధరుఁడు = కుమారస్వామి. హాళిక =

ల్లినసందేహముఁ దండ్రిచేఁ దెలియుహాళి స్వీరిఁ గోఁగొంచుఁ గ్రాం
చనగోద్యేనియు వచ్చె నిట్లగుటకుఁ శంకింప నిం కేటికిన్ . ౧౮౦

క. శరవణభవయుతు లగునీ, పరమమునులు శ్రోతలఁట య పారప్రజ్ఞా
కరుఁడు నిశాకరశిశుశే, ఖరుఁడు హరుఁడు వక్తయఁట యగమ్యము గలదే.

తే. అతిరహస్యంబు శుద్ధంబు నాజవంజ, వార్తిహరణంబు నగునెద్ది యడిగెనొక్కొ
కొడుకు సర్వజ్ఞ విజ్ఞానకుశలు ధర్మ, మర్మనిర్ణయవాఙ్మంఢమహితఁ దండ్రి.

మ మును పుట్టె బ్రకృతిం దమంబును రజంబున్ సత్త్వమున్ నాఁగ నం
దు నిలింపాదులు తామసాత్మకులు మర్త్యుల్ రాజసుల్ సాత్త్వికుల్
దనుజద్వేషణు లందఁ బూజ్యులు నితాన్తఖ్యాతి నాజానుజుల్
ఘనుఁ డం దింద్రుఁ డుపేంద్రుఁ డీశుఁ డమరుల్ గా రెవ్వరుం దత్సముల్.

ఉ. డక్కినవిష్ణుభక్తియు దృఢంపువిరక్తియుఁ గల్గునమ్మడు
ద్యుక్కుటకుఁ భజించుమతి పుట్టక కంపలఁ బట్టకాకి నై
యక్కట మోసపోయితిఁగదా పెనుత్రిమ్మట నెంతవారికిఁ
జిక్కునె ముఖ్యసాఖ్యము విశిష్టజనంబులసఖ్య మంగమిన్ . ౧౮౧

స్తంభర. ఐనం గానిమ్ము న స్నియతిగురుఁడు విడం డాప్తభృత్యుండుగా న
న్యానాధీనుండుగా వైష్ణవసుఖదుఁడుగా మత్కృపాపాత్రభుతుం
డో నంచుఁ బ్రోచి గోప్యం బగునది తెలుపుఁ బ్రార్థితుం డై మురారి
ధ్యానానూనాశయుల్ తుల్యదృశులు దమశిష్యాళి భావించు రెందున్ . ౧౮౨

క. తావున శరణము వేఁడెద, నావైష్ణవసార్వభౌము నడిగెద నాకుఁ
గావలసినయర్థము లా, దేవుండును దెలుపు తేట తెల్లము గాఁగన్ . ౧౮౩

క. అని నిశ్చలతరనిశ్చయమున నారదుఁ డరిగె సురసమూహావాసం
బునకుం గైలాసమునకు, ననుబించితశాంభవాట్టహాసంబునకున్ . ౧౮౪

అసక్తిచేత ||౧౮౦|| శ్రోతలు = వినువారు. వక్త = చెప్పవారు. అగమ్యము = తెలియరానిది ||౧౮౦||
అజనంజన వార్తిహరణంబు = సంసారదుఃఖమును మాన్పునది. వాఙ్మయమహితంబు = మాటలయొక్క
మహిమగలవానిది ||౧౮౧|| ౧౮౩|| మరుద్యుక్కుటకున్ = సర్వాభరణములంకరించుని. త్రిమ్మిటన్
త్రిష్టుటచేత ||౧౮౪|| యతిగురుఁడు = యతులకు ఆచార్యుడు. సన్మానాధీనుండు = సమానించుటకుఁదగిన
వాడు. పాత్రభుతుండు = పాత్రమైనవాడు. మురారిధ్యానానూనాశయులు = విష్ణుధ్యానమునందు
తక్కువపడని మనసుగలవారు. తుల్యదృశులు = సమదృష్టిగలవారు ||౧౮౫|| తేటతెల్లము = మిక్కిలి
స్పష్టము ||౧౮౬|| నిశ్చలతర = మిక్కిలిచలనములేని. అనుబించిత = మాటు పెంపయొచున్న. శాంభవ =
శివునిదైవ ||౧౮౭|| నగధన్య = కొండధనుస్సుగాఁగలవాడైన శివునియొక్క. మహాశ్వణములు = గొప్ప

సీ. నగధన్విహాహనం బగుగోవృషముఱంకె, లనఁ బొల్చుఘంటామహాకృణములు
హరశిరశ్శశిరేఖయపరావతారంబు. లనఁ బొల్చునేవాగతాబ్జముఖులు
కాద్రవేయాకల్పకంఠమూలచ్ఛాయ, లనఁ బొల్చునగరుహాపాయతంబు
లీశానభూషణాహిస్సృతమణికాంతు, లనఁ బొల్చురత్నదీపాంకురములు

తే. ఖండపరశుతనుప్రభాఖండదుగ్ధ, జలధిజలశీకరము లనఁ బొలుచువేల్పు
తేలికలుచల్లుపూవుదోయిల్లుగల్లు, నగముమునిముఖ్యనకుఁదృగానందమొసఁగె.

సీ. ఆకొండనెత్తన హైమసాలావరీ, వేల్లితం బగుబలువీడు గాంచె
నావీటినడుచక్కి నభిరామశుభవిభా, ధగధగాయిత మొక్కనగరుఁ గాంచె
నామహాప్రాసాద మల్లనల్లన డాసి, వాకిట నొకకీకవదనుఁ గాంచె
నాకపిలపనుచే ననుమతుం డై చొచ్చి, చని యొక్కముత్యాలచవికఁ గాంచె

తే. నందు విధుకాంతవేదికాభ్యంతరమున, ద్వీపచర్మపరిస్థలదీపి తార్క
కోటినిభ మైనయొకని రామాటనిరఘ, నిరుపమప్రభఁ గాంచె నిర్నిమిషదృష్టి.

ఉ. కాంచి విరించినందనుఁడు కన్నులు బిమ్మిటి నొంద డింది యొ
క్కించుక కొంకుజేటి కనియెం దదుదగ్రమహోగ్రదీప్తిలోఁ
బంచముఖుఁ శిఖీక్షణవిభాసలలాట మరుజ్జరీధరఁ
సంచితశత్రుపారసవశంవదు నాదికపిఁ వృషాకపిన్.

౧౯౦

చ. విడువనివై రవృత్తిఁ దటి వేచి రతీశుఁడు చేతికత్తి నె
క్కుడురభసంబువక శిరసు గ్రుద్దిన నయ్యలుఁ గెల్లఁ జోయి లో

భవసుఖం. కాద్రవేయాకల్ప = సర్వభూషణములగు శివునియొక్క. స్ఫటామణి = పడగలయందలి
మణులయొక్క. దుగ్ధజలధి = పాలసముద్రమునందలి వేల్పుజీలికలు = దేవతాప్రభువులు. దృక్ =
చూపుటకు || ౧౯౦ || పెత్తన = వికాలమైన సమప్రదేశమునందు. హైమసాలావరీవేల్లితంబు = బంగారు
ప్రాకారముల పట్టులచేత చుట్టబడినది బలువీడు = పెద్దపట్టణమును. చక్కి = స్థానమునందు.
అమహాప్రాసాదము = అగొప్పమగు కీకవిదనుఁ = కోతియొక్కముగలవానిని కపిలపనుచేఁ = కోతి
యొక్కమువానిచేత అమమతుఁడు = అంగీకరింపఁబడినవాఁడు విధుకాంతవేదికాభ్యంతరమున =
చంద్రకాంతపురాల అరుఁగునడుమ ద్వీప = పెద్దపులి. నిరామాట నిరఘ నిరుపమప్రభఁ = మేరలేనిదియు
దోషములేనిదియు ఈడులేనిదియునైన ప్రకాశమును. నిర్నిమిషదృష్టి = తెప్పపాటు లేని చూపుతో
|| ౧౯౧ || బిమ్మిటి = సంకోచము డింది = పువకత్తము కొందినవాఁడై కొంకు = సంకోచము. శిఖీక్షణ
విభాసలలాట = నిష్పక్షింటిచేత ప్రకాశించెడిసోనలుగలవానిని మరుజ్జరీధరఁ = దేవనదినిధరించిన
వానిని అదికపిఁ = ప్రధానచైతన్యమైనవానిని వృషాకపిఁ = శివుని || ౧౯౦ || తటివేచి = సమయము
కనిపెట్టి. రభసంబువక = వేగిరిపాటుతో బహిష్కర్తృరుపకాన్నితిసూరిదంట్వి = బయటనుండెడిదాని
పిడితోలి యందుంచఁబడిన పందికోట. పెదచల్లఁగ = వ్యాపింపఁజేయఁగా. (దీనికి కర్మపదము పెత్తన

నడఁగ బహిష్ఠతత్పరుపథార్పితనూకరదంష్ట్రైవడిగ
జడముడిఁ జంద్రరేఖ వెద చల్లఁగఁ జల్లనిచిన్ని వెన్నెలల్.

౧౯౧

ఉ. కుంకుమపంకశోణ యగుకొండలమండలనాధుపట్టి వా
మాంకము దాశోనక ఘనఘణారవభూరిక పాలమాలికా
లంకృతు లోంకృతుల్ నొడువులా గడరక దటవిద్రుమద్రుమ
క్రేంకృతికారి సారసపరీతనుధానిధిరీతిఁ గ్రాలుచున్.

౧౯౨

చ. ఉమ పనుపాడి మోముతడి యొత్తిన హత్తినలన్ని శాంకదృ
క్కమలదళాంజనాంకకులకంబుగ నిమ్మగుచేలఁ గేలివి
భ్రమరతిఁ గప్పినాఁ డనఁగఁ బచ్చనినల్లనిచారలక మనో
రమ మగుద్విపిరాడజనరత్నము యత్నము మీఱఁ దాల్చుచున్.

౧౯౩

ఉ. దండనమస్కియాభిరతిఁ దండము లై బలభిన్నుఖామరుల్
తండునువర్ణదండముఖ తాడనభిన్నకిరీటు లయ్యుఁ బె
జండితనంబునక మిగుల సందడి నేయుచుఁ జొచ్చిరాఁ గృపం
బండిననిండుచూపు పయిఁ బర్వఁగ వారల గారవించుచున్.

౧౯౪

తే. చరణపీఠోపకంఠనిష్ణవృషభ, రాజకకుదర్పితాంఘ్రిసరోజుఁ డగుచు
నిండుకొలుపున్న దేవతామండలేశు, నీశు డగ్గటి మ్రొక్కి యోగీశ్వరుండు.

క. కనదధరకాంతిపల్లవ, మును దళనద్యుతిలతాంతమునుగా వాక్కు
జన మొసరించెఁ బురారికిఁ, దనివి సనక మానికులవతంసుఁడు వేడ్కన్.

అను) ||౧౯౧|| కుంకుమపంకశోణ = కుంకుమపువ్వులపంకచే ఎత్తినది. కొండలనాధుపట్టి = పార్వతి
దాశోనక = చేరఁగా. ఓంకృతులు = ఓంకారములు. నొడువులాగు = చెప్పనట్టి విధము. అడరక =
అతిశయింపఁగా. కేంకృతికారి = క్రేంకారముచేయునది - క్రేం అనిధ్యనిండునది సారసపరీత =
తామరచేత చుట్టఁబడిన. సుధానిధిరీతి = చంద్రునివిధమున ||౧౯౨|| ఉమ = పార్వతి. పనుపాడి =
పనుపువూసినొని స్నానముచేసి. హత్తిన = అంటిన తన్ని శాంకదృక్కమలదళాంజనాంకకులకంబుగక
= ఆపనుపుగుఱుచుతోడి తామరవంటి కన్నులయందలి కాటుకగుఱుకులకు మేలిమిగా చేలక = వస్త్ర
మును. విభ్రమరతి = విభ్రాసేచ్ఛచేత. ద్విపిరాడజనరత్నము = క్రేస్తమైన పెద్దపులితోలు ||౧౯౩. దండ
నమస్కియాభిరతి = కల్పవర సాగిలఁబడి మ్రొక్కుటయందలి యానక్తిచేత తండములై. గంపులై
బలభిన్నుఖామరులు = ఇంద్రుఁడు మొదలగు దేవతలు. పండిన = ధరించిన ||౧౯౪|| చరణ... సరోజుడు =
పాదపీఠమునకు సమీపమందుండి నందియొక్క మూఁపురమునందు ఉంచఁబడిన పాదకమలములుగల
వాఁడు ||౧౯౫|| కనక = ప్రకాశించుచున్న. దళనద్యుతిలతాంతము = పండ్లకాంతియనెడి పువ్వులు
గలది. వాక్కుజనము = మాటలచేత బూజించుట ||౧౯౬|| కడిఁది = అసాధ్యమయిన. తమము =
చిరజీవి; తనూగుణము, రజము = పుష్పాడి; రజోగుణము. స్తవ్యభృతి = బలమును దాల్చుట; సత్త్వ

తే. కాళరాత్రీశుఁ డగునీకుఁ గడిచితమము, వుండరీకాభుఁ డగునీకు భూరిరజము
సత్కృపాంభోధియగునీకున త్వభృతియు, ననుగణంబులు మూర్తిత్రయైకనిలయ

ఉవేదవివాదగోష్ఠిఁ బడి వృద్ధులబుద్ధులఁ గొల్పవచ్చు శ్రీ
గాదిలి యై మెలంగఁ గలకాలము గ్రాలఁగవచ్చు నిచ్చలుం
బ్రోదిగునవ్యభవ్యసుఖముల్ మఖమూల్యము లొందవచ్చుఁ గా
కేదార కేటికిఁ దొరకు నీవు విషాగుల నానఁబెట్టుటల్. ౧౯౮

క. అని పలుకుసిద్ధసంయమిఁ, గనుఁగొని కృప మీఱ నీలకంఠుఁడు రార
మృని కూర్చుండుటకుం దగ, ననుజ్ఞఁ గావించె హాససాంద్రాధరుడై. ౧౯౯

క. కలహాశనముని చెన్నగు, నలికేఱునవిధవసుధ నానీనుండై
వలిమలపురోధరిత్రిక, మెలచిన ప్రత్యంతకుధరమునకుఁ దరం బై ౨౦౦

చ. హరుకృప నిట్లు కన్గని తదాననద త్తనిరీక్షణాబ్జుఁ డై
సురముని పల్కు నోపురనిషాదన! నీయనుజీవి నేను మీఁ
దరయక మోసపోయితి గుహాన్వితు లై మును లగ్ని వేడ ను
స్థిరమతి మీరు తత్త్వమును దెల్పెడుచో నిట నుండఁగల్గమిన్. ౨౦౧

ఆ. సాధుజనులతో డిసంసర్గ మురివిన, హాని భయము క్లేశ మావహిల్లు
నెంతవారికైన నిది నిక్క మనుమాట, నన్ను మోచివచ్చె నాగహార! ౨౦౨

తే. దండితానంగ! నీదండనుండియుండి, యివుడు నేజన్ననింతలో ఋషులువచ్చి
యెద్ది ప్రార్థించిరో మీర లేవిధమున, నుత్తరం బిచ్చితిరో వారియుక్తులకును.

క. కాలీఁచపక్షఁ జరింపుడు, నీలోకమునందు నెల్ల సీహితబోధ
శ్రీలాభబుద్ధి నెవ్వరుఁ బోలకు తత్త్వంబుఁ దెలుపుపాలువున నిన్నున్. ౨౦౩

గుణమును దాల్చుట. అనుగుణంబులు యుక్తములు || ౧౯౭ || గాదిలి || ప్రియమా || ప్రోదిడు || వృద్ధిపొం
దించునట్టి. మఖమూల్యములు || యజ్ఞముకలగాఁగలవి || ౧౯౮ || సిద్ధసంయమిక్ || నారదుని || ౧౯౯ ||
అలికేక్షణు || శివునియొక్క సవిధ || సమీపమునందలి వలిమలపురోధరిత్రిక || మంచుకొండయొక్క
ముందరి ప్రదేశమునందు. ప్రత్యంతకుధరమునకున్ || దగ్గఱనుండు చిన్నకొండతోడ. తరంబై || పోల్చుఁ
దగినదై || ౨౦౦ || తదాననద త్తనిరీక్షణాబ్జుఁడు || అతినిముఖమునందుంచఁబడిన చూపులనెడి కనులములు
గలవాఁడు. అనుజీవిక్ || అనుసరించిబ్రదుకువాఁడను || ౨౦౧ || సంస్కరము || కూడిక. ఉరివినక్ ||
విడిచినను మోచి || వహించుకొని || ౨౦౨ || దండ || సమీపమునందు || ౨౦౩ || ఈఁచపక్షక్ || నిస్వత్వ
మును పొందఁగా. పాలుపునక్ || విధమాఁడేత || ౨౦౪ || ఆలఁత || శ్రమము || ౨౦౫ || లాలకుఁడు ||
మిక్కిలి యాసక్తిగలవాఁడు || ౨౦౬ || అనశ్వరంబు || చెడనిది || ౨౦౭ || తరిద్రాడు || తరుచునట్టి

ఉ. కావునఁ గ్రాంచభేదియు నగన్యుడుఁ దక్కుమునుల్ త్రిలోకర
 యావశబుద్ధి నిన్నడిగి కాంచినయర్థము లానతిచ్చి నా
 బ్రోవఁగఁ గాడి యట్లగుటఁ బోష్యులు శిష్యులు నైనవారల
 దేవరవంటివా రలఁత దీర్చి కృపారసదృష్టిఁ దెల్పరే. ౨౦౧

క. అని పలిక యూరకుండిన, మునిముఖ్యునివినయవాక్యముల కలరి మనం
 బునఁ గృష్ణు నిలిపి పురమ, ద్దనుఁ డిట్లనుఁ దత్కథాకథనలాలనుఁడై. ౨౦౨

చ. విను మునినాథ! న-ముఖులు వేడినయర్థమ బోధతీర మ
 త్యనఘ మనంతపుణ్యఫలదాననిదాన మనశ్వరంబు వి
 శ్వనుతము దీనిపెంపు గనఁ జాలదు తక్కినవార లెవ్వరు
 దనుజరిపుప్రసాదజనిత ప్రతిభానిధి నేను దక్కఁగన్. ౨౦౩

సీ. తరిద్రాడునీద్రంపుఁబొర లంటి గాలిచే, బడియుచందమున నంగలు భ్రమింప
 సురలుబంతలుచాగి నుధమిథస్పృహండ్రాగు, తీంద్ర దేహలు పూవుదేనెలాన
 నామహావిష మాను నామూర్తు లన జంబుఫలములం దెల్లచిట్కలు భుజింప
 నాశ్రితాభ్రములభ్రమతినిగూఁకలు పెట్టు, క్రియ మయూరంబులు కెరలిపలుక

ప. నల్లి మధియింప నొక్కట నవతరిల్లు, నాఁటిసిరి వొల్చుచాడ్చున నవనవర్తు
 లక్ష్మీదిలకింప మదికి నుల్ల సనమొసఁగు, మన్దరంబున మున్నే నుమయునుగూడి.

ఉ. లాలితలీల నైందవశిలాస్థలి నాస్థ లిగుర్పఁ గ్రాలుచో
 నాలలితాంగిఁ జూచి 'విను మద్రిజ! నామదిఁ గూలముద్రుజం
 బై లలి నిల్చె నీదగువిహారము తోరము గాఁగ వేడు మి
 వ్యేళ వరంబు లిత్తు నిదె వేళమ' నా విని దేవి యిట్లనున్. ౨౦౪

ఉ. సేవకకల్పభూరుహము శిష్టసుధాంబుధి భక్తరోహిణి
 గ్రావము దేవముఖ్యుఁ డనఁగాఁ దగువేలు పసల్పర క్తి నీ
 సేవకురాలి కిట్లు దయచేసినయావర మిప్పు డొల్ల నేఁ
 గావలె నన్ననాఁ డొసఁగఁగాఁ దగు నాదగువిన్నపంబునన్. ౨౦౫

త్రాడైన నీద్రంపుఁబొరలు = పాముయొక్క కుటుసములు బడియు = చలించు మిథస్పృహ =
 అన్యోన్యము అసక్తిచేత. తీంద్ర = చొరవతో కూడలు = కూతలు. కెరలి = విజృంభించి
 మధియింప = తరువఁగా ఒక్కటగా = ఒకసారిగా. తిలకింప = ప్రకాశింపఁగా
 ఉల్లసనము = ఉల్లాసము|| ౨౦౨|| బందవశిలాస్థలి = చంద్రకాంతపురాల సేలయందు.
 అస్థలు = శోరికలు కూలముద్రుజంబు = గట్టు నొరయునది = మిక్కుటమయినది
 లలిత = ఒప్పదముగా. తోరము = అధికము|| ౨౦౩|| రోహిణిగ్రావము = రత్నపర్వతము.

క. అని పలికి కొంతకాలము, చని నేఁ డుపవసవిహారసమయమునందుఁ
మురు నాకడ నున్నవరమ, కొని వేఁడెఁ గుమారజనని గురుతత్త్వనిధి! ౨౧౧

సీ. కాశి గుహాటవి గయ కురుక్షేత్రంబు, సైంధవంబును నైమిశంబు పుష్క
రంబును దండకారణ్యంబు చంపకా,రణ్యంబు గాంచనారణ్యకంబు
కేదార మనుమహాక్షేత్రంబు గంగ యమున సరస్వతిఁ గూడి మొససి మెలఁగు
నెలపును మొదలుగాఁ గలక్షేత్రములు వేన,వే లుర్విఁ బొగడొందు వీనిలోనఁ

తే. గాపురముసేయఁగొన్నింటఁగలుగుమేలు,మహిమఁగొన్నిటఁజేకులు మైదొరంగ
నిట్టిక్షేత్రంబులకు నెక్కు డెద్ది యెద్ది, గనఁ బరం బిచ్చుకేక్షేత్ర మునికి నీకు ?

సీ. నీరజగర్భండు నీవు నింద్రుండు భా,స్కరుండు చంద్రుండు బృహస్పతియు దక్ష
ముఖ్యప్రజేశసమూహంబు మన్వాది, చక్రవర్తులు మునుల్ సాధ్యసిద్ధ
మనుజ మహారగ దనుజ సరీసృప, పశు కీట మృగ పక్షిపరికరంబు
స్థావరజంగమాత్మక మగుభౌతికం, బెవ్వనిచే బుట్టు నెవ్వనికృప

తే. నిలుచు నెవ్వని కినుకచే విలయమొందు, నమృహాశక్తిసంపన్నుఁడమృహాశ్మఁ
డమృహానందుఁ డెచ్చోట నధివసించు, నెట్టివాఁ డమృహావిష్ణుఁ డిందుమకుట !

క. గంగాదితీర్థమహిమ మహిం గా దనుతీర్థ మెద్ది? యిమ్మాఁడు సదా
సంగతి నెచ్చో నుండు? న,నంగాహిత ! దీని నెఱిఁగి యానతియివావే. ౨౧౨

మ. అని దాక్షాయణి వేడ నుత్తరము నెయ్యం బొప్ప సీనున్నయం
త నగస్త్యాదులు గొల్వ వచ్చు శిఖిమీఁదం బొల్చి సేనాని యే
ననుపకా స్కందపురాణ మమ్మునులకున్ వ్యాఖ్యానమున్ జేయ మున్
చని వారల్ శ్రుతతీర్థ లై యదియ కాంక్షన్ వేడఁ దాఁ గానమిన్. ౨౧౩

తే. వచ్చి శ్రీక్షేత్రతీర్థదైవతచరిత్ర, మన్ముఖంబున మానిసమన్వితముగ
నెఱిఁగి వారలుఁ దా నిప్పు డిట్ల యరిగె, నంత నీ వేగుదెంచితి వజతనూజ !

ఉ. నా విని శంకరుం బలుకు నారదుఁ డోమదనారి ! భూరికా
ర్యావహబుద్ధిఁబోలె భవనాళిని హాళిఁ జరింతు భ్రాంతి యన్

అనల్పరక్తి = పాచ్చైన యమరాగమతో॥ ౨౧౦॥ చంక = కడవఁగా. కుమారజనని = పార్వతి॥
౨౧౧॥ తేనెతలు అశేకములు. మై = దేహము. తొరంగకా = విడువఁగా. పరంబు = మోక్షమును॥
౨౧౨॥ భౌతికంబు = భూతసమూహము. కినుకచేకా = కోపముచేత. అధివసించుకా = ఉండును॥ ౨౧౩॥
సంగతికా = చేరికతో. అనంగాహిత = మన్మథునికి శత్రువైనశివుఁడా॥ ౨౧౪॥ నెయ్యంబు = స్నేహము.
శిఖి = నెమిలి॥ ౨౧౫॥ అజతనూజ = నారదా ! ౨౧౬॥ భవనాళికా = లోకపంక్తియందు-అన్నిలోక

కావిరి వావిరిం దగిలి కాళుల ధావతి యయ్యె డేత్రమున్
దేవుఁడుఁ దీర్థ మొక్కకడఁ దీవతిరప్రభ నిల్చు టే గనన్. ౨౧౭

తే. డేత్రదైవతతీర్థచారిత్ర మెవుడు, గరళకంధరి ! యొకచోటఁగలసియునికి, యా
వతియొసంగి నన్నుఁ గృతార్థుఁ జేయు, మనుషుఁ గలహాళిఁ బలుకు నమ్మనసిజారి.

చ. తనమది వల్పు భామినికి దక్కిననిక్కపుమోహిఁ బోతె నే
మనుజుఁడు బుద్ధి సిల్పు మురమర్దనదివ్యకథానుభూతిపై
ననిశము మద్భియుం డతఁడ య ట్లగుట వినిపింతు నీకు నేఁ
గని విని యున్నగోప్యము నగమ్యము నై న యధఃప్రపంచమున్. ౨౧౮

ఉ. ఈసముద్రగ్రత త్త్విపద మే నొకరుండ నెఱుంగుదున్ సరో
బాగునుఁ డొక్కరుం డెఱుంగు నభితనూజ యొక రైఱుంగు న
వ్యాసపుఁ డొక్కరుం డెఱుంగు వాఙ్మనుభోగిపతాన్యు లాత్మిఁ బ్రా
గ్వాసనమై నెఱుంగుదురు గాని తదన్య లెఱుంగ రెవ్వరున్. ౨౧౯

తే. డాఁపడగువాని విక్కిలిడాఁవఁగలిగి, డేత్రములకెల్లఁ బరమమై కీర్తివడయు
నిమ్మహాడేత్రరాజంబు నెఱుంగఁజాలు, ప్రాజ్ఞాఁడగువాఁడు మునుఁగఁడు పాపజలధి.

క. పుడమికి విత స్తిమాత్రపుఁబొడువున నాడేత్రరాజము విరాజిల్లున్
నడుమన జ్యోతిర్యానము, వడువునఁ దేజోమయాభివర్ణితమూర్తిన్. ౨౨౦

క. ఆడేత్రమునకు సురస, దృక్షితిపాతాళముల సమం బై బుధలో
కడేమంకర మగునది, యేడేత్రముఁ గాగయుండు నిధవిభూతిన్. ౨౨౧

క. ఏవంవిధబహుమహిమై, కావాసం బై నయన్ముహాడేత్రమునం
దే వసియుంపుడు విను వను, దేవసుతార్పావిధేయధీయోగమునన్. ౨౨౨

ములయందును. హాళికా = అసక్తితో. కావిరి = నలుపు — చీకటి. వావిరికా = క్రమముతో. ధావతి =
త్రిప్పట॥ ౨౧౭॥ కలహాళికా = వారదుని. మనసిజారి = కిప్పుఁడు॥ ౨౧౮॥ వల్పు = కోరు. మోహి =
మద్భిగళలవాఁడు. అనుభూతి = అనుభవము. అనిశము = ఎల్లప్పుడు. అగమ్యము = దుర్లభము. అధఃప్రపంచము =
కడదినసూచారమును॥ ౨౧౯॥ అభితనూజ = అక్ష్మిదేవి. వాఙ్మను భోగిపతాన్యులు =
సరస్వతి మనువు అదిశేషుఁడు గరుత్మాంతుఁడు. ప్రాగ్వాసనమై = పూర్వవాసనచేత॥ ౨౨౦॥
పరమమై = శ్రేష్ఠమై॥ ౨౨౧॥ విత స్తిమాత్రపుఁబొడువున = జేనఁడుకొలఁదిబొడుగున. విరా
జిల్లున్ = ప్రకాశించును. జ్యోతిర్యానము = విమానము. వడువున = విభమున॥ ౨౨౨॥ సుర
సదృ = స్వర్గము. బుధలోకడేమంకరము = పండితసమానమునకు మేలుచేయునది. ఇద్ధ = ప్రసి
ద్ధమైన॥ ౨౨౩॥ ఏకావాసము = ముఖ్యమైన ఉనికిపట్టు. ధీయోగమున = బుద్ధితోడిహాడికతో॥
౨౨౪॥ సహ్య...దన్వయమునకున్ = సహ్యపర్వతము పెంబడిచిన్న కొండలయందుఁ బుట్టినదనుట

- సీ. సహ్యాపాదోద్భూతసరిదన్వయమునకు, నేను ధాతయును లక్ష్మీశ్వరుండు
నభిమానులము గాన నందుఁ గృష్ణుఁడు కృష్ణబ్రహ్మగౌతమి నేనుభై మిఁ గాచి
యధివసించుము దండకాటవి మొదలు పం,ప తుదగాఁగలతేత్రపటల మెల్ల
నజనకు హరికి నా కాదు త్త మై హత్తు, భై మి విష్ణుతేత్రభూమిఁ బఱచి
- తే. వైష్ణవియనంగఁదగునందువలన నాదు,తేత్రమున నిల్చి శైవినా ధాత్రివెలయుఁ
దామరససంభవతేత్రతలము నంటి, బ్రాహ్మయైయొప్పునిప్పటబ్రహ్మపుత్త్ర!
- తే. పుణ్యగుణగణ్య పాతకారణ్యహేతి, బహుళపుణ్యద్విజవ్రజవిహితకూల
దీపితాకృతి బుధబోధదీపకళిక, యఖిలలోకవిపచాఞ్చంతి యీశ్రవంతి. ౨౨౬
- తే. నడచి భగవంతుడేత్రంబునడుమఁజొచ్చి,విరజయనుసిన్ధువెచ్చోటవిడిసియుండు
నృహరి ప్రత్యక్ష మైయుండు నెట్టిచోట, నట్టిచోటను వైష్ణవి యనంగఁ బరఁగు
- తే. కృష్ణవేణి ప్రకాశించు నంతమేర, నంతమేర మదీయయై యతిశయిల్లు
భైమియటమున్నజలజసంభవునియదియ, కానమూర్తిత్రితయమయాకారయయ్యె.
- సీ. చలిదిచిక్కపుజల్లుసాలుములే కానువై, నొయ్యారముగ పింఛ మొయ్యఁ జెరివి
భాస్కరాంశులు దూటి పాటువేల్పేనుల, వెలలేనిమకరకిండలము లునిచి
మోచేతివంపుగా ముడిచి పట్టినకేల, వరదాభయంబు లావటము చేసి
పొరలేనియరఁటుల నిరసించుమృదులోడు,యమశమధ్యమున గోయప్తి నిలిపి
- తే. నిగమనూపురములు మ్రోయ నిరుకుళముగ, సిగ్గువాసిన కటి ప్రకాశింపనురము
కెంపు లేయొండఁగ్రక్కఁ జెక్కిల్ల నగపు, మొలవ న తీర్థమున నిల్చి పొల్పుఁ జక్రి.
- తే. తీర్థహంబునకు వానుదేవమూర్తి, నీలతరళాకృతినూర్తి నెలవుకొనఁ గ
నత్తోడవునకు సంగమాఖ్యాకతీర్థ,తలము దళుకొత్తు హత్తినకొలికిఁ బోలె.

సమదాయమునకు. అయత్తమై = అధీనమై. హత్తుకా = చేరును. పఱచి = ప్రవహించి. ౨౨౫. పుణ్య
గుణగణ్య = మంచిగుణములచేత ఎన్నఁదగినది. పాతకారణ్యహేతి = పాపము లనెడి అడవికి గొడ్డలి.
విహితకూల = కప్పఁబడినతీరములచేత. బుధబోధదీపకళిక = పండితులకెలినికి దీపకావల. లోక =
జనులయొక్క. శ్రవంతి = వీణు. ౨౨౬. విడిసి = ప్రవహించి. ౨౨౭. కృష్ణవేణి = కృష్ణానది. ౨౨౮.
మూర్తి = అల్లిక. ఓయ్యకా = తిన్నగా. చెరిచి = చెక్కి. అంకులు = తీరణములు. శ్రేణు =
శ్రేణి. వరదాభయంబులు = వరమిచ్చుటవలనిభయములేములు. అవటముచేసి = హందుపజేచి.
నిరసించు = తీరస్కరించు. మృదుల = మిక్కిలి మెత్తవైన. డోరయమళ = తొండలజంటయొక్క.
గోయప్తి = అవులను తోలిడికట్ట. నిరుకుళముగ = అడ్డములేక. లేయొండ = ప్రాతఃకాలమునందలి
యొండ. పొల్పుకా = శిండును. ౨౨౯. తరళ = నాయకమణియొక్క. నూర్తి = ప్రకాశము. అత్తో
డవునకు = అయాభరణమునకు. తళుకొత్తుకా = ప్రకాశించును. ౨౩౦. భరణభరాగ్ర నిర్దళిత

చ. ఖరనఖరాగ్రనిర్దళితకర్షరరాజభుజాంతరుండు శ్రీ
 సరహారి యుండు సంగమమునక జలమాడి నృసింహునంఘ్రిపం
 కరుహయుగంబు గాంచి తనకల్గినమాత్రము దాన మిచ్చు నే
 నరుఁ డొకపూట వాడును గనంగలఁ జాదిమవిష్ణుధిష్ణ్యమున్. ౨౩౮

క. కలువవనప్లోవదవా, నలకీలావలయ మైనసరహారిజ్జేత్ర
 స్థలపుణ్యమహిమ లెన్నినఁ, గలుగున్ సుజ్జేత్రమాఖ్యగమనఫలంబుల్. ౨౩౯

తే. అవునరావృత్తిశాశ్వతవిపులసౌఖ్య, సిద్ధి ప్రహ్లాదునికి గయచేసినట్టి [గాంచు,
 యానృహర్యక్షవిభుజ్జేత్రమధగమించు, జనుఁగు పాపంబువలన మోచనముఁ

శా. ఆజ్జేత్రస్థలి శ్రోశపంచకమితిం బై యుగడుఁ ద్రైత్యులక
 వీక్షిం చుకొ దివినుండి వేల్పుగమి దిగ్వేదండతుండాకృతా
 రక్షుద్రేతరదోశ్చతుష్టయులఁగా రాజవరాచీవన
 చ్చక్షూరమ్మలఁగా పారిణ్యయపటీసక్తారలంఘా మహిన్. ౨౪౦

ఉ. వంచన యితి లేక బహువారము లెలఁదుఁ గ్రూరిచిత్తుఁ
 పంచజనుండు పంచవిధపాతికముల్ మును చేసెనేనియున్
 బంచతి శ్రీనృసింహుకుడిభాగమునం గనుఁ బుణ్య మొక్కఁబున్
 గాంచినఁ జాలు విష్ణుపదగామి యగున్ గులకొటితోడులిన్. ౨౪౧

ఉ. దేవునివామభాగమున దేహము నూడ్చిన సార్వభౌముఁ డొ
 దేవునివెన్న మేల్కనినత్రేనువు గైకొన నాకవాసి యా
 దేవునిమ్రోల దక్షిణపుదిక్కున నిల్గినయేని ముక్తుఁ డొ
 గావున మానవుం డెపుడుఁ గావుర మాయెడఁ జేయఁగాఁ దగున్. ౨౪౨

కర్షరరాజభుజాంతరుండు = తీక్ష్ణములైవగోశ్చయొక్క శ్రోతలచేత భేదించఁబడిన రాక్షసరాజైన
 హిరణ్యకశిపునిదైనతోమ్ముగలవాఁడు. జలమాడి = స్నానముచేసి. ధిష్ణ్యముక = స్థానమును॥ ౨౩౮॥
 కలువవనప్లోవదవానలకీలావలయము = పాపములనెడి అడవిని కాల్చునట్టి కాల్చిచ్చునుంటల ఆవర
 ణముగలది॥ ౨౩౯॥ అధిగమించు = పొందునట్టి. మోచనము = విడుపు॥ ౨౪౦॥ శ్రోశపంచక =
 అయిదుకోసుల. త్రైత్యులక = అచ్చటవారిని. దిగ్వేదండతుండాకృతారక్షుద్రేతరదోశ్చతుష్టయు
 లఁగాక = దిగ్గజములతోండములకుఁ గలఁగఁజేయఁబడిన వడిగల విశాలములయిన నాలుగుచేతులు
 గలవారినిగాను. రాజీవరాజీవసచ్చక్షూరమ్మలఁగాక = తామరలపం ద్రీకరి ఉనికిపట్టులగు కన్నుల
 చేత అందగించువారినిగాను. హిరణ్యయపటీసక్తారలక = బంగారుపట్టువస్త్రముతోఁ గూడుకొనిన
 తోడలు గలవారినిగాను॥ ౨౪౧॥ బహువారములు = పలుతడవలు. పంచజనుండు = మనుష్యుండు,
 పంచతక = చావును. ఒక్కఁడుక = ఒక్కఁడే॥ ౨౪౨॥ ఉడ్చినక = విడిచినను, సార్వభౌముఁడు =
 చక్రవర్తి. మేల్కనినత్రేనువు = మేలుబొందుటవలని తేల్చుచావు. నిల్గినయేనిక = చచ్చినవత్తు

క. యతిపతి ! యేతత్తే త్రో, ర్జితచరితం బ్రకటనంబు చేయఁగఁ దగున
య్యితిహాస మొకటి గల దది, శ్రుతిపేయముచేయునునుచు దుద్రుఁడుపల్కున్.

శా. అంభోరాశిగభీర ! భీరహితచిత్రాభోగ ! భోగావభీ
సంభారామరరాజ ! రాజకృతపూజాయోగ్య ! యోగ్యర్థిమి
త్రాంభోజాహిమధామ ! ధామహితనిత్యావాసలక్ష్మీసము
జ్జృంభాలంకృతవక్త్ర ! వక్త్రభిముఖశ్రీమద్గుణప్రాభవా ! ౨౩౮

క. శరమరనవంశవర్ధన, కరినకురారాగ్రదళితగర్వితవిద్వి
జ్జరరమునితుల్యవితరణ, పరనకళాభ్యాసవిభవపారీణమతీ ! ౨౩౯

మాలిని, కవిశుకసహకారా ! కల్పవృక్షావతారా !
సవినయనిజమూర్తీ ! సర్వదిగ్గాహికీర్తీ !
భువనహితచరిత్రా ! పుణ్యదాక్షిణ్యమిత్రా !
నవరసికవతంసా ! నవ్యనూక్తిప్రళంసా ! ౨౪౦

గద్యము. ఇది శ్రీమత్పరమపదనాథ నిరవధిక కృపాపరిపాక పరిచిత సరస కవితా
సనాథ రామకృష్ణకవినాథప్రణీతం బైన పాండురంగమాహాత్మ్యం
బను పరిమథాగవతచరిత్రంబునందు ద్వితీయాశ్వాసము.

మొన. ముక్తఁడు = మోక్షమును పొందినవాఁడు॥ ౨౩౬॥ ఏతత్తే త్రో, ర్జితచరితఁ = ఈ శ్రేత్రము
యొక్క శ్లాఘ్యమయినచరిత్రమును. ప్రకటనంబు = ప్రసిద్ధము ఇతిహాసము = పూర్వకథ. శ్రుతిపేయము
చేయుము = వినుము॥ ౨౩౭॥ భీరహితచిత్రాభోగ = భయములేనిమనస్సుయొక్క వైశాల్యముగలవాఁడా!
భోగావభీ. పలుభోగములను అనుభవించుటయందు ఇంద్రుఁడా! యోగ్యర్థిమిత్రాంభోజాహిమ
ధామ = యోగులు యాచకులు స్నేహితులు నడిచితామరలకు సూర్యుఁడా! ధామహితనిత్యావాస
లక్ష్మీసముజ్జృంభాలంకృతవక్త్ర = ఇంటికేమేలయి యెల్లప్పుడు వసించునట్టి లక్ష్మీయొక్కవిజృంభ
ణముచేత అలంకరింపఁబడిన ముఖముగలవాఁడా! శ్రీమద్గుణప్రాభవా = సంపద్గుణములతోడిప్రభు
త్వముగలవాఁడా ! ॥ ౨౩౮॥ కరినకురారాగ్రదళితగర్వితవిద్విజ్జరరమునితుల్యవితరణ = కఠోర
మయిన గండ్రగొడ్డలిమొనచేత భేదింపఁబడిన గర్వింపినశత్రువులకడుపులుగల మునియైన పరకురారు
నితోఁ బోల్పఁదగిన దాతృత్వముగలవాఁడా! పరనకళాభ్యాసవిభవపారీణమతీ = చదువుటవలని
కాస్త్రాభ్యాసగుంపత్రిచేత పారమును పొందినబుద్ధిగలవాఁడా! ॥ ౨౩౯॥ కవిశుకసహకారా =
కవులనడిచిలకలకు తియ్యమామిడియైనవాఁడా! సర్వదిగ్గాహికీర్తీ = ఎల్లదిక్కులకు వ్యాపించి
నట్టి కీర్తిగలవాఁడా! పుణ్యదాక్షిణ్యమిత్రా = భర్తృము, దయ అనెడిమిత్రులుగలవాఁడా! నవరసిక
వతంసా = తోమ్మది రసములు తెలిసినవారిలో శ్రేష్ఠుఁడా! లేక నవీనులయిన రసికులలో
శ్రేష్ఠుఁడా! నవ్యనూక్తిప్రళంసా = శ్లాఘ్యములయిన మంచిమాటల పొగడ్తగలవాఁడా! ॥ ౨౪౦॥

శ్రీ పాండురంగవిల్వలస్వామిశే నమః.

పాండురంగమాహాత్మ్యము

— ౦ —

ప్రతీయాశ్వాసము

శ్రీ

రిమ్య చరణతిలలా

క్షౌరసరాగాభిరమ్యశింకావహద్భ

గ్ధార ! సమారాధితరిఘ్న

వీరా ! రామానుజయ్య వేదాద్రీశా !

౧

వ. ఆకర్ణింపు మాయర్ణ వతూణీదుండు వీణామునిం గనుంగొని యిట్లనియె. ౨

ఉ. ప్రాసంగువిత్తువంటినెఱపాఱుకొలంబునఁ బుట్టి వేదముల్
వోసినగాదె శాస్త్రములు పుట్టినయిల్లు కళాకలాపముల్
డాసినరచ్చ యంచు నిఖలంబుఁ దనుం గొనిఁచూడ నొప్పు ను
ద్భాసితభాసితద్యుతి సభాపతి నా నొకఁ డాహితాగ్ని యై. ౩

వ. అతండు కళింగదేశాధరణం బగుపీరికాపురం బధిష్ఠించి సకలమహీనుపర్య
శ్రేష్ఠం డై వెలయునంత.

తే. ఆమహీనుదులేమకు నతులనివ్వు, నింగివేల్పుల నేలకు నేలవేల్పు ద్రయమహీను.
కొలము నింగిఁదెచ్చుచుఁ గొలువఁ బుత్తుఁ, డొక్కఁడుదయించె దత్కృపాభ్యు

నిగమకర్మోపాఖ్యానము

మ. వనితామానససూనసాయకుఁడు జీవత్తాతపాదుండు భూ
జనసమ్మాన్యవిశుద్ధవర్తనుఁ డుదంచత్త్యాగశీలుండు చం

లాక్ష్యరసం = లక్షకవలని, రాగ = ఎఱ్ఱదనముచేత. దృగ్ధార = కంటిగీరలుగలవాఁడా ! ॥౧॥
అర్ణవతూణీదుండు = సముద్రములు అమ్మలపొదులుగాఁగలవాఁడు. వీణాముని = నారదుని. ॥౨॥
ప్రాసంగువిత్తు = రాజసపువరివిత్తనము. నెఱపాఱుకొలంబున = ఉత్తమబ్రాహ్మణవంశమునందు.
కలాపములు = సమాహములు. డాసిన = సమీపించిన. రచ్చ = సభ. ఉద్భాసిత = మిఁదికి వెలిగింపఁ
బడిన. భా = వెలుఁగుచేత. పితద్యుతి = చంద్రుఁడు. ఆహితాగ్ని = ఎల్లప్పుడును అగ్నిహోత్రములు
చేయువాఁడు. ॥౩॥ పీరికాపురంబు = పీటాపురమును. అధిష్ఠించి = ఉనికిచేసికొని. మహీనుపర్య =
బ్రాహ్మణులలో. ॥౪॥ లేమకు = భార్యకు. నింగివేల్పుల = ఆకాశమునందలి దేవతలను, నేల
వేల్పుకొలము = బ్రాహ్మణసమాహమును. ॥౫॥ మానసాయకుఁడు = మన్మథుఁడు. జీవత్తాత
పాదుండు = బ్రతికియున్నతండ్రిగలవాఁడు. తేగానముంబ్రాయపుఁదేవామాన = లేతదియు మనోజ్ఞము

ద్రునిపెన్నుద్ది సమగ్రకాంతిమహిమన్ నూనూఁగుమీసాలతే
గొనబుంబ్రాయపుఁ డేజుకూన యతఁ డుత్తోచుండు వాచాలతన్. ౭

వ. అజ్జగతీసుపర్వగుంభపునకుఁ బితృదత్తం బగునిగమశర్మాభిధానంబు ప్రసిద్ధం బై
యుండు పెండియు. ౭

తే. అతఁ డనూచానసంతతి నవతరిలియు, సకలనిగమశిఖారహస్యములు గనియు
మననుఁ డాత్రియపురుషార్థమునకె తార్చె, దైవఘటనావళంబున నోవళింద్ర ।

చ. తలగడు గంగమద్దనము ధౌతపటావరణంబు సంస్కృతో
జ్వలకలమాన్నభోజనము చందనచర్చ ప్రసూనదామకం
బును గవురంపువీడ్యమును భూషణపట్టులుఁ గల్గి నిచ్చలున్
బులుకడుగంగఁబడ్డ నునుముల్పిముఁ బోలుచు వాలుచుం బురిన్. ౯

సీ. కలదు లేదనువాదముల కోర్చి మీనుమీ, సమువంటియొంటిజందెము పెరివఁగ
బహుసంకుమదపంక పాణింధమం బైన, తాళిగోణపుఁజంగు నేల జీరఁ
గడ లేనివీడ్యంపుఁగప్పుచందురుకావి, మోవి పల్లాత్తుల మునుఁగుదన్న
సానతాఁడులు గల్లు నూనా స్తుశింఖంబు, గతి నఖరేఖాంకగళము దనర

తే. సఖులు పరిహాసకులు పెంటఁజనఁగయువతి, భుక్తనిర్దుక్తపరిధానయుక్తుఁ డగుచు
నగరఘంటాపథంబున నగుచుఁ దిరుగు, నొఱపుగలరీవి జాతిమాత్రోపజీవి. ౧౦

గీ. భార్యపాలిండ్లురిక్తకుంభములు రోయి, వెలఁదిచనుదోయినిండుకుండలుకులంబు
తరుణిఫాలంబు చవితిచందురుఁడు వేశ్యనుమరు వానికీఁ బ్రతిపదించుండు నయ్యె.

నయన యావనపు కేజమ్మగలవిడ్డ. ఉత్తోచుండు = అధికుఁడు॥ ౭॥ అనూచాన = అంగముల
తోడ వేదాధ్యయనముచేసిన బ్రాహ్మణునియొక్క. అవతరిలి = పుట్టి. నిగమశిఖారహస్యములు =
వేదాంతరహస్యములను. తాత్రియపురుషార్థమునకె = మూడవ పురుషార్థమయిన కామమునకె.
తార్చెన్ = చేర్చెను॥ ౮॥ తలగడుగు = తలకునూపెయింటి స్నానముచేయుట. ధౌతపటావరణంబు =
మడుఁగువస్త్రము కట్టుకొనుట. సంస్కృతోజ్వలకలమాన్న = పక్షముచేయుటచే ప్రకాశించునట్టి
వరియన్నము. ప్రసూనదామకంబులు = పూవుదండలు. నిచ్చలున్ = ఎల్లప్పుడును. పులు = (మత్స్యముల)
ముఠీకి. వాలుచున్ = మీఱుచు. అతిశయించుచు॥ ౯॥ సంకుమద = జవ్వాళిచేసెన. పాణింధ
మంబు = కొలిమితిత్తియైనది - వ్యాపింపజేయునది. తాళిగోణము = మూలగోణి. చందురుకావిమోవి =
సిందూరపద్మముగలపెదవి. పల్లాత్తులన్ = దంతక్షతములచే. మునుఁగుదన్నన్ = ముఱుగుపడఁగా.
నఖరేఖాంకగళము = గోటిసొక్కలగుఱుతులుగలపెడ. యువతిభుక్తనిర్దుక్తపరిధానయుక్తుఁడు =
యౌవనశ్రీలు అనుభవించి విడిచిన కట్టువస్త్రముతోఁగూడినవాఁడు. ఒఱపు = చక్కఁదనము.
అందము. రీవిన్ = వైభవముతో॥ ౧౦॥ రోయినెలఁది = బోగముది. కులంబుతరుణి = పెండ్లాను॥ ౧౧॥

సీ. ఉష్ణాని హోమాగ్ని నూడనొల్లఁడు గాని, విరహాబ్ధరాత్నఁడై వెచ్చనూర్చు
సంధ్యకుఁ బ్రార్థనాంజలి ఘటంపఁడు గాని, యెరఁగు స్వర్ణాకషాయితల కగ్ధి
నాగమవాదంబు తాఁగా దనఁడు గాని, నిటవాదములు తీర్చు వేగి లేది
కంబుభృత్వాదోదకంబు గ్రోలఁడు గాని, యావతాధరసీధు వాని చొక్కుఁ
తే. బుణ్యచిహ్నంబు లపఘనంబున ఘటంప, సిగ్గుపడుఁ గాని కరగఁబలిఖరలిఖత
జాతసూత్నక్షతాంకముల్ సమ్మతించు, నారజము మీఱి యాచుర్విహరహరి.
తే. నిగమశ్రాద్ధభిధానంబు నేలిబీట, కాయయునుబోలె నయథార్థగాధఁ దాల్చు
వైదికాచారదూరప్రవర్తనముల, వీట విహరించుచుండు నవ్వీటిప్రోగు. ౧౩
క. వెడవెడ దుర్వ్యవహారపు, నడవడి గడిదేటి గురుజనము శిశింపఁ
గడుసువడి విప్రతనయుఁడు, నడి శోరిచి వంకపరక చాటుక మానెన్. ౧౪
తే. తాత ముత్తాత తండ్రులు తరితరంబు, చీమవలెఁగూడఁబెట్టి యూర్జితముసేయు
విత్త ముడివోయెఁడత్కరాయ త్తమగుచు, నురగదద్దుని మీని నెత్తుదునుబోలె. ౧౫
సీ. దినవెచ్చమునకునై తనమేనఁ గలసొమ్ము, కొడుకక బచ్చింటఁ గుదువవైచు
నిందుగీసినరీతి నించుకించుక చేరి, గిలుబాడుఁ దల్లిపైఁ గలపసిండి
తండ్రికి నిడ్డపత్రములు దొంగిలిపోయి, పోయినంతకు నిచ్చి పొరయు * విత్త
మిడ్డవడ్డికి నోర్చి మృత్యురూపము లైన, సాహులచే ఋణగ్రాహి యగుచు

ఘటంపఁడు = చెప్పఁడు. ఎరఁగుక = నమస్కరించును. తర్వాతకషాయితలకు = ఇతర
సాంగత్యమును ఓర్వలేకకన్ను లెట్టచెడికొన్న స్త్రీలకు. అగ్ధి = స్రవితో. ఆగమవాదంబులు =
వేదవాదములు. వేగి = తెల్లవాటి. కంబుభృత్ = శంఖమునుసూచినవిష్ణుదేవుని. యావతాధరసీధువు =
యావదస్త్రీసమాహమయొక్క మోచితేసెను. అని = త్రాగి. అపఘనంబునక = దేహమునందు. కర..
క్షతాంకములు = చేతిగోటివాడి మొనలు గ్రుచ్చుటవలనఁగలిగిన క్రొత్తగాకుపు గుఱుతులను. అరజము =
ఇంపు. దుర్విహరహరి = చెడ్డనడతలు గలవారిలో అందగించువాఁడు. ౧౨. అయథార్థగాథక =
అబద్ధపుకథను. వీటిప్రోగు = కొల్లలరాశి. దుర్వ్యయము మిక్కిలిదేయువాఁడు. ౧౩. వెడవెడ =
కొంచెముకొంచెము. గురుజనము = తండ్రిమొదలగు పెద్దవారు. గడుసువడి = అసాధ్యుఁడై. నడి
కిక = నిండకు. వంకపరక = వంకరపుల్ల. ౧౪. ఉష్ణితము = దృఢము. నానాటస్థిరపడినది. ఉడి
వోయెక = ఉడిగిపోయెనునకించెను. తత్కరాయ త్తము = వానిచేత చిక్కినది. దద్దుని = కఠినబడిన
వాని. ౧౫. కొడుకక = సుకొవపడక. ఇందుగీసినరీతిక = చిల్లగింజ రాచినవిధమున. గిలుబాడుక =
అపహరించును. పోయినంతకుక = ఎంతధనమునకు పుచ్చుకొందురో అంతధనమునకు. పొరయుక =
పొందును. ఇడ్డవడ్డికిక = ఎంతయెచ్చువడ్డి యొర్పరచినను అంతవడ్డికిని. సాహులచేక =
సాహుకారులచేత. ఋణగ్రాహి = అప్పుతీసికొన్నవాఁడు. గుడ్డవత్తులు = చేసినద్యుభయములు.

తే. గుడ్డవృత్తులు వృత్తులు గొలుచు గుత్త, చేలు గ్రామాంశములు నాధినేల తెల్లఁ
జనవరుల కమ్మజూపు నిచ్చావిహార, వర్తి వాఁడేమి గానున్న వాఁడొమీఁడు.

క. అతఁడు కళింగోద్భవుఁ డగు, కలముననొ వ్రేలఁ జూపఁ గనుగందక యో
గ్యతమస్వీకారమునకు, నితరుం డై యండ మునికులేశ్వర ! వింటే. ౧౭

తే. పొందుఁబట్టుల నప్పులు సొడిచిపొడిచి, దొరితనఁబునఁ జట్టాలఁ దిరిసితిని
నలఁగి శిశ్నోదరపరాయణత్వమునకుఁ, గార మెఱుంగక విరుగునాబ్రాహ్మణుండు
చ. తనచేలు లిండ్లయం దదవద్రావుడు త్రావుచు నింటి కెన్నఁడుక
జనక దురోదరాద్ధితము చౌర్యహృతం బనృతోపపన్నముం
జెనఁటిపిసాళివెచ్చములఁ జేర్చుచుఁ దొల్లిటివైభవంబు లె
ల్ల నడఁగ నవ్వెడంగు కడు లాఘవవృత్తికఁ జొచ్చె నిచ్చలున్. ౧౮

క. మితి గడచిన ఋణదాతలు, వెత వెట్టఁగ నూరు చొరక వెలివెలి దిరుగుక
దలిఁ గూడు లేక యాఁకటఁ, గుతలపడు నతండు గువ్వగుత్తుకతోడన్. ౨౦

క. వలువకుఁ గూటికినై నీ, చుల వేడక బోడచొరవఁ జొచ్చు నతఁడు పూ
వులు ముడిచినయంగళ్ళన, కలకల పీ డెల్ల నవ్వఁ గట్టెలు మోసెన్. ౨౧

తే. పడనుదివిసిన కస్తూరి ప్రాచి యలరు, పాయఁబాతినకూడు నీర్వట్టుమడుఁగు
గళితమణియగుసొమ్మునై కానఁబడియె, దుర్విదగ్ధుండు గౌరవదూరుఁ డగుచు.

క. ఆలో నొకనాఁ డాదు, శ్రీలరతునియక్క యోర్తు శిక్షించెడ నీ
బాలికు నని తనమగనిక, బాలురఁ గొనివచ్చె మాతృభవసంబునకున్. ౨౩

వృత్తులు = మాన్యపుఁజేలు. కొలుచు = ధాన్యము. గుత్తచేలు = ఒకరియొద్ద ధాన్యపుగుత్తకు తీసికొన్న
చేలు. చనవరులకుక = మిత్రులకు॥ ౧౬॥ కళింగోద్భవుఁడు - కళింగ దేశమునందుఁ బుట్టినవాఁడు.
వ్రేలఁజూపక = చూచినవారెల్లను పీఁ డిట్టివాఁ డని వ్రేలితో నితరులకుఁ జూపుచుండఁగా. కను
గందక = కొంచెమయిననుజంకక. యోగ్యతమ స్వీకారమునకుక = మిక్కిలమయిన యోగ్యులయొక్క
అంగీకారమునకు. ఇతరుఁడు = అన్యుఁడు - సరిపడనివాఁడు॥ ౧౭॥ పొందుఁబట్టులక = సరిపడిన
తావులందు. పొడిచి = తీసి. తిరిసి = యూచించి - అడిగి. పారచు = దిరి॥ ౧౮॥ చేలులిండ్లయందు =
స్నేహితుల యిండ్లయందు. అదవద్రావుడు = చెడ్డత్రాగుడు. దురోదరాద్ధితము = జూడమున
సంపాదించఁబడినది. అనృతోపపన్నము = బాంకుచేత లభించినది. చెనఁటి = పుర్థము. పిసాళి = దొంగ
యొత్తుగది. వెడంగు = అవిచేకి. లాఘవవృత్తిక = చురుకఁడనమునకు॥ ౧౯॥ మితి = గడువు.
వెత = న్యథ - క్రమము. తలిక = సమయమునగు. కుతలపడక = బాధపడును. గువ్వ
గుత్తుకతోడక = పీనస్వరముతో॥ ౨౦॥ బోడచొరవక = సన్నాధిని చొచ్చునట్టిచొరవతో॥
౨౧॥ పడను = తడి. తిలసిన = తీసిన-పోయిన. ప్రాచి - ప్రాతఁతన. నీర్వట్టు = నీరు ఇంకినట్టి.
గళిత = జాతిన. దుర్విదగ్ధుఁడు = దుర్వ్యాధిపాలములందు చొరవగలవాఁడు॥ ౨౨॥ బాలికుక =

వ. ఇట్లు పంచయోజనమూత్రదూరం బగుతినయూరనుండి వచ్చి పితృభవనంబు చొచ్చి యచ్చటం గొన్నిప్రాద్దులు గడపె కొడుకుచెనుడవడికి నడలుకడలిం బడి నుడివడియెగురిల్లిదండ్రుల దండ్రుల వచనరచనాచమత్కారంబుల నుదార ముదారోపణకరణోపచారంబుల గొంతిగొంతి పంతకుం దొలంగించుచు మందిరముకుందారాధనాతిథిసంతర్పణంబులు నేర్చునం బివరింపించుచు జన యిత్రీదర్శితం బగుమూలవిత్తింబు నుష్టావళిష్టం బసనిగి గుప్తంబు సేయు చుం బశు శిశు దాన దాసీజనంబుల నినివారిగా మోసిగించి నలంకువలకుం దొలంగించుచుం బుస్తకభాండ గారంబు నిజభర్తృహస్తాంతరంబున నాశుశు ధీనిశిధిలబంధనయూచకప్రముఖోపద్రవంబులవలనం శాచి ప్రోచుచు విగళిత సన్నాహం బగుగేహంబు యథాపూర్వనిర్వహణమనోహరంబుగా నను సంధింపించి చదపు సగత సాగించి నడపించుచు నిజానుజాదుర్వ్యసనంబు వలన గాసిం బొందనిరాజానుగ్రహలబ్ధంబు లగునేకభోగగ్రామంబు లాత్మా ధీనంబులుగా నొసరించుచుం దప్పిదారిన మడిమట్ర చేనుచెట్లున్నపట్టరసి తన పట్టులం గాపు వెట్టుచు గుట్టిక నలంగియు నత్తమామలచిత్తంబు వచ్చునట్లు భక్తికత్తులు మెఱసి పాటులం బడు మఱందలిసొందర్యంబు సనివార్యజృంభణం బగుయావనారంభంబును వనచంద్రికానైభవంబును వనకేళిపలాశదోహ దంబు నకుటకు వగించివగచి తెగచి కడుపుచుమ్మలుచుట్టి కన్నీరుట్టిపడం బొట్టు పొర లగుచుండు సంతం జాక్క తెగి పడినవగువున నెక్కడనుండియో యాకస్మి

మూర్ఖుని॥ ౨౩॥ ప్రాద్దులు = దినములు. అడలుకడలిక = గుఱుసముద్రమునందు. నుడివడియెడు = కలతపడునట్టి. తీంద్ర = చొరవ. ఉదారమదారోపణ = కరణోపచారంబులక = మిక్కిలి సంతోషమును చొచ్చించునట్లు చేసెడియుపచారములచేతను. సంతకక = దుఃఖమునకు. ముకుందారాధన = విష్ణుపూజ. పచరింపించుచుక = చేయుచుచు. జనయిత్రీదర్శితంబు = తల్లిచేత చూపబడినది. నలంకువలకుక = కష్టములకు. పుస్తకభాండగారంబు = గ్రంథాలఁగము ఆకుకుత్తజీనివృత్తి. పాచి = తొలంగించి. విగళిత సన్నాహంబు = లొలంగిన వస్తువులంగలది. అనుసంధింపించి = జతపఱచునట్లు చేసి. దుర్వ్యసనంబువలనక = దుష్టవిషయమునందలి యశేష్తవలన. అత్మాధీనంబులు = తనకు అధీనమైనవి. తప్పిదారిన = పొరపాటుచే తప్పిపోయిన. మట్ర = మళ్లలో చిలికగా నేర్పడిన పాది. పట్టులక = విడ్డలను. కాపు = కావలి. గుట్టిక = రహస్యము బయలుపఱుపక. నలంగియుక = శ్రమనొందియు. అనివార్య జృంభణంబు = అడ్డగింపరాని విజృంభణముకలది. యావ నారంభంబు = క్రొత్తప్రాయము. వనచంద్రికానైభవంబు = అడవిగానీనవెన్నలకలిసి. అడవికి చేసిన. దోహదంబు = ఆకాలమునందు చిగిర్చి పూచుటకై చెట్టుకు చేయుక్రియ. తెగచి = కలతపడి చుమ్మలుచుట్టి = నేదనపడి. ఉట్టిపడక = కొఱుగా, పొట్టుపొరలగుచుండునంతక = సంకటపడు

కంబుగ నింటికిం జలిదివంటకంబుఁ గుడువం జనుదెంచి తన్నుఁ గాంచి డెండం
బునం గొంచియుం బోరాక చేరి నమస్కరించి తల వంచికొన్న తమ్మునిం
గని కదిసి కొదమనెలవంకల వంక లొత్తుచు నెత్తురులు చిలుకుచుం గుకవిపద
బంధంబునుంబోలె నసకలప్రవృత్తంబు లయి మదోన్మత్తమ త్తకాళినిదత్తంబు
లగునఖాంకంబులకతనఁ గర్కశం బగునతనిశరీరంబు గౌగిలింప నగ్గలించి
శంకించి యాసీమంతిని యొక్కింత ఋజుస్వాంతి యైయాదుర్విదగ్ధుని విదగ్ధాలా
పంబు లొలయ సీమంతిపుఁబెండ్లి కొడుకవు గమ్మని హేతుగర్భితంబుగా నాశీర్వ
దించి యతండు తమకంబుగమకంబునం బోవ నుంకించిన వానిసోఁ కొర్వమి
యెఱింగి తరంగితవినయ సౌహార్ద మూర్ధవ మధురంబు లగుమాటలతేటలం
బంచరివెట్టి యిందుబింబంబునుంబోని నిజనందనుం జిటుతవాని మేనల్లుని నిండ
మని చంక కిచ్చి యెచ్చటి కేఁగెదవు మీబావబంతి నారగింతువుగాక శాకపా
కంబులు నిమిషంబులోనం గావించు నని నిలిపి వెనుకదెస నెడగలసియున్న
తత్కళత్రంబునకు నేత్రసంజ్ఞ యొసంగుటయును. ౨౪

క. ఆపైదలి ప్రాణేశ్వరు, శ్రీపాదద్వయము గడిగె శీతలవారిఁ
వ్యాపుతనిజనిశ్వాసజ, తాపంబునఁ గొంతకొంతి తప్తము గాఁగన్. ౨౫

క. విను వేల్పునకును మెచ్చొల, యనిబలువిందునకుఁబోలె నఖలాన్నంబుల్
కనుగీటినంతలోననె, యనుజనకుఁ దదగ్రజాత యమరించి తగన్. ౨౬

చ. తల గడిగించి ధౌతపరిధానము గట్టగ నిచ్చి లెస్సగా
నలకలయందుఁ గల్గుతడి యాఱిచి క్రొవ్విరు లావటించి మై

చుండఁగా. నడువునకా విధమున. ఆకస్మికంబుగకా - తటానున. కుడువకా - భుజింపను. కొంచి =
జంకి. కొదమనెలవంకలకా - బాలచంద్రరేఖలను. పదబంధంబు = పదములయొక్కమార్పు. మత్త
కాళిని = క్రొవ్విసత్త్రించెత్. నఖాంకంబుల = గోటిసొక్కల. కర్కశంబు = దిబ్బసైనది. అగ్గ
లించి = పూని. సీమంతిని = ముత్తయిదువ. ఋజుస్వాంతి = సులియైన మనసుగలది. విదగ్ధాలాపం
బులు = నేర్పుమాటలు. హేతుగర్భితంబు = లోపలనఱగిన హేతువుగలది. తమకంబు గమకం
బునకా = మోహముయొక్క ప్రయత్నముచేత - మోహనంబంధమయిన ప్రేరేపణచేత. శంకించి =
యత్నించి. సోఁకొర్వమి = తాను చెప్పినమాటను వినుసహింపమి. తరంగిత = మెచ్చింపఁబడిన.
సౌహార్ద = స్నేహముతోడి. మూర్ధవ = ముఖభోచ్చారముగల. ఎడగలసి = ఎడమై. తత్కళత్రంబు
నకుఁకా = వానిభార్యకు॥ ౨౪॥ పైదలి = ఇల్లాల. వ్యాపుత...బునకా = వ్యాపింపఁజేయఁబడిన తన
నిట్టుచ్చలవలనితాపముచేత. తప్తము = మెచ్చచేయఁబడినది॥ ౨౫॥ మెచ్చొలయని = మెప్పులేని.
బలవిందునకుకా = గొప్పచుట్టయనకు. అగ్రజాత = అక్క॥ ౨౬॥ ధౌతపరిధానము = మడుఁగు

మలయజచర్చ సేసి గృహమాధవద త్తమనోజ్ఞభాజనం
బు లొసఁగెఁ దల్లి తండ్రి నిజపుత్రులు భర్తయుఁ దో భుజింపఁగన్. ౨౬

ఉ. ఇష్టము లై నవంటకము లిట్లు భుజించి చుతఁడు వార్చి నం
తొష్టమనన్ముఁడై లనచుతోయ్యలి వీష్యము చుట్టి యీ మహా
శిష్టాదుఁజోలెఁ దిన్నెపయిఁ జిర్చిని వొప్పఁగఁ గూరుచున్నచోఁ
బుష్టి సమస్తముం గడపెపుచ్చి తదగ్రజ పూర్ణచి త్త యై. ౨౭

క. ఇంతలు నంతలు నగుతిన, సంతానము చంట వెంట నందడి సేయక
బ్రాంతిమున నిలిచి తమ్ముని, కంటలబంధింబు విడిచి కుశలాశయ యై. ౨౮

తే. ఎలయుసీల్కాంములతోఁ దనల్లుఁగ్కు, యింకానంక బలుపరిఁగియింట్లఁబడిచె
గోరుమా క్కుల దిగగి వ్యి సూరింపెత్తి. నెలులఁ గలిగినపల నన్నింటిఁ దిగిచె.

క. వెదపూన్ను నలఁచి యలకలు, ముగిగొని నిజపాఠపద్ధతులు గరగరగాఁ
గడిగకొని తనకు మఱుగలు, విడి మూసగుచుఁ బసినిపహిఁపివిన నీవన్.

తే. చేటికానీతపరికాసీన యగుచు, బద్ధకర్ణిక గొలుపున్న పద్మవోలె
గుడివలననింతియోరగాఁగొపరుమెఱస, నిడ్డిచనుఁద్రావ నిట్లను విసరుమాక్షి.

శా. ప్రారంభించినవేదవ రమునకున్ బ్రత్యూహ మా నంచునో
యేరా తమ్ముడ! నన్నుఁ జూడఁ జనుదే వెన్నాళ్లనోయుండి చ
క్షూరాశీవయుగంబు వాఁచె నినుఁ గన్గోకున్కి మీబావయ్య
నీరాకల్ మదిఁ గోరుఁ జంద్రుపొడుపుక నీరాకరంబుంబలెన్. ౩౩

శా. శ్రీలాలిత్యము నిత్యశుద్ధియు గుణోత్సేకంబునుం గల్గి యు
ద్యేలస్ఫూర్తిఁ దలిచ్చుతండ్రి యనునట్టిం జంద్రుఁడై తోచింక

వోవతి. అలకలయండక = తలవెండ్రుకలయందు. శ్రావ్యులు = అప్పుడు వూచినపువ్వులు.
అవటింది = పెట్టి. గృహమాధవదత్త = ఇంటిలుపైన విష్ణుదేవునికి నివేదనచేయఁబడినది. ౨౪||
వార్చి = అవసరముచేసి. తోయ్యలి = ఆడుది. పెండ్లాము. పుష్టిక = ఉత్సాహముతో. ౨౫||
ప్రాంతమునక = వెంటిది. కంటలబంధంబు = తలవెండ్రుకలముడి. కుశలాశయ = మంచి
దుశసుగలది. ౨౬|| అంట్లక = అంటుపేలను. నెలులక = చుట్ట వెండ్రుకలందు. ౩౦|| గర
గరగాక = నిర్బలముగా. ౩౧|| అనీతి = లేఁబడినది. పరికా = పేటయందు. పద్మకర్ణిక = తామర
దద్దునందు. పద్మ = లక్ష్మీదేవి. ౩౨|| ప్రత్యూహము = విఘ్నము. దక్షాశీవయుగంబు =
కనుదామరలబంటు - పెండుకన్నులను. నీరాకరంబుక = సముద్రమును. ౩౩|| ఉత్సేకంబు =
ఎత్తు-అధిక్యము. ఉద్యేలస్ఫూర్తిక = అధికప్రకాశముచేత. తలిచ్చు = అతిశయించునట్టి. పోలక =
తగును. భవాద్యశుండు = నీవంటివాఁడు. ఇతరుఁడు = అన్యుఁడు. అక్రమప్రవర్తకుఁడు. భుజి =

ఁబలుంగాక భవాదృశం డితరుఁ డై పుణ్యంబులం బాసినన్
సాలగ్రామఖనిన్ జనించునెకదా? జాత్యల్పచామాణముల్.

౩౪

క. ఏ నమ్ముడుగడవఁగఁ ద, త్కూసులు కనుగందు లగ్రజుండవు నీ వి
ఘనతటి నెంతదుఃఖమొ? యీనీప్రో పాసపడెడువిరుగురువులకున్.

౩౫

సీ. పరమేష్ఠినుండి నీతరముదాక విశుద్ధతర మైనవంశంబు దలఁచవైతి
దటిఁద్రొక్కియున్న యీతల్లిగండ్రులఁ జాల, పఱచవై సంతోషపఱచవైతి
వగ్నిసాక్షిగఁ జెండ్లి యాశీనయిల్లాలి, నిల్లాలితాకార నొల్లవైతి
ధర్మశాస్త్రార్థవి త్తముల విత్తములచే, నలరింది విఖ్యాతి నందవైతి

తే. శీల మఖలంబు నివి పిల్లిశీల మనుచుఁ, జదువు లివియెల్లఁ జిల్కలచదువులనుచుఁ
దోడివారలు నవ్వ నానోడ! యెల, బేలవైతివి యీగుణం బేల? నీను. ౩౬

వ. అని తిదీయదురాచరణస్మరణసంత ప్రస్వాంతయై యక్కంగీరవమధ్య యమర్షో
త్కంఠఁ గలకంఠకులకంఠ కాకలీపాకలీలాపహం బగునెలుంగు చెలంగం గలంగి
కుంఠితప్రబోధం డగునాశురుని గెరిలి పలికియు నలుక మగిడించి యుదంచిత
ప్రయోజనఘటనాపారవశ్యంబున సామరస్యంబు మీఱ నిట్లనియె.

౩౭

చ. పడఁబడఁబాటుచున్ వడఁకుపట్టినతల్లిని దగ్గడి నేల లో
వెడలనితమ్ముగుఱుల నవీన కులాంగన నోడ లేనియీ
తొడుకులబంటుఁ బైద విడఁ ద్రోవక ప్రోవఁగ నెందు నీక పా
ల్పడినది కర్ణనాదలనె భారతసంహిత నిల్చుచాడ్చునన్.

౩౮

గనియంద॥ ౩౪॥ అచ్చుడుగడవఁగ = ఓరియధనముకొఁగా. తక్కుసులు = వారిశోడుకులు - తక్కిన
శోడుకులు. కనుగంచులు = మిక్కిలిపసిపడ్డలు. ప్రోవు = పోషణమును. ఇరుగురువులకున్ = తల్లిదండ్రు
లిద్దఱకును॥ ౩౫॥ తఱిఁద్రొక్కి = (చావు) సమయమును సమీపించి. పఱచవు = అల్పఁడవు. ఇల్లాలి
తాకారన్ = ఈ మఃగోష్ఠమయిన యాశ్వుతిగఁ దానిని. విత్తములచేతన్ = ధనములచేత. నానోడ =
నాసవోదరుడా! బేలవు - మాధుఁడవు॥ ౩౬॥ దురాచరణస్మరణసంత ప్రస్వాంత చెడుపనులు
దేయుటనుతలఁచుటచేతి సంతాపము నొందినమనముగలది. కంఠీరవమధ్య = సింహము, డుమువంటి
నడుముగలది. అమర్ష = కోపమునలది. ఉత్కంఠ = గొంతెత్తి పలుకుటచేత. కలకంఠకుల శోచలల
సమూహముయొక్క. కంఠ = గొంతునకులి. కాకలీ = మాత్మ్యమైన యవ్యక్తమధురధ్వనియొక్క.
పాక = పరిపాకముయొక్క. లీలా = విలాసమును. అపహము = తొలఁగించునది. షేగకా మోఁ
గఁగా. కుంఠితప్రబోధండు = మొక్కపోయిన తెలివిగలవాఁడు. శుంఠుని - మాధుని. శెరలి =
శోపించి. అలుక - శోపము. ఉదంచిత ప్రయోజనఘటనా పారవశ్యంబునన్ = మేలైన ప్రయోజ
నముయొక్క సమకూర్పుటయందలి పరవశ్యముచేత. సామరస్యంబు = సహనసత్వము॥ ౩౭॥

ఉ. నాదుసహోదరుండు నుజన స్తవసీయనయప్రసక్తి బ్ర
హ్మాదుల మెచ్చు డే నతనియజ్ఞమునం గడుఁ బూజ్యురాల నై
వేది యలంకరింతు నని వేపురిలోపల నాడుకొందు నీ
వేదియు లేక సర్వగుణహీనుఁడ వౌట యెఱుంగఁ దమ్ముఁడా ! 3౯

శా. వీరావేశము దాల్చి సర్వధనము న్నెచ్చింతు గా కేమి ము
క్కారం బండునఖండ సేతువుతిముల్ కాశ్మీరఖండంపుఁగే
దారంబుల్ తెగనమ్మఁగాఁ జనునె ? నిర్దారుండువే ? పెన్న నె
వ్వారుక లేరె ? సహోదరాదులు కులధ్వంసంబు నీ కర్హమే ? ౪౦

ఉ. కామవికార మాత్మ నవగాఢతఁ దాల్చినయేని నిర్భు
శ్రీ మెఱయంగ రూపగుణశీలకులోన్నతి గల్లువిప్రక
న్యాయులుక సహస్ర మయినక వరియించి రమించరాడె ? యే
మీ మును లై గృహస్థులు రమించుట యెగ్గె ? కులాంగనాతతిన్. ౪౧

శా. లోలత్వంబున మత్తకాశినుల కిల్లుం బొల్లునుం జెల్లఁగా
నేలా ! పెచ్చము సేయ నెవ్వలన మన్ని లాఢ్యులుం జాలరే ?
కోలంబాజనియింప వేడినను వీడ్కో లాభ మో తిండ్రి ! దు
శ్శీలాగారము వారయావతము నిస్సీ ! మేటి వాటించునే ! ౪౨

సీ. సర్మగర్భోక్తులు నక్కటక్కులు వింత, నయగారములు బహునాటకములు
పిలుపిచ్చవిద్యలు పీఠవన్నియలును, బెలుచందనంబులు ప్రేలడములు
వక్రభావంబులు వలకారిబాగులు, వలసియెల్లములును వట్టిపనలు
శేరడంబులు సాళగింపులు కిల్పిమా, క్రీడనంబులు నడకించువగలు

తే. బాసపోసనములు విడంబములు బ్రమలు, లేనిమచ్చిక లివి యాదియైనవివిధ
దుర్గుణంబులప్రోవులు ద్రోహమతులు, వారకాంతలఁ దడవిన వచ్చు గీడు.

తొడుకులక = అపులకు. బంటుఁబైదక = కొలువుక కౌండ్రు విడ్డలను॥ 3౯॥ నయప్రసక్తి =
సీతయొక్కమాదిక॥ 3౯॥ శేదారంబులు - పరిమళ్లు. నిర్దారుండువే = పెండ్లాములేనివాఁడవా ?
౪౦॥ అవగాఢతక = అతిశయము. నిర్భరశ్రీ = గొప్పగుంపద॥ ౪౧॥ మన్నులు = రాజులు.
కోలంబా = రేగులా ? దుశ్శీలాగారము = చెడ్డనడకకు ఉనికిపట్టు. వార యావతము - లోగము పడు
చులగుంపు. ఇస్సీ = నీ॥ ౪౨॥ నయగారములు - మోసపు మెత్తదనములు. పిలుపిచ్చ మిక్కిలిసీచము.
పీఠవన్నియలు - పైపై మెఱుంగులు. పెలుచందనము - కరినత్వము. ప్రేలడము = పలవరించుట. వల
కారిబాగులు = వలపించునట్టి యలంకారములు. శేరడంబులు = పరిహాసములు. సాళగింపులు = కల
గలుపుఁదనములు. కిల్పిమాక్రీడనములు - తప్పుడుఆటలు. అడకించు వంచించు. బాసపోసనములు =

చ. విషమింక నైన యిట్టియవివేకము మామకబుద్ధిపద్ధతి
నడుపుము నీకుఁ గావలసెనా హరికౌస్తుభ మైనఁ దెచ్చెద
గడుసరియచ్చకూళ పలుగాకుల వీడుము చేయిమీఁదుగా
నడచినపూర్ణ కాముడవు నాయనుజన్ముడ విల్లు సేయుదే ? ౪౪

తే. అక్కి యిరీతి నయము ప్రియంబు గలుగ, నానతిచ్చిన సద్బుద్ధి యాదరించె
జాలదినములనుండియు మైలవడిన బగుఁగుఁ గావున వాఁ డన్న పానకాంతు.

సీ. రాజాలయమునకు రాకపోకలు సేయు, మాసినచదువులు మరలఁ జదువు
నిన్నాళ్ల నెచ్చెలు లెదురైనఁ దలవంచు, గులవహారత్నంబుఁ గుస్తరించు
నాచార్యజనముఁ బ్రత్యహము సంభావించు, నర్చావళి నుపహార మిచ్చు
నర్పించుఁ గుతపవేశాగతాభిధోటి, బసి నేదు దర్శించుఁ బైరు పచ్చు

తే. దండ్రీయుద్ధమనీయంబు తానె యుదుకు, నత్తికాభర్తతో నవ్వు నల్పసరణి
గ్రామకార్యంబు దీర్చు నంగడికి వచ్చి, తేనెపూసినకత్తి ధాత్రీసురుండు. ౪౬

వ. అతం డొక్కనాఁడు. ౪౭

సీ. గోమేధికోపలాంకురమానితంబులు, పుష్కరాగచ్ఛటాపుంఖతములు
నైడూర్యసంధానవర్ణనీయంబులు, హరినీలకీలనాభ్యంచితములు
కురువిందసందర్శగురుతరంబులు చతుర్విధపజ్జడశసమావేల్లితములు
మహనీయతరహరిన్మణిపరీతంబులు, నకలువస్థూలమాక్తికయుతములు

తే. పద్మరాగపరీరంభభాస్వరములు, దస్తనిద్రుమకృతసముద్గతభృతములు ర్రించి.
మాతృభూషలు నత్తికామణ్డనములు, నిజయువలి చాల్చుసొమ్ము లన్నియు హ

సాసంగింపుమాట. తడవినక = తలచినను॥ ౪౩॥ గగుసరి - కరిమైన. అచ్చకూళపలుగాకులక = అచ్చపుగ్రహరత్నముగల దుష్టులను॥ ౪౪॥ బడగు - చిక్కినవాఁడు॥ ౪౫॥ మాసిన = మఱచిన. కుస్తరించుక = ఊడించును. సంభావించుక = గౌరవించును. ఉపహారము = కానుక. కుతపవేశ = పగలు పెండున్నరజామునకు పిమ్మటికాలము. పసిక = పనులమందను. ఏదుక = కాపాడును. ఉద్ధమనీయము = దోపతి. అత్తికాభర్తతోక = తోడఁబుట్టినదాని పెనిమిటితో. అంగడికిక = రచ్చకు॥ ౪౬॥ ౪౭॥ ఉపల = జాయి. అంకురము = మొలక. పొడి. మానితంబు = గౌరవింపఁబడినది. ఛటా = సమాహము. పుంఖతము = పొడుగఁబడినది. సంధాన = కూర్చుచేత. కీలన = చెక్కడము. అభ్యంచితములు = మిక్కిలియొప్పిదములు. కురువిందము = ఒకవిధమైన కెంపు. సందర్శము = కూర్చు. సమావేల్లితములు - చక్కఁగా మెలియించి. హరిన్మణిపరీతంబులు = పచ్చలచేతఁ బొడుగఁబడినవి. అకలుష = దోషములేని. పరీరంభ = పొడుగుగుచేత. భాస్వరములు = ప్రకాశించునవి. సముద్గతభృతములు = బరణులయం దుంచఁబడినవి. అత్తికామండనములు = అక్కసొమ్ములు॥ ౪౮॥

క. ఒకనాటిరాత్రి పడుపడు, కకుఁ జెప్పక యిల్లు వెడలి గాఢతరిలిమో
నికరమ తనదగుతోగుగ, నొకరుఁడు బేరడవిత్రోపి నుడినిఁ బాడెన్. ౮౯

సీ. శోకించు పృథ్విభూసురుఁ డాత్మపితృదత్త, దంభముదికకుఁ జిత్తింబు గలఁగ
నత్తగా రిచ్చినపారిసుదర్శనపుఁ బేరునకు ముత్తయిటువ వనటఁ బొందు
గ్రొత్తగాఁ జేయించుకొన్నముక్కరికునై, యడిలు నుర్వారయై యాఁడుబిడ్డ
జామాత వెతఁ బొందు వ్యామోహియై నవ, గ్రహకర్ణ వేష్టసగ్రంశమునకు

తే. నెంతదుర్బుద్ధి యెంతదుర్భాగింతి యహహ, సర్వధనములు సప్తరాచారశీలుఁ
డూఁచముట్టుగ నిలుదోచియుఁజీచనుట, యెఱుంగరోకాక యెవ్వేళయెఱుక గలదె?

ఉ. మోవఁ దరంబు గానిధనముఁ బెనుమోపుగ వాఁడమర్చి యె
త్రోవయుఁ గానిపేరడవిఁ దూటి పుటాహుటి నొక్కరుండు లోఁ
జావున కంగవించి పెలుచం జనుచుండఁగ నొక్కనాఁటి సం
ధ్యావసరంబునం దొకపురాంతికఘోర వనాంతరస్థలిన్. ౯౦

మ. కరుణాదూరులు చోరు లంధతమసాకారుల్ పరాధావృతి
త్వరితాంతఃకరణుల్ దురాసదులు విశ్వద్రోహు లుద్బాహు లై
తేరు వొక్కుమ్మడిఁ గ్రమ్మి టొమ్మగల సందీప్తాశుగ్రశ్రేణి నే
సిరి ధాత్రీసురసూనుఁ గాదుకరవాల్లిష్టాశు లై యీనునన్. ౯౧

క. కాయంబునఁ బెడపెడపలు, గాయంబులు చేసెఁ గాని కడువాఁడిమిమై
నాయమ్ము లమ్మసీనురు, నాయమ్ములు దాఁకవయ్యె నాయుర్మహిమన్. ౯౨

క. ఒకనెత్తురుబొట్టిన కూరక యనురులు వేపు రొడియుక్రమమున దొంగల్
బకనిభు లాపతితుని దోఁచికొని రయం బడరఁ జనిరి చెట్టు కొకరుఁడై. ౯౩

పడు = పండుకొన్న. గాఢతరతమోనికరము = మిక్కిలి దట్టమయిన చీకటియొక్క సమాహ మే. ఊడనిఁ
బాడెన్ = పాటిపోయెను. ౮౯. పేరునకుకా = పేరమునకు. వనట = దుఃఖము. జామాత = అల్లుడు.
తే = వృథా - దుఃఖము. కర్ణవేష్టనము = చెవిపోగు. ఊచముట్టుగఁ = కొంచెమయిన మిగులులే
కుండ. ౯౦. పుటాహుటికా = మిక్కిలి వేగమున. అంగవించి = సాహసించి. ౯౧. అంధతమసాకా
రులు = కటికిచీకటికంటి యాకారముగలవారు. పరాధావృతి త్వరితాంతఃకరణులు = ఒకరి
సొత్తును ఆపహరించుటయందు వడిగల మతస్సుగలవారు. దురాసదులు = అసాధ్యులు. అగలకా =
పగులగా. సందీప్తాశుగ్రశ్రేణి = మిక్కిలివెలిగెడి బాణములసజ్జలము. కాయకరవాల్లిష్టాశులు =
ధమస్సుయొక్క ధ్వనితోఁగూడిన దిక్కులగలవారు. దిక్కులందు ప్రతిధ్వనిపుట్టనట్లుగా
వంటిని ధ్వనింపఁజేసినవారు. ఈమనకా = కోపముతో. ౯౨. కాయము = దేహము. అయమ్ములు =
అభ్యాసములు. మర్మస్థానములు. ౯౩. ఒడియుక్రమమునకా = పొంది కమ్ముకొనెడి విధమున.

క. కాపుకొడు కొక్కరుం జా, కాపురుషుం దెచ్చె నింటికడ కనుకంపా
టోపోద్దీపితబుద్ధిఁ ద, దాపద్వినివారణక్రియాభిముఖుం డై. ౧౫౫

సీ. పెత్తపరిత్యాగవర్ధి తికిల్పిషము వోవ, నెత్తై వడి వేళ్ళ నెత్తు రొట్ట
కూర్కుప్రాణముల మేల్కొలుపుచాన్పున గింట్ట, శాకినికొండంబు ను శేపిచూచి
సమయంబుగాదని శమనుదూతలః ద్రోయు, టాడ మైనాకుశిస్త్రములు పెరి
పతయాళువగుబొందిపడకుండుటకు గండ్ర, పురులిచ్చుగతిఁ జాలఁ బట్టలునిచి

తే. వట్టికూడును వేసిళ్ళు పెట్టి యొట్టు, గలుగునీడ్యంబు లిప్పించి వలతి యైన
వెజ్జ నెచరించి యరయించె నిప్రనుతుని, కంట వట్టికొని సైరిక ప్రభుండు.

క. చిరనిలసంచారస్థల, నురయికి నున్నేహపూరి నూయుస్థితి యా
యిటుదెఱఁగుబలిమి దుర్దశఁ, గౌరయక దీపమ్ముపగిది భూసురు డెగ్గెన్.

ఉ. తాన ప్రసంగముల్ దిగిచి తక్కురణక దన చెంపు పెద్దగా
బూని వచించునక్కపటపూగుచు నిక్కమ నన్ము నెప్పుదిక
జానపదాగ్రగామి తనజాతియు నాతియుఁ గూడి దేవునిం
గా నిజదేశికోత్తమునిఁగాఁ బరమాన్తునిఁగాఁ దలంచుచున్. ౧౫౬

క. తలలోల నాలుక పూ, నులలో దారంబు పాలఁ జల్లిననీరుక
బాలె వెలియెఱుంగక మనములు, గలసి యభేదమునఁ గాపుకడ నతఁ డుండెన్.

క. కల దాశూద్రవసతి శశి, కల దా ననఁ జాలునొకి వికారపుఁగోడల్
చలదాలోలకటాక్షాం, చలదామనిబద్ధతరుణజనఖంజన యై. ౧౦

౧౫౫॥ కాపుకొడు = నీచుని. అనుకంపాటోపోద్దీపితబుద్ధిఁ - దయాతిశయముచేత వెలుగునట్టి
బుద్ధితో. దాపద్వినివారణక్రియ = ఆపదను తొలగించునట్టి వ్యాపారము ॥ ౧౫౬॥ వర్ధి కల్పిషము =
వృద్ధిపొందిన పాపము. కూర్కు = నిద్రించు. గంట్టక = గాయములందు. శాకినికొండంబు =
వత్తుల సమూహమును. శేపి = చొప్పించి. మై = దేహమున. పతయాళువు - పడునట్టి స్వభావము
గలది. బొంది = దేహము. గండ్రపురులు = ఊతకోలలు. పొత్తులు = పొత్తిగుడ్డలు. పెట్టు = కొరము.
వెజ్జ = వైద్యుని. ఎచ్చరించి = ఎచ్చరించి - ఎచ్చరించేసి. కంటవట్టికొని - వీముక. సైరిక
ప్రభుండు = కాపుదొర ॥ ౧౫౭॥ చిరనిల = గాలిలేని. అరయి = విచారణ. నున్నేహపూరితము = (మెదటి
యందలి) మంచినమరుయొక్క సమృద్ధి. దుర్దశక = చావును. ఎగ్గెగ్గె - ఆతిశయించెను ॥ ౧౫౮॥
పెంపు = పెంచుట. జానపదాగ్రగామి = పల్లెపట్టులయందుండువారిలో ముఖ్యుఁడు - కాపువాఁడు.
జాతి = కులమువార - చుట్టములు. నాతి = పెండ్లాము. దేశికోత్తమునిఁగా = గురుశ్రేష్ఠునిఁగా ॥ ౧౫౯॥
౧౬౦॥ వసతిక = ఇంటియందు. శశికళ = చంద్రకళ. చలదా ... ఖంజన = చలించుచున్నదియు
అంతట తిరుగుదుపడునదియు సైన కడకంటి మాపులనెడి యరులచేత కట్టబడినయావనపురుషు
లనెడికొటుకపట్టలు గలది ॥ ౧౬౦॥ ఆఁక = నిర్బంధము. కందు = వర్ణహీనముగ, తగుకులు = తళతళ

ఉ. ఇంతి నష్ట మౌఁ తుంకల పరిణామ లేక గొంతువారి
 నంకిఁ గలంకం నభిమ లంగిమునగ గలవారి మిక్కిలిం
 గంకికి నించువానిఁ దెలికన్నులవానిఁ నిసానిజాపని
 బంటది గోరుఁ బాచుకు చంద్రుని పొందుగ నీ సుమంగిన్.

౧౦

సీ. హుచికారంబులు గలగల్గులుఁ గవులు, కాక ఎడల లాపల్ లేచు
 దమకంబు గమకంబు నల్లజంబునుమాన్తి, నుననుసానినపజ్జు సున్నుగోర్కి
 కుదురుపాలిపట్లనై గొంతు బాలాగఁ గొంతు, నీ సుంకం పల్కు నొప్పునప్పు
 నేరాలిపట్టి బిట్టెత్తి చెక్కులి నెప్పలు, గలచి వాఁ గెడ్డినఁ గొంతులింగు

తే. దండనకిమెడఁ బుంజాలదంకిఁ బెట్టు, పట్టు మెట్టలు బిగు వలసినఁ దగి కళాదు
 వనిత చిన్నారిపొన్నారినిచునునాని, చిప్రసంకనఁ గన్నంత వెళలి యగుచు.

స. దుర్గలితాతనువిలసన నిర్మలస్వాంతి కాంగి నేరపు గాఢయత
 జెర్లాట మాగు మోహము, లే గ్గయు బట్ట నవ్వునీనురుగునెన్.

౧౧

తే. దృష్టిపాలింగు నొడివి న్నై యలబట్ట, ఫలపక్షిక గనుపట్ట బిలు నేల
 నిటియఁదలగట్టి మొక యాల నొంగు నేలఁ, గుడ్డుగుట్టలబిడినికొంగుమోద.

ఉ. తేలెనుకన్నుగోయి వడ యేతెడుమున్న ముగంగా సారె గై
 వ్రాలెడు గొప్పకొప్పు వసివాడెడు నన్ను నకొను కంకలం
 దూలెడు లేతమేగు నగు నొడ్డెలు నొక్కగనాలి నాలిశా
 గా లఘువర్తనుఁ కుంసి యంగిలశాభిగాఁ వలంచునెన్.

౧౨

స. ఎవ్వనికి పలచెక్కో గుంజనవ్వని ఎవ్వ రివ్వ మోలు నిరంకరము లే
 నవ్వలు ముడిచినపువ్వుల రువ్వులుఁ ననయందె నసగరూఢము లగుటన్.

౧౩

కాంతులు. ఇంచు = ఇంపగు. పిసాచి = వంకరదైన. కరమున్ = చిరుకను || ౧౦ || గలగల్గు = బిక
 మిత్తము. తమకంబు గమకంబు హానముయొక్క అభివ్యము. హత్తి పొంది. పజ్జు ప్రక్కను.
 ఏరాలిపట్టి = తొడికొదలిపట్టు. పట్టు మిక్కిలి. దండనకిమెడన్ = దగ్గతనం దెడి తెలికత్తె
 యొక్క మెడను. పుంజాలదంక మెడను భరింపెడి యొకవిధమయిన యాభరణము. తెలి =
 తెగించెడి. కళాదుక్ అగసాచివారి. న్నూరిసొన్నారి యోగ్యము. కలలి ఆసక్తురాలు
 || ౧౧ || దుర్గలితాతనువిలసన నిర్మలస్వాంతి గుడ్డునూరు యొక్కరూపమిడి మున్నునొడ్డెముచేత
 లజ్జలేని మనసుగలది. జెర్లాటము = పరిహాసము || ౧౨ || స్రుద్ధక = కనుస్రుద్ధమందు. ఉట్టక =
 కాఠింకా || ౧౩ || వడ = తాపము (లేక) బడలిక. వసివాడు = మిక్కిలివాడు. ఆన్ను వరాను = నూత్ను
 మయినగడుము. కాంక = తాపము. నాలి = తుప్పితము. లఘువర్తనుఁడు = నీడప్రవర్తనము గలవాఁడు
 || ౧౪ || రవ్వ = అల్లరి. రువ్వు = విసగివాటు. సమధిరూఢములు = చక్కగా ఎక్కినవి || ౧౫ ||

మ. ౧౧౨౮ | తేజఃదేవతా కర్మ - సా - సామగ్రాధిపతి మునిః సా
 కలు దా - సమచుచు - సామగ్రాధిపతి దోషకంగా గుబ్బువాటిండ్లు బి
 ట్టలవంగా ముఖగంధవారణము సేయంగా - గట్టిసేప ను
 త్పలపత్రా? ఘటంపంగా నిపున మిత్రద్రోహి మోహంగతిన్. ౬౨

సీ. నిలపుండ్లడిగించి లను బ్రతింపచేగా, యువ వి - సారాహిత్యం జై నది దేచ్చి
 కన్నబిడ్డలన్న గారివంబున జన, విచ్చేగా నిచ్చలు నింటిలోన
 గ్రాసవాసః క్షేతకశ్యలత్వ మడంచి, యనురక్త బెనిచేగా యనుదినంబు
 గురువుగా వేల్పుగా గూర్చుచుట్టంబుగా, భాపించి కోలిచేగా భక్తియుక్తి
 తే. నెవ్వర జారెడ్డయింటికి నెట్లు చాల, జేయు గుడినుండి గుడితొట్లు దీయుకరణి
 గవటనటనానా - యే త్రాటి గట్టుబోయ, కామబా - సేయసాయకాఘాతభీతి.

చ. కరగిన - జందముల్ విచువు గానసిక్కియలు పారవశ్యమున్
 పారసిన నిట్టచూపులు గుమ్మగ్గున ముత్పలకాంబురావళిల్
 చిరిగిన సిగ్గులుం గలిగి చీకటివేకల్ కేల జాల వా
 లిరి తిలిరాకుబోడియు నభివిశిష్టుడు దుష్టచేష్టలన్. ౬౩

క. మతిః శాప మనక ప్రాణ, చ్యుతకర మగుతెగువ కలఁగు మారబజె “నరకే
 సతి క” దోష? మరణ, సతి కం భయ?” మన్నచదువు చదువంబోలున్.

గ. అద్దమరేయిదాక పొల మాంసి హూంశిరిముగహానిక
 నిద్దురఁ గాచియున్నమగనిక జగనిలిపిసాళిజంత య
 మ్ముద్దియ సేవసేయ దొకముచ్చట యాడదు మూగవోలె నే
 నుద్దియు లేక కన్నొగిచి చూచు మనోగతి దోచుచెల్వునిన్. ౬౪

తొగుకంగాక = గ్రహింప. ఆలమంగా - ఆక్రమింపను - పట్టను. తివురు = యత్నించును॥ ౬౨॥
 బసపు = స్వాతంత్ర్యము. గ్రాసవాసః క్షేతకశ్యలత్వము = అగ్నవస్త్రములకై కష్టపడుటయనెడి మైలము.
 గూర్చు = ప్రియమైన. త్రాటిగట్టుబోయ (త్రాటిగట్టు అనగా యజ్ఞోపవీతధారి అనగా) బ్రాహ్మణు
 లలో వోయవానివందనాచు. కామబా - సేయసాయకాఘాతభీతి = మన్నభునిపైన మేరలేని
 బాణముల చిట్టవలని భయముచేత ॥ ౬౩॥ పారవశ్యము - చొక్క. నిట్టచూపులు = చలింపని
 చూపులు. ముత్పలకాంబురావళిలు = సంతోషమువలని గగ్గురుములకలపల్లలు. చిరిగిన - చినిగిన -
 పోయిన చీకట్ వేకటిరలక = చీకటిగల రాత్రులంగు. వారిరి - ఒకరిరి. అభివిశిష్టుడు -
 విలక్షణుడయ్య కలవాడ॥ ౬౪॥ సతీ = సరకమగుచుండగా. దోష = ఏమిదోషము.
 మరణేతి = చూపు అగుచుండగా. కింభయమ్ - ఏమిభయము ॥ ౬౫॥ అద్దమరేయి = అర్ధరాత్రము.
 జగనిలిపిసాళిజంత = మిక్కిలి మాయచేష్టలను వ్యాపింపజేసెడి ఘాతురాలు. చెల్వునిన్ =
 విటని॥ ౬౬॥ దండ్రాకమని = ఎఱ్ఱదనయ గల యాధగతు. అగుని వసంతయుతువు. దీగంబు. ౪

సీ. పొన్నాకుపై తేనె సన్నచంద్రికమోవి, మాధుర్యమనక వేమాలు బొగడి
యామని బుగబుగ లంగచంపకదామ, గంధం బనక వెక్కు గతుల నెన్ని
పడ నున్నపండ్లసంపదవెంపు పాలిండ్ల, బీరం బనక సారెసారె దలది
తెలియ నభ్రచ్చాయ వలమానకచభర, ప్రకటనం బనక పులికిని మచ్చి
తే. దినదినంబును గసికాటుచెనకువలన, దప్పిడిఱనితిమకంబు దెప్పరంబు
బాప సమకట్టి బాదం పచ్చాటు ఉనతి, నెత్తుకొనిపోవ నిందండు నెడల వేచె.

క. ఆలెఱి దన్నగిరిపతి, జాతర సాగించె బతువిసర మనిసా
ధ్యాతతివాల మయని, ధృతాహతి దూల గాలిగిరిల కల్లక. ౧౩

సీ. కోర్వెన్న చను రంబుకొనిరి పున్నకముల, జలకమాడిరి నిశామి బాచి
నట్టిరి చింతి నొకములక్రొంగుముల్, కాని గిట్టిరి కన్నుగిరి
దిద్దిరి నిలబాటిలంబు గలవుగా, నిన్ను గొప్పల మెరుల గ్రుక్క
నింబప్రవాళమాల్యంబులు పైచిరి, చుట్టినట్టి ఛలది పట్టె నట్టి

తే. దరుణధావనగిగిగద్దశనమల, హత్తుకొలిపిరి లేతపీడ్వముల
పర్వదినముల సానురప్రమద లుగిరి, నియమసంభాసనారంభిసభన

క. ఎడ్డతనవుగయిసేరి, రెడ్డలు నడిర పురిస్సరి ద్భామ్యముగా
గుడ్డంబుచక్కి గట్టం, బడ్డ మహాశక్తివ్యభవనంబునకున్. ౧౪

వ. అమృహోత్సవం బజప్రధానం బగుట విబుధసభయుం బోలియు మహాను
దారంబును, లేమోవికృతివిధేయం బగుట విధుబింబంబునుం బోలియు దారా

విశ్రు. అభ్రచ్చాయ మున్నుడి, వలమానకచభర ప్రకటనంబు వట్టువగాఁ జాట్టబకుచున్న
కొప్పుయొక్క ప్రసిద్ధి. కసికాటు = తగిలెతగలక కలచుట-కొంచెపు అనుభవము. చెనకు = తాఁకుట
తమకంబుచెప్పరంబు = మోహితీయమును. అనతి = అంతలాఁడి యగు నా కౌఠుదానిని.
ఎడరు = సందు. వేచెక = కనుపెట్టెను || ౧౨ || అనితర...చాతిక, అనితరసాగ్య = ఎతరముచేత
సాధింపరాని. ఆతర = విశేషమయిన. వాలామయ = గాలికుంటుతెవు లనెడి. నిర్జాతాచాతిక =
పిడుగుచెప్పచేత. గాలిగంగలకుక = పికాచుపాపిలులైన దుక్రిశ్రీవతలకు || ౧౩ || నిశామిరిత =
పశువుకలిన. బటువుగాక = వట్టువగా. నింబప్రవాళమాల్యంబులు = వేచచిగురుదండలను.
చిట్టిపాట్టి = చిన్నచిన్న సామ్యులను. తరుణధావనధగధగద్దశనమలం = తగిన సమయమునందుఁ
దోమకొలుదిన దగదగప్రకాశించెడి రత్నములవంటి పండ్లయందు. హత్తుకొలిపిరి = మార్చిరి. చాలు =
కాంతి. సానురప్రమదలు = గ్రామ్యశ్రీలు, నిభృత = దిద్దఁబడిన || ౧౪ || ఎడ్డతనవుగయిసేరితక =
మోటుతనపు అలంకారములతో. పురిస్సరిద్భామ్యముగాక = ముందు నడుచుచున్న భార్యలు
కలుగునట్టుగా. గుడ్డంబుచక్కిక = చేనివెంబడి || ౧౫ || అజప్రధానంబు = మోహితులం ముఖ్య
ముగాఁగలది = బ్రహ్మముఖ్యముగాఁగలది. విబుధసభ = దేవసభ. మహానుదారంబు = అధికమైన

వియోగమునెరింగును, బహుళధ్వనిపరీతం గాగుట సత్కవిత్వంబునగు బోలియు
నసాధువర్ణనంబాధబంధురం బయ్యె నయ్యెడి. 2౬

సీ. అంభోధరముక్రింద నసియాడు నై రావ,తియుఁగోలె సిడివ్రేలె డెఱపయోర్తు
చెందిమ్మికోలన రంజిల్లునంచయుఁగోలె, నిప్పు కేటఁ జరించె నెలఁగె యోర్తు
ప్రియసంజయెండ వర్తిలుజక్కివయుఁగోలె, నీఁగెఁ బందిరిగుండఁ సంతయోర్తు
జలనల్పై నెక్క కలునమొగ్గయుఁగోలె, ననఁగోతు నర్థించె నెవ యోర్తు

తే. తాంతయొక్క ధ్వమూఁపునఁగొండలిచ్చె. మాటగాలిచ్చె నొకసుధామధురవాణి
లలన యొక్కర్తు నోరితాళంగు లిచ్చె, శక్తిమాలిరి నదృశ్యశక్తి లెసఁగ. 27

క. బిల్వలీల నునువాళల్పల కెను పైరి పగుఁగమగముండములు గండము లా
నైదుధాగిం ఘోగివి, సత్తురన గాఢాధి పు ప్రబలంగన్. 2౮

తే. వెలుగు గొలుచు క్కు చెలువలెలలను నెక్క
కోస నిక్కులల కెక్కఁ గోరెఁగె దిను
దేవిగుడిలోన నొక్కొక్క దవియ దోప
కోస నొక్కొక్క మక్కయుఁ గోచె మింట. 29

క. ఎడ రగుట దెలిసి పాటుం, గాడువఁడు గొని చనియె మాటుభూమికి నట సం
దడియ్యును పెండ్ల డెడు, వడువునఁ గనుగాఁపుఁబూఁపవయసుమీటారిన్.

కల్లచేత హెచ్చింది, కృష్ణయములచేత కెడ్డది. తిమోకత్తికిఁ దయంబు = తిమోగుఁగి తొరము
నకు ఉనికివట్టునుడి; - టిఁకటకొరముచేతి లోఁగొనెనది. కథుసంబము = చంద్రుఁడంబము.
తారావిశాగముదితంబు - కంటిగ్రుడ్లయొడఁబాలుచేత సంతోషించినది - అనఁగా కన్నులు తేల
వేయుటచేత సంతోషించెడిది; తారయొడఁబాలుచేత సంతోషించినది. బహుళధ్వనిపరీతంబు అధిక
ధ్వనిచేత ఆచరింపఁబడినది. సత్కవిత్వము = మంచికవిత్వము. అసాధువర్ణనంబాధ ? యధురంబు =
నిచకాలగు జతుల యొకపడిచేత ఒప్పుదమైనది; తప్పు అక్షరముల నింపుచేత ఒప్పుదమైనది
॥ 2౬ ॥ అంభోధరము - ముప్పు. విరావలి - మెఱపు. సిడిక - సిడిమ్రానియంగు. చెందిమ్మి - ఎఱ్ఱ
దామర. నిప్పుతేటక = నిప్పులయేటముగు. తొలుగుంజ - ప్రాతి.కాలము. ఈఁగక చొచ్చెను.
పందిరిగుండము = పంగటిలోని నిప్పులగుండము. జలనలి = పాఁచి. అనఁటాకునర్థింక = అరఁటి
యాకువేసి దానిపై నాట్టుముచేసెను ॥ 2౭ ॥ ఒత్తులు = భక్తులు. నునువాళత్తులక = నునుపైనవాడర
గల కత్తులచేత. పగుఁగమగుండములు పడులగుంపుల తలలు. చండములు = భయంకరములు.
ఘోరనివత్తిమిరనవాయుప్రభలు = భయంకరిమయని యాపత్కాలముచందలి క్రొత్తిమియగు ఎఱ్ఱని
కొంతులు ॥ 2౮ ॥ పెలుచక - అధికముగా. తమము - చీకటి ॥ 29 ॥ పాటుం, గాడువఁడు =
దుష్టబ్రాహ్మణుఁడు. కొని తీసికొని. కనుగాఁపుఁ బూఁపవయసు మీటారిన్ =
పసిడియు పూవురలి మనోజ్ఞమున వయాగుగలదియైన నైస కాపుపడుదను ॥ ౩౦ ॥

౧. స్వప్నాభిలషాభి, మామ్రాణింపఁగ మదామలాభేటఁజిక్
వ్యాధిభాగ్యభయదాటవి, శీఘ్రగతి మెలఁగు నసతి చెలువుఁగఁ దానున్.

మ. గతి మగ్యస్తన కుంఠల గ్రహక పీఠా గంధుర్యాం యా
సతిచే మానమె యూనమయ్యె నిక నిస్సారం ప్రాణం దా
ల్యుతగుల్ గా నని రోసి యావృషలివామదూపుఁగ్రావృంట్ల కా
సూతి గూ ౧ స్థిమృగేంద్రసుంభి నమోయూధం, నేంబులున్. ౮౬

నీ. జనుకలు వాఱ లెక్కఁగ దంచి వెనుగుఁగ, య్యమును, యవ్వలవలె నలఁతిలోని
వార్చి డించినక్రొత్తివంటకం బునూత్రి, గాఢ రావనాప్రమునఁ గాల
వడ్డించి పలువన్నెనన్యామింపబాలు, చుట్టవాఁగ నుంచి చొక్కటముగఁ
గాఁచినగురునెయ్యి చే చాఁచఁ జాలినం, లేయ, గుమ్మరించి తత్తకపూర

తే. మొకయలాబుశలాఁగఁగఁదంమునఁ, బూన్చియఁగఁదించి తానునుఁగ్రాగలసి
సానునన్యాన్యక గ్రాముల్ సానుకొనఁగు, నగదుఁజవులెచ్చరించుచునిగరుఁజోఁడి.

శా. కాన్యం గెంజిమరాకుఁబోఁడి పరలోకం బంత ప్రాసంపుమన్
వ్యాపాదగఁగన నాతఁ డొంపగడ దూపానవరాహాననం
దాపింఛచ్చదగఁచ్చనచ్చవి మదాగధక బంధులశ్రోణి పీ
ణాపాణింధమపాణి నొక్కస్థ వకన్యం గూడి క్రిందిపగన్. ౮౭

వ. అపవిత్రం బగుపుత్రీలాభంబు దత్తశత్రంబునగదును సంభవించె నిట్లానవ్వు
పూర్వద్విజన్మంబు కష్టమాగ్గంబున నెలసి నెలఁతయగ దాగును బ్రాణమాని

దుటఁబడలియాన క్రితే ౮౮|| గతి = నడక, చుట్ట = చుట్ట, కంఠలస్తన = కొవ్వు, గర్వ =
(వీరివలని) గర్వముచేర. దుర్వార = నిలువరానిది. తాల్చుతిగులు = ధరిండుటయందలి యానక్తి.
కాదు = తగదు. వృషలి = సూర్య, వాలుంమాపుఁ గ్రావృంట్ల = అతిశయించిన వాణములవలని
క్రొత్తవంటకు. బిల్లి = కెవిలి. కుంభి = వినుగు. పీఠంబులు = కొంకలు|| ౮౬|| జనుకలు = బొట్టు.
అలఁతిలోని = చిన్నవంటకుండయంగ. అలియాన్ధాతకరావపాత్రమునక = మిక్కిలి చక్కఁగాఁ
గడుగఁబడిన మూఁకుటయంగ. వ్యామింపబాలు = అడవిమృగముల మాంసములు. చొక్కటముగ =
శుభ్రముగ. గురునెయ్యి = గవయమృగముయొక్క నెయ్యి. అలామరలాటాఖంఘోదరమునక = పెట్టి
సొరకొంగుదిప్పలో. సామిదప్తెన్నకాళములు = ౩౨ ముకఁదగ అన్నపుముద్దలు. సామికి =
క్రియనికి|| ౮౭|| వ్యాసం. పసక = ద్రావణింబుచేర = పంచదార. మాపాణి = వోగముదానిని.
రాజానక = చంద్రముఖిని. తాపింఛచ్చదగచ్చనచ్చవి = చీకటిమ్రానియాకు గుత్తులయొక్క మంచి
కాంతిపటిగినా కాంతిగలదానిని; కటికినలుపైన శోహకాంతిగలదానిని. బంధులశ్రోణి = ఒప్పిద
మయినపిటునులుగలదానిని. పీణాపాణింధమపాణి = పీణావాద్యముచేతఁ గలదానిని. ప్లవకన్యక =
మాలపడుచును|| ౮౮|| ఎలసి = కూడి. పేళంబు = ఒప్పిదమైనది. భజాధర = తలంబునక =

మృణా? నాశపేశలం బగు ఘణాధిరపరివృథః ఘణాళకతలీనుతలంబున నంటసిలం
బడ నడనడం బెక్క పాతకంబు లుపార్జించుచు వర్తించివర్తించి యొకనాఁ
డొక్కఁడును గుడ్డుండునాఁడును గుడితెలియనిదిం బగుదాని
గృహముమానగళనిగళనియమియింబుగఁ గేలఁ గీలించి యొకటిపాఁస వేట
పైఁ దిప్పుట నూటాడుచు నమీపాటవీమగ్యంబుం జొచ్చి యాస్థానానికి పిక్కి
చెనగఁ దిక్కులు పరిభ్రమించి యదభివృద్ధిపూర్వాయుక్తంబు లగు న్యుగం
బులం దెగఁజూచి యేట కన్నిచ్చకువచ్చు పెక్కనగుంబుల చేవ దిగచక తాన
డించి ప్రార్థనముంచునంతకు నిజనిశాంతింబునకుఁ బ్రవేశించునట్లుగాఁ ౧౯

మాలిని, కుపిత శమన గతిః క్రూర మహ్యం కీలా
స్థానాని మగు వహ్నిః దగ్ధినాకీ ద్విగాల్ ప్ర
గ్ధ పరియ మధుపాన శివః జలం తనూజా
త పరిజనయుతం దైవదూర్భావదృష్టిన్ . ౨౦

చ. తనగృహ మెట్లపశ్య పశు చార ధనాదులతోడ ప్రవర్తగాఁ
గని వెఱఁ గంది కంది కినుఁగ్రంతిల ముంతలఁ జోనినట్లు బో
రనఁ గను నావృపూరములు గ్రమ్మఁగ నేడ్చుచు మార్గవోయి య
ల్లన దెలిసెన్ వినిందితకులవ్యవహార మనోబలంబునన్ . ౨౧

క. ఇలఁ జదికిలఁబడి పలుకులుఁ, దలదోర్చుచు విశృత మగు వదనమున లాలా
జలములు తీఁగలు సాఁగఁగఁ, బలుకు నతిం లిగుఁగించి పరిచిరర్జిన్ . ౨౨

ఘణాధరపరివృథ = శ్రేష్ఠమైనగొప్పపానుయొక్క. ఘణాళక - పలక వంటపడగలు నడి. తలీనుతలం
బున = పానుపువీడిప్రదేశమునకు. అంటసిలంబడక = అంటగట్లుపడటకు. కుపిత శోకించిన.
గృహగళ = మెడగొలుగుచేత. తివుటక = పూనిక చేత. ఆస్థానానికి = ప్రస్తుతముచేరి. పిక్కిచెనరక =
వీరపాదయను లేక. అదభివృద్ధిపూర్వాయుక్తంబులు = మిక్కుటమయిన త్రిప్పటచే నిండుకొన్నివి,
మిక్కిలిత్రిప్పటచేత అలసినవి. తెగఁజూచి = చంపి. ఏచి = అతిశయించి. చేవ = బలము. కావడించి.
కావడిగట్టి. నిశాంతంబునకున్ = ఇంటికిన్. శవన = యమునినైన. చక్షు = కన్నులవలని. గుర్వార =
నివారంపఁగూడని. కీలా = మంటలచేత. స్థుటితము = ఆక్రమింపఁబడినది. తద్దివాకీర్తియిల్లు = అచండా
లునియిల్లు. ప్రగ్ధి = కాల్చి. మధుపాన...పరిజనయుతంబు = కల్లుతాగుటచేతమత్తుకొన్న పెండ్లాను
బిడ్డలుపనివాండ్రు వీరితోడఁగూడినది. దైవదూర్భావదృష్టిక = దైవముయొక్క చెడ్డతనపు చూపు
చేతను॥ ౨౦॥ కంది = తపించి. వినిందితకుల వ్యవహార = మిక్కిలి నిందింపఁబడిన కులవ్యవహారము
గలవాఁడు॥ ౨౧॥ తలదోర్చుచుకా = తలవేలవేయుచు. లాలాజలములు = జొల్లునీళ్లు ॥౨౨॥

ఉ. ఎల్లరు నెల్లచో ధనము లిచ్చి మృగాక్షులఁ గొండు గాని యో
పల్లవపాణి! యే బరమపావనవంశము నిచ్చి క్కొంటి నీ
నల్లనిరూపు నిక్క మని నన్ని ధ్రువం బదిగాక నేడు వి
ద్యుల్లతికాధికాభినయదూర్వహ మౌట యెటుంగ నింతయున్. ౯౩

ఉ. సన్నపుసిబ్బెముల్ గలుగుచన్నులఁ బయ్యెదకొంగు వాలఁగాఁ
గిన్నెరవి; మోసి శ్రుతి గీల్కొన సారెలు చక్క నొత్తి యు.
ద్యన్నఖరప్రమాణములఁ దంత్రులు మీఱును నానిపించు నీ
తీన్ననియెల్లు నాచెవులఁ జేనియ లొల్కుచవున్ దలంచెదన్. ౯౪

ఉ. ఈ కడజాతినాతి కిహిహీ! మహిదేవుడు చిక్కె నంచు నక
రాకకుఁ బోకకుఁ జనపరంపర కెం పగుచూడ్కిఁ జూచి యుగ
బూకృత మాచరించుటకు బుద్ధిఁ దలంకఁ గలంకముక్తచం
ద్రాకృతిఁ బొల్పు నీముఖమునం దమృతస్థితిఁ గాంచి మించుటన్. ౯౫

ఉ. పుత్రులు లేరే! యెవ్వరికి భూమి మదన్వయవర్ధనుల్ భవ
త్పుత్రులవంటివాడు మును పుట్టడుగాక తదాస్యకాంతి త
ద్వాత్రవివృద్ధి తద్భుజయుగస్ఫురణంబు తదుక్తిలక్ష్మి త
న్నేత్రసరోజపత్రరమణీయత చూపఁ జొక్కఁ జేయవే? ౯౬

క. అని తనయాలిని దనయా, లిని గని మఱి కాని కుడువ లేఁ గూడు జలం
బును ద్రావలే ననుచు నన, శనమున నలఁ జేఁగఁజొచ్చె జనరహితమహిన్.

క. కాఁగలపుణ్యుడు దూఁఖపు, వ్రేఁగు వహించుటనపోలే విషమాటవిలోఁ
దూఁగుచుఁ దూలుచు నీరము, లీఁగుచుఁ దల వాంచి యురక యేఁగుచునుండెన్.

తే. నీ చమగుమేనుపాటంగవై చుక రణిఁ, బడి సరోరుహనేత్రునపారకరుణ [నతఁడు.
నధమలోకంబు విడచి యయ్యమరపథముఁ, జూచుటకుఁబోలే దనుతాన లేచు

ధ్రువంబు = కాశ్యపము. విద్యుల్లతికాధికాభినయదూర్వహము = మెఱపుతీఁగకంటె హెచ్చయిన
అభినయభారమును వహించినది—మెఱపు తక్కునునంతలోపలనే నశించినది. ఇంతయున్ =
కొంచెమైనను || ౯౩ || సిబ్బెములు = పొడలు. కీల్కొనక = కూడఁగా. సారెలు = వీణమెట్లు.
ఉద్య...ములక = ఎత్తఁబడినఇనుపగుడియలవంటిగోటికొనలచేత. అలపించు = ఆలాపనచేయు || ౯౪ ||
అంబూకృతము = ఉమియుట. అమృతస్థితికా - అమృతముయొక్క యునికి || ౯౫ || సరోజపత్ర
రమణీయత = తామరచేకులమునోజ్జిత. చూపఁకా = చూచుకారిని || ౯౬ || అనశనమునకా =
అన్నములేమిచేత || ౯౭ || వ్రేఁగు = భారము. ఈరములీఁగుచుకా = పొడలుమాటుచు. ఉరక =
ఉరక || ౯౮ || ౯౯ || అనుద్విష్టప్రయోజనండు = ఉద్దేశింపని ప్రయోజనముకలవాఁడు. నిరంబు

వ. ఇట్లునుద్దిష్టప్రయోజనము పై బహుయోజనంబులు నిర్వోజనము, నిరంబుభజనముడు నై యాకుజనుడు పెక్కుదిగంబు లాక్రాంతిమహాగహనవిహారణం పై యచ్చోట నిశాటపతివహక వాటపుటవిఘటనపూనకలగుటనగిముఖ రత్నాభరణాయమానప్రిభువనభరిగిం డగు నృసింహుని హామగంహ్యం చెక్కణనిగర నివాసుండు నిజయంచేసియుండు నప్యగ్యప్ర సోగణం బ్రవేశించు. ౧౦౦

ఉ. చేరునచేరు పై కడఁ బడచేళిమృతై, గణం బుల మూర్ధ్వశా
స్కారశాపఃఫలగబున భజన్వృత్తాన సౌఖ్యక్షయింపు
గిగవ దేవనిత్యనదసిక్ష్పాసరగిపాశీగిర్యావ
ర్ధారల నాడి లిత్తరమథాచుపసే బాలమాలు సంచుచున్. ౧౦౧

సీ. ఒకయింతతెప్పవేయక చూచుఁజెలువఁ, దలగొట్టుకొని నుండులభ మునుఁగు
బిలము తెఱపుమం దుఁబ్రొక్కెలోఁగింఁజెలువ, ననుభవ క్షయింపు వము గమించు
తిరియువాడునువోలె డెనలకుఁజెలువఁచుఁ, గొరఁచు నప్సారలుధరఁబుచ్చెగోగు
హా! పోయితే? యని యుండు భార్యగొఁగిది, గహవిధాన క్షుభభ్రాంతిఁజొందుఁ

తే. జేరఁగా రానిదర్శనస్థితి ఎహించు, కాడఁగిన్నూర్చి లోఁగొన్నపగి నుండు
దానవారాతి కాఁబూని తదవతార, దళకమునుమున్నెతాల్పె గాఁగి నుండుఁ.

క. ఉడుగనిపన్మలఁ జెవులను, గడియలు వడ మేను వడఁకఁ గాలము గడవం
బుడమిఁ బాగిమివేలుపు నగి, నెగి పురియం బగియె విగళి సగం నయ్యెన్.

ఉ. ఈవిధ మైనయయ్యగముఁజేసి పుంస నపు డెక్కి గాఁగి
కావలి దావకీల లగు నాల్కులు ముంగిల మెల్ల పరిగె
తివళబాసల పుంస గండుఁదానుకొని పుంస

బావలఁ గ్రోవ లాఁచి వెన యాతసపుం నను నాఁగి గిగిగెన్. ౧౦౨

భజనుడు = నీర్లుత్రాగనివాడు. నిశాటపతి = రాక్షసరాజు. కలుటన = కలిసిపాటుచుండు. పటంకమర్థమైన. భరణుండు = భరించువాడు. సుహృత్రి నిలుపఁబడిన. విజయంచేసి పంచేసి || ౧౦౦ || పచేలిమము = పక్షము. భజన్వృత్తినావళి = చేసినపాపపంక్తి. నృకంఠీరవదేవ = నృసింహాపురికి. నిత్యనదసిక్వత = కాశ్యపతమిసయిల్లుగాఁ జేయఁబడిన. వార్ధారణ = వీటిదారలయండు. అడి = స్నానముచేసి. తత్పరిమధామపతిక = అపరమపదనాయకుడు || ౧౦౧ || గమించున్ = తలఁచును. తిరియు = లింపఁబడు. తొరఁగు = కాలు. అప్రము = కన్నులు; తెల్లురు. తొప్పఁగఁగట = మిక్కిలిమునుఁగును. విభ్రాంతి-భ్రమము. దర్శనస్థితి-చూపుయొక్కయునికి; మతియుయొక్కయునికి. బాడబస్సార్థిక = బడబాగ్నియొక్క తోడికను; గుట్టుయొక్క తోడికను || ౧౦౨ || గడియలుకడక = అడఁచుకొనఁగా || ౧౦౩ || కాకఘాతావలి = కాకు, గుడ్డగుంబుల సమాహము. దావకీలు = కార్పిచ్చు మంటలు. ముంగళిక = ముందుగా. అఁచి = అఁగించి. యాతనపుం నపు = యాతనాదేహము ||

సీ. అలనాసరోష్ఠిలాలులాలాన్వితముగఁ, గ్రోత మిద్యముపేరులము నెల్ల
వావివర్తనలరా వావంతి దలఁపకి, కన్నున్నపది రేచె గామవికృతి
యము ప్రవ్వఁగఁగెట్ల నడికొద్ది యూర్జించె, భక్తితోహరప్పత్తిఁ బసిడిప్రోగు
కన్న సెట్టియుఁ గ్రోవ గానికొట్టియుఁ జంపె శక్కుకు మిగులుభూలేఖవరుల
పె. మఱియు సరికఁ గూరులపైఁజేరి వఁచె, ఎలరపాతికములు చేసె నెన్నియెని
నీసఁగఁగిపుండుకట్టుఁడువ్రేయుఁడనుచు, జమునిదూలలుశాధింపజడిసియతఁగా.

క. ఆక్రోశం బ'నరించె ది, శాక్రామన్నాదముగ విశంకటగలి నూ
త్తిక్రమ మగునా ముఱ విని, సక్ర'ధాక్రమణిప్రాసంభ్రమ మడిరిన్. ౧౧౬

గా. అమరగ్రోహిమోధ ము న్నిచట రసార్ధంబుగా సిద్ధి
క్రము విక్రాంతి సహించు భాస్కరిసహస్రక్రాంతి మై పల్కి యు
య్యనుదూతావ'హవలిం దెరిల పిప్రాధీన. గద్యప్రత
నము ఖంఠించె నఖండితారశశనన్నాహంబు ఆగ్గాహన్. ౧౦౮

ఁ. శీఘ్రులు గాందిశీకులు, వైకాలాసుగులు గనుక నపు డెరుదెంచె
శ్రీకాముకపారిషదా, నకములు సుదర్శనాదిసీరజములతోన్. ౧౦౯

కి. అరుడెంట జముపురికఁ జను, శౌరువున మరలించి తెల్లదీవి తేరువున
హరిభృత్యులు నడపించిరి, గరుడాంచితయానమున నిగమశర్మాఖ్యన్. ౧౦౯

సీ. ఉత్తాలసహభుగ్గరుత్తాలవృంతాని, లాశాంతఘర్మాంబు వయ్యె మేను
ప్రత్యగ్రముక్తాతప శ్రీభవచ్ఛేష, వారితాతప మయ్యె బాదుమాళి

౧౦౪॥ కన్నుచ్చ = కంటియిచ్చు. ప్రవ్వఁగ = ప్రవృత్తు. సడికొ = నిండకు. పశ్యతోహర = చూచుచుండఁగా దొంగిలించువానిదైన. కన్నపెట్టి = కన్నమువేసి. భూలేఖవరుల = బ్రాహ్మణ శ్రేష్ఠులను. జడిసి - భయపడి ॥ ౧౦౫ ॥ ఆక్రోశము = ముఱ. దిక్రామన్నాదముగ = దిక్కుల నాక్రమించుచున్న భవని కలుగునట్లుగా. విశంకట = మిక్కుటమయిన. అడర = అతిశయింపఁగా ॥ ౧౦౬ ॥ ఇడ్డ = ఉంచిన. విక్రాంతి = విక్రమము. హారము - భయంకరము. తెరల = తొలఁగునట్లు. ప్రతానము = సమాహమును. అఖండితారశఖ = ఖండితముగాని అంచు మొనచేతి దిగ్గాహిక = దిక్కులను బట్టిచది ॥ ౧౦౭ ॥ శీకులును = హింసకలవారును. కాందిశీకులును = భయపడి దిక్కులనుగూర్చి పరుగిత్తినవారును. కాలాసుగులు = యమునులించినవారు యమునికింకరలు. గనుక = మెల్ల మెల్లన పాటిపోఁగా. శ్రీకాముకపారిషదానికములు = శ్రీవిష్ణు దేవుని పార్శ్వవర్తులయిన దూతలసమాహములు. సుదర్శనాదిసీరజములతో = సుదర్శనచక్రము లోనగువానితోనుశంఖములతోను ॥ ౧౦౮॥ ౧౦౯ ॥ ఉత్తాల .. బుభు-ఉత్తాల = ఉన్నతమయిన. ఫణి భుక = గరుత్మంతునిదైన. గగుత్ - తెక్కలనెగి. తాలవృంత - విశవక్కులవలని. అనిల = గాలిచేత

నూత్రవతీశకోర్వేత్తదత్తః పాశాశ్చమరం బయ్యేః గటాటవిహృతి
భృగుభరద్వాజప్రభృతీకృతస్వస్తవాగ్భరముఖరము లయ్యేః శార్వత్తలము
తే. లరుణాగిరణాసహస్రాభి ముభ్రగింబు, నగునిమానంబునై నెక్కి- సిగమశిర్బి
తీండ్రఁ బుష్కేత్తుకోదండుఁడొక్కఁడే, పరిమథామంబునకుఁ గోవుపథమునందు
నీ. అజానుదీర్ఘంబు లై హరిన్యోజిమయ, స్థగభిగలులకుఁ గులస్వాము లగును
దివ్యగంధముల నుద్రేపించి విద్యుదం, గుని గీలకు ౧౪^వ డుకొని లగుము
దలచుట్టుఁ దిరిగి నాఁ గలిగి పాండురంబు, పత్రింబులకుఁ బ్రాశాశగను లగుచు
సకలంబు వెలిగింపఁ బలి శాలాగ్నిం, బములు ననుగిగింపఁ క్కు లగుచు
తే. నాల్గుచేతలు గాగనిననలినమాటి, కలు వెడలకన్న లాస్యప్రథమ లెలంగి
గుముదుఁడను పిరిఁబరి నేశుఁగలిగి పిరిపి, గున్న వాఁడొకఁడై, ననోముసంద్ర
సే. పుండరీకంబు గింబుకట్టుకొన వామ, సుంప తుముదాఁడొకఁడును, పజుఁగఁగఁ జుగఁగఁ
సర్పనేత్రంబు నను పార్శ్వ గిరులలోన, పంకగమిమిందగు మానసియను పుండు
క. అమృతమయమూర్తి బుధహితి, విమలపీఠాద్భాసి సుస్థాపితలగనశుభిల
శ్చమహితవత్సఁగు విధుఁ డట. కుముదానందప్రదానశుశిలఁగు గాఁగ ?
శా. ఏనగభుతిమహాప్రభావనిధి శోకేశుఁ జలక్లేశు మగ
దావిర్భావహసైకమాత్రదళితోద్భృద్భ్రత్యగర్వాంధకః

అకాంత = అంతిమశకమించిన. పుర్వాంబువు - చెమటనిగలది. ప్రత్యగ్ర. అతిపము - ప్రత్యగ్ర =
క్రొత్తదైన. ముక్తాకపత్రభవత్ ముక్తాలగొడుగుగా నగుచున్న. శష - అదిశేషునిచేత.
వారిత్ = నివారించబడిన. అతపము - ఎండగలది. కూత్ర - అమరంబు - సూప్రసతీక విద్యవ్యసని
యొక్క. దోః - చేతులయందలి. వేత్ర = ప్రేముచేత. దత్త - ఇయ్యఁబడెన. అవకాశ ఎడముతోడి.
అమరంబు = దేవతలుగలది. కటాక్షవిహృతి - కడకంటిచూపుయొక్క విహారము. స్వస్తివాగ్భర
ముఖరములు = మేలు అనుమాటలయతిశయముచేత ప్రాంగునవి. అభ్రగము - అకాశమునందుఁ
బోవునది. తీండ్రకా = లేజస్సుచేత. పుంశ్రేత్తుకోదండు తండ్రి = విష్ణువు || ౧౦౦ || హరిన్యజి =
పచ్చ. ఉద్రేకించి = అతిశయించి. డొడుకొడలు = గమానములు. పొండర తెల్లని. అనుబంబ
పంక్తులు - అనుసరించినవింబముల వరుసలు || ౧౦౧ || ౧౦౨ || బుధహితి . వత్తుండు - బుధ = పెద్ద
లకు; దేవతలకు. హిత = మేలైన. విమల = నిర్మలమయిన. విభా విశేషకాంతిచేత. ఉద్భాసి =
ప్రకాశించువాఁడు. మస్థగ = మెఱుంగులదేయనట్టి. విలసన = ప్రకాశముగల. లక్ష్మ - చిహ్నముచేత.
మహిత = పూజ్యమయిన. వత్తుండు = తొమ్మిదిగలవాఁడు. విధుండు = చంద్రుండు, విష్ణువు. తుము
దానందప్రదాన కుశలండు = కలువలకు; తుముదునిక, గంతోషము నిచ్చుటయందు శీర్షి || ౧౦౩ ||
ఏనంధూత = ఇటువంటిదైన. శతశ్లేశకా = జయింపఁబడినదుఃఖములు గలవానిని. మందా...
నేకుకా-మండ = కొండమగా. ఆనిర్భావ = పుట్టుచున్న. హస = నవ్వు. ఏకమాత్ర = ఒకటి

రావేశుఁ నం కేశరిఁ గొలిచి నిత్యప్రీతి నున్నాడు వా
ద్దేవీవల్లభముఖ్యనిర్జరులు తత్క్షేత్రాధిరాజంబునన్.

౧౧౪

క. ఆనెలవున నర్ధనిశల, వీనులకుం దోచు నేచి విధినందన ! వై
మానిక నాయకకృతఘం,టానాదము నృహరిబిగువునగవుం బోలెన్.

౧౧౫

క. ఆక్షేత్రంబున నృహరిక, దక్షిణదిశ నే వసించుఁ దత్పరమతి నీ
యక్షులతో నీప్రమథా,ధ్యక్షులతో నీనగేశ్వరాత్మజతోడన్.

౧౧౬

క. మాతృవధము పితృవధమును, భ్రాతృవధము గురువధంబు ప్రకటించియు నో
ధాతృసుతి ! యీల్లి సురపుర, నేతృతఁ దెలివొందు నెట్టిసీచుఁడు నచటన్.

క. కావున నిరులకుఁ దక్షే,త్రానాన మొనర్ప నై హికాముష్మికముల్
చేవలఁకులగుచుఁ దలకొను, నాపుడు నామృగుగుఱించి నారదుఁ డనియెన్.

క. దేవ ! భవత్కృప నరమృగి, దేవమహాక్షేత్రమహిమ దెలిసితి నస్మ
ద్భావము ప్రమోదమేదుర, భావముగైకొనియెఁ జనియె భ్రమమౌతిమమున్.

క. దైవము తీర్థము క్షేత్రము, నా వాచంయములు గుహుఁడు నడిగిన మీరల్
భావించి తెలుపుతి త్వము, నావీనులఁ జొనుపు మనుపు ననుఁ బురవైరీ!

౧౧౭

తే. అనుడు నుడురాజమకుటుఁ డిట్లును నృసింహ,తీర్థమునకు భిదేళిమదిక్కునందు
సిద్ధమానవవినుతప్రసిద్ధి వెలయు, నాద్య మై ఘర్మవీరామహాస్రవంతి.

౧౧౮

తే. తీర్థసార్థావతంస మ తీర్థ మభిమ, తార్థదశ్రీలఁ జంద్రభాగాఖ్య సందు
నందుఁడపమాచరించి మున్నింద్రుఁడొందె, నమరితలిలోనరుండ్రభాగతిశయ

ఉ. తైర్థికు లర్థి గొల్వఁ దగుదానికి యోజనమాత్రభూస్థలిఁ
దీర్థపదాస్పదం బఖిలదిన్య మతివ్యవహరి యోగ్య మి

చేతనే. దళిత = భేదింపఁబడిన. ఉద్యోత్ = నిక్కుచున్న. చైత్య = రాక్షసులయొక్క. గర్వ =
అహంకార మనెడి. ఆవేశుఁ = ఒత్పెఱుంగమిగలవానిని. నరకేశరిఁ = నరసింహుని || ౧౧౪ ||
అర్ధనిశలఁ = సగమురాత్రులందు. ఏచి = అతిశయించి. విధినందన = నారదుఁడా ! వైమానిక
నాయక = ఇంద్రునిదైన || ౧౧౫ || తత్పరమతిఁ = ఆసక్తమయిన బుద్ధితో || ౧౧౬ || నేతృతఁ =
ప్రభుత్వముచేత || ౧౧౭ || చేవలఁకులు = హస్తగతములు. తలకొను = కలుగును - లభించును.
మృదుఁ = శివుని || ౧౧౮ || నరమృగదేవ = నృసింహదేవుని. మేదుర = అతిశయించిన || ౧౧౯ ||
వాచంయములు = మునులు. మనుపు = రక్షింపుము || ౧౨౦ || భిదేళిమ = ఇతరమయిన—విడటిదైన.
స్రవంతి = ఏఱు || ౧౨౧ || తీర్థసార్థావతంసము = తీర్థసమూహములలో శ్రేష్ఠము. అభిమతార్థద
శ్రీలఁ = శోరికలనిచ్చుటయందలి కలుములచేత. అందుఁ = పొందును. రుంద్ర - విశేషమయిన ||
౧౨౨ || తైర్థికులు = తీర్థయాత్ర చేయువారు. సమర్థనక్షమము = తగురీతిని నెఱవేర్చఁబాలినది.

ప్రార్థనమర్థవతమము నై నెమరెన్ నిలగింపుచు శాంతిగా
 సరిమ పొండెక మనునగిమ ది నుచునె గుంపునా? ౧౦౩

శా. నటత్రంబులకుఁ జూపాభిషేకం నామె ద్రియసాహసంబు
 ధ్యేయ ద్వేషక భానువు ధ్వికి మరుత్కల్లోలిసెనేగా
 నిశిత్రేయంబు గుణవల్లభునకుఁ భాసెల్లం గాన సమా
 నిత్రత్రంబులలో నున్నాన నెగెన గోల్లెన ను లెలుగునె. ౧౦౪

క. 'ఇద మిత్త' మ్మని యోసె నుని నూని నేయంగి గో మో నువ్వని | తి
 గ్వేన ప్రభావ మోపనఁబడి ముని పనిపగె నత నను నృపునికర్పన్. ౧౦౫

తే. జముపచెలియగునెట్ల నై వెలిగెయ నుని మొససిని గడచెల్లం బరుగ్రుచ్చి
 ముచ్చుని శిల్పినిగల్గెనె ల్లం గె గడచెల్లం బరుగ్రుచ్చి జులెలుగు. ౧౦౬

స. ప తికి న్రామభూ ప తి నలగ, శాశ్రిమ భిష్టపాదం గుగిమ
 విషభిరాట్పర్యంకి విహరింపఁగల్గెనెలుగు, సులభుల్యత్ర ముగియు రెమ
 నమదస్మదాది నానాసురున్నా సెగలు, వెగ్గిం బలపుంబున జనసము
 జైత్యభిన్న గిరియంత్రావరణావలంబు, వాక్యనసా పామనై భిమంబు ౧౦౭

తే. వగకు వామశేవ సల్పికి పురితలెని, గిగ్గ గాఢపు త్రి గోగ నిగల్గి
 జహ్ను పామదగ్ని బాబాం శ్లమిని, ప్రయకరెగలు పొడరీక మనఘా ౧౦౮

మహాస్రగ్ధం. కససి గ్రాజులుబిడ్డఁ గల నకునుమమము గల్గని రాయ మాట
 వినసే! ముక్తుండు వెండిక విపులం బొడమసే! పిరికి పాంసరింకా
 వసల శాసనపున్యజన్యవ్యవహృతి గల నేనరికి గుమ్మంకరంకల్
 పస రాశిం జు' ద్దున న్లై వడి సెడి యడఁగుక వారిజుభూణనూనీ! ౧౦౯

మాషితిరోషభూషణా = మాషింపఁబడిన శాపముగలవారికి అలంకారమైన వాడె! - శాపము
 నడచినవారి నేలువాడె || ౧౦౩ || తుప = రాత్రి, త్రియామాచరాధ్యక్ష స్వపేక్ష - విష్ణు,
 వునకు, భానువు త్రికిత యనువానదికి, మరుత్కల్లోలిసే వేణీక - గంగా ప్రవాహమునకును,
 అనూము = తక్కువకొనిది - ఎచ్చు || ౧౦౪ || ఇదమిత్తిమ్ ఇది యిట్లు || ౧౦౫ || శైవరిని =
 ఏలు, బెరిసి = కూడి, శేరుగ్రుచ్చి - శేరుకెప్పి, గడియం తొలగెను || ౧౦౬ || భూకాతకా
 తానలంబు తొగిదిచ్చి, పాకొవరంబు - ఎంటకొలము, విషభిరాట్పర్యంకి సముద్రరాజు పగుకి
 గాంగల కష్టనిక, ముకురంబు - అద్దము, అస్మదాది = నేను మొదలుగాంగల, మరున్నాథంబు
 దేవతాప్రభువులగలది, జైజనము = ప్రసాదించుకొలము, జైత్యభిత్ = విష్ణునిజైన, వాక్యావసా
 నేయలై భవంబు = వాక్కుచేతను, మనసుచేతను మిలియేర్పఱుపరాని విభవముగలది || ౧౦౭ ||
 వెండిక = మరల, విపులం = భూమియంగు, పొడమసే - పుట్టనిచ్చు, పాదపున్య జన్య వ్యవహృ

తే. పీఠిఁగొరుక్షేత్రముఖమహాక్షేత్రతలము, లంఘన జేయ సాశ్వరం బగుచు నిగుగు
గురితతి గట్టి నిజశక్తి దానుముఁ గాన, మేటి యాక్షేత్ర మొకపరిపా'గాదు.

౪. నాన స్నాన నిధన వాః, పానాదులఁ జేయ నెట్టిఫలములు పెఱచో
సో నవి సకలముఁ జేయుట, మానస్సులకు నందు నిమిషమాత్రమునందున్.

శా. భర్తృస్తేయము బ్రహ్మహత్యయు సురాపానం బగమ్యారహః
ఋగ్యుజుర్ సృహనాహాధేనువధివాక్పాచ్యముల్ పున్నుగా
గౌర్యార్థ ల్లునిరించుమిష్కృతతత్తోల్ చూలున్ మృగేంద్రస్వస్థ
మూర్ధ్నిముక్త వగు లేటిమూఁక లం దన్నామిగలు వాక్రుచ్ఛన్. ౧౩౧

సీ. ఉపజాత్యతవీణ సరిసిజాగనురా, పూర్వకోటిగ మహాగృభతఁగిరి
గజపై రివాహ దుర్గాదేవి పశ్చిమ, కోటిగ లస్తకక్రోడనీమ
భువననాయకగాఁగఁ బొగడొంది యోజనార్థము విస్తృతియఁ దగర్థంబునెడుపు
గలిగినతత్క్షేత్రకార్యకంబు గరించి. జగేకభగ్వి శ్రీశాఖ్లాపా.

తే. తీర్థశరములు దొడివి యుదీర్ఘకలుష, విషమలత్యుపంపరల్ విఱుగనేయు
గాన నదియ శరణ్యమై వీనుమిగులు, నై హికాముష్మికాకాంతః. లగు నరులకు.

తే. ఆత్మనామవసచ్చతురక్షురముల, యందుఁ బురుషార్థములునాల్గు సనఁగి పెనఁగి
తలలు ముదిరినదురితదంతావళములఁ, జాంశరీకంబు హరిలేలఁ జెండ్లివైచు.

శా. ఆక్షేత్రంబున నుండు సట్టనడుమన్ యక్షాక్షకేళితం
చిత్తభ్యం డజరుం డనాదినిధనుం పరామగతామయుం

తిక్ = ములమగలపుట్టుటను నుత్పత్తియనుచు. కింపు పొందపు. ఏవంకక - ఏకస్మిన్. ఏవంక
కంకి - పట్టపాపములకింక సంహము. డిగి - డగమునది. వారిజగ్రామమున బ్రహ్మ
మియాచఁడా || ౧౨౦ || అ. శ్వరంబు = సకింపని స్వభావముగలది. నిగుడు = అతిశయించు. పరి
పాఁ - పర్యామము || ౧౨౧ || నిధన వాఃపానాదులక = చచ్చుట, పీళ్లుత్రాగుట మొదలగునానిచేత,
దౌక్ = కలుగునో || ౧౨౨ || భర్తృస్తేయము = బంగారు దొంగిలించుట. అగమ్యారహఃకర్మంబు =
పొందరానిదానితోఁ గలయుపని. గృహదాహ = ఇల్లుకొల్పుట. పవరించు జరపు - చేయు.
తూలక = నశించును. లేటిమూఁకలు = జింకలగుంపులు || ౧౨౩ || ఉరసిజాద్యతిహి - క్షనములచేత
అదరింపఁబడి, పీనుగలది. కోటిగ - కొనయందు పొందినది. లస్తకక్రోడనీమ గింటినది మైన
లోపలిప్రదేశమునందు, కార్యకంబు = విల్లు. భగ్వి = విలుకొండ. శరములు జలములనాడి శాణ
ములు. తొడివి = తొడిగి-గుంధించి. ఉదీర్ఘ - గొప్పకైన. విషమ = సుముకొని. లత్యుపరంపరలు =
గుఱులవారలను. దీను = బాగు-మనోజ్ఞత. ఆకాంతులు = కోరువారు || ౧౨౪ || వగల్ = ఉన్న.
అనఁగి పెనఁగి - కలసి మెలసియుండి. దురిత = పాపములనాడి. హరి = సింహము. చెండి = నటి || ౧౨౫ ||
అక్షకేళితంబు జూపమునం దానర్తుడు, అక్షభ్యంబు - కలపరానివాఁడు. అజరుండు - ముది

- డిక్షామాత్రకృతాఖిలుండు నవశి క్షీశుండు కృష్ణుండు ప్ర
త్యక్షం బై యనుడు మరున్ముని యుమాప్రాణేశుతో ని ట్లనున్ . ౧౩౪
- క. అద్భుతమయ్యెడు నిఖిలజ, గద్భరితుండు యోగిహృదయగమ్యుం డెచోచ్చి
నుద్భవమొందుట కీకథ, సద్భద్రా! నొగువు సుప్రసన్నత ననుసన్ . ౧౩౫
- ఉ. ఆపురవైరిపల్కుఁ గలహాశిఁ గుశేశయపూత్త్ర! విన్ము ము
ద్వాపర ముజ్జగిల్లుతటి గాంతుఁడు శాంతుఁడు హృద్విహిత
సోపానశక్తి విష్ణుపదసంభృతభక్తియు సై జనించె ని
ష్కాపుండు పుండరీకుఁ డనుగ్రాహ్యుఁడ డక్కరుఁ డెక్కజంగుగిన్ . ౧౩౬
- నీ. పాతకింబుల పంచబంగళముగఁ జేయుఁ, గనుఁగొన్నమాత్ర మోత్తంబునొనఁగు
ముమ్మణ్ణు పుష్కరంబునకు నల్మణ్ణు పంపకు నిది యనిఁ దగుఁ బ్రకటమహిమ
బిందునరఃప్రతిబింబ మైపర్వి స్వర్గద్వారమునకంటఁ గరము మేళి
యగు చంద్రభాగామహాపుష్కరిణిశీటంబునఁ జూతఖర్జురపనగజంగు
- తే. కాంచనయుతంబు నృత్యచ్ఛిఖండి కూజ, దిప్తపరిపుష్టగాయదళింగద్రజ్జష్ట
మలసకల్పారపవనసమ్రాగదళము, నై నయాశ్రమ మమరించి యందు నతఁడు.
- నీ. నిండుమనంబున నుండు నారాయణుం, జెడిగించెనో నీట వజ్రులునునీ
నొసలిలోపలిచక్కి నెనఁగుచంద్రుఁడు నిద్దెనో మింట వ్రేలెగుడిమనంబు
మూలాలవాలస్థలీలేలిహాసంబు, గొలిపెనో పవనంబు గ్రోలునేర్పు
కమలంబులిరుమూఁడు గజపెనో నూర్వావ, లోకనంబున కాన్మిలోఁగని ధృతి
- మిలేనివాఁడు. అనాదినిధనుఁడు - పుట్టుచావులు లేనివాఁడు. అక్షమ - కలపులేని. ఈక్షామాత్ర
కృతాఖిలుండు = చూపుమాత్రముచేతనే చేయఁగడిన సమస్తమును గలవాఁడు - ఎల్లలోకములను
చూపుచేత నే కలుగఁజేయువాఁడు. నవశక్తి - ఈశుండు తొమ్మిదిగ్రు శక్తులకునుభర్త. మరున్ముని =
దేవముని - నారదుఁడు. ౧౩౪॥ హృదయగమ్యుండు = మనస్సులందుఁ గొందఁదగినవాఁడు. సద్భద్రా =
మంచిమేలు గలవాఁడా॥ ౧౩౫॥ కలహాశి - నారదునిగూర్చి. కుశేశయపూత్ర = తామరకు
మనుమఁడా! ఉజ్జగిలుతటికా - తొలఁగునట్టి సమయమునందు - ముగియునప్పుడు. హృద్విహిత
శిక్షాపటుశక్తి తనలోని శక్తువులగు కామక్రోధాదులను శిక్షించుట (అణఁచుట)యందు దృఢ
మైన శక్తిగలవాఁడు. సంభృతభక్తి = పూర్ణమయిన భక్తిగలవాఁడు. అక్కజంబుగకా = అచ్చర్య
ముగా॥ ౧౩౬॥ పంచబంగళముగకా = కూన్యముగా. ముమ్మణ్ణు - మూఁడంతలు. నృత్యచ్ఛి
ఖండి = అనుచున్న నెమిళ్లుగలది. కూజదిప్త పరపుష్ట గాయ దళింద్రజ్జష్టము = కూయుచున్న యిష్ట
ములైన కోవెలచేతను, పాడుచున్న గండుకుమ్మెదలచేతను నేనించుటనది. అలసకల్పారపవన
సమ్రాగదళము = మెల్లని సొగంధికములమీఁది గాలిచేత పంగిన మీఁది అకులుగలది॥ ౧౩౭॥ వజ్రులు =
ఉండును. చక్కికా = ప్రదేశమునందు. నిద్దెనో = నేర్చెనో, నీమనంబు = ఉపాయము. మూలాల

తే. యనఁగఁడత్తిత్క్రియలయందు నలఁతలేక, భూరికై వల్యసామ్రాజ్యభాగకాంత
బాధనిష్ఠానురక్తఁ నపం బొనర్చుఁ, గదిసి ముల్లోకమును గగ్గోలుపడఁగ.

తే. భక్తిసంయుక్త యను పోతపాల గొయ్యఁ, చెట్టుకట్టుచు మునిశాఖ నిట్టచూప
నిజమనోమార్గసంపదస్థిలవర్ణకై తపంబున లోక జేగ గలయ నారె. ౧౩౯

తే. పుండరీకాఖ్యుఁ డగుటనో పుండరీక, నేత్రభృంగంబు తనలోన నెలవుకొనఁగ
శీతినురేంగ్రండు తపమిల్లు చేయుచున్న, కాలమున నేగెధరివిష్ణుఁగనుఁగొసంగ.

తే. డెండమునఁబుట్టునలఁతమకుందువలనఁ, గీర్పనూహించి చను మహిదేవికొనఁగఁ
గలకపాదోనిధానంబు గన్నఁగవల, తెలివి బలితంపునమృతవర్షియునుబోలె.

సీ. నీరజోదరయోగనిద్రావరణసీమ, చతురంబు సితసామజప్రభునకుఁ
బానలుబ్ధాబ్జప్రపాకల్పనము నూతి, కానికేతనము పుష్కరసగనకుఁ
గామధుక్సందాససీమధ్యదేశంబు, రసవతి దేవతావిసర్గమునకు
గోత్రభిల్లోకచకోరదృగ్గోత్రంబు, మందురాస్థాన మమర్త్యహరికిఁ

తే. గాయమానంబు బలిగృహంగణవసుధకు, సకలవాహనులకు జనాంతికపదంబు
సారలోహారము భూధ్రవైరిబద్ధ,బుద్ధి జౌరఁ బొందియున్నదంభోళి కబ్ధి.

చ. అమిలిపిశాచభర్త త్రిపురాంతకుఁ డొందిన రాజశేఖర
త్వముఁ బెనుగొల్లఁ డచ్యుతుఁడు చాలుచు శ్రీపతిభావము మడు
త్కమనులు కూటిపేద లటుగాక నదా యమృతాన్నభోజ తా
క్రమము సుధాభిప్రణామమునఁ గల్గిన వంచు నుతించు లోకముల్. ౧౪౩

వాలద్ధోలేలిహాసంబు = వేళ్ళతోడి పాదునం దుండెడిపాము. శాలిపెనో = సరిపటిపెనో-హాసం
చెనో. క్రోలు = క్రాగు. ఇనుమఁడు = అబు. లోఁగని = తగ్గని. బాధ = దృఢమైన. కుడిసి = అణగి.
గగ్గోలుపడఁగ = కలఁత నొందఁగా ॥౧౩౮॥ పియ్యక తిన్నగా. చెట్టుకట్టుచుక = చెట్టుగా
నేర్పగుచు. మునిశాఖ = మునియనెడి వృక్షము. నిట్ట = నిక్కును. సంపద = ఉన్న. నీలవర్ణకైతవం
బునక = విష్ణుదేవునిమిషచేత. చేగ = చేవ ॥౧౩౯॥ నెలవుకొనఁగక = ఉనికిచేయఁగా. ధర =
భూమి ॥౧౪౦॥ అలఁతి = క్రమము. పాదోనిధానంబు = సముద్రము. తెలివి = తెటదనమనెడి॥
౧౪౧॥ చతురంబు = ఏనుగు లందుకాల. సితసామజప్రభునకుక = విరాచతమునకు. పానలుబ్ధాబ్జ
ప్రపాకల్పనము = త్రాగనిచ్చగల మేఘములకుఁ జరిపందిగాఁ జేయుట. నూతికానికేతనము =
పురిటిల్లు. పుష్కరసగనకుక = లక్ష్మీదేవికి. కామధుక్సందాససి = కామధేనువుయొక్క చామన
త్రావెట్టిన. రసవతి = వంటయిల్లు. గోత్రభిల్లోకచకోరదృగ్గోత్రంబు = గోత్రభిల్లోక = ఇంద్రలోక
మునందలి. చకోరదృగ్ = స్త్రీలయొక్క. గోత్రంబు = వంశము = జన్మస్థానము. మందురాస్థానము =
లాయము. అమర్త్యహరికిన్ = ఉచ్చైర్భవమునకు. కామమానంబు = పందిరి. జనాంతికపదంబు =
అంతఃపురము. సారలోహారము = దృఢమైన ఇనుపతలుపు. భూధ్రవైరి = ఇంద్రుఁడు. దంభోళికా =

ఉ. ధేను గజాశ్వ రత్న సుకృతప్రముఖాఖిల సృష్టిని
 మానికభర్త ముక్తినియు సుగృహ మారం బయోధిలోనున్ గై
 ణో నెనకొల్పెనో బలు ముసుగ్ల విప్లుష్కరీషవింశతి
 గానిభవృత్తి సత్తైతగు గా కల నీ నవి ద్రావ శీకెన్ .

౧౦౪

శా. అంతర్మగ్న పరింతగంధి తనిగిన్మృత్యునభా రంభారా
 క్రాంతంబుల్ నిజనేగి భిన్న నపురుగ్రగ్రహమున మేఘభాగ
 సాం తేవాసివింశతి స్వములు నాగావాసగానానా సయ
 స్వంతానంబులు గ్రామం బానంబు నిర్మితాచారము లై .

౧౦౫

శా. మాణిక్యంబులు మున్నుగా నిగుసుభామ్యగృహస ద్విగలు
 శీతశ్రీ కెరల్ బలన్వహించిచ్చి ప్రసాదించు
 శ్రీశైవగర్వము పిగ్గి బాహ్యునివసగిగ్గియు పై కాగిని
 శ్రీశైవ వోలె దలియ్య నిచ్చులు ముఖాళిని నిర్మలం .

౧౦౬

శ. తరుణప్రనాళిలోని నీరునీల శుభ్రమిచ్చి నీరు సరియ
 మృతపుష్కల మై హరికర, సరసీరుహ మనగల గలశబలానిధి చెలుగున్ .

తే. నూత్న వీచుల నముపోధరత్న పుష్ప, చికగినిబిరస మగునీరు నిగిది శబ్ది
 యబ్ధివేణాసమాభ్యాగతాంతరాద్ర, బాధులకు సర్వ శానార్థి మూచగించు.

ప్రాయోధము ౪ || ౧౦౭ || ౧౦౮ || పై హానికర్మ = శిక్షాగ్రాహక. వాగ్విరూప = పగ. ఎన
 కొల్పెనో = ప్రేరేపించెనో. ముగళ్య = వీధుములు. విప్లుష్కరిషవింశతి =
 మిక్కిలి కొల్పించెడి యెండు ప్రేరేపకములు. పాప వ్యాపాముఖో || ౧౦౮ || అంతర్మగ్న =
 లోపల మునిగిన. కట = కెక్కళ్ళనుండి. నిర్మల = కాటుగున్న. యు = సెలయేళ్ళచేత. ఆ
 క్రాంతంబులు = ఆక్రమింపఁబడినవి. భగవత్సమగ్రగ్రహములు = కెడినఁ గాములగుల భయం
 కరములయిన ప్రాణిహంసక మత్స్యములుగలవి. నాగావాసగానాలు = పాగాళమునగు ముని
 గినవి. పయస్వంతానంబులు = జలచరముల సమాహములు. గ్రత్పరచాగంబులు = ఎచ్చరిక
 తోడి సంచారములు గలవి || ౧౦౮ || భంగసత్త్వంబులు = అలలలోని ప్రేలులు. కెరల్ =
 రేగఁగా. జలద్విప = నీటియొడుగులయొక్క. ఔర్వదశ = గడబాగ్నియనెడికొచ్చియుచేత. సంశ్లం
 బులు = మిక్కిలి చెడినవి. తగిర్ప = చిగిరిమును. పాపములు = గట్టుప్రదేశములు || ౧౦౯ || శోశో
 దరతలమై = ఎఱ్ఱనిలోపలిభాగముగలది. వరపుష్కర పుష్కలమై = మంచినీరుచేత సన్నదమై
 కలకజంబిది = పాలసముద్రము. శలంకణ = ప్రకాశించును || ౧౧౦ || నూత్న వీచుల = క్రొత్తలయిన
 యలలయందు. సుమపోధరత్న = మీదికిలేదనెత్తిన రత్నములనెడి. నిసరీసుము = నిండినది
 ఆకుర = క్రమనొందిన || ౧౧౧ || ఆవర్తగర్త = మళ్ళిచెడి చోక్కలయందు. అంకువులు = మెఱుగ

తే. వార్ధినావర్తగర్వప్రవర్త లగుచు, నుదరరత్నాంశువులుగ్రమ్ముత్రిదశు లమరఁ దరులునఱకంగఁదచ్చులఁలము లమృత, సేకమునవెంశిచిగురించుచిగురు లనఁగ.

వ. ఇట్లగణితగుణాభిరామం బగునమ్మిసభామంబు సంగ్రహాభయం డగు శూరుండునుంబోలెఁ బెనువాఁగుంటులం గనుపట్టి, తుశిలభటవిముక్తం బగు విశిఖంబునుం బోలె నెల్లకింబువలను మీఁ, పాటలస్ఫురితిం బై జరరవిలోదనం బునుం బోలె నీరువాపలం బొదువుట గలిగి, పెదవడినవుడమివేలువుం బోలె బలియింటివాకిట నడంగి, వీరభద్రగదావిదారితం బగుపూషార్కువదనగహ్వా రంబునుంబోలె బలువరుసబిగిదెరలనొరలి, మతంగకులకన్యకయింబోలె బలు కండగునిలుకడ చాల్చి, విభావరవిరామసమయంబునుంబోలె వెల్లదీవియల మించుటకు గుఱి యై, మఱియు నొక్కొక్కచోటఁ గుముదోదరవిశదంబులు నొక్కొక్కయెడ నీలోత్పలమాలికామేచకంబులు నొక్కొక్కకడ తుకచం చూపుటపాటలంబులు నొక్కొక్కచిక్కి ముక్తాశుక్తిశసోదంబు నరుదోపల పట్టంబులం బొట్టవెంచుచు నిట్టలంబుగ మిట్టించువేలాచిలసముమ్భాతనగాతన శీకరనికరంబుల వలం నలినభివాండంబునకుఁ గర్పూరకరండభావంబు నుత్పాదించుచు నుత్తలకాలస్కంధపలాశకులాసితద్యుతికూలంకషంబు లగు బాల శైవాలవస్త్రీమతల్లికల నల్లిబిల్లి గొను నుల్లోలప్రవాళశాఖాశిఖిలవలన నుడ వానశ్లేశంబున నుద్భవకుడిచి వెలుపటికిం బుటమెగయుచు నుద్దామధూమ

గులు. అమృత సేకమునకా = అమృతముతో తడుపుటచేత || ౧౧౯ | మినఁధామంబు = సముద్రము. అభయంబు = భయపడనివాఁడు. వాఁగుంటులకా = కత్తిగాయములచేత; చేపల సంబంధములచేత, దుశిల = సమర్థుఁడైన. విశిఖంబు = బాణము. కందువలను = జాడలచెతను; సంకేతస్థలములచేతను, పాటలస్ఫురితంబు = పండఁబాటుటను తోఁపించునది. జరర = ముసలివాని. నీరువాపలంబొదువుట = నీటిమనుష్యులను పొగువుట; జలము కింటిపాపలపై కమ్ముట. బలి = బలవంతుఁడు; బలిచక్రవర్తి. పలువరుస టిగి తెరలకా = పండ్లవరుస విగువు వదలఁగా; ఆ సేకములైన వసులుగల విగువుతోడి యలలచేత. ఒరలి = ధ్వనించి. పలుకకా = నిందింప; చెప్ప. విభావరీ = రాత్రి. వెల్లదీవియలమించు టకున్ = తెల్లఁబాఱునదివములచేత మించుటకు; శ్వేతద్వీపమును అక్రమింపఁజేయుటకు. మేచకం బులు = చామనచాయలు. పాటలంబులు = ఇంచుకయెఱుపులు. శబరదరంబులు = చేపకడుపులు; నీటిలోపలిభాగములు. ఇట్టలంబుగకా = అధికముగ. మిట్టించు = మీఁదికిగయ. కరండభావంబు = బరణివిధమును. ఉత్తల .. ంబులు = పొడవైన చీకటి మ్రోనియాకుల మంచి నల్లనికాంతిచేత గట్టు నొరయుచున్నవి. పాలశైవాల వస్త్రీమతల్లికలకా = ప్రకృతములైన లేత పాచిచీగతో. అల్లి బిల్లిగొను = పెనఁగొను. ఉల్లోలప్రవాళి శాఖాశిఖిలవలనకా = పెద్దయలలోని పగడపుడిఁగల కొనల వలన. ఉడవానశ్లేశంబునకా = నీళ్ళయం దుండుటవలని శ్రమచేత. ఉడ్డుకుడిచి = ఉపరిత్రిప్పలేక

ధోరణివ్యాజంబునం దలలు వీర నీజాడం బొడచూపు నివిడల బానలకీలాకలా
పంబులశంకి నలకురితింబు సేయుచు నలిలకరికిచేటులతరిగనశిఖరవిఘటితిగర్భ
గిరిగై రికసంక్రమణాదుణంబు లగు మృదుసముదితిఁగరిగిశోరంబులచేతఁ బిహి
తావకాశం బై లక్ష్మీనారాయణాచార్యునిస్వమిరఘస్యణరజోరంజితంబును
తదీయవిలుంరనావిహ్నిగ్రీవేషణంబు సగుతిలిగెగిలంబువిలసనంబు వశి
రించుచు సాత్త్వికుక్రియ విధువిజృంభణముచితింబును, పంటకొరుపగినింబ్రసన్న
శరీరంబును, సత్యలోకంబునాశ్వులిం గులభూయస్కుంబును, విలాసనీకరంబు
కరణి వివిధమణికరణపుంజుంజులొక్కంబును, పరబ్రహ్మంబువిధింబున ననూ
ర్యపదంబు పై యొడగనావకడలి చుడనుచుగ్గయును, దద్దయుఁ బ్రియంగా
పుట్టించె నిశ్చేయంబున.

౧౧౭౦

ఉ. ఎన్నఁగ నింత రత్న నియ మింతగఁగిరిను యింతజాననం
పన్నత యింతశుద్ధి యని బ్రహ్మయు నోరు మెనల్పలేని య
త్యున్నతిఁ గన్న పెల్లడలి నుత్థితి మై వెలిపివి చెన్నగి
వెన్నెలయేటిలోనఁ బ్రభవించిన కప్రపుఁగొండకై పడిన్.

౧౧౭౧

శా. ధూతాతంక మపేతపంకము బుగ్గస్థిత్యంగు నిత్యంబు వి
ఖ్యాతం బాతపశీతివాతసహసాంద్రానందయోగీంద్రసం

శ్రమపడి. పుటమెగయుచుకా = దాఁగియు. ధోరణి = వరుస. ఈదాడ = ఇక్కడనున్నద. అంత
రితము = మొలచినది. సలిలకరితి = నిటియేనుఁగుల యొక్క. చటులతరి = మిక్కిలివాగులైన. రద
శిఖర = దంతముల కొనలచేత. విఘటిత = భేదించబడిన. సంక్రమణ = చేరికచేత. మృదు = తిన్నని.
సముదిత = పుట్టిన. తరంగశోరంబులచేత = చిన్నయలలచేత. వినిత = కప్పబడిన. అనూధ =
ఎక్కిన = పూయబడిన. విస్వమర ఘస్యణరజోరంజితంబు = ప్రసరించునట్టి కంఠముపువ్వు రేణు
పులచేత ఎఱ్ఱవాడినది. విలుంరనావిహ్నిత = పారలికివలసఁ బుట్టిన. తలిమతలంబు = పలుపుమీఁది
చోటు. వశిశరించు = వశముచేయు. విధు = గండ్రునియొక్క; విఘ్నపుయొక్క. విజృంభణము
దితంబు = విజృంభణముచేత సంతోషించినది. పంటకొరు = శరత్కాలము. ప్రసన్నశరీరము = తేట
పాతినడనముగలది. విమలభూయస్కుంబు = బ్రహ్మకుఁ బ్రియమైనది; కమలములచేత అతీతయింద
నది. కరణ = కొంతులచేత. ఊర్వికము = ఉంగరములుగలది; అలలుగలది. అహార్యపదంబు = అవల
స్థానముగలది; కొండలకు స్థానమయినది || ౧౧౭౦ || గభీరిమి = గాంభీర్యము. పెద్దడలికా = పెద్దసము
ద్రమునందు. ఉత్థితి = మీఁదికి లేచిన. కప్రము = కర్పూరము || ౧౧౭౧ || ధూతాతంకము = తొలఁ
గింపబడినభయముగలది. అపేతపంకము = పోయినపాపములుగలది. సహ = సహించునట్టి. సాంద్ర =
అధికమైన. సంశీతంబు = గుఱుతుగలది. అతతధూతి = విశేషసంపద గలది. భూతిలకలక్ష్మీకారి =
భూమికి బొట్టుకలిమిని కేమునది. తోరంబు = గొప్పది. జగత్సైన్యక భస్మోన్నతికా = లోకము

కేతిం సాతతభూతి భూతిలకలక్ష్మికార తోరంబు నై
శ్వేతద్వీపము దీపతం బగు జగత్స్వైత్యకభవ్యోన్నతిన్.

౧౫౨

అ. వణఁకుగుబ్బలికిని వైశూర్యశృంగంబు, మొలచినట్లు మిన్ను మోచియున్న
తెల్లదీవియంగు దీసిండు వైకుంఠపుము కనకవప్రపరివృతంబు.

౧౫౩

ఉ. సారసువర్ణసీరహుసాలవిశాలము నిలవర్ణసం

చార పుష్కరిణీయూచరణశాలియు నై పురి చెన్నగున్ మహా
మేఘపుకొంగిటం బాలుపు మీటి మహోత్కటకూటసంచర
ద్వారణరాజ మై సాబగు దాల్చినరోహణశైలమో యనన్.

౧౫౪

నీ. త్రైవిక్రమాంధ్రా ముక్ తివిలి వీడిన పద్మ, హంఘంఘడములీల నలగుఁ గో
పలుమాటుఁ గమతాధిపతి పూని డించు మందరములభాతి సాధములు వెలయు
నిజవిహారార్థంబు నృహరి యై హరి చెయు, వసతులో యనఁ గోవసము లెసఁగు
శాంబరీమత్స్యసంచారోచితాపర, శరధులక్రియఁ బద్మసరసు లనురు

తే. నఖిలభువనాంతరాళిపురాధిదేవ, తావితానంబు తత్వేవకై వరించు
నరణిఁ జూపట్టుదురు శరత్సమయపూర్ణ, రాజవిదనలు వైకుంఠరాజధాని.

౧౫౫

నీ. జలధివీచీవాత్యు జలి దాఁకెఁగా యని, యక్కున నందంద యలమియలమి
ప్రామత్త్యయాకొత్తి రాయిడిఁ బొందెఁగా, యని నన్నపొత్తుల నునిచియునిచి
వాపోయివాపోయి ననివాడి యాఁకట, బెగఁజెఁగా యని యుగ్గ- పెట్టిపెట్టి
పెనువఁకటులుగ్రమ్ము పెట్టెట వసియించి, వెఱచెఁగా యని పుల్ల విడిచివిడిచి

తే. మంచలకణములపుట్టుమచ్చవాఁడు, నేత్రములు విప్పనట్టి యీనెత్తుంగంగు
వఱలనేతెంచె నెవ్వారివాడో యనుచు, విలయహరిఁడెచ్చి పెనుకొరవీటిసతులు.

చేర సేవింపఁదగిన ముఖ్యమును మేలైనదియు నగు గౌరవముచేత || ౧౫౨ || వణఁకుగుబ్బలికా =
హిమవత్పర్వతమునకు. మోచి = అంటి. కనకవప్రపరివృతంబు = బంగారుతోటచేరిఁ జాట్టఁబడినది ||
౧౫౩|| సాల = ప్రాకారముచేత. నీలవర్ణ = విష్ణుదేవుని. కూట = శిఖరములందు. సాగు = అందము.
రోహణశైలము = రత్నపర్వతము || ౧౫౪ || త్రైవిక్రమ = త్రివిక్రమ దేవునిదైన. లిలకా = విధమున.
వసతులు = ఉనికితావులు. శాంబరీమత్స్య = మాయచేపకు - విష్ణువు అవతారమయిన చేపకు
శరధులక్రియకా = సముద్రములవలె. పద్మసరసులు = తామరకొలఁకులు. శరత్సమయ పూర్ణరాజ
విదనలు = శరత్కాలపు నిండుచంద్రునితోలిస మొగములుగలవాడు - శ్రీలు || ౧౫౫ || వీచీవాత్యకా =
అలలమీఁదినుడి గాలిచేత. అక్కునకా = తొమ్మునందు. అలమి = చేర్చి. రాయిడి = ఒకనీడి. పొత్తు
లకా = పొత్తిగుడ్డలమీఁద. వాపోయి = వీడ్చి. వసివాడి = మిక్కిలివాడి. పుల్లవిడిచి - పుల్లలువిడిచి -
మంత్రించి. నెత్తుంగంగు = నెత్తురుముద్దవంటి లేతవిడ్డ || ౧౫౬ || నెగ = తెరచీర; మృగములను

వ. మఱియు నప్పురంబు పలుదెరలు తిరిగినప్పుట నాభేటస్థలంబును నర్చినప్రదేశం
 బునుంబోలె లెన్నవారిల గలిగి గజగ్రహణసంవిధానంబును, నుజనునింబోలె
 బెక్కుపట్టులం గనుపట్టి కురుసంకమంజరంబును, కిశ్యపముపశ్చిదంబునోలె హరికి
 గిరిగుహయును, గూఢపునకు నుపవనపశ్చేషంబును, ద్రక్ష ప్రభంజితరుకోట
 రంబును నై యడరిం బుడిమిని నవాలుగంటి తిడువు మొచ్చుచుం జచ్చి నియ
 చ్చురసంకాభంధురంబు సినర్ధశృంగారితిరింగితంబు నొసరి జమార్గంబునం
 జనినని ముండిట నేత్రసన్నిహితజగత్ప్రయగంబునంబున "త సహస్రసంజనాకీర్తింబై
 యుత్తరవైభవంబును వర్ణింపగలగ, "గంధర్వరేణి ద్వంద్వంబునందంబును వలభద్రా
 యాహోపరిభాగంబును, జలగలక్షేత్రంబునై ద్రక్ష యువనికామహాలింగంబును,
 నాటకసంధానంబునై వడి శుద్ధమిత్రపిష్కంభసంభృతంబును, దిగ్విదారింబు
 కరణి నుంభగోముఖాపిద్ధంబు నై యుప్పు గూఢపరిత్యజ్యుపచ్యుభవంబును దిగ్వి
 ఎరసజనపృథ్వియంబునంబు దగిలుపడినిబ్రహ్మపద్వియంబున "త సహస్రప్రకారం
 బున సప్తకశ్యోతంబిరింబు లక్షక్రమించి ముగిడగా.

౧౧౧

సీ. నవనుధాపరిభాంబునివహ ముజ్జేడుచోట, మణుగొంబు ప్రిడకోట పొంచుచోట
 నిగిడి యాగులకెంపు నలకిట్టు గలచోట, గల్వకాపరకారు క్రిమ్ముచోట
 చలదుముక్కులకట్టాను "నానెడుచోట, కెలంకుల గొలంకులు గొలంకుచోట
 గంధర్వగాంధర్వగంధ మిం పగుచోట, గయడి కేతనములు గ్రాలుచోట

పట్టెడి సాధనవిశేషము. ఆభటస్థలంబు పటాదావోట, నర్చిన ఆటాస్థలంబు, లెన్నవారికా -
 మంచిపల్లమును; మంచిజలమును. సంవిధానంబు కిశ్యపము, మంబరంబునగల, పట్టులకా -
 చోట్లయందు. హరి - నంబాము; విష్ణువు. మాధవుడు వసంతుడు; పిష్టువు. ద్రక్ష - పాము;
 విష్ణువు. ప్రభంజరువు = గంధపుష్పము. హరిటము తొట్టు. సమవాలంబు నిమిషమునొజ్జమునైన
 కన్నులుగలది - త్రి. వియన్నర సంభాభంధురంబు దెవలలచే ఇఱుంటుమై యొప్పినది. నిసర్గ -
 స్వభావముచే గలిగిన. ఉత్తర = మిక్కుటమైన. ద్వంద్వంబు = ఏమియు. వలభద్రాయాహోపరిభాగం
 బు = ఇంద్రుడెక్కినమీడిభాగముగలది; ముంజారుపట్టెమీడదాంబుమీడిభాగముగలది. జాం
 గలక్షేత్రంబునై ద్రక్ష - మెట్టపాలము విధమున. యవనికామహాలంబు = నీమముచేత న్నాజ్యమయి
 నది; తెర పీరచేత దొడ్డది. విష్కంభసంభృతంబు = విష్కంభమువెడి యంగముచేత చక్కగా
 భరింపఁబడినది; గదామ్రానిచే జక్కగా భరింపఁబడినది. ముఖాపిద్ధంబు = మనోజ్ఞ
 మయిన చక్రాయుధపుమునచే దొలువఁబడినది; మంచి వాసనద్రవ్యములచేత అలుకఁబడినది.
 గూఢపదతల్పంబు = శేషకాయయైనవిష్ణునియొక్క. తిజిశి = సమీపించి. అజహ్యప్రకారంబున
 నాలుకశనిదానివలె; కిప్పవిధమున. సప్తకశ్యోతంబులు = ఏడుతొట్టికట్లు || ౧౧౬ || నవనుధా -
 హ్నోత్తయన్ముతపు. పరిభాంబునివహము = అగడ్త నీడగమాహము. పుత్తడి = బంగారు. ఈగులకెంపు =

తే. బరమయోగివరేణ్యనిర్భరసమాధి. సౌఖ్యసంపద నిరపాయసంప్రదాయు
సిద్ధి గులకించుచోట ౧ శేషభావన, వివిధధర్మంబు లావిర్భవించుచోట. ౧౫౮

క. బహుదోషజనని స్థిరము, బహునారీజనయితగలు బహునిధనుహిమా
వహము నగుచోక్క శేరీ, గృహము. గానగదకరీతమాననుడై. ౧౫౯

ను. కలనోకంకణధంకృతంబుల మరుత్కన్యల్ సుధాబింగుని
చ్చిలసీహారమయూఖబింబనదృశస్విన్నాననశ్రేణి వ
ర్తల నొయ్యెయ్యన నాఁప చూడఁ. ఘణభృత్యేంభోలిక లచ్చిని
ట్టలపుంజన్మవఁ బోలు మున్నోరగుముక నాచేసి యుల్లాసి యై ౧౬౦

క. గిపించువానిఁ ద్రిభువన పీఠకుఁ జగువానిఁ జంద్రదిశరమయవీ
గౌపాతదళితనిజభ, క్తాపద్ధాంతప్రవాహుఁ జనఁ దగువానిక. ౧౬౧

తే. నగవు నురువులు నుణివూరనలినహంసి, కుంతలగ్రాహములునేత్రకుముదరుచియుఁ
గలుగుతనుకాన్తికాగిద్ది గన్నతరుణ, తరిణియునుబోనియురమురత్నంబువాని.

శే. పుండరీకలిసోజాతభువనపీఠ, విన్నపము సేయుననునంసస్థిఁ గేలు
సాఁచి సామాద్రికగంధరాసక్తమేఘు, మాలికం గుసగగునంబుఁ బోలువాని.

తే. లలితలక్ష్మీనఖాంతురలాలనమునఁ, గమ్రకట్టారదళగంధగౌరవమున
నతులనై పథ్యరత్న చంద్రాతపమున, నొప్పు మీఱిన నునుసేసకొప్పువాని. ౧౬౨

తే. ఊరుయుగ శంబుమీఁదఁ జెల్వారునడిమి, తానవంబు నెవంబున దనుజనదన
నిర్మిత స్తంభసంభవనిజపురాణ, పురుషహరిలీలఁ దెలిపెడుపాలుపువాని. ౧౬౩

చింతామణి. నెలకట్టు = జాతికట్టడపునెల. కాఁగి = గలుపు. కట్టావులు = మిక్కిలి స్వాగములు.
తొలఁకు = తొనుకు. గాంధర్వగంధము = పాటవలసివాడన. క్రాలు = ప్రకాశించు. నిర్భర = పాచ్చైన.
తులకించు = ప్రకాశించు || ౧౫౮ || కోరకెర = మొలకెరెత్తుచున్న || ౧౫౯ || కలదోకంకణ =
ఆవృక్తమధురములైనచేతికడియగులయొక్క. ముశ్కన్యలు = చేనతాశ్రీలు. సిద్ధిల = చేరిన.
స్విన్న = వెనుటపట్టిన. ఓయ్యెయ్యక = మెల్లమెల్లఁగా. ఘణభృత్యేంభోలిక = పాము ఉయ్యాల
యంగు = శేవళయ్యయంగు. నిట్టలపుం జన్మవక = ఎచ్చైన స్తనములజంటను. మున్నోరగు = ముందటి
యొరగుదిండు. ముకాడాచేసి = ముందటి త్టానించుకొని || ౧౬౦ || విక్తాపాత = చూపుయొక్క
పాటుచేత. ఆపద్ధాంతప్రవాహుఁడు = ఆపద లనెడి చీకట్ల వ్యాపనము గలవాఁడు || ౧౬౧ ||
గ్రాహములు = మొసళ్లు. తరుణతరణి = లేచెనూర్వడు || ౧౬౨ || అజనంగక్షిణి = బ్రహ్మ
యొక్కమూఁపు ప్రదేశమునందు. కింధరాసక్త మేఘమాలికము = మెడ నుండంటిన ముచ్చుచాలు
గలది || ౧౬౩ || వైసథ్య = అలంకారములని. చంద్రాతపమునక = వెన్నెలచేత. శేవకొప్పు =
కొండెనిగ || ౧౬౪ || తానవంబు = మాత్మత్వము. పురాణపురుష హరి = పురాతనఁడైన స్వసిం
హుఁడు || ౧౬౫ || అభినవాయాతుక = క్రొత్తగా వచ్చినవానిని. శాశ్వతశంతలము = బొడ్డుపడియ

తే. అభినవాయాతుఁ డనపుత్రి నూని గాంచి, సంసారమున నాభివేళిపరిజలజ
ముచ్చి వెలిగ్రాయువుప్పొడియొటపు నెఱపు, హృదిపుట్టంబు కటిసీమనమరువాని.

తే. అనుగ్రహగుండు నొకమొలికొన్నింటి మొలక, సునిచిప్పలవోగ నానాసరింక
క నకకొటిరకొంరాగ్రస్తుంబు నమని, మెలకుగువచ్చిన నఖిపక్షి మించువాని.

తే. ఆప్యుఁ బ్రణవస్వరూపు నేనాంతివేస్య, మోక్షవిద్యోపదేష్టు నిర్దు కృజనను
సిన్ధుఁ బ్రభవిష్టు నిత్యవర్ధిష్టు గాంచి, మ్రొక్కె నారీజనోచితంబుగ గరిత్రి.

క. మ్రొక్కి వినుసించె డనమది, నెక్కినుసొగు లెల్ల నేలనెలతుక కిన్ని
రొక్కొక్కబొట్టు మెలకుగుం, బెమ్మల నిగరాఱు సోరఁ బమ్ముచు హరికిన్.

క. బలువ్రేగునొప్పి నిష్టై, నిల పలికన పలుకుకలిన హృదయము గలఁగె
నలిసోడరునకు విలయా, నిలయాతాయాగచలితనీరధివోలెన్. ౧౭౦

వ. ఇవ్విధంబున నమ్మధుమధనుండు ననుంగరమీఁదంగల కనికరింబునం దరంగి
తంబగు సంతరంగంగా తదభిరక్షణంబున కభిముఖంబుఁ గావించి యటమున్న
యకాండప్రళయం బగువుండరికుగోసోదహనంబు గురివగాహంబును త్రిభువన
దాహదోహళంబు నగు నని విన్నవంబు చేసి జాసియున్న విరించిం గించిత్ప్రహసి
తాననుం డై కనుంగొనుచు. ౧౭౧

సీ. శాంబరీకచ్చపేశ్వరకంఠసంగీప్త, తాపింఛవల్లిమతల్లి యనఁగఁ
బవనపారణపతిస్సాటిక స్తంభజం, భద్విషస్థానిసాలభంజి యనఁగఁ
సవనవరాహదంష్ట్రాఖనిశ్రప్రోత, కనకాక్షునకాలఖండ మనఁగఁ
గకుబంతకరివరస్కంధసింధుగ్ధిప, సాగసారికాసితహంసి యనఁగఁ

యందలితామర. వెలిగ్రాయు = గ్రాయునుమియు. ఒఱపు = అండము. హృదిపుట్టంబు = పసుపు
వన్నెవస్త్రము || ౧౭౭ || సోర = వజ్రములుయొక్క. ఖర్జునున్ = ఒరసిడిచేత || ౧౭౮ ||
౧౭౯ || నెక్కిను = పొనుకొను. నెగులు దొఖము || ౧౮౦ || బలువ్రేగునొప్పి = అధికభార
మూడివ్యాధిచేత. నలిసోడరునకు = విష్ణుదేవునికి. యతాయాతానలితము = పోకరాకలచేత
చలించినది || ౧౮౦ || మధుమధునుండు = విష్ణువు. అటమున్న = అంతకుముందే. అకాండప్రళ
యంబు = కాలముగానికాలమున సగుప్రళయము. తపోదహనంబు తపస్సువలనియగ్ని. గురవ
గాహంబు = అకళింపుచేసికొనకకృతము గానిది. త్రిభువనదాహదోహళంబు = మూడులోకములను
గాల్చుటకు సమర్థమయినది. దాసి = సమీపించి || ౧౮౧ || శాంబరీకచ్చపేశ్వర = మాయతాచేటి
రాజయొక్క. తాపింఛవల్లి = చీకటిమానిరమ్మ. పవనపారణపతి = గర్భరాజు. జంభద్విషస్థాని =
ఇంద్రునిలము. సాలభంజి = బొమ్మ. సవనవరాహ = యజ్ఞవరాహమయొక్క. ఖనిశ్ర =
గుడ్డలిచేత. ప్రోత = గ్రుచ్చబడిన. కాలఖండము = కడుపుగోనియవయవవిశేషము. కకుబంతకరి =
దిగ్గజము. సింధుగ్ధిప = వీటినడుదిబ్బయిండలి. అసితహంసి = నల్ల ఆడుహంసు. భూరిభూభృ

శా. ఓయంభోరుహపత్రనేత్ర ! మది నీయుద్వేగము మాను డై
 నేయప్రాయశ్చపాన్వవాయము మద్దింకి భవద్భారము
 గాఢంబ్రోయుచు శేయుచు సుఖముగా చుచ్చత్తయుక్తాత్మలక
 నూయానూనగుచున్న నై నీచిహ నానా క్రమక్రీడలు .

16

శ్రీరామచేపచరిత్రము

ప. ఇవ్విధంగా నమ్మియున్నట్లు విరోధ మాయమానుషులగునందు సంగీకరించుచు సమానులగు విక్రమవిశేషంబులం బ్రవర్తించుచుండ నంత నటమున్న యవ్వెన్నునకు మనఃప్రణనంబు గావించి దలంచి విరించి నిఖల ఘనమోహిని యగునొక్కతక్కిం బులైచుటయు సన్నుతకాళిని తదాదేశంబున నందుమొఱచి యగుశతగోవుల డనుగోపాలునకుం గూర్చువుత్రియై పెరుగుచుండె నంతి దంతావళిమరాళశిఖరగిమంబులగిమకంబు దమకుం దొడి వగుచు నిగుడునడవడులం బెడంగారి బంగారంపుమెట్టకెందమ్ములకు నెత్తురుంబొత్తుచుట్టంబు లనిం జూపట్టు చిగురుటడుగులును, దారలగౌరవంబును ముత్త్రయంబులక్రొందఱుకును, చంద్రమండలంబునఖండలావణ్యంబును నేవ గించు చరణనఖముకురంబులును, మకరధ్వజశిరధిశాలిగర్భగోపుచ్చకాహాగ సందర్భంబులసౌభాగ్యంబు నానరించు చిటుతొడలును, వలుదలనంబులు గలపండనంబులు నిద్దంపుడనంబులు తద్దలం గలిగి కరికరాకారంబు లై కరభనిభంబు లై కనకకదళీమృదులంబులు నైనపెందొడలును, కరిటిశిరః కఠినంబును రథాంగిరమాధురంధరంబును పులినఘనంబు నగు జఘనంబును, ఆవర్తవర్తలంబును నితాంతపున్నాగలతాంత కాంతంబును నతిగంభీరంబు నగునాభసరిపరింబును అసితలిలేతయశాలికంబునకు నేలిక యై చలిచీమ నాలునకుం బోలిక యై కైవాలవల్లికిం దల్లి యై చెలువారునాగారును, అగడపలం గడవవైచి పేచీరేఖలం బోలెద్రోచి మనుమనారాచుకేళాకూళిం గల జాళువాసోబనంబులఁ బ్రేమటించుప్రివళివిభాగంబులును, కిమల

శిఖరళ = సమిల. గమకము = మనోజ్ఞత. తొడవు = ఆభరణము. బెడంగారి = అందగించి, కెందమ్ములకు = ఎఱ్ఱతామరలకు. మాపట్టు = కోమ. లావణ్యంబు = కాంతి. ఏవగించు = సోయా. ముకురంబులు = అద్దములు. మకరధ్వజశిరధి = మృదునియమ్ములపాది. శాలిగర్భ = పరిపాట్ల. గోపుచ్చు = ఆపుతోడ. కాహా = తుతార. సందర్భంబుల = మార్పులయొక్క. వలుదలనంబులు = లావుడనములు. గలపండనంబులు = రామరామ లావుత్పియందటలు, నిద్దంపుడనములు = సుశుభ్రుడనములు. కరభనిభంబులు = చిటికినవ్రలిమొదటనుండి మనకట్టుదాఁక నుండు అటచేతిలోపలిపార్వ్యభాగమును బోలినవి. మృదులంబులు = మెత్తినవి. రథాంగరమాధురంధరంబు = చక్రిగంపదార్పరమును నహించినది. జఘనంబు మడికట్టు. ఆవర్తవర్తలంబు = మడివంటిగుండ్రదనముగలది. పున్నాగలతాంతకాంతంబు. పాన్నపువ్వునంటమనోజ్ఞతగలది. గంభీరంబు = లోఁకుకలది. అసితలిలేతయశాలికంబునకు = నల్లత్రాచుక్కిలకు. చెలువారు = అందగించు. అగడపల = దొంతిమల్లలను. పేచీరేఖల = అలలచాళ్ళను. కేళాకూళి = క్రీడాగున్ననంపు. జాళువాసోబనంబుల = బంగారు

కోరక కనకకలశ కరికుంభప్రముఖంబు లను సుపహాద్రవ్యగాల క్రొవ్వడంచి
పచారింది పక్కిటిల్లి పెరిగి నిక్క కక్కసించి కివొక్కవలఁ బెక్కువలలం
జెట్టుచుఁ జూపట్టునోర్మూలకూలంకఁబులు లగు కుచలికుచంబులును, ప్లయ
పల్లవపల్లభంబులు చుపేటపుటపంస్తుటంబును నగుచేదీమధ్యనిభిమిగ్ధం
బును, ఫణిఫణాఫలకభాసురంబులును, పంబూసాతరుంబులు నై నిగ
నిగనిపసిండితగఁగుం దెగడు కగఁములంబులును, కందర్పకళిల చెన్నునం
బూవుచున్నయెట్లును పోతలలకొగవ గుజగలిగిబాగుంబులును, కలుప
తేకులచెలుపు, శోక మీఱు వాగారుక నొగోరులును పవడంపుఁ పుటంబుగిది
గల రక్తంగుంప్రవాంబులును గలిగి నక్షి రుక్మీపసుకి రితిబంబులును, కంబ
బిబ్బికావసంబులును క్రిముకితిరుక మినుంబులును, తోమంబుమినుంబులును
మోహంబు నగుకంఠరాగంబును, నమ్మిత్రవటఫలద్వయశోభిత్తి
నిబిడం బుగిచిగింకంబును, పిక్కెరల గిక్కెరించి పంబు నొనాడి చెల్లె
రిసంబుల నిరిసించు నుధురవి, గమయగిరిబంధువప్రసూనంబును, పొల్లల
నుల్లసం బాడి యాణిముత్రియంబుల నుత్తిరించి సుధాబింకాపులఁ బలువరుసల
సరిసం శాడు పలువరుసలు, సంధ్యారాగగంజితం బగుకళారాజ దీపింబు
పడయును త్రిరస్పిపుటంబును, పరిస్ఫుటనాసికాసుగంబునిశ్చాస్వనధారాని రక్షి

మెట్లను. ప్రతిఘటించు - ఎదిరించు. త్రిఫల - కడుపుమీది మూడుముడులలయొక్కపంబులతో -
తామరి మొక్క. ఉచులద్రవ్యంబుల - పరిపూర్ణవస్తువుల. పచారింది వాల్చుట. కిక్కిరియింప -
కలసి. కక్కసించి - గాఢించి. జూర్మూలకూలంకపంబులు = చంకలపార్శ్వముల నొరయునవి. లికు
చంబులు = గజనిమ్మ (పండ్లు). ప్లవపల్లవ జాగ్రదిగురులకు. పల్లభంబులు = ప్రియమయినదియు. పే
టపుట = చాచినచెల్లగల అలచేతిగోపలిభాగమువలె. పరిస్ఫుటంబు ప్రకాశించునది. చేదీమధ్య =
యజ్ఞచేదిక నడిమిభాగముతోడ. ఫణాఫలక - పలకవంటిపడగవలె. తాంబూనిదళ తిరులచాకుల
యొక్క. పసిండి = బంగారు. తెగడు = తిరక్కురించు. కరమాలంబులు = చంకలు. పూవు తెత్తుల =
పువ్వులగరముల. ఎత్తునక = విభుమన. పోగ = నిడుపైన. బుజ = వక్రవత్తనము. శోక = అందము. చాలా
రు = చాడులైన. ప్రవాళంబులు = చిగుళ్లు. కంబుబిబ్బికావసంబు = కంబుమనకు అందమునగలిగి
చునదియు. క్రముకరకుమినుంబు = పోకప్రమాని మనోహారత్వము గలది. మలంకుమత్ఫలా
ముకుళమోహనము = మృదు వైనయరటిమెగవలె మోహమును బుట్టించునది. కంఠరాధాగంబు =
మొదయొక్కవైశాల్యము. చిరుకము = గడ్డము. పోనాడి = నిందించి. నిరసించు = తిరక్కురించు.
నుధురమక = తివ్యదనముచేత. బంధుజీవప్రమానంబు మంకెనపువ్వు. ఉల్లసంబాడి = పరిహసించి.
అణి = గుండ్రదనముగల. ఉత్తిరించి = చాచి - చూచి. పలువరుసలక - బహువిధములయిన పూవ
మాను మొదలగువరుసలచేత. రంజితంబు = ఎఱుగైనది. కళారాజరేఖ = కళామాత్రమైనచంద్రరేఖ.
పొల్లు స్ఫుహము. ఉత్తరస్థపుటంబు = పైపెదవి. గంధనిశ్చాస్వన ధారాధోరణినిశితమార్గంబు =

నిశితసూన్యంబునం బోని యయ్యార్థోద్భవబింబఫలంబుమీఁది నిమ్నభావంబును, సూనసాయపదోనివిల్లును పల్లవకరవాలులాంగలాయధంబును సామివికసితచింపకకోరికంబును నువ్వుఁబువ్వును నప్పుచు నివ్వటిల్లు నుల్లక్షితనాసికాశిఖరంబునం, సితమయూఖరేఖాసఖం బగునొసలును, నింబకిసలయంబుల కపసఁపం బొందించు ముక్కును, నరంటిమొక్క మొదలియాకుతెక్కల నెక్కనక్కంబు సేయుచుఁ గాయజసింగిఁబలవంగడం బగునెలవంకకన్నులొసలకొనులును, వకోరంబులప్రకారంబును జేరలతీరును సారసంబులగుంసంబును మీలఁజేలును మెఱపులయొఱపును మరుతూపులకోపును నుత్సలంబులయొప్పును కైరవంబులగౌరవంబును నేణనేత్రంబులవైచిత్రియు విసూక్రితంబులు గావించి నుగచుత్రవణపుటకూపపతియాభువు లగువిలోలవిలోనసంబులును, నర్పణంబుల దర్పణంబును నరోజంబుల యోజయానుధాకలశంబులచిలనంబును సంబుదహబింబములమదంబునుం బోషించి యశేషకళాకలాపపాఠాఘమస్వంభాస్వరం బగువదనపలయంబును, శ్రీకారంబులజోకయుఁ దొమ్మిదింటిలెక్కలయొమ్మికయు మోదుగుపిడలసిరులును బోసరించి వాసి వడయుశ్రుతిశక్కులికలును, నిష్కరంకంబు లై నిబిడంబులై నిద్దంబు లై సీరంధ్రంబు లై సీలంపుగుంపులసాంపు లామఱించు మంచిపాతకుడలునం గలిగి వలరాజానెత్తిపలకతఱుకునం గనుపట్టువీవును నేనాఁ యిహపాదంబు మాదమీగుంవిలాసంబుల భాసిల్లె మెండయు. ౧౮౯

ఆ. వివిధయాచితీకీటి వేమెఱు నృశయించి, యవ్వధూటిఁ జేయ నజాడు తలఁచి
కేలుదోయిఁ గడుగ వ్రేలులతొడ నంటు, జలకణంబులే మొ నుతినఖాళి. ౧౯౦

మంచివాసఁతోడ యూర్పుల ప్రసరణముయొక్క అడ్డములేని చుఱుకుగలదారి. పోని = వంటి. సంబధంబు = దొండపండు. నిమ్నభావంబు = పల్లము. దోనివిల్లు = ఆల్పధనుస్సు. పల్లవకరవాలు = మన్మథునియొక్క. సామి = సగము. చంపకకోరకంబు = సుంపిఁగ మొగ్గ. ఉల్లక్షిత = మీఁదికినిక్కిన. నాసికాశిఖరంబు = ముక్కు మొన. సఖము = మిత్రము. ఎక్కనక్కంబు = పరివోసము. వంగడంబు = వంశము. తారగంబు తలపడుచు - అతిశయము. ఓజపు = ఆండము. కోపు = విధము. విసూక్రితంబులు = నూత్రములేనివి. పతయాభువులు = పడునట్టి ద్వభాషముకలవి. విలోల - మిక్కిలిదలింపెడి. ఓజ = విధము. చిలననము ప్రకాశము. పాణింధమ = ఊడచురిత్తి. అంబుదహబింబంబుల = చంద్రబింబముల. కోక = విధము. ఓమ్మిక = ఇమిడిక. పోసరించి = బలిసి. శ్రుతిశక్కులికలు = చెవులనెడి చిక్కిలములు. నిబిడంబులు - నిండుకొన్నవి. నిద్దంబులు = మెఱుంగుగలవి. సీరంధ్రంబులు = సుండులేనివి. సాంపులు = అండములు. అమఱించు - పూజించునట్టి. నెఱి = వంకరగల. వలరాజానెత్తిపలకతఱుకునం - మన్మథునిసాగటాలాడు పలకయొక్క ప్రకాశముచేత. ఏపాదం - అతిశయించి. అహదమేదుర = పరిఘభాతి

- ఆ. కంఠపాశ తనకు గాంతుండుగాఁ గట్టి, తుఱిగి కంఠకంఠ నింతి చాల్చె
నొక్కో? యొప్పుగాడె? యుత్తమసంకలకు, చతులుపూనినట్టివతముచాల్చు.
తే. సోమబింబాస్యదశినాసోమతల్లి, యొప్పు చంద్రాక నెఱజాలు గుప్పించి
నొంక గలుసనిగాఁగి శేషములకు, కన్నునఁ గాదెడలువంటక న్నెకలిని.
తే. గలకుఁ జేసిచు నాచిది మునిగి గట్టి, శిర్కరాదీజములు సుధాశాసనగా
భావనఁగ పత్తి మెలచినపై పువెరి, నెఱఁజాగంఠ పూ గోడిసెకవిసరి.
తే. దాడిమీబీజరా శెండుకుముల్ల పెంగ్గలపినాసమును ముత్త్యములనుపాశి
శిల్పపుష్పింగి నొలుపున్న చెమ్మసరియ, సమరాలక మిస్సిగ్గనంతపక్షి.
తే. శిరకంఠగాఁ గల బ్రహ్మవారునము, శంకుగణగాఁ గడ సెల్ల కిలయొడ్డి
సుస్వగములెక్కి గమనము, గూపి నిర్వృప్తవగ్రాహ పండిత్యపరభృతములు.
క. వదనాంపిందడభముగ మృగగతిఁ జనుమాదనాసమిస శంద్రిక ల
మృగవగ్రాహసగమన, నునధిశయ దృక్పకోరయుగహర్షి గముల్. ౧౯౮
తే. యువసునోహంగలక్షేత్రము త్తరించి, శిశువడి నన్ను సుకనలాంగలిత హలము
తామిచీమణిము క్కటగా గాకయున్న, నాసితాభరణపుంగులు నాటునోట.
క. బిసరుహారజమునఁ బైకం, దుసిమిన నగదగ వెలుంగు నుడురాజుక్రియక
బిసరుహాపాశముఖాంబుజ, మనమాయుధసాగ్రశంభ మై జృంభించున్. ౧౯౯
క. ఆవృత్తోర్మిలులిత రా, జీవములకు మయపతాక జీవంబులకు
జీవంబివంబులు కా, జీవంబులు చెలువకన్ను సిరులమెఱుంగుల్. ౧౯౦
తే. వానుచేవాగినవశ క్తివై భవంబు, దుష్టిసర్వభామలరూపలేఖ [కమరు.
యిదియెవమాముంచునన నల్పయిశినకుకొ, కొంతలెక్కనఁ గనుజామ్మ లువిక
చాలు || ౧౮౩ || ౧౮౪ || కంబుపాశి = విష్ణువు || ౧౮౫ || ఒకనవాసోమతల్లి = నేరి పై శిదని.
చంద్రిక = నెన్నెల; కుసుంబావృత్తము. గుప్పించి = వ్యాపింపఁజేరి. ఎలుగు = నూత్నుపై. వాసో
విశేషములకుక = వస్త్రవిశేషములకు. కన్నెకిలిమి - నూత-సంసద || ౧౯౦ || కాదభూమి = ఆడుగు
శేల. వెడ = విత్తనాలజడ్డిగమునం. దిగవిమానుట || ౧౯౧ || శెండుకు = ఎఱ్ఱనిమెఱపు. పసా
శము = వికాసము. సుపాశి = స్వచ్ఛమయిన మెఱఁగునీరు. చంకురాలక = నొక్కల పొడివెండ్రు
కలుగలగి || ౧౯౨ || గంటుడు = పరిహాసము. ఓటు = ఓటమి - అపజయము. పల్లవగ్రాహి =
చిగుళ్లను గ్రహించునది. పాండిత్య = శిల్పగల. పరిభృతములు = కోకిలములు || ౧౯౩ ||
౧౯౪ || శాంగలక్షేత్రము = బీటిపాలము. గరుగు - మేరి - మెత్తని. నాటనోటు = నాట నాశి ||
౧౯౫ || రజమునక = పుష్పాడిచె. ఉసిమినక = తోమి కడిగివేయఁగా. జృంభించక =
విజృంభించును || ౧౯౬ || లులిత - చంపఁజేయఁబడిన. మయపతాక జీవంబులకుక ముత్త్యముల
కును, జీవంబివంబులకుక - చిహ్నములకును || ౧౯౭ || సవశక్తులు - ఇచ్ఛాశక్తి, జ్ఞానశక్తి, క్రియా

చ. పడఁతిముఖాంశున్ముములు భాసురవర్ణలలాటప్రతిగ
 బిడి ఋణాలల గైకొనియె నిండుడు నదము సాక్షి గాఁగ నె
 న్నఁడొ ఇలకాత మప్పు బతనంబుగఁ నీర్పనిబల్లి కొక్కొ పే
 రడునున నీల నెండ విల నాఁగినఁ దుంగిన నోర్పుచుగంటాల్. ౧౯౯

తే. శ్రీతికరశ్రీఁ గయోదుకాశ్రిని జేయుఁగాంతచెుగ నుని శ్రుతిపుట్టితైత్తిరసమున
 చలువప్రాసినశ్రీకారములగూగంబు. వర్ణనానీకదుని పాంశుగర్జనముగలి. ౨౦౦

సీ. ముఖ మింబురుహఁ మని ముమ్మొంగుగ నప్ప, 'చుఁజేయఁగిండిఁగిని ఇనఁగి
 నాననచగ్రానియంతకర్తము మొకకడఁ గోసరిందినపొ. వనిగ
 నిధిసమధాపూరితాస్యహేమకలశి, మూసినసీలంపుచుగాఁచు డనఁగ
 వదనపద్మనిధివై వ్రాలినయివమనో. మోహాంధకారిను. మోహ మనఁగఁ

ఆ. గజకుండసముఁ గాలఁ దటచుండనంబును, సెదలసిరులు గలిగి పిరుల పిరి
 కీర్తి బుగలుకొంగఁ గినలయాధరిగొప్ప, కొప్పు గప్పు మీఁక చెుప్పుఁగొప్పు.

క. వలరాజుకేలివాలుం, బలకయుబలె నలదు వేళ సాణింధమ మై
 లలితాంగివెన్నపట్టియ, ధళిధళి సునుకుందసంపుడగఁగూ దెగడున్. ౨౦౧

తా. ఈ ధారణ భవనైకమోహనకళాహేలావిలాసంబులక
 రాధాకన్యక ధన్యకాంతిఁ దనచారణ దద్వతాశారత్ని
 గోధుగ్నాలకదివ్యమూర్తి యగుశ్రీగోవిందుఁ డంభోజిని
 నూధుర్వింబున కన్గలించు నశిసమ్రాజాకృతిగ గైకొనున్. ౨౦౩

క. ఆ రాధామాధపులగు, గోరిక లన్యోన్యహృదయకోరిగముల ను
 కూరితము లయ్యె దినములు, వారిదగిర్భముల నంబువాసన లక్రమున్. ౨౦౪

శక్తి, ఉత్సాహశక్తి, మంత్రశక్తి, సత్త్వశక్తి, రబ్యశక్తి, తమశక్తి || ౧౯౮ || నిష్క్రములు = వర
 హాలు, పత్రకంబు = పత్రము. ఆఁగినక = అడ్డగించినను. కూఁగినక = ఊఁగినను || ౧౯౯ || ౨౦౦ ||
 ముమ్మరంబునక = అధికముగ. అప్పఁగించు = కప్పనట్టి. తేనియాదిండులెంకలు = ఈ మృదబంట్లు.
 ఓసరించిన = తొలఁగించిన. పొడవు = ఆకృతి. హేమకలశి - బంగారుకలశము. విరులపేరికీర్తి =
 పువ్వులనెడి కీర్తి. బుగులకొనఁగక = వ్యాపింపఁగా || ౨౦౧ || హలుక = కత్తియు. పలకయుక =
 కడమును. పాణింధమమై = పీఠిటియై. తెగడుక తిరస్కరించును || ౨౦౨ || ఈధారణ =
 శావిధమున. హేలా = ఓయ్యారముగల. గోధుగ్నాలకదివ్యమూర్తి = గొల్లపిల్లకాయయొక్క అప్రా
 కృతమయిన యాకారముగలవాడు. అంభోజిని = తామరయొక్క. అగ్గలించు ఉత్సహించు.
 అశిసమ్రాట్ = ఈ మృదరాజయొక్క || ౨౦౩ || కోటరములక = తొట్టలయందు. అంబురిక

కా. చాణక్యప్రథితప్రభావ ! నుషమానర్వస్వప్రహస్త్ర ! శ్రీ
వాణీనిత్యనివాసనేత్రముఖ ! సేవాసావధానాఖిల
క్షోణీనాథ చ సూపసంగస ! భుజాకోదండలకారి ! చు
క్షోణోదర్క ! జితాంగ ! నుస్ఫులతాశ్చంద్రాక్షాంగుల !

౨౦౧

క. సకలాస్థానసరోవర, చిరమరంభాయమాననిజకీర్తివిభా
ముకురప్రతిఫలితదయా, నుకృతవితిరంజితాపశుభముఖ్యునితా !

౨౦౨

మాలిని. వితరణరణనా ! వేనపద్మాసపహా
చతురమతివిశేషా ! సారసంగీతిపోషా !
క్రతుభుగధిపబోగా ! కావ్యదత్తానురాగా !
ప్రతిభయభుజగర్వా ! భక్తికాభ్యాసశర్వా !

౨౦౩

గద్యము. ఇది శ్రీమత్పరమపదనాథ నిరవధిక కృపాపరిపాక పరిచిత సరస కవితా
సనాథ రామకృష్ణకవినాథప్రణీతం బైన పాండురంగమాహాత్మ్యం
బను పరనుభాగవతచరిత్రంగునందుఁ దృతీయాశ్వాసము.

— . ౧ : —

ములు = మొలకలెత్తించి. దినముఖ = పాత్రకాలమునంగు || ౨౦౧ || ప్రథిత = ప్రసిద్ధమయిన.
నుషమానర్వస్వ = వనోజ్జితయొక్క సమర్థమునగల. భుజాకోదండ లకారి = చేత నిల్లపట్ట
టయందు శ్రీ గామడా ! అక్షోణోదర్క - తక్కువకాని భావ్యత్వమునంగలవాడా. జితార్క =
(లేజస్సుచేత) జయింపఁబడినూర్వారుగలవాడా. చంద్రాక్షామా వసంకుడా || ౨౦౨ || ౨౦౩ ||
సపక్ష సమానపక్షముగలవాడా. క్రతుభుగధిప = వంశనియొక్క. ప్రతిభయ = శత్రు
వులకు వెలపునుగలుగజేసెడి. భక్తికాభ్యాసశర్వా = సేవకాభ్యాసమునందు శివుడా || ౨౦౪ ||

— . ౧ : —

- చిత్తానందము గల్గుభూమిలకు నిష్క్రియశోగ్రసంపాతి మై
యత్తలం బగునీమకలనువ కనిగ నెన్న నెరుంపగన్. ౧౧
- తే. చంద్రబింబాన్యతగునై లజ్జస్థానము, గాంధీ సూక్ష్మాబోధే నక్కడచలి
నిండుకలయుగింపింప నివేషింతునుచు, ముజ్జగంబులు పచరింప ముంటిలెక్క.
- తే. సారములను గోలున పసిడితేలి, సగిల రాజ్యలై రాధచింపకనువర్తి
వర్తి ముగియెను భుజుదృవశీతిహారి, పటలకంచుక కల్లుగుటనకలిమి. ౧౨
- తే. నవ్యకలగాహుద్వర్తనముల సేవల, వన్నెగొండల నుష్టాన్ని సంభవించె
మతిసమస్రూధూమానుమానకలన, నన్నిసానింతు రచలంబులందు నెపుడు. ౧౩
- తే. సురలు కిల లెల్ల గ్రోలననములనుపు, కప్పుము గుమ్మరంచినకనకక్రొవి
పువ్వుల దేవిని మనసుంబిరుహంబు, యసగమంబుఁ బ్రహ్లాదమగలేజలిని.
- క. అగలుగు సహస్రపుష్పము, గొగరుకెలయును సేవల క్రోవంగలవే
గాగ లేనిముద్దురంబులు, మగువలకలింపు భాగమహానీయంబుల్. ౧౪
- క. పై నిగుడు సురములువర్తి, వాసలచే దడిసి కమలజనలక్ష్మి హరి
ధ్యాననిమిత్తలొచన, గజా నలరాధాపహుతి కసుగల మయ్యెన్. ౧౫
- తే. కాలుగొలుగుగెలునుగేలు మోవి, మోపయును చార్చి భాగిసమూహమమరె
సూహసేయంగభోగిసమూహమునకింబ సంగమనకలపువెనకువలెనగుగొడె.
- క. శ్యామలకలగురునివ, ధూమ మెదకు నిఖ మొనర్ప దోరపుంగన్నుల్
వే మొగుచుకరణ సాధస్తామ మమరె గప్పబడినసారణగండ్లన్. ౧౬
- క. అంతి వసంతము జితిహే, మంతిము దీపించె మత్తమధుకరకలభా
క్రాంత మురుపువ్వురసవే, శంతిము సకలద్రువుల బినాశిము చెలంగన్. ౧౭

సంగపురుషులకు; సర్వములకు. నిష్క్రియశోగ్రసంపాతి = కల్మయొక్క భయంకరమైనపాటు.
ఉత్తలము = అధికము. నిరుకందువ = చలికాలము. ఉద్వేగము = భయమును || ౧౧ || కడిది =
అసాధ్యమయిన. ఇవముకొనుచుకా = చలిగొనుచు || ౧౨ || పారదంబునకా = పారదసమునందు.
కుముద ధవళ = తెల్లగులుకలెలుపుగల. తుపారపటల = మంచుసమూహమనెడి. కంచుక = కవచము
యొక్క. నెల్లన = చుట్టుకొనుటతోడ. భుటన = కూడక. కలిమికా = కలుగుటచేతి || ౧౩ ||
ఉద్వర్తనము = నలగు || ౧౪ || క్రోలన = క్రాగిం. అగలెకా = భేదిలైను || ౧౫ || అగలు = అగః.
చేలలు = కష్టములు. ముద్దురంబులు = కుమ్మలు || ౧౬ || అనుగలము = అనుకూలము || ౧౭ ||
మనకంపులెనెరువలు = సంభోగమునందలి రాచ్చుచే వెనగుబాడుటలు || ౧౮ || శ్యామల =
చామనచామగల. దోరపు = వికాలములయిన. సారణగండ్లకా = కటికీలచేత || ౧౯ || జితి హేమంతము =
గణపబడిన హేమంతములపుగలది. మత్తమధుకర కలభాక్రాంతము = మత్తుకొన్న కొదమ
కుమ్మదలచేత అక్రిమింపబడింది. ఉరుపువ్వురస పశంతిము = అధానియైన భూదేవతములు

ఉ. కంజగురాకులు దులకించినధాతుపటంబుచాయఁ జే
యం జదుకెక్కుపుష్పసుల నంటినతేలులు భూతిభృజ్జటఁ
పుంజముఁ బోలఁగా విపనభూములలో మధులక్ష్మి పోల్చె ని
లాంజనవర్ణుఁ గోర తప మిట్లొకరిగుమ్మగాక్కికై వడిన్ . ౧౪

క. అవిర్భవించె నీల,గ్రీవాలికకీలకీలకేవలగఖ మై
పూవులకా రుడివోవం,గా వేసవి హాసవిపులఖంకం మగుచున్ . ౧౫

వ. అప్పు డప్పటుగభిన్న హస్తియుంబోలె బద్ధినిప్రసూదావహా కరప్రచారం
దై, దవదహనంబు కురుమహీవిభుంచునుం బోలె స్వీగోత్రని గ్భదననిపుణం
దై, మల్లియలపెల్లు కన్నడకవిలాపితానంబునుంగోలె పట్టదవృత్తివిలాస
భానురం దై, పరసులు గుండులుంబోలె వనితానిహారమహానీచుంబై
రిహి వహించె, అంచలంచలం జంచలాచపలంబులు విపులంబులు నిగుపడి
మటిపవనంబులు పొరుగులయుపవనంబులం బెరుంగుకరువలివారువంబులకు
గమనాధ్యయనగురువులుంబోలె వడి మెరిసి నుడిసి యునిత యగు వసుధ
గాడి నెఱియలువాతినం దదుదరపిస్సురతంత్రితాతామతిల్లకల పిల్లునం
బాతాశివ్యాళంబులు గానవచ్చె. పిచ్చువెరుగు ఖరకరకరనిపాతంబుల

గలది. సకలద్రువుల్ = అన్ని వృక్షములందును. పసాళిము = వికాసము. చెలఁగఁ = అతిశయింపఁగా ॥౧౩॥ దాలు = కాంతి. తులకించిన ధాతుపటంబు చాయఁ = ప్రకాశించిన కాంతిచాయను. చదుకెక్కు = బురదలుదేలునట్టి. భూతిభృజ్జటాపుంజముఁ = భస్మమును ఛిరించుచున్న జడలసమూహమును. మధులక్ష్మి = వసుంతముకుసుమద. నీలాంజనవర్ణుఁ = నల్లకాయకవర్ణుఁగలవానిని - కృష్ణుని ॥౧౪॥ నీలగ్రీవాలికకీలకీల కేవలగఖము = శివునినొసటి యగ్నిజ్వాలకు ముఖ్యమిత్రము. పూవులకారు = వసుంతియునును. ఉడివోవఁగఁ = ఉడిగిపోఁగా. వేసవి = గ్రీష్మముకును. హాసవిపుల ఖరకరము = తేనెరిల్లుటచే అతిశయించిన స్వాధిడుగలది ॥౧౫॥ పటుగభిన్నీ నూర్చుండు. పద్మినిప్రసూదావహా కరప్రచారంబు = తామరతీగకు సుతోషముకలుగఁజేయుచున్న కిరణములవ్యాపనముగలవాడ. మహిమహిభుండు = దుఃస్వభావుండు. స్వీగోత్రనిగ్భదననిపుణము = తనవంశమునుభేదించుటకుండు కుంభము; తనదైన పరివృత్తియును భేదించుటయందు సమర్థము. పట్టదవృత్తివిలాసభానురంబు = పట్టదముచేత ప్రకాశించునది. గురసులు = కోలఁకులు. రహిత = బాగును. అంచలంచలఁ = ప్రతిపార్శ్వమునందును. చంచలాచపలంబులు = మెరిపులవలెఁ బరించునవి. కరువలివారవంబులు = జంకలు. అనిత = నల్లనిది. కాడి = నాట. నెఱియ = పగులు. తదుదర = కానిలోపలిభాగమునది కడుపులోని. విహ్వరిత ప్రకాశించునట్టి. అంత్రలకా = ప్రేగులతీగలయొక్క. మత్స్యకల = క్రీడముల. పెల్లుగఁ = అతిశయముచేత. వ్యాళంబులు =

నాతి పుంబు లగు నెలవులం డొరగి పరగు వెలచివెన్నెల నిర్వట్టు వెన్నెల
పిట్టలు పాట్టలు నింక నాస్వాదించె. రక్తేనజవ్వనులు మవ్వంపుమచ్చికల
నిచ్చలుఁ గ్రీడింప నావ్రీడావతుల యతులనాశీవినరంబుల నింకినవియుం
జోలె ననులయుదకం?॥ లింకె చిదిలమాళికాలంకృతహాళిభాగులును నా
రంజితధాతుపటలపం భాగులు సగుభోగులబాగున బ్రహ్మమోచు నెఱచీమల
చాలు చెన్నముమ్ములు బ్రమ్మం దొడంగె. వ్యాపహంకసత్యత్వంబు
ప్రకటిం చెప్రపంచంబుచేత వందితు లగు నెఱుక లేని కఱువలకరణి హరిణంబులు
మరీచికావీచికాపానవిశంబు లై దిశల. బరిభ్రమించె. ముంచుకొనునంపెఁ
గల సౌరభంబుచకుం దాశిని గోలబంబులచిల వియోగిలోకంబులు విషయ
విమూఢంబు లయ్యె. ఇనుక మెచుచు నెలవులం బన్నిన పసువుటాకుంజప్పరం
గు ల లో న క గుప్పళించినకెప్పురింబుతోడికుడువేదపరిమళంబులును జాజి
విడలవలవును వట్టివేళివాసనలుం గలప్రపాచాలికాపఘనవర్జితంబు లగు
కలశోదకంబులు గ్రోలి నేడనేజి తెరువదులు తాళివృంతానిలంబుల బలువు
కొలిపి మున్ను పరిశీలంబు లగుప్రాణపనంబులం బోగురింపంజేసిరి.
లిత్యాంబున.

౧౬

క. ఆ పద్మలి దినకరకిర,తాపమునకు నోర్చి ఘోరతిప మొనరించె

శ్రీపతియడుగులగొడుగుల,ప్రా పాదవినవారిఁ దాపభర మే లంబున్. ౧౭

తే. ఇట్లు లాక్ష్యగ మగుగ్రీష్మ మేనురేగి,కాలవశమునఁ దనుఁదాన గలుపడియె

బెచ్చు వెరుఁగెట్టిదియుపొచ్చు పేర్చుటల్ల, స్రస్టుట కెయని లోకోక్తి చాటుఁగాదె.

పాములు. భరకరకరపాతంబునకా = మామ్యునికిరణములపాటుచేత. ఆత ప్రంబులు = అంతట తపింపఁ
జేసుబడినది. వెలచి = స్వచ్ఛమయన. నిర్వట్టువెన్నెలపిట్టలు = బప్పిగొన్న చిశోరపక్షులు.
అస్వాదించెకా = త్రాగెను. రక్తేనజవ్వనులు = వయసుగలరాతి సుక్ష్మీలు. మవ్వంపుమచ్చికలకా =
వోమలములయిన యాసత్తులచేత. వ్రీడావతి = పిగ్గగలది. ఆడుది. నాళివివరంబులకా = బాడ్డు
బొక్కలయంగు. పిచితల = మల్లెపువ్వులయొక్క. ఆరంజిత = అంతటను ఎఱువాజిన. బాగునకా =
విధమున. చెన్నముమ్ములకా = తిడితావులందొ. కఱువలకరణి = మాధులవిధమున. మరీచికా
పానవికాపానవిశంబులు = ఎండమావులయలలను త్రాగుటకై సోలినవి. మెదువు = మెత్తని. గుప్ప
ళించిన = నిండించిన. వలపు = వాసు. ప్రపాచాలికాపఘన వర్జితంబులు = చలిపందిరులనుండు
పడుమల సేనాములనుండ విడువబడినది. నేది = బడలికి. గలుపుకొలిపి = బలముగలుగజేసి.
పోగురింపకా = బలియ ॥౧౬॥ పద్మిని = పద్మినికాతిస్త్రీ, తామంతిగ ॥౧౭॥ పనురేగి = మిక్కిలి
విజృంభించి. పీటపడియెకా = ఎదురి గిగ్గినదాయెను. శేర్పుట = అతిశయించుట. స్రగ్గుటకా =
తగ్గుటకా ॥౧౮॥ కోగొక్కను = పరిష్కరి. కైపు = కృపంభణము. కడలకా = శుభ్రంగా = తగ్గఁగా.

క. దీప ముఖగఁ జేరితియును. పోవ మునుగఁ జొరవలయునుగోల్కొనుటయును
గోపోగ్బటమును వేసని. కృపు నడలఁ గోచె. గాగు కాలును దగ్గ ను ౧౪

క. ఆకాశతత్త్వతిగ్గు డగు. శాశ్వతగ్రీవుకింతి కలదు మహానాద
గోలనీలము జలధర. గోమ పర్యాయవృద్ధిఁ బ్రసాదించుచు ౧౫

నీ. ధర్మధర్మిక్మును నిలగి దానించె జలవిహారము. సుఖశాంతిగఁ గన్పించు మోటుంగు
వాలస్తవ్యపవనసగపాతాళప్రీతి, నివిసమస్తరాశిల కలము వచ్చె
బ్రథమోదగిందునుంధారము మోచునామిను యెమ్మె. బానిసలవేసి
మోటుము నుంతోరసానియెనుగోలె గనుమించె. గోగంపునామలవిమోచిభూమి ౧౬

తె. గెరలి నకలిచె మూర్ఖులగులవకాశము. పోయి మునుగ నె గెరుకుమ్మలములము
గడిమిచిగిరిచెద్రావించి కలు సునిచ. కలుమోచి నెను నోపు దెవలగునలగి ౧౭

తే. శాశ్వతచ్చనుభవగురూపాచారి మునుగ. శాశ్వతచ్చులె మునుగభృంగులము
శ్రీశ్రీమాల వగవచ్చు రాశిలె చూచును. శాశ్వతచ్చులె మునుగభృంగులము ౧౮

తే. ప్రబలువడగింజు నిన్చిగోపములు బంబు, పంబులగున గోల్కొచ్చుకప్పలంగు
వనధిని కానఁ జెరలునవ్యానాల నల్ల, సులలుదగములు మెలఁగ్రాన సులలుగ కనగ ౧౯

తే. మోవిచలువంబుగేదంగిపుచ్చును, గోయగిపా నోపుకన్నలనిబుగ
బర్హిబర్హిప్రభయుఁ బూపి ప్రతిభుగించె, సంబుధగకాలసాభాగ్య మంబుబాక్షి ౨౦

కావకాలము = వానకాలము ॥ ౧౩ ॥ కావము = కల్లెచెరువు. జలగు = మోటుమలయొక్క.
పర్యామవృద్ధి = క్రమముగా పెరుగ్గవృద్ధిచేతి ॥ ౧౪ ॥ సంగి = ఆకాశము. కన్పించుమోటుంగు
కృతమోటు. హస్తస్తవనానందపాతాళప్రీతి = ఉత్తరభాగలి పోయితికల. యుట్టిన
ప్రీతిచేత. పుటన = ఎండిన. ఎలమి = లకానము. ప్రథమోదగిందునుంధారము = తొలకిరి
వానచినుకులసమానము. మంతురసాని = మంత్రసాని. మామవమాపు = మామగడ్డుము. పల్ల
లంబు = అడుమువడియ. వంగడము = వంకము—సమానము. నివికా = పూచెను. మోటు
దయంబునందుకా = వానకాలమునందు ॥ ౧౫ ॥ పెటలి = పెట్టి. నిర్వంకము = వంకములేనిది;
కడున్లులేనిది. భూభృక్కులంబు = రాచకులము; పర్వతసమానము. శ్రీశ్రీమాలకా = భార్యల
యందు; పొలములయందు. వంకవృద్ధి = వంకముయొక్కవృద్ధి; కడుళ్లవృద్ధి. బద్ధికా =
బొందుకుచేత ॥ ౧౬ ॥ పాల్వెకా = పిప్పెను. అనకా = త్రొగఁగా. తెరలు = బయలుపెడలు.
అంబుగక = తల్లింపక ॥ ౧౭ ॥ మోటు = అధరము; లకానానంద. గేదంగి పుచ్చుతేకు =
వచ్చుమొగిలిపుతేకు; మొగిలితేకునది యాభరణము. పోయగము = అందము. దోచు
కన్నుల సామన = చలింపఁజేయునట్టి కన్నులయొక్కయందము; చలింపఁజేయునట్టి కన్నులి
బుధికన్నులయొక్క యందము. బర్హిబర్హిప్రభ = కెదిలితంబెయొక్క ప్రకాశము; దర్శన
చలయొక్క ప్రకాశము. ప్రతిభుగించె = ఎదిరింకెను. అంబుధగకాల కాభాగ్యము = వర్ష

౪. సలిలంపువృద్ధజలధరి, ముచు పూచియూరికోల మొత్తములయొక్క
దొలువానకాళ్లు తెగుగెడ్డ, అలహంసకులంబు తెల్ల గలగంబడంగన్. ౨౫

కా. అద్రిగ్రావము బుర్వి రాల బలఘోషాశంబరంబు నితా
గిన్రోహం బొనరింప వానినిధికెంగే లంబుగా వాహనుల్
భద్రేభ ప్రతిమానమూర్తి యగుచు పాధోఃరక్షేణ కుం
భాక్షోబలులు గుచ్చురించె విమలబంధూకభావన్ ౨౬

౫. పాపటతెరువు డిగి నా, సాపటముకొల్పవచారం దైరా
భాప్యధువోరుహముల, పైపై బ్రధనోదబిందగుపటలము నిగిడెన్. ౨౭

సీ పెరిగి సూచీముఖభేద్యంబు లగునంధ, కారధారాచ్ఛటల్ గాఱుకొనిన
గర్విజ్వరాపాదకంబు నై దంభోరి, గంభీరవములు గడలుకొనిన
ముజ్జగంబుల ముచ్చమునిగింపఁగాఁ జాలు, నిదగాడువులు బిట్టెదురుకొనిన
దుర్ద మకర్త మస్తోనుసంఘన్నభూ, ముల సోనవాసలు ముంచుకొనిన

చే. జెడర కఱకాల గన్నవచ్చినవిధాన. నాధసంకేతముల కేగు నడికేలు
కాయసంభవభాధాసహాయ మగుచు, స్వైరిణీకోటి నిర్భయస్వైరధాటి. ౨౮

౬. త్రిదశగురుప్రతిమానులు, నిది పగ లిది రాత్రి యనుచు నేరుపటుపలే
రు దళితహరినీలమణి, చ్చదనీలము మొగులు సూర్యచంద్రుల మ్రంగన్. ౨౯

౭. తరణిలయానంతరమాన, గర మమరు నిగంతములను ఖనోత్థతంబుల్
మరిలంగఁ దై జనసృష్టిక బరమాణుగలంబు గూడిబడుచంకమునన్. ౩౦

కాలకుయొక్క నన్నోత్పత్తి ॥ ౨౪ ॥ సలిలంపు = సీక్లుగల. ఊతకాల = ఊతకాలముకట్టి.
వాహకాళులు = వాహనిమగులధారలు ॥ ౨౫ ॥ గ్రావములు = రాతిగుండ్లు. విచారి = విచారీ;
తవారి సోహాసినవారగు. గ్రోహం = చెఱుపును. కెంగేలు = ఎఱ్ఱదాల్చలచేయి. వాహగులు =
వారు. సాక్షోభు = మేఘములయొక్క. కుంభద్రోంబులు = కుంభంబు తూములనుగా. అంభః =
అశ్వయొక్క. ౨౬ ॥ ౨౭ ॥ సూచీముఖభేద్యంబులు = సూచిమొనచేతకుభేదంపరానివి. చటలు =
సమానములు. కాఱుకొనినకా = నిండుకొనఁగా. అపాదకంబులు = కలుగఁజేయునవి. దంభోతి
గంభీరగమనాలు = వజ్రాయుధముయొక్క జలితిలేనిధ్వనులు. ముచ్చ మునిగింపఁగాకా =
మిక్కిలి ముదుఁగుకొనునట్లు చేయను. తుదగాగువులు = శివవాయువులు. బిట్టు = క్రీస్తుముగ.
గుద్దమ = అణుపరాని. కర్దమ = బురదయొక్క. సంఘన్న = చక్కఁగాఁగర్వబడిన. సోనవాసలు =
మునహవాసలు. నాధసంకేతంబులకుకా = ద్రియాలయొక్కాటలకు. నడికేలు = అర్ధరాత్రము
లంగు. కాయసంభవ = మృగ్యులయొక్క. స్వైరిణీకోటి = అంకుటాండ సమాహము.
స్వైర - యభేచ్ఛమయి ॥ ౨౮ ॥ ప్రతిమానులు = సమానులు. మొగులు = మేఘము ॥ ౨౯ ॥ తరణి
లయానంతరమాకా = ప్రాద్దశ్రుతిక విమృట. ఖనోత్థతంబులు = మిరుగుఱులుయగునవి

సీ. ఇంద్రచాపంబు గా దిది హాళితలమున, సవరంచుబద్ధి పగఱఁ బు గాని
 భిదురఘోషంబు గా దిది పాంచజన్యసం, జాతిగంభీరఘోషంబు గాని
 మూశ్రయించినబలాశాసన గా దిది, హరిమూర్తాశోరయ్యై గాని
 యిది శోలమొలుగునా దుగిరిగంగారంపు, బసిమిగ్ర వ్బొడుపచ్చపట్టు గాని

తే. వృష్టిగా దిది కటకాంబునృష్టి గాని, సీలమేఘంబు గా గది సీలవర్ణఁ
 డొర | నాన్రాసలబ్రత్యక్తమయ్యెననుచు, హస్తపులకశతనువయ్యె నవ్వఘోశి.

వ. ఇట్లనవరితధ్యానధారాప్రవాహమగ్న హృదయ యగునాగగ నావలగ్నకు నిఖల
 జగద్వలయంగాను విష్ణుమయం బై తోచె నంత భక్తివత్సలుం డగు
 శ్రీవత్సవత్సలండు.

సీ. అటచంద్రులోనిచిహ్నింశంబునుంబోలె, నుదుటఁ గి మ్మరిజొట్టు పశనుకొనఁగ
 గగనంబునఁదల్కిరి మరీచియుఁబోలె, నురిమునఁ శోన్మృథం బొటవుమీఱ
 నురభూజకాశలఁ జాట్టుతేఱులుఁబోలె, గేలఁ బచ్చలకడియాలు మెఱయఁ
 గదమసంపెఁగ మొగ్గఱుడఁ బ'న్నవిరివోలె, ముక్కునముంగిఱముల్గమమగి

తే. సీలగిరి గప్పువెన్నెలనిస్సెఁబోలె, నవక మగుమేన హరిచందనంబు వొడువ
 వివిధమణిభూషణప్రభల్ వెలయ ఫలిత, కల్పతరులీల రాధయగ్రమున నిలిచి.

ఉ. శ్రీ దనర్క గృపారసము చిల్కఁ దపోఽనలజాయమానహృ
 త్తేజము నూనిపించి లనకేలను గే నైవలిగిచి నిర్భరా
 క్లేశ కెలన్గి గయ్యునిని సర్వశరీరమునట్లు ప్రోచె న
 య్యాదనరాజవంశముఁ యద్రిజ నేలిన శూరిప్రోలికన్ .

౩౪

తైజస = తేజస్సుగలవానియొక్క ॥౩౦॥ బద్ధివింధము = నెదిలిపురి. భిదురఘోషంబు = పగిగుల
 చప్పుడు. జలాశోపరి = కొంగలచాలు. హరి - మనోహరము యన. యష్టి = సరః. శోలమొలుగు =
 వంకరలేనిమెఱపు. ఉదిరి = అపరంజి. హస్తపులకశతమపు = సంతోషముచేత గగుర్పొసంగిన
 దేహముగలది ॥౩౧॥ అనవరతధ్యానధారాప్రవాహమగ్న హృదయ = ఎడతెగని ధ్యానముచేయు
 ధోరణియనెడి ప్రవాహమునందు మునిగినమనసుగలది - ఎడతెగని ధ్యానముచేయునది. గగనావ
 లగ్నకు = ఆకాశమువంటి నడుముగలదాని - రాధకు. జగద్వలయము = వలయాకారముయిన
 లోకము. శ్రీవత్సవత్సలండు = శ్రీవత్సమను మచ్చ బొమ్మనందుఁగల కృష్ణమూర్తి ॥౩౨॥ పదను
 కొనఁగఁ = నెమ్మదిగ్లఁగా. ఖరమరీచి = నూగ్లఁగు. జటపు = అండవని. గురభూజ = కల్ప
 వృక్షముయొక్క. కొదిమ = లేతదైన. విరి = పువ్వు. మంగళ = ముక్కల, నిన్దు = తేజిన
 కాంతి. నవకము = మృదువైనది. హరిచందనంబు = పచ్చగండము. అగ్రమునక = ఎదుట ॥౩౩॥
 చిల్కక = ప్రసరింపఁగా. జాయమాన = పుట్టుచున్న. భేదము = శ్రమము. తెనులించి = కడలించి.
 ఎలర్చక = అతిశయింపఁగా. ప్రోచెక = పోషించెను ॥౩౪॥ సంగమ = చేరికచేత. ముగితునిక =

క. రాధాసంగమముదితుని, మాధవుఁ గని యోటువడిసమాడ్కిఁ దెరలె శం
పాధరము తనదువర్ణము, బాధిత మగునేని వెలుకఁజూచు ఘనుఁడౌన్ . ౩౧

క. నీలాంజనవర్ణుఁడు రా,ధాలీలావతిని పెనఁగి తనరెడుకరణిన్
గాలము శరత్సమాగమ, హేలాసాభాగ్యమహిమ నేపు వహించెన్ . ౩౨

నీ. కలఁకనీ రెంతయు గతకల్మషముఁ జేసె, గతకాఫలమురీతిఁ గలశనూతి
పాపట దీర్చె భూభాగంబు నాశ్యాన,కాదంబు శకతాఘచక్రధార
శిఖితాండవము కళానికఁజేసి సడలించె, గజకుటీఁకలపేరి కాసెబిగివు
లుడిగినజడివాన లుడయించె వెండియుఁ, గరిఘటామదవృష్టికై తవమున

తే. తెల్లు శోభిల్లె, మంకెన లుల్లసిల్లె, గాలకంధరవాహంబు గజ్జు రేఁగె
ముదితశతగోపకన్యకావదనతులిత లలితరుచి బొల్పె రాకాకళాధరుండు. ౩౩

క. చనుమొలకలుగల కన్యా,జనములఁ బురుడించె బద్ధసరసీరేఖల్
ననవిలుతుమిట్టకోలలు, వనరుహముకుళములు గానవచ్చుటకతనన్ . ౩౪

క. అల రాధికాధరాధర,దళముల యదుభర్త నినుచుదంతక్షతరే
ఖలుఁబోలెఁ గ్రొత్తమంకెన,యలరులపైఁ దేటు లమరె నానమయమునన్ .

తే. పాంచజన్యంబు రాధికాచంచలాక్షి,కంధరకు నోడి యెచటనో క్రాంగిపోవఁ
దద్ధతద్దని తద్భర్తదాయ యనియె, చేరె వృషభంబుకంఠకుటీరవాటి. ౪౦

తే. పుండరీకుని రక్షింప భూమిభార, మణింప నవనీతలంబున నవత రిలిన
యల్లునిగుఱించివచ్చుదుగ్ధాబ్ధియనఁగ, జంద్రికాపాండుజలధరచ్ఛాయవొడలె.

నీ. కలుగకుండిన నేమి కడిమిపువ్వులతావి, ననిచినమరువ మెంతటికి నోప
దొడవకుండిన నేమి మదకేకినటవంబు, చాలదె యంచలసంభ్రమంబు

సంతోషించినవానిని, ఓటువడిన = జయింపఁబడిన. తెరలె = చలించెను. శంపాధరము = మేఘము. వెలుకఁజూచు = వెలవెలబోవును. ఘనుండు = గొప్పవాఁడు; మేఘుండు || ౩౧||
పెనఁగి = కలసి మెలసి. తనరెడు = అతిశయించెడు. శరత్సమాగమ = శరత్కాలమురాకయొక్క.
హేలా = విలాసముయొక్క. వీపు = ఆధిక్యము || ౩౨|| శతకాఫలము = చిల్లిగింజ. కలశనూతి =
అగస్త్యుండు. ఆశ్యానకాదంబు = ఎండిన బురదగల. శిఖి = నెమిలి. కళానికఁజేసి = నాట్య
క్రియానిశేషముచేత. కరిఘటా = ఏనుఁగుగుంపులయొక్క. కైతవము = నెపము. కాలకంధర
వాహంబుగజ్జు రేఁగె = వృషభముయొక్కమద మతిశయించెను. |కళాధరుండు = చంద్రుండు || ౩౩||
ననవిలుతుమిట్టకోలలు = మన్మథునిపై నకటకుళాణములు. వనరుహముకుళములు = తామర మొగ్గలు||
౩౪|| ౩౫|| కంధర = మెడ. క్రాంగి = తవించి. దాయ = శక్రువు. కుటీరవాటి = గుడిసెచాలునందు||
౪౦|| ౪౧|| ననిచిన = చిగిరించిన. పాలపము = ప్రకాశము. కాలి = పరిపైరుయొక్క. పోస = ముగురు,

మొఱవకుండిన నేమి మొఱుగులపొలప మే, నన్నాత్రములె శాలిధశధశములు
నుడియకుండిన నేమి సోనవాంలపెల్లు, గజదానవృష్టికిఁ గడమ కలదె
తే. కాదుకాలానఁ గలిగినగౌరవంబు, చొక యె యోచె శరదృతుసౌష్ఠవమున
నుదిలి తొల్లిటియధికారి యోసరలిన, వెనుకీయధికారియవికావె విభవకళలు.

ఉ. పాడియుఁ బంటయుం గలిగి పంకవిహీనునోహరాంబువుల్
వేడిన నెల్లచోటఁ బ్రభవంపఁగ భానుఁడు నీలిభానుఁడు
గాడిన మేఘకాశమువికారము దూరము నేయ నెంతయు
నాడెము చూపె శారదానిగబులు నిర్మలము ప్రికాకృతిన్. ౪౩

సీ. రక్ష గట్టిరి మహింమగా లశ్వములకు, భూగినిరాజనపూర్వకముగ
ఫలకగ్రహణముఁ జౌపదములగరిమంబుఁ బరంగె బాలకులకు గురువులిండ్ల
దుమికి చిచ్చుతొరణములుదూకినవారు దుర్గారి కృతాంతతోరణములు
భుజియించె బ్రజ భుజాభోజనంబులు, సిగబంటిగాఁ దొలిత్రొత్తివంటకముల
తే. సఖిదిగ్దయకాంక్షఁ బుస్పయుధుండు, వెలిగుడంబుతో నచ్చి విడిదిచేసె
మురళిమ్రోయించెద్రిభువనమోహనముగ, హాసకింపుగ నాదినారాయణుండు.

వ. ఇట్లు నిజజలనిమజ్జింతుజాలంబులకు ఋణాత్రయవిమోచనహేతు వగునా
ఋణవిమోచనతీర్థంబునం దపంబు చేసి రాధ కృతార్థ యయ్యె నయ్యా
దవకిశోరంబును గృశోదరీసహాయుగ పై మాయశబలితుగ డగుచవుడుమని
పరుసున వివిధభోగపరాయణుండు పరమేశ్వరుండు నయ్యెడఁ బుండరీకుని
ప్రకారం బాకర్ణింపుము.

క. ఉపమంపఁగ రానితప, స్తవమునఁ గడు వాడి ముగియఁగఁగనుమన
స్తవనుఁడు కమలవికాసం, బెవుడును నుడివోనితావి నింపు వహింపన్. ౪౬

కడమ = తక్కువ. కాదుకాలానక = వర్ష ఋతువునందు. ఉరిలి వదలి. ఓసరినక = తొలగఁగా.
౪౨॥ పంకవిహీనునోహరాంబువులు = బురదలేని తేటమృగమనోహరజలములు. వేడినక = తొరి
నను. శీతభానుఁడు = చంద్రుఁడు. గారద = శరత్కాలమునందలి ॥ ౪౩॥ నిరాజన = ఆరతులు. ఫలక
గ్రహణము = ఫలకపట్టించుట. చౌపదముల = గిలకలపట్టునప్పుడు పాడుగీతికలయొక్క. చిచ్చరతోరణ
ములు = జ్వాలాతోరణములు. సిగబంటిగాక = రలమునుంగ. వంటకములు = అన్నములు.
మురళి = పిల్లనఁగ్రోవి ॥ ౪౪॥ నిజజలనిమజ్జింతుజాలంబులకు = తననీటియందుమునిగినప్రాణిసమా
హమలకు. ఋణాత్రయవిమోచన హేతువు = ఓపముఁడు ఋషి. ఋణము పితృఋణమునను మూడువిధ
ములయినఋణములను తీర్చుకొనుటకు కారణము. అయ్యాదవకిశోరంబు = అయదువంశస్తుడైనపిల్ల
కొనుకృష్ణుఁడు. మాయశబలితుఁడు = మాయచేతపలయూపములఁగనఁబడినవాఁడు. పరుసునక =
విధమున ॥ ౪౫॥ తప స్థవమునక = తపస్సునెడి నేసుంగియందు. భరణిసుమన స్తవనుఁడు = బ్రా

క. ఆద్యశివాధివృత మై, యుద్యజ్ఞోత్తిర్విలాసయుత మై స్వశిరిః
పద్యోద్యవ మై కడు నన,వద్యము నౌ దశశతారవనజమునంకున్. ౪౭

చ. జొటజొట ధారగా వడయుచుం గడ లెత్తునుధారసంబు గ్రుం
గుటగుట నప్పటప్పటికిఁ గ్రోలుచు నాలుగురెండుమూలలన్
గుటిలత చాల్చుభోగిని గగుర్పొడమించుచు దక్షిణశ్రవ
స్తటవిసరత్పయోదనినదంబునఁ జొక్కుచు మబ్బు గ్రక్కుచున్. ౪౮

ఉ. విచ్చినకమ్మడమ్ములకు విందులు పెట్టుపెడందకన్నులున్
బచ్చనిపట్టు బెరురముఁ బ్రాఁకిన మచ్చయుఁ బీలినెత్తెమున్
బచ్చికచాయయుం జిటుతపాయముఁ గల్లువెలుంగు నిచ్చలో
రచ్చ యొనర్ప నందలిపరామనఁ దేలుచు వేడ్క నేలుచున్. ౪౯

చ. గురుజనభక్తియుం గపటగోపకుమారపదాబ్జసక్తియున్
దరులఁగఁ బాపభూరుహావితానము లీనముగాఁ జెలంగు భా
స్వరతరయోగసింధువున సౌఖ్యము నొందుచుఁ జిద్విసాంకురా
హరణ మొనర్చి భూమిమరహంసము చాలఁ బ్రశంస నొందఁగన్. ౫౦

నీ. తనమొంగంబులు ప్రాఁతిమినుకుమానికముల,గము లుద్యవిల్లెడుగనులు గాఁగఁ
దనకమండలువారి దనుజారిపాదార్హస్య, మలవరించుట కూటచెలమి గాఁగఁ
దనమది నెద్ది దోచిన నది యొక్కొక్క,రూపాంతరంబునఁ బ్రోది వడయుఁ
దన కట్టునజినరత్నము సృష్టిదీక్షతై, కప్పినయదివోలె గప్పుచేర

తే. వీచు వీవనచేఁబూని వెనుకఁదనకుఁ,జిటుతచనుదోయి యొఱుగుగాఁ జేసి పలుకుఁ
జెలువగొలువంగఁదొలుకొరుకలకపులుఁగు,మావురాహుత్తు నిలిచెబ్రాహ్మణుని

చ. నిలిచి నిలింపలోకతటిసీలెటిసీరజహేమసీరజో [మోల. ౫౧
జ్జ్వలబిననాళభాదనమువంకన పొంకము మీఱుక్రొవ్వునన్

హ్మణుఁ డనెడిహుయ్యుడు. ఉడివోని = మానని || ౪౭|| ఉద్యతే = వెలుగుచున్న. స్వశిరిఃపద్యో
ద్యవము = తనశిరోమార్గమునందుఁ బుట్టినది. దశశతారవనజము = సహస్రారకమలము || ౪౮ ||
కడలెత్తు = అలలుకొట్టు || ౪౯|| పీలినెత్తెము = పీకిలిపెట్టయీఁకలుచెక్కినతలపాగ. ఇచ్చలోకా =
మనస్సునందు. రచ్చయొనర్పన్ = కొలువుచేయఁగా-వసింపఁగా || ౪౯|| తరులఁగన్ = ఒడ్డులుగా.
భాస్వరతర = మిక్కిలివెలుగునట్టి. చిద్విసాంకురాహరణము = జ్ఞానమనెడి తామరతూడుమో
నును భుజించుట || ౫౦ || ప్రాఁతిమినుకుమానికములగములు = వేదములనెడి రత్నసమాహములు.
ప్రోది = రక్షణము. అజినరత్నము = శ్రేష్ఠమయినచర్మము. జిటుగు = ఆనుకొనెడిదిండు. పలుకుఁ
జెలువ = సరస్వతి. తొలుకొరుకలకపులుఁగుమావురాహుత్తు = బ్రహ్మ. తొలుకొరుకలకపులుఁగు =
వర్షాకాలమున కలఁతసొందుపక్షి; హంస. మావు = గుఱ్ఱము. రాహుత్తు = రాతు || ౫౧||

గళము గదల్చలేనితరగంబుఁ దటాలున డిగ్గి నమ్రతా
కలితశరీరునిఁ దిగిచి కొఁగిటఁ జేరిచె బుండరీకునిన్.

౫౨

ఉ. చేరిచి సేమమేః సితకుశేశయలోచనగోచరాత్మ ! నీ
వారికి నీకు నన్న విని వారిరుహాసనుఁ బల్కు నమృతహా
దారుఁ డమేయభద్రసముదాయనిదానము నీవు వచ్చుటకొ
సారసగర్భ ! యింకఁ గొనసాఁగుఁజూమి కుశలంబు మాదెసన్.

౫౩

క. అని పరమాసన మిడి త, న్ననిమిషు లర్పించునట్లు లర్పించె జగ
జ్జననస్థితిలయకారణజని నగనికొ నుజనమతిరజనిరజసీశున్.

౫౪

క. అర్పించి నిలిచి చేతులు, గూర్చి పురస్థలికిఁ జూచి గోవిందపదా
జ్ఞార్పారసపానవిదుఁ డ, నర్చితదితిరుఁడు ఓతిసురాగ్రహ పల్కున్.

౫౫

సీ. విజ్ఞానవంశ్యుఁ డవిశ్వనిర్మాత యా, త్కారాముఁ డేత్రిలోకాధికారి
భూమధ్యజనితరుద్రుం డనుహమతి, యజ్ఞతదర్శుఁ డప్రాజ్ఞతముఁడు
సర్వావయవజప్రజాప్రజుం డీవేల్పు, ముఖ్యాత్మ్యం డేత్రయామూలభూతి
దక్షాదికప్రజోద్భవహేతు వీయయ్య, కర్తైకసాక్షి యీనిర్మలుండు

తే. కాశ్వతుండితఁడద్భుతైశ్వర్యుఁడీతిఁగు, శాంతుఁడితఁడువాఙ్మయః శాంతుఁడితిఁడు
ననఁగ వెలుఁగొందు నీవు నా కట్టివైతి, చేను దొలుమేనఁజేసిన పట్టినోము.

మ. అరుణావిష్కృతి భాస్కరోదయముఁ పద్మామోద మంభోరుహా

కరముకొ వేలుపువిత ప్రవర్షణము నోంకారంబు మంత్రాక్షరి
స్ఫురణంబుకొ ప్రకటింపఁగా మొదల నుద్భూతంబు లైనట్లు ల
శ్వరుఁ డేతెంచుటకుకొ ద్వదాగమము హా ! సంసూచకం బయ్యెడున్.

౫౬

ఉ. త్యాదృశులందు నందకముఁ చాలుచువేల్పు వసించునట్లు ల
ర్చాదుల నూడి యుండఁ డని యాడుదు రట్లగుటకొ సమస్తవ
స్తూదయ హేతుభూతి వెలుఁగొండెడుమీ రిట కిట్లు వచ్చుటకొ
శ్రీదయితాగమంబు కడుఁ జేరువ యా నని నిశ్చయించితిన్.

౫౭

సీరజ = రేణువులేని. విసవాళభాదనమనకన = తామరతీగకొండలనుతెచ్చిప్రక్కనే ||౫౨||
సితకుశేశయలోచన గోచరాత్మ = విష్ణుఁడు విషయమయిన మనసుగలవాఁడా ! ||౫౩|| జనికొ =
పుట్టుకగలవానిని. రజని = రాత్రికి ||౫౪|| ||౫౫|| నిర్మాత = నిర్మించువాఁడు. భూమధ్య
జనితరుద్రుండు = కనుబొమనడుమఁ బుట్టిన రుద్రుఁడుగలవాఁడు. త్రయీ = మూఁడువేదమలగుమ
దాయము. వాఙ్మయః శాంతుఁడు = సరస్వతికి ప్రియుఁడు ||౫౬|| అరుణావిష్కృతి = అరుణో
దయము. హా = హారా ||౫౭|| దుఁది = అవలంబించి. శ్రీదయితాగమము = విష్ణుదేవునిరాక ||౫౮||

క. నా విని నగుమొగమున న, దేవశ్శేషుండు వాసుదేవప్రియు గుం
భావించి సజలజలధర, రావనిభగభరకంధరధ్వనిఁ బలుకున్.

౧౯

చ. ఒసఁగెద నీకు వేడు వర మోపరమవ్రత | యెద్దియేనియున్
మగులక యన్న నన్నయగమన్వితఁ డిట్లను నట్టిదేనియున్
బిసరుహగర్భ | దుర్భవవిభేదనుపైఁ దలపుం దదీయగం
గనుఖ మఖండధర్మపరికర్మముఁ గూర్చి నొసంగు నా కొగిన్.

౨౦

చ. అనవుడు నట్ల యిచ్చి కమలాసనుఁ డాశమశాలిఁ బల్కునో
మునివర | నీవు నేయుతపమున్ జపమున్ బెరరేప నెల్లి నే
టన భవదగ్రపీఠికి గడారపటుం డిట వచ్చు మున్నె యా
యన నిను నేలినాడు చరితార్థుండ పీవు చతుర్థసంపదన్.

౨౧

క. నీయిత్తేత్రము నోముని, నాయక | దేవర్సనరగణప్రార్థితని
శ్రేయసపదాన్య మగు నని, పోయెఁ బయోజాతనూతి పోయిన నతఁడున్.

ఉ. ధాతఁ దలంచి మ్రొక్కి యవదాతసరోజదళాక్షుఁ గాంచి లో
బ్రాంతి పెనంచి యన్నలువపల్కులు సత్యములొక్కొక్క వాక్కధా
ప్రోతముకుండుఁ డెందు ననుబోటికి దక్కున దక్క కేమి భ
క్తాతురతాపహారి దనుజారి యనా వినమే బుధోక్తులన్.

౨౨

సీ. అవచూడబర్హి బర్హమున నొండొంటిసి, క్కము లంటి చల్చిచిక్కము దలిర్పఁ
బంటకార్వెలిదమ్మిదంట గెంటసమాడు, వెడఁదకన్నులకాంతి వెల్లివొడువ
మెఱుంగుఁజెక్కులమీఁద మిట్టించి మొసలివా, గడమద్దికాయలతకుకు లమర
వక్షస్థలమున శ్రీవత్సకౌస్తుభవైజ, యంతు లిందిరతోడి వంతు వడయ

తే. నిమ్మనాభియుఁ ద్రివళివల్లితజరముఁ, గరకలితచిత్రభక్త్రశంఖములు నమర
మన్మనంబున నేప్రోద్దుమలయుచున్న, భూర్తబాలుఁడు నామ్రోలఁ దోచునొక్కొ.

కంధరము = కంఠము || ౧౯ || మగులక = ఆలస్యముచేయక. దుర్భవవిభేదనుపై = చెడ్డజన్మ
ములను చెఱుచు వాఁడైనవిష్ణునిమీఁద || ౨౦ || పెరరేపక = ప్రేరేపించుగా. కడారపటుండు =
గోరోజునపువన్నెవస్త్రముగలవాఁడు-కృష్ణుఁడు. చరితార్థుండవు = కృతార్థుడవు. చతుర్థసంపదన్ =
మోక్షముకలిమిచేత || ౨౧ || నిశ్రేయసపదాన్యము = మేలునిచ్చునది || ౨౨ || అవదాత = తెల్లని.
బ్రాంతి = ప్రేమ. వాక్కధాప్రోత = మాటలచేతను కథలచేతను గూర్చుబడినవాఁడగు || ౨౩ ||
అవచూడ = సిగయందలి. పంటకాయ = శరదృకువు. వెలిదమ్మిదంటక = శ్రేష్ఠమయినతెల్ల
దామరము. గెంటసమాడు = పరిహసించు. వెల్లివొడువక = ప్రవహించుగా. మిట్టించి = మీఁదికగిరి.
మొసలివాగడమద్దికాయలతకుకులు = మకరకుండలములకొంతులు. వంతు = సామ్యము. నిమ్మ

క. అని యీగతి మీమాంసా, వని నూనసమృగముఁ ద్రిప్పు నైష్ఠవరిత్నం
బునకు నిజదక్షిణాంబు, వనజచ్చిన మదరె శుభనివహశకునం బై. ౬౫

తే. నాఁడు మఱునాడు నవ్విప్రనగనండు, ధానిమాటలచందంబు దానివారి
తనకడకు వచ్చురాములుదలఁచితిలఁచి, ముచ్చటలయెటితిరఁగలమునిఁగిమునిఁగి,
వ. మూఁడువనాఁడు యథాకాలప్రబుద్ధుం డై పూర్వాశ్రితిసిద్ధాశ్రమంబున బుద్ధ
పద్మాసనాసీనుం డై. ౬౬

క. కరివదనచేత తామిరి, దరుశాభి చిత్తుగ్ది శ్శాస్త్రవానిమనాఁతఁ
క్షురయుతి మగునాధారాం, బురుహంగునిఁగి బుగుపలపు బుగులుకొనింగిన్. ౬౭

క. పూనఁ దటిత్పిఁబిఁబిట్టి, మై సలువ పసింప కాదిలాంతఁ డిరిసగ
ధానస్ఫుట మగుస్వాధి, స్థానాబ్జమునంగి నడల సత్సౌరభిముల్. ౬౮

క. జాడ్యము ఫాంతికమును సి, లఘుశిరః పూర్వాపురుషలాభితిము సుగ్ధీ
వేద్యము నగువశిష్ఠత్రిన, మువ్యన్యైః పూరికమున ములవఁగఁ నాపుల్. ౬౯

క. తైవము ద్వాదశనిశః కే, భావశతకరంబు క్రమకనకచిహ్నయః
శ్రీవహము నొన నాహతి, మేవేళిం పడినిగింధ మిగులొత్తింపన్. ౭౦

అయ్యే. త్రివిధ - మూఁడుముగ్గులయే. చిల్లభక్త్ర నానావృత్తులుగలతీర్తి. మలయు తిరుగు||
౬౪|| మీమాంసావనిక - పరిచ్ఛిన్నప్రతిపాదిక శాస్త్రమునెడభూమి బంగు. దక్షిణాక్షరవసద్భ
దము - తామరజేకుపంటికుడికన్ను. పసు, అంబు తోఁపంబునది || ౬౫ || ౬౬ || ప్రబుద్ధుఁడు =
మేలుకొన్నవాఁడు|| ౬౭|| కిరి...యతియి విఘ్నేశ్వరఁగు. పరియు ఇందుక గొట్టుని కొంతయు
నాలుగుజేతులునుగలదియు, విఘ్నేశ్వరములతోఁగూడినదియును. ఆధారాంబురుగాంబునక -
ఆధారకమలమునందు. బుగులుకొనంగక నిండుకొనఁగా || ౬౮|| తిట్టిత్పిఁబి - మేలుపుయొక్క
వెలుగువంటివెలుగుతో. వడ్డశము - ఆటజేతులుగలది. నలువ గ్రహం బాదిలాంతాక్షరసం
ధానస్ఫుటము = బభ్రమయరిల వర్ణ ములకూర్చుచేత ప్రకాశించునది. స్వాధిస్తానాబ్జము - స్వాధిస్తాన
కమలము. సత్సౌరభములు = మంచివాసలు || ౬౯|| జాడ్యము - జడవల్లముమొదటిదిగాఁగలది.
ఫాంతికము = భవల్లము కడపటిదిగాఁగలది. అనఁగా డిఘ్నేశ్వరదధనపథ వర్ణములుకలది. నీలగ్గుతి =
నల్లనికొంతికలది. పురాణపురుషలాభితిము = విష్ణుఁడతాక మగుటచే మనోజ్ఞమైనది. సుధీవేద్య
ము = పండితులచే దలియఁదగినది. దశపత్రముద్యన్యైః పూరికమునక - పదిజేతులచే వెలుగు
నట్టిమణిపూరికమలమునందు. మొలవఁగక - పుట్టఁగా. తావులు - పరిమళములు || ౭౦ ||
తైవము = శివుఁడు దేవతగాఁ గలది. ద్వాదశదశరేఖావళితకరంబు = పండ్రెండురేకులచేత చుట్టఁ
బడిన కరవర్ణ ములాద్యంతములుగాఁగలది. అనఁగా కఖగఘజచఛఃఝఞ్మటర వర్ణములుగలది. క్రమ
కనకచ్ఛాయాశ్రీవహము = ప్రకాశించునట్టిబంగారువన్నెయొక్కలిమిని వహించినది - బంగారు
వన్నెగలిగి ప్రకాశించునది. అనాహతము = అనాహతకమలము. ఇగురొత్తింపక - చిగున్ననట్లుచే
యఁగా - అతిశయింపఁజేయఁగా || ౭౧|| పదియాఱుసారింబులు = అకౌగము మొదలుగాఁగల పది

- క. పదియాలుజేకులందును, బదియాలుసొరంబు లుండఁ బరమజ్యోతి
వృద్ధమై సురమునివశతకాబాదలు విశేషమునఁ బాంకముగఁ బరిమళముల్.
- క. దళయుగమున హంతుంబులు, పాలుపొందఁ జిదంశ మగుచు భూరిమఃశివిభా
వలి దగునాజ్ఞాపురమునఁ, గలవాసన లేసరేగి కడలుకొనంగన్. ౨౩
- ఉ. ఇంతకు సూర్యమై శిరసునిక్క నధోముఖమూర్తిఁ బొల్చి య
త్యంతవికాసశాలి యయి యాద్యశివాశ్రయ మై సహస్రప
త్రాంతరచిత్సుభారసమహోర్ధురదుర్దిన మాచరించున
ద్వోంతరపువ్వనం గలుగుతోరపుఁగంపులు పెంపు మీఱఁగన్. ౨౪
- చ. కనదరుణప్రభావిభవగర్వ మఖిర్యముగా నొనర్చుచుం
దనువు తళిక్కునక మెఱవఁ దత్సరసీరుహపజ్జీపేరిని
చ్చైన వడి నెక్కి నిక్కి నిజజిహ్వాకఁ బాఁచి లలాటమధ్యసం
జనితసుధామయూఖనుధ సర్పపురంధ్రక క్రోలి సోలఁగన్. ౨౫
- క. హృన్మణిసూత్రాకృతి యగు, చిన్మూర్తిఁ బురాణపురుషు శేషావాసుం
గన్మోగించి లోనిచూపున, సన్మాన్యఁ డతండు చూచుసమయమునందున్. ౨౬
- దండకము. కడిది యనురు ధేనుకుఁ ధేనుకుట్కీలదంభోళి సంస్తంభి దోస్తంభ
సంభూతశౌరాగ్నిచేఁ గ్రాంచి గోలోకముం గాచి గోవర్ధనతోఁగిభృత్కందర

యాఱుచ్చులును. పరమజ్యోతిష్వదము = మేలయిన వెలుగునకు చోటు. సురమునివశతకా = నార
దుండఁ అధిదేవతగాఁగలదియగుటచేత. విశేషమునకా = విశేషకమలమునందు. పాంకముగకా =
పొందికైనదికాఁగా || ౨౩ || దళయుగమునకా = రెండుజేకులను. హంతుంబులు = హంతుం
అనువర్ణములు. పాలుపొందకా = పొందుపడఁగా. చిదంశము = జ్ఞానాంశమైనది. భూరిమఃశివిభా
వలికా = విశేషమయిన మాణిక్యకాంతి పట్టులచేత. అజ్ఞాపురమునకా = అజ్ఞాచక్రమయిన
కమలమునందు. ఏసరేగి = మిక్కిలిరేగి. కడలుకొనంగకా = అతిశయింపఁగా || ౨౩ || ఇంతకుకా =
ఈ చెప్పఁబడినవాని కన్నిటికిని. సూర్యమై = మీఁదై. శిరసునిక్కకా = మూర్ధస్థానమునందు.
ఆద్య = మొదటివాఁడైన. సహస్ర.. దుర్దినము = సహస్రపత్ర = వేయి జేకులగుల సహస్రసార కమ
లముయొక్క. అంతర = లోపలి. చిత్ = జ్ఞానరూపమైన. సుధా = అమృతముయొక్క. రస = జల
ముచైన. మహోర్ధుర = దొడ్డపెలయేటివలన. దుర్దినము = ముచ్చుకమ్ముటచే మూర్ధ్వరక్తిలేని దిన
మును. అచరించునద్వోంతరపువ్వనకా = చేయునట్టి యా ద్వాంతిపువ్వనండు. తోరపుఁగంపులు =
అధికపరిమళములు. పెంపుమీఱఁగకా = వృద్ధిచేత అతిశయింపఁగా || ౨౪ || అఖిర్యము = తక్కువ
కొనిది. మెఱవకా = వెలుఁగఁగా. జిహ్వాకకా = నాలుకను. సుధామయూఖనుధకా = చంద్రుని
యందలి యమృతమును. సర్పపురంధ్రక = ఉత్తమయైన సర్పశ్రీ || ౨౫ || చిన్మూర్తికా = జ్ఞాన
స్వరూపుని. మోగించి = మూసి || ౨౬ || కడిది = అసాధ్యుడైన. ధేనుకుట్కీల = గోవర్ధన పర్వ
తముచేత. దంభోళిసంస్తంభి = వజ్రాయుధమును విరివిన. దోస్తంభ = స్తంభమునంటి భుజమునందు.

తోడిఁ గ్రీడించువిన్నాణి పెన్నాటకం బైన క్రాల్ గన్నులన్ గల్లుపెండక్కు
లన్ నల్లడన్ జిల్లు నెమ్మొముజాబిల్లి శోభిల్ల నున్నుల్లగల్లద్వయిన్ హత్తి
మత్తిల్లి నర్తించుచున్ మాక రాకార రేఖాభిరామంబు తఁకుండలంబుల్
సమగ్రప్రభామండలంబుల్ చలింపన్ నిలింపాశుగాసాకృతిన్ మాసురిం బైన
మాయూరపింఛంబుతో నై కృముంబొందుచిక్కంబుచే గొప్పయై కొప్పగి న్నట్టఁ
గన్నట్టఁగా రానివేడ్కన్ మహాఫలపట్టంబుపై నెట్టుకో, నిగమకమలగంధ
ముల్ సందలిం జేయు నాసాపుటిన్ బ్రస్ఫుటస్ఫూర్తి వర్తింప దృప్యద్దనుస్సంప
దల్ పెంపుమీఱంగ రంగద్రుచిన్ శాక్వరస్కంధబంధుత్వగంధంబు రూపించు
మూపుల్ పురాయింప నింపారురేఖాత్రయమైత్రి నేత్రప్రియం బిచ్చుచున్
గంబుపాకంబునన్ బంధురం బై వలత్కంధరం బొప్పఁ గప్పెక్కునీలంపుఁ
గంబంబులం బోలు బల్లెలు లీలావిభూషావళిం జాల భాసీల్ల నుల్లోక సౌందర్యధు
ర్యస్థితిన్ విస్తృతం బొ నురస్సీమ జేమూతి మై హారవర్షోపలక్తేణి రాణించు
మించుం బురాణింపఁగా జేయు నచ్చిన యుచ్చాన భానుచ్చవిన్ దుచ్చముం
జేసి కంజాతవాసాంఘ్రికంజాతలాఘ్నాంకశంకావహం బై నపంకేజరాగం బిగు
ర్పంగ శ్రీచరణయుగళహాటకం బై కనద్ధాటికోద్యత్తులాకోటు లూటాడుచున్
జాటువాచాటతం జాటి ముప్పేటగాఁ జాట్టినన్ దీఁగఁచుట్టుల్ గటిన్ సంఘటిల్లన్

సంభూత = పుట్టిన. కాశ్యాగ్నిచేత = కూరత్వపునిష్పన్నత. క్రాఁచి = కార్చి. గోలోకమున్ = గోవుల
సమాహమను. తోడిభృత్ = కొండయొక్క. కందరత్నాణిన్ = గుహాప్రదేశమునందు. విన్నాణి =
శేర్పరి. పెన్నాటకంబు = మిక్కిలిచలిండుటగలది. క్రాలు = ప్రకాశించునట్టి. పెకడుక్కులన్ =
అధికమయిన కళకళయను కొంతులను. చిల్లు = వ్యాపింపఁజేయునట్టి. ఉత్కుల్ల గల్లద్వయిన్ =
వికాసముగలచెక్కిళ్ళజంటయందు. హత్తి = అంటి. మాక రాకార రేఖాభిరామంబులు = మొసలియా
కృతిపంటియాకృతిగలరేఖలచేతమనోజ్ఞ ములయినవి. సమగ్రప్రభామండలంబులు = కొండలలేనివెలుఁ
గులసముదాయముగలవి. మాయూరపింఛంబు = సెమిలియొకల
కొమ్మ. శాక్వరస్కంధబంధుత్వగంధంబునన్ = ఎద్దుమూఁపురమునుబోలి నిక్కగల గర్వమును,
పురాయింపన్ = విష్ణుంభింపఁగా. కంబుపాకంబునన్ = శంకమువిధమున. బంధురంబై = నిమో
న్నతములుగలదై. వలత్కంధరంబు = గుండ్రనిమెడ. ఉల్లోక = లోకాంతితముయిన. హారవర్షోపల
క్తేణి = ముత్యాలపేరులనెడి వడగండ్లచాలు. రాణించు = ప్రకాశించునట్టి. మించున్ = మెఱ
పును. పురాణింపఁగాన్ = వర్ణిల్లఁజేయఁగా. ఉచ్చాన = దట్టమయిన. భానుచ్చవిన్ = సూర్యకొంతిని.
కంజాతవాస = లక్ష్మీదేవియొక్క. లాఘ్నాంక = లక్ష్మకగుఱుతులనెడి. శంకా = సందేహమును,
అవహంబు = కలిగిందునది. పంకేజరాగంబు = పద్మరాగము-కాస్తూభము. ఇగుర్పంగన్ = చిగి
రింపఁగా—ప్రకాశింపఁగా. హాటకంబు = బంగారు. ఉటాడుచున్ = కదలాడుచు. చాటు =
ఛాటించు. వాచాటతన్ = మాటకొరితనమును, కటిన్ = మొలను, కటిల్లెఖ = మెఱఁపుతీఁగ,

దటిల్లేఖ లేఖర్ష భుం జేరి రంజిల్లు నా నుల్లలత్కంతి గోయప్తి యుత్కృష్ట మై
 హెచ్చుగా నిచ్చుకు వచ్చుచు గ్రచ్చకాయల్ కరాధిష్ఠితాజాండవండంబు
 లో నా గడుక్ జిత్రభక్త్రంబున విచ్చినం నొల్పుగా గల్పకస్వచ్ఛగుచ్ఛంబు
 సత్యార్థమై నిత్యము త్రగ్తగా బూనియున్నా డనన్ భవ్యశంఖంబు సవ్యా
 గ్రహస్తంబునం దిమ్ముగా దివ్యభూసావిశేషార్థుల గ్రమ్మ లేదెమ్మెరల్
 గ్రమ్మగా నమ్రదిక్పాలకమస్తుతుల్ స్వస్థలం బంటగా నంటగారాక రాకా
 నుధాభానుభాసూజ్జ్వలజ్జ్వలీలాకులప్రచరీధాకృదారూఢ గాఢత్విడోఘంబు
 మోఘంబుగా మేఘవీధి ధరానోజగద్ధోరణి దోరణల్ గట్ట, యాదవ రమ
 ణుండు నాభిసంజాతకంజాతజాగం డఖండాంఘ్రిపీఠీభవద్విశ్వవిశ్వంభరాభాగుఁ
 డాభోగవద్భోగిభోగాసనుం డానవానాదచూఢుర్యధుర్యాసురస్త్రీకపోలద్వ
 యీషత్రరేఖాపకారక్రియాకూరచక్రాంకుఁ డోంకారసర్వస్వనిర్వాహకుం
 సుర్విచే మర్వహంగప్రభాగుర్విచే నోవధుల్ గన్నప్రభావ్యఖ్యప్యశ్శ
 ముఖ్యుండు పుండ్రోదోదండలహభుఁ డంచద్దరస్మేరసాయం దుదాదండు
 దారోత్తమల్ నీలయకాలయక లక్ష్మీయక పశ్చులాక్షీశిరోరత్నముక
 భూమియక భామయక బ్రేమఁ గామించి వెన్నాడఁగా మించి పంచాబ్దుఁ
 డయ్యుక గడుక్ బ్రోడతా బోడలుం జూడఁగా లేని పెన్నిక్క నిక్కంబ యావి
 మ్మృతిం జూపి దీపించియుండన్.

౨౨

లేఖర్ష భుం = ఇంద్రుని. ఉల్లలల్ = తళతళలాడుచున్న. గోయప్తి = ఆవులను తోలెడుకట్ట.
 కరాధిష్ఠిత = చేతియందుంచుకొంటున్న. వండంబులు = సమాహమలు. చిత్రభక్త్రంబునన్ = రంగురంగుల
 సంచియందు. లేదెమ్మెరలు = లేతవాయువులు. నమ్ర = మృదువు. శమ్మ = మనోజ్ఞ మయిన. సుధాభాను =
 అమృతకరణుండు — చంద్రుండు. ఉజ్జ్వలత్ = వెలుగుచున్న. శ్యామకీలాకుల = మంటలచేత కలఁత
 నొందిన, రీధాకృత్ = అనమానపటమచున్న. ఆరూఢ = మీఠికి ప్రసరించిన. గాఢత్విడోఘంబు =
 అధికకాంతిసమాహమ. మోఘంబు = కొట్టువడినది — వర్షము. అభోజగద్ధోరణి = క్రిందిలోకము
 విభమున. దోరణల్ గట్ట = బారులుదీర. నాభిసంజాత కంజాతజారుండు = బొడ్డునందుఁబుట్టిన బ్రహ్మగల
 వాఁడు. పీఠీభవత్ = పీఠముగాఁజేయఁబడిన. విశ్వ = సమస్తమయిన. విశ్వంభరాభాగుండు =
 భూప్రదేశము గలవాఁడు. ఆభోగవత్ = పరిపూర్ణత్వమునంటి. భోగిభోగాసనుండు = సాము
 దేహము పీఠముగాఁ గలవాఁడు. ఆనన = దృఢముయొక్క. ఆనాద = పరిమళముయొక్క. పత్ర
 రేఖా = మకరికాపత్రపురీఖలకు. చక్రాంకుండు = చక్రము గుఱుకుగలవాఁడు. దుర్వహంగప్రభా
 గుర్వి = హంపరాని అవయవముల కాంతిచేత గొప్పది. పుండ్రోదోదండ లహభుండు = మన్మథుల
 యొక్కలక్షను బోలినవాఁడు. అంచద్దరస్మేర సాయండు = పిప్పరమయిన చిఱునవ్వుయొక్క
 సత్తగలవాఁడు. దారోత్తమలు = ఉత్తమరాండ్రయిన భార్యలు. పశ్చులాక్షీ = స్త్రీ. వెన్నా
 డఁగా = వెంటనంటిరాఁగా. బోడలు = ఏకదండిసన్నాధులు. పెన్నిక్క = బొడ్డతావునందు.

క. కను దెఱచి తనదులోనం, గను సేజము మ్రోలఁ గాంచి కిమలాననుఁ డా
డినయట్లు నిక్కమయ్యెనె, వినఁ గనఁ నిది క్రొత్తయనుచు వెన నుత్థితుండై .

సీ. చామరధ్వజశంఖచాపప్రముఖచిహ్నా, లలితపదార్పణాలంకృతమహి
దళితోపరిత్వగుజ్జ్వలదంశుమత్ఫలా, స్తంభాభిరామోరుదండఁడుగళు
వరిచానముద్రాబద్ధరణభూషితకళి, న్యస్తకుచితనమున్నతిభుజాఘ్న
సింహావలగ్నలక్ష్మీపరిహాసితో, యజుర్భగర్భవృత్తావలగ్న

తే. జలదసంకాశు నిర్వ్రోడజఘనచేతుఁ, గోళిశంకరిల్లానాస్య గుణశరణ్య
విష్ణు నిజభక్తవర్ధన్యఁ గృష్ణఁగాంచి, పోచె సాక్రొతుండగుచు నానాహృదయండు.

చ. పఱచిన దేవకీమతుండు పక్కున సన్నిసఁ గ్రమ్మితిల్లి ప్రియఁ
దఱచుగి రోమహర్షణ ముదంచితభక్తిభరానాస్య మే
ర్పఱచుచుఁ గే లొగిల్చి పలుపలకుల సొక్కుల నన్న వెన్నెల
బఱపుచుఁ బ్రస్తుతించె మునిబంధవిభంజను భక్తరంజనన్ .

౮౦

మాలిని. విధి శివ ననకాదుల్ వేదముల్ గూడి నిన్నో
మధుమధన ! యితం డిమ్మాడ్కివాఁడంచు నెన్నఁ
విధుడు లయినచోట నేర్చునే గాఢమోహం
బుధి వడిఁ బడుచు న్నాబోఁటి నీవాట మెన్నన్ .

౮౧

తరల. హరిహయోపలభూధరాకృతి నంద మొంగినయట్టిసి
యురుభృగు స్తుతిపాత్రిముగ గటకోజ్జ్వలగణ సఖాసుర

అవిష్కృతిక = అవతరించుటను || ౭౭ || ఉల్లియఁడు = తేచి, వాఁడు || ౭౮ || పదార్పణ = అడు
గులు పెట్టుటచేత. దళిత = భేదింపఁబడిన—పలవఁడున. ఉపరిత్వ = మీఁదితోలువలన,
ఉజ్జ్వలత = వెలుఁగుచున్న. అంకుశత్ఫలాక్షంభ = అరటికంటములవంట. ఉరుదండ = చిండా
కారమయిన తొడలయొక్క. అజుర్భగః = కమలమును ధరించుటచేత. కుంచిత = వంపఁబడిన,
సమున్నత = మిక్కిలి పొడువులైన. సింహావలగ్న లక్ష్మీ పరిహాసి = సింహము నడుముయొక్క
యందమును పరిహసించునది. వృత్త = వట్టువైన. జలదసంకాశక = మేఘమును బోలినవానిని.
నిర్వ్రోడజఘనచేతుక = సిగ్గువిడిచిన మెలగలవానిని—దిగంబరుని. సాక్రొతుండు = (రక్షణకొఱకు)
అఱచుచున్నవాడు || ౭౯ || కృష్ణతీర్థి = వెనుక తీర్థిగి. రోమహర్షణము = గగుర్పాటు. భక్తిభరావల
త్యము = భక్త్యతిశయమువలని కలఁతిపాటు. తర్కుల = కౌంటులచేత. పఱపుచుక = వ్యాపింపఁ
జేయుచు. బంధవిభంజనుక = మోహబంధములను తెఱచువానిని || ౮౦ || విధురులు = వికల
త్వమునొందినవారు. నీవాటము = నీమహిమమును || ౮౧ || హరిహయోపల = ఇంద్రనీలమణుల.
భృగు = చఱియ; భృగువనెడుముని. కటక = శౌండమీఁది దడరపునేల; కడియము. పాదము =

త్సరుచిమిత్రము నై నపాదమునన్ జనించినగంగ ని
త్యరతిఁ బూని తలంతుఁ దాపనిదాఘవృత్తినివృత్తికిన్.

౮౨

భుజంగప్రయాతము. స్ఫురన్నాభిగర్తప్రభూతాంబుజాతో
దరక్షోణిలో వేల్పుతాతన్ విధాతన్
నిరాతంకస్సరైకనిర్దేతఁ గంటన్

హరీ ! తాతకుం దాత నై యంట యొప్పున్. ౮౩

స్వగ్నిణి. నీతిమై వైస్యభూనేతవైరిత్సనం, ఘాతదివ్యోషధిగ్రామముల్ భూతహృ
ప్రీతిఁగన్నట్టవే స్థితిహస్తోత్పిటన్, భూతధాత్రీగవిన్ బూతనాఘాతనా |
లయగ్రాహి. ఆగమనముద్ధరణ రాగరిసలంపటనుధాగమనియామకరసాగరిమకారీ
భోగపదవీనిహిత భాగవతభూగగన భాగపరిపూర్ణపర భాగవపురగ్రా
త్యాగగుణధుర్యమునియాగపరిరక్షక హలాగతసమిద్విజయ సౌగతమతాస్తో
ద్యోగ కలికాలకలుషాగతులిశాంక కొననాగినకృపన్ మనువు యోగిహిత

మ. రవిధామంబులు సిద్ధమంత్రములు చంద్రజ్యోత్స్నికల్ సన్మణి మ్రమున్. ౮౪
ప్రవరశ్రేణులు భవ్యభేషజతతుల్ పాథోధరంబుల్ సుధీ
భవనిస్తారక ! సేమ మిచ్చి జగమున్ బాలించు మర్యాద నీ
యవతారంబు లశేషలోకహితచర్యాధుర్యసంచారముల్. ౮౬

ఉ. అంజనపుంజనవ్యతర మై తిగునీతిరుమేనికప్పుక
ల్మిం జలుకంగఁ జేకుఱుఁ జూచి కమలేక్షణ ! సూక్ష్మదృక్కు తా
గంజభవాదివృద్ధులకు గాఢతరాక్షరిలక్ష్మి యెందుఁ గా
నం జనుఁ గాదె కప్పుకతనన్ మును దోపనియక్షరస్థితుల్. ౮౭

కొండవెంబడి చిన్నకొండ, అడుగు. తాపనిదాఘవృత్తి = తాపత్రయమనెడి వేసఁగికాలము
యొక్క ప్రవర్తనము ॥౮౨॥ నాభిగర్తప్రభూత = బొడ్డు గోత్రయందుఁ బుట్టిన. నిరాతంక =
భయములేని. స్వర్గ = సృష్టికి. తాత = బ్రహ్మ; తండ్రి ॥౮౩॥ వైస్యభూనేత = వేనుడను
రాజాయొక్క కొడుకగు పృథుచక్రవర్తి. దివ్యోషధిగ్రామములు = ఓషధిమలైన ఓషధుల సమూ
హములు. స్థిత = అధికమైన. ఉత్పిటన్ = ఎరించినదానిని. భూతధాత్రీగవిన్ = భూమియైన ఆవును
॥౮౪॥ లంపట = అత్యాసక్తిగల. పదవీ = మార్గమునందు. నిహిత = ఉంచఁబడిన. వపురగ్రా = దేహము
కొనగలవాడా ! హలాగత = నాఁగటివలన వచ్చిన. సమిద్విజయ = యుద్ధమునందలి గెలుపు
గలవాడా ! సౌగత = బుద్ధునిదైన. కలుషాగతులిశాంక = పాపములఁగి కొండలకు వజ్రాయుధ
చిన్నముగలవాడా ! మనువు = రక్షింపుము ॥౮౫॥ జ్యోత్స్నికలు = వెన్నెలలు. భేషజ =
మందులయొక్క. పాథోధరంబులు = మేఘములు. సుధీభవనిస్తారక = విద్వాంసులను జన్మముల
వలననుండి తరింపఁజేయువాడా ॥౮౬॥ అంజనపుంజన = తొలుకరాశివలె. నవ్యతరమే = మిక్కిలి

క. కమిచి యగురేణాశ్రుణాకాస్థములం బగిఘ్నాల్లా వృత్తి నమహురెను నీ
యమితమహామహిమాభిక్తి, గనులభవప్రముఖు లెన్నఁగా బుగ్గుదముల్.

పృథ్వి. జగత్పతి! భవత్పద బ్రయుగభక్తిసంయుక్తా
గగుర్వీణవ నన్యధాగితి యెలుంగ కెవ్వఁడు నీ
యగణ్యగుణకీర్తనం బధిగమింతుట మీరచెన
నగాధభవసాగరం బతిండు దాఁచు గొక్కెత్తునన్.

౮౯

క. భవదంఘ్రిదూరునకుఁ గుణ్యనసలి సులభంబు వెలుతునయ్య భవంబుల్
సవరింప యుప్పదరాచ్చ, ప్రవణమితిగ నీ నన్ను లెని ధామపతి! ౯౦

క. జయ విజయ పూర్ణపార్శ్వ! సి, జయజయల్పనాగ్రికా! నమోదననుజలం
క్షయ! సంగతితిథువనా, జలసంజయ! నమోద! నమోద! జయ శాస్త్ర ధరా!

సీ. నడతు నీడేంద్రులనుకుఁ గెయి చాఁచి యుద్ధింతు ననమ్మి నీవకులను
ప్రముక్కుల నీపాదములకు, సుద్వేషీ, నీనామములు నీ నామములు
నర్పింతు నీనేవకై సర్వదేహాంబు, కంఠింతు నీలంకా త్రిపురారి
దనివోక నీచక్రదండము సంసారేంద్ర, నీయవధానగలు సెమ్మి పింగు

తే. బ్రహ్మద్రావణకుఁ గానఁబడినీ నపు, నీగఁ నానాగల నిలిచితి నెల్లప్పుడు
వర్ణనాతీతమిత్వాగ్భవప్రవృత్తి, పుణ్యపరిపాక మెరిక బొగడఁదరమే! ౯౧

కా. నిత్యస్ఫూర్తిసనాథు లైరి విధికరకేకాగముఖ్యుల్ కృత
క్షీత్యానంద! యనాదిమూర్తి వగు నీచేఁ దత్సినాశత్విసం
పత్త్యావిష్కృతి నాకునుం గలుగుఁ దత్ప్రాయుండనే కాన నీ
మృత్యుక్రూరభయంబుఁ బాసితిని జామ్మి నీదయాసంపదన్. ౯౨

శ్లోకములు. తిరుమేని = మంచి దేవామయొక్క. వృద్ధులకుఁ = పెద్దలకు ॥౮౯॥ కమిచి = గ్రహించి
లోపల నగఁచుకొని. బుద్ధుదములు = నీటిబుగ్గులు ॥౯౦॥ సంయుక్త = కూడిక. అధిగమింతుటకా =
చదువుటచేత. ఆగాధ = మిక్కిలి లోఁగైన. ఒక్కర్తునకా = ఒక్కప్పునికితో ॥౯౧॥ వసతి =
ఉనికిపట్టు. సవరింపకా = పొందను. ప్రవణ = అభిమానుమయిన. పరధామపతి = పరమపదము
సేలువాఁడా ॥౯౦॥ ౯౧॥ వకొణింతును = వక్కొణింతును — చెప్పదును. తనివోక = తృప్తి
లేక. అవధానంబు = ఎచ్చరిక — ఎచ్చరికతోచేయు ప్రసంగమును. నెమ్మి = నెమ్మది. ప్రాగ్భవ =
పూర్వజన్మమునందలి ॥౯౨॥ నిత్యస్ఫూర్తిసనాథులు = శాశ్వతమైన స్ఫూర్ణతోఁ గూడినవారు.
విధి కంఠకేకల ముఖ్యులు = బ్రహ్మ శివుఁడు మొదలగువారు. క్షీత్యానంద = భూమిని సంతో
షింపఁజేయువాఁడా! తత్సనాథత్వ సంపత్త్యావిష్కృతి = ఆ వాడుకొన్నతనపు కలిమియొక్క

మ. అని లోకత్రయమోహనం డగు రమాప్రాణేశు నెక్కామునం
దనచూడ్కుల్ నిగుడంగ భూమినురరత్నం బూరకున్నంతినే
మునుగా ధాతృసమన్వితాఖిలమరున్ముఖ్యుల్ దగ్గ మొక్కి మో
డ్చున కే లింపుగ నమ్మునీశ్వరుగుణంబుల్ సారె గీర్తించినన్. ౯౪

క. విని ముగ్ధహాసయచిరా ననుఁ డై తనగుట్టు నున్ననానామరరా
జనికాయముతోఁ బలుకుక, దనుజారి మహీనురాస్యదత్తేక్షణుఁ డై. ౯౫

సీ. దాంతుండు సత్యసంధాధురంధరుఁడు ముద్భుక్తుండు పితృహితోద్యముఁడునైన
యిద్ధరామరనూతి కీప్సితం బాసఁగ నే, వచ్చుచో మీ రెల్లవారు నితని
కర్చిలి సాహాయ్య మాచరించుటకు నై, యేఁచెంచినారు నా కెవ్వరేని
హింసలు వారిలపను లెల్ల మీయవి కాన, పరతాపతప్తులు పరముదేశ

తే. ముదితు లస్మత్ప్రశంసాభిముఖులునైన, వారు నాభక్తులగువారు వారియందుఁ
బ్రీతిగలవారి నే నుద్ధరింతఁ గీడు,వలన, వారిలకంటె సవశ్య మగుట. ౯౬

క. సద్భక్తనేవచేతక, మద్భావము తుప్తి గన్నమాడ్కిఁ దరుశిలా
ద్యుద్భూతప్రతిహర్షల, ముద్భరితిము గాదు నిక్కముగఁ దలపోయన్. ౯౭

మ. వలనా యేటికి నాశ్రయించి మనఁగా వాసీరమున్ సీరమున్
దలవెత్తే పచరింప నేటికి సమిద్ధానంబు దానంబు న
చ్చలమా యేటికి నెత్తి గొట్టుకొనఁగా సన్నాస్యసమున్నాస్యసమున్
గలిఁ దేఁ జాలు మదీయభక్తిరుచి భక్తశ్రేణి కశ్రాంతిమున్. ౯౮

తే. సర్వధర్మవిహీనప్రచారుఁ డైనఁ, నాత్మ మద్భక్తి గలదేని యతఁడ చూవె
నాకు సత్యంతహింసఁడు ముల్లోకరతుఁడు, నిఖిలధర్మప్రవర్తననిశ్చితుండు. ౯౯

ఆ. అస్మదంకధారి యగుభక్తవరుమేను, నాకుఁ గూర్చినట్లు నాకులార !
వదల కే వనించువైకుంఠనగరంబు,నందుఁ గొలుప దంతరంగమునకు. ౧౦౦

వెలయుట ॥౯౩॥ ఇంపుకొన్ - ఇంపుకొఁగా ॥౯౪॥ ముగ్ధహాసయచిరాననుఁడు = మనోజ్ఞమయిన
దిజునవ్వుచే వెలుఁగునట్టి ముఖముగలవాఁడు ॥౯౫॥ దాంతుండు = ఇంద్రియ నిగ్రహముగల
వాఁడు. ఉద్యమండు = ప్రయత్న ముగలవాఁడు. అర్చిలిక = ప్రేమతో. పరముదేశముదితులు =
ఇతరుల సంతోషము ఒకటిచేతనే సంతోషించినవారు ॥౯౬॥ తుప్తిక = సంతోషమును. ముద్భు
రితము = సంతోషమును పొందినది ॥౯౭॥ వాసీరము = ప్రబులిచెట్టు. సమిద్ధానంబు = సమిధల
నిచ్చుట—హోమము. అచ్చలము = ఆగ్రహము. న్యాసము = ధనమును దాచిపెట్టుట ॥౯౮॥
ముల్లోకరతుఁడు = మంచికీర్తియం దాగవుండు. నిశ్చితుఁడు = నిశ్చయింపఁబడినవాఁడు ॥౯౯॥
అంక = చిహ్నమును. నాకులార = దేవతలారా !. కొలుపడు = సరిపడదు ॥౧౦౦॥ ౧౦౧॥

క. నాయందు భక్తుఁ ఁగఁజున్, బాయక యే నధివసించు భక్తునియందున్
మాయదు ప్రభుం గలుగున్, గాయప్రాణానుకూల్యకౌశల్యంబుల్. ౧౦౧

ఆ. మహితపుణ్యులై నమద్భక్తివగులకుఁ, గానివాఁడు నాకుఁ గానివాఁడు
భాగవతుల నన్ను భావించి యొకటిగాఁ, గన్నవాఁడు నన్నుఁ గన్నవాఁడు.

క. మీయెడ మద్భక్తిగుణో, చ్ఛాయము గనుఁగొని నేను సర్వంబు బహూ
పాయంబుల మాద్భక్తుని, కై యిట కేతెంచుట నివ్వయచ్చుదలారా ! ౧౦౩

మ. సురకర్మంది హింజ్యుడై త్రిసుహృ వ్యానుఁ శౌనకుఁ శ్రీసరా
శరు దక్కాగఁగెను నంబరపు నరహింసాని వసిష్ఠుఁ గురిం
దరపుత్తుఁ శును దాఁబుట్ట పుట్టు వెఱఁగొందగ శేయు విద్యుఁ డై
త్పరుఁ డపుణ్యుఁడై పుండరీకుఁ డితినిఁ భావంగు మేల్పిలున్. ౧౦౪

ఆ. వినుఁడు మాకు నీని గెనరానియిహముం, బీరవస్త్రినదని కిట్టి గుఱి
యెద్ది వేఁగు భక్తుఁ డెట్లయ యెసఁగంగఁ, గట్టినాఁడె గలఁ గంకణంబు.

క. అని దేవకీకుమారుడు, మునిపదనముఁ జూచి పొగుకొని దాండుదగి
ర్జనమునఁ బ్రసాదపాగర, జనితధ్వని యనఁగి నిగుడుసరి సారభక్తిస. ౧౦౬

ఉ. నీశశృభక్తి నీతిపము నీ వనిశగలు నొనర్చునర్చులు
ద్వీపితిహర్షుఁ జేసె జగతీసురి నందన ! నన్ను నీకు నా
రూపము భక్తిమత్సదసగోహణశైలము చాల దక్కఁ గాం
తూపరిపూర్తిగా వరి మొసంగద వేఁడు యథారుచిప్రభున. ౧౦౮

క. భాగ్యమ నై యిహపరపరి, భాగ్యార్థమ నై యగణ్యపుణ్యమ నై పై
రాగ్యజ్ఞానోన్నతు లగు, యోగ్యతములపాల వాలియుండుఁ జూమ్మా. ౧౦౯

వ. విశేషించి నీయెడం బ్రసన్నుండ నై యున్నవాడ నభీష్టవృష్టిఘనాఘనం
బగు మదీయఘృణాగుణంబునకు భాజనంబ పైతివి జగజ్జాలంబున వస్తుజ లంబు
నీకు దుర్లభంబు లే దని పలుకు యదువల్లభువలనం బ్రబోధితం డై. ౧౧౦

౧౦౨|| ఉచ్ఛాయము = ఆధిక్యము || ౧౦౩|| సురకర్మంది = సారదుడు. సరమాజాని =
విభీషణుడు. పురందరపుత్తుఁడు = అర్జునుడు. మేగిపులక = శ్రేష్ఠమయిన దానములచేత
|| ౧౦౪|| ఈశితము = శోధిక || ౧౦౫|| మోహంబుదగర్జనము = సంకోచదూపమయిన మేఘము
యొక్కయుంబు. ప్రసాదపాగర = అనుగ్రహ మనెడి సముద్రమునందు || ౧౦౬|| గోహః
శైలము = రత్నపర్వతము || ౧౦౭|| పరిభోగ్యార్థము = దక్కఁగా అనుభవించదగిన వస్తువు.
వాలి = అతిశయించి || ౧౦౮|| అభీష్టవృష్టి ఘనాఘనంబు = శోధికలను కురియునట్టి దానకౌల్య
మబ్బు. ఘృణాగుణంబు = దయాగుణము. భాజనంబు = పాత్రము. ప్రబోధితుఁడు = మెలఁకున

సీ. వుండరీకుండు వల్కు బుద్ధుదాభము లైన, సిరులు నిక గామింపఁ జేరి కల్ప
విటపిఁ గుల్మాషముల్ వేడువెట్టి గలాఁడె, నిఖిలదుర్లభుఁ డగు నీవు నన్నుఁ
గరుణింతు వర మిత్తుఁ గాతు నీడేరుతు, నని యున్ని భయ మేది యద్భుతార్థ
మర్థింతు నిపు చున్నయట్ల యస్మన్నామ, చిహ్నితైతన్మహాక్షేత్రతీర్థ

తే. మధ్యతలమున నిలువు నామనవిఁజేసి, సకలజనులకు నొక రాజ్యమునొసఁగుచు
నిదియ నాకోర్కి జగ దేకహితము నిదియ, దీని మీఱినసిరి యెల్ల దేవదేవ !

వ. అని వెండియు నతండు చాపలాక్షిశయగబునఁ జర్చితచర్చణంబుగా సర్వను
పర్వదుష్ప్రేపం బగు నీరూపంబు కృపాపరితంత్రం బగుచు నాకు నగపడుటకు
భూతవ్రాతంబులు ప్రభూతాద్భుతరసమస్థానమానసగబు లగుచు నున్నయవి.
భవదీయం బగు నకారణసుకృతిత్వంబునకు నియంతయుం గలాఁడె ? యుత్త
రంగం బగు సంసారతరంగమాలి మునుంగుచుఁ బానుంగుపడి యనంగీకృత
విజ్ఞానజ్ఞానవిలాసు లై దోసంబులఁ జేసినకడువు లనం దగు నలసులకు వెల ముల
భంబు నధిక ఫలంబును నగు యుష్మద్దర్శనంబు భవభయకర్మనంబు నుపసర్గజలద
వర్గస్పర్శనంబు నపవర్గదర్శననిదర్శనంబును నగుఁగాక. ఏతత్తేత్రంబు నీయాజ్ఞ
నశేషక్షేత్రవిశేషోత్తంసం బగుంగాక. ఈ తీర్థంబు నస్మన్నామాంకితసమర్థ
నంబున నుత్తమం బగుంగాత మని.

౧౧౧

ఉ. ఆనతమాళి యై యటులు ప్రార్థన సేయుమునీంద్రు శాంబరీ
మానుషవేషధారి దయమానమనస్సీతి బిగ్గ నవ్వచుక

నొందింపఁబడినవాఁడు ||౧౦౯|| కల్పవిటపి = కల్పవృక్షము. కల్మాషములు = గుగ్గిళ్లు. కలాఁడె =
కలఁడా. ఉన్ని = ఉండుట. ఏది = చెడి. అద్భుతార్థము = వింతయైన విషయమును. అర్థింతుక =
కోరెదను. అస్మన్నామచిహ్నితైతన్మహాక్షేత్ర తీర్థమధ్యకలమునక = నాకేరిచె గుఱులిడఁబడిన
యీ గొప్పక్షేత్రమునకును తీర్థమునకును సరిమిలావునందు ||౧౧౦|| చర్చిత చర్చణంబుగాక =
నమలినదాని నే నమలుటగా - చెప్పినదాని నే చెప్పి. దుష్ప్రేపంబు = పొందరానిది. అద్భుతరసము
స్థూమానసంబులు = అశ్చర్యరసముచేత చిక్కనైన మనసుగలవి. నియంత = నియమించువాఁడు.
ఉత్తరంగము = లేచిన అలలుగలది. తరంగమాలి = సముద్రము. పానుంగుపడి = తేజస్సుచెడి.
కరువులు = పోతపోనెడి యచ్చులు. అలసులు = మందులు. భవభయకర్మనంబు = జన్మముల
వలనిభయమును క్షీణింపఁజేయునది. ఉపసర్గజలదవర్గస్పర్శనంబు = ఆపదలనెడి మేఘసముహాను
లకు గాలి. అపవర్గదర్శననిదర్శనంబు = మోక్షమును జూపుటకుఁ దార్కాణము. అశేషక్షేత్ర
విశేషోత్తంసంబు = ఎల్లవిశేషించినక్షేత్రములలో నుత్తమము. సమర్థనంబునక = నెఱవేర్చుటచేత
||౧౧౧|| శాంబరీమానుష వేషధారి = మాయాహనుష్య వేషమును ధరించినవాఁడు. దయమాన = దయ
గలదిగాఁ జేయఁబడుచున్న. బిగ్గ = గట్టిగా. వీనులక = చెవులను. కకాగడలక = కడకన్నులచేత

వీనులఁ దాఁకు గన్గడల వేమఱుఁ జూచుచుఁ బల్కుఁ జిల్కుపూఁ
దేనియసోనవెల్లువలఁ దెప్పల. దేలెఱ మేలిపల్కులన్. ౧౧౨

సీ. అతిదుర్లభంబు వేడిలి దుర్లభుడ నైన, నే నీకు దక్కుట మానివర్గ !
త్వత్ప్రియార్థముగ నీస్థలమునఁ బరివార, యుక్తుండ నై నిల్చియున్న నన్ను
సేవించువా రెల్లఁ జిరిపుణ్యవంతులు, నిహపగనుఖలాభ హృష్టమతులుఁ
గలికాలకల్పవగరశికుటాటాప, కాకోలకంఠులు గలిపెభవులు

తే. నయ్యెడద సర్వవిద్యో ల్తినూన్మదాజ్ఞఁ, బూని యీ శ్మేత్రమునుగీర్థమును సమస్త
భవనసర్వితవిఖ్యాతిఁ నొడలుఁగాత, మెల్లపుణ్యస్థలములకు నెక్కుడగుచు. ౧౧౩

క. త్వన్నామచిహ్నితం బగు, నిన్నేలయె తెల్లదీవి యే నుండుటకుఁ
మన్నించి భక్తవాంఛా, భ్యన్నతు లొసఁగుటయె నాకు యుక్తవ్రతమున్.

సీ. విన ధాతృసుత! యహ్మ ఉనిమిషా లనురారి, కృపకు నచ్చెరువ'ంగి కేలుమొగిలి
పరమేశ! యోధ పగలిగిత్ర! భావాను, వర్త! పగబ్రహ్మా! వరన! నిన్ను
సరచేతిహరిఁ జేసి యవగివారల కెల్ల, నపవర్గ మొసఁగునీయయ్య న్నెల్లు
వోలు విశ్రాణనసాలంబు యాచక, కాంక్షితమాత్రాప్తి కారణంబు

తే. నీకె తగు నీతనికె తగు నిఖిలగమ్య, పూజ వడయంగఁబూజించి పొగడువడయ
నని మురద్యేషిఁ బుండరీకునిఁ బొగడుచుఁ, జనిరి సమృద్ధిముగ నిజస్థానములకు.

ఆ. పొగడి రఖిలమునులు జగము లానందించె, నాట పాట చూపి రమరరమణ
లాదిసంబు నుదిన మయ్యు దుద్దినమయ్యె, విబుధతరలతాంతవృష్టి గురియ.

సీ. శిఖిపింఛధారి యై చేదోయి కటి నిల్చి, హరి తీర్థమునఁ బశ్చిమాభిముఖుఁడు
శ్మేత్రంబునందుఁత్రాగ్ధిగభిముఖుండునై, రెండుమూర్తులుదాల్చుచుంగు నతిని
పడవీరమై యొప్పు ఫణిభర్త రమ గొల్చు, హ్రీ యన శ్రీ యన రెండుగడలఁ
జామరహస్త లై ఛందోమయాకృతి. ఖగలోకనాథుఁ డగ్రమున వెలయు

చిల్కు = కురియుచున్న. పోన = వానవలసి. తెప్పలఁదెలిపి = తాఁచుటగుచున్న ॥౧౧౨॥
దక్కుట = అధీనుడనగుటచేత. హృష్ట = సంతోషించిన. కలికాల...కంఠులు = కలికాలమునందలి
సాపములకెడి విషమహామయొక్క విజృంభణమునకు శివులైనవాఁడు. గలికభవులు = తొలఁ
గిన జన్మములుగలవాఁడు ॥౧౧౩॥ చిహ్నితము = గుఱుకుపెట్టబడినది ॥౧౧౪॥ ధాతృసుత =
నారదుఁడా! అపవర్గము = మోక్షము. విశ్రాణన సాలంబు = కల్పవృక్షము. యాచక కాంక్షిత
మాత్రాప్తికారణంబు = అడిగినవారి వారికిలనుమాత్రము పొందిండుటకుఁజేయు. సమృద్ధిముగ =
సంపదగా ॥౧౧౫॥ దుద్దినము = చెడ్డదినము; మబ్బు ఆవరిండుటచే గూర్చరశ్మి కానరానిదినము.
లతాంతవృష్టి = పూలవాన ॥౧౧౬॥ ఫణిభర్త = సర్పరాజు. శేషుఁడు. ఛందోమయాకృతి = చేద

- మదము నణంచి నీయదుగుమానిసిగా ననుఁ జేసెఁ గాన సం
పద గలగర్వి నిర్భమునిమాడ్కి నినుం గని కొల్వఁజాలునే ? 30౪
- క. మూఁడు ననుఁ బ్రోవు మహా, ద్రిఢకు నిఁకఁ జొరక నామతి వెలయుత దయా
గాఢత్వాజ్ఞ విమానా రూఁడు నై జగములం దిరుఁగఁడ హరీ ! 30౫
- చ. సురసదనంబునం దయిన ట్లేణితలంబునయందు నైన భీ
కరనిరయంబునం దయినఁ గన్గవశంబున నుండు నామదిం
బొరయునుగాతఁ గాతరసముద్ధరించితకార్యధుర్య ! త్వ
చ్ఛరణసరోరుహద్వితయసంతతిసంస్కరణానుషంగమున్. 30౬
- క. అని వలగొని యాయునునం, దనునిరుపమదివ్యరూపదర్శనమున లోఁ
దనియుచుఁజొక్కుచుఁమ్రొక్కుచుఁ, జనియెన్విద్యాధరుండు శతధృతినినయా !
- క. మధుమధనునాజ్ఞ నేవం, విగనుహిమఁ దలిర్చు తేత్రవిభు ఖైరివదే
పు ధరాధోభువనస్వర్గధామనుతుఁ గాంచి పిదపఁ గనఁగఁగుఁ గృష్ణన్. 30౮
- శా. సాహిత్యాపర కాళిదాస ! హరిపూజాగౌరవవ్యాస ! గం
గాహల్లాహలవాగ్విలాస ! రిపువర్గత్రాసకృత్ప్రాస ! కాం
తాహర్షావహదృగ్విలాస ! శ్రుతిపద్యాయోజితాభ్యాస ! హే
మాహార్యోపమధైర్యధుర్యపదవిన్యాస ! విధేయారసా ! 3౦౯
- క. మడ్డర్చనపారగ ! కవి, రాడ్డత్తానుగహాభిరమ్య ! సుధాంధ
ద్విడ్డంతిసింహ ! మహిత, త్విడ్డశతకీరణ ! హృదయధృతహరిచరిణా ! 3౧౦
- మాలిని వినయనయనముద్రా ! విశ్రుతోల్లాసముద్రా !
జననుతిగుణజాలా ! శత్రురాశ్మినజాలా !
ధనధనదసమానా ! ధన్యధీభాసమానా !
ఘనవపురిసరాగా ! శావ్యదత్తానురాగా ! 3౧౧
- గద్యము. ఇది శ్రీమత్పరమపదనాథ నిరవధిక కృపాపరిపాక పరిచిత సరస కవితా
సనాథ రామకృష్ణకవినాథప్రణీతిం బైన పాండురంగమాహాత్మ్యం
బను పరమభాగవతచరిత్రంబునందుఁ జతుర్థాశ్వాసము.

కుండు. నిర్భమునిమాడ్కికా = మమతలేనివాని విధమున || 30౪ || మహాద్రిఢకుకా = పెద్దల యవమాన
మునకు || 30౫ || శాతరసభయపడినవారియొక్క. అనుషంగములు = కూడినవి || 30౬ || 30౭ || 30౮ ||
హల్లాహల = ప్రవాహమునంటి || 30౯ || మహితత్విడ్డశతకీరణ = అధిక లేజస్సుచేత నూర్చుఁడా || 3౧౦ ||

శ్రీ కృష్ణాయ నమః.

పాండురంగమాహాత్మ్యము

పంచమాశ్వాసము

శ్రీ

వల్క్మఖిజనసీ మహి,

భాషానిభనిజవధూశుభప్రదలీలా

భూషితకల్యాణోజ్జ్వల,

నేహ! రామానుజేంద్ర వేదాగ్రీశా!

౧

వ. ఆకర్ణింపుము.

౨

క. అని యాశ్రయ నానతి యిచ్చిన హెచ్చినసంగిసంగు చిత్తముతోడం

బెనఁగొన ననిమిషముని యి, ట్లను నజ్జగ చీకనిధికిఁ బ్రాణిజలి యగుచున్. ౩

తే. తేత్రమాహాత్మ్యమును మహాతేత్రపాల, దివ్యచరితంబు నందుండు దేవదేవు
గుణకలాపంబుఁ బుండరీకునిమహిమయు, నింకి భవబంధములవీడుకొంటి దేవ!

తే. ఎన్ని ద్వారంబులయ్యాయెడవసించు, ద్వార దేవత లెంద ఞ్జలమునందుఁ
బ్రబలుతేత్రాదిపుణ్యవైభవముపేరి, నొండుగలదేని యానతియిండు మణియు.

క. అని నారదుండు ప్రార్థిం, చినఁ బగ్గుదళాయతాక్షుఁ గిత్తాంభోజం

బున నిల్పి యతినిఁ బలుకున్, మనసిజమగ్నినుఁగ మధురమధురారభటిన్. ౬

క. సుఖమాలికాతగంగింఁ, సఖయై భీమరక్షఁ గూడి చను నెచ్చట న

త్సఖకర మచ్చోటు చతుఃస్త్రిసుఖనులే మాదితీర్థమును నై వెలయున్. ౭

క. పూర్వద్వారం బగు నది, దర్శకరసార్వభౌమతల్పునగరికిన్

సర్వసుపర్వార్చితపద, గీర్వనిత వసించు నదటఁ గృష్ణనియాంజన్. ౮

క. శ్రీమహితము సిద్ధేశ్వర, నామాంక మపంకజలసనాథము లక్ష్మీ

కాముకనిహితము ఖచరా, లీమాన్యము నై నశంభులింగముతోడన్. ౯

లఘుటిక. — కల్యాణోజ్జ్వల = చొక్కపుకాంతిచే వెలుగునట్టి ||౧|| ౨|| ౩|| ౪|| ఒండు =
ఇతరము ||౫|| అతనికా = అతఁడో. మధురమధుర = మిక్కిలి మధురమైన ||౬|| ౭|| దర్శకర
సార్వభౌమతల్పు = విష్ణునియొక్క. గీర్వనిత = సరస్వతి ||౮|| సునాథము = కూడుకొన్నది. లక్ష్మీ
కాముకనిహితము = విష్ణునిచేత ఉంచఁబడినది. ఖచరా = గోవతాసుమాహామనకు ||౯|| అగమ్య =

- క. తగుదక్షిణంపువాకిలి, నగధరునగరునకు భీమసందనసౌందుం
దగిలినయది యచ్చోటన, యగమ్యపుష్పావతీమహానిది యనఘా । ౧౦
- క. దానస్నానాదిహృతా, జ్ఞానాసలదాహమైన సంగమతీర్థం
బానలపున విఖ్యాతం, బైనది నుర లుండుదురు శిలాకృతి నందున్ . ౧౧
- వ. అది భవదీయాశ్రమం బగుట నీ వెఱుంగుదు వదియునుం గాక . ౧౨
- చ. కలఁ డొకబోయ తన్నికటకాననభూమి నలెండు విల్లు స
మ్ములు ధరియించి కల్మషసమూహము లెత్తినమేనుఁబోలె బే
రలుక వహించెనేని హృదయంబు గలంగు ధరాధరస్థలీ
నిలయవనత్కరీంద్రులకు నిక్కమ తక్కుమృగంబు లోర్చునే ? ౧౩
- చ. అడవికి వేటమై నరిగి యాతఁ డొకానొకనాఁ డొకింతయుఁ
మెడ మలఁగింపలేక తనమేపొడ లొందును రెండు నేక మై
పొడమఁగ బీదకన్నువడి బూడిదపండునుబోలె బూదపా
తెడు నొకదుప్పికిం గవియఁ బ్రేలి భయజ్వరతప్తచిత్త మై . ౧౪
- తే. ఆచమూరుపుయాధంబుఁ ద్రోచిపఱచె, వింటనమ్మర్చిబోయ వెన్వెంటఁడఱుమ
లోలజహ్వకరాళవికాలముఖత, నోలి భేతేందుమ్మగళాబమో యనంగ . ౧౫
- ఉ. ఆరురు వీగతిం బఱచి యగ్రమహిం బడి లేచి వెండియుఁ
భూరిరయంబునం జని వపురవ్యధ సంగమతీర్థతీరవి
స్ఫారలతానికుంజములు బల్బడిఁ దూఱునెడం గిరాతుఁడుఁ
గ్రూరశిలీముఖంబు దొడి గుండియ గాడఁగ నేసె నేసినన్ . ౧౬
- నీ. ఆశరముఖనిభం బాశర మటు దాఁకఁ, బవనాభిహతిఁ దూలుబంధుజీవ
కుంజంబు పువ్వులఁ గూలించువిధమున, నవనవక్షతజబిందువులు దొరఁగఁ
జేయుచు వివృతాస్యసీమఁ బ్రాణానిల, ప్రస్థానపటహోగ్రరవ మనంగ
నార్తనాదము గ్రమ్మ నది యెటితెలిసీటి, తెమలున నుఱికి దేదీప్యమాన

పొంద శక్యముకొనిది ॥౧౦॥ ౧౧॥ ౧౨॥ నికట = సమీపమునందలి. పేరిలుక = అధికశోపము ॥ ౧౩॥
మలఁగింపఁ = త్రిప్ప. బీదకన్ను = భయదృష్టి. బూదపాతెడు = బూదపట్టినట్టు కానవచ్చెడు.
భయజ్వర = భయమువలనితాపముచేత ॥ ౧౪॥ చమూరువు = దుప్పి. త్రోచి. మీఱి. వీర్చి = కూర్చి.
లోల = చలించెడి. కరాళ = భయంకర మైన. శాబము = పిల్ల ॥ ౧౫॥ రుచవు = దుప్పి. అగ్ర = ఎదుట.
వపురవ్యధకా = దేహబాధచేత. విస్ఫార = మిక్కిలి గొప్పవైన. తొడి = తొడిగి ॥ ౧౬॥ ఆశరముఖని
భంబు = అగ్నిముఖమును బోలినది. కుంజము = పొద. కూలించు = చాల్చు. నవనవక్షతజ = క్రొత్తక్రొత్త
సత్తురులయొక్క. వివృత = తెఱవబడిన. ప్రస్థానపటహ = ప్రయాణశాలమునందలి తప్పెటయొక్క

తే. హాటకవిమాన మెక్కి విద్యాగృహేంద్రుఁ, ఓగును లావణ్యపుష్పస్త్రిడగుచుఁ
జన్మి, సాన్వితనుకా న్నియగు మనఃస్థిమహిమ, గగనమునకేగి నోలుమేనుకా

శా. చిత్తం బద్భుత మంద నమ్మగవహః పుంశు లోలోనఁ ద [నఁబడదు.
ద్వైతరంబు బలుమూల మెచ్చి నిజదుర్బద్ధిన్ విసర్జింపుచున్
దత్తీరాంబువు నాడి క్రొలి విగతాంతంబులైన శుక్ల గ
శక్తి ము క్తశరీరుఁ డై కనియె దివ్యుల మచ్చ నుచ్చస్థగిన్ . ౧౮

క. కావ్రనఁ ద త్తీరగిలు, నేవలనఁ బహును లగువీరములను
గైవల్యసిద్ధి యగు నన, సేవలె గలశుద్ధముల నున్ననీ . ౧౯

సీ. సగంధములు లేదు నిచ్చ నివాసమిచ్చిచు, నిరుదాంకసంభోజంబు పరుకొనుచు
లోచనాపుష్పపుట నానాభంగిని హృదయంబునకొనెను, అలకాశ్రుగ ద్దన్యములఁగొనెను
శ్రుతే శక్తి లక్ష్మ సగంధము లొనఁబెను, సేనులఁ దెచ్చి ధావనము విసరిన
గరతపగలఁగల నశ్శిటముగా నొచ్చుచు, నాచు మార్చుల నలఁతెగనుచు

తే. విష్ణు సేవితే రచట నవ్విబుధవల్ల, భజనంబులు లక్ష్మిపాభజనంబు
లమ్మహాక్రీడసస్థలి నాపరఁచె, లంఘనాక్రీడనము గొల్లి లచ్చిమగఁడు. ౨౦

మ. విను ముఖ శౌరిక నాన సంగమమిరుద్వేషి మెనొచ్చి
చని వెండిం జనుచంచి యుచ్చట శిలాసంధిన్న సేహంబుత
డ నిలాగర్భమునందు దాఁగఁ గని గాఢక్రోధుఁ డై దేవకీ
తనయుం జాశిల గ్రొచ్చివైచి మెది పెన్ దక్షిణ్య బూర్ణంబుగన్ . ౨౧

క. పువ్విలుతులంద్రీ యుచ్చట, మువ్వంకమురుపున మురళి మ్రోయించె మనం
బువ్విభులూరఁగ శ్రుతులకు, నవ్విధము తదీయపదయుగాంకము పెలుపన్ .

క. మహి నేవంవిధచిత్రావహ మగు నద్వక్షిణంపువాకిట మహిమల్
బహుముఖముల వినుతంపఁగ, నహిపతియుం జాలఁ డనిన నన్యులవశమే ? ౨౩

తేమలునక = చలనమునంగు - ప్రవాహమునందు. ఆతంద్రమహామహా = ఇంద్రునిమహిమను మీజిన
మహిమతో ||౧౩|| మృగవధాశ్రుండు = పోయవాడు. పృథ్వీ = భరిగిగనంగతిని. అడి = సానము
చేసి. గతాంతంకాత్మండు = పోయిన భయముతోడి మనసుగలవాఁడు. కనియెన్ = జూడెను. ఉచ్చ =
ఉన్నతమైన ||౧౪|| ౧౫|| నిచ్చ = ఎల్లప్పుడు. సహసులు = అరతులు. తివుట = పూనికతో. గార్ల
ద్యము = గర్జద భావము - గొంతునుండిమాట వెడలని. పారయ = పొందు. చొక్కటముగాన్ = చక్కగా
||౨౦|| ముద్విద్యేషి = దేశశ్రువు - రాక్షసుడు. గ్రొచ్చి = తొలిచి - పగులగొట్టి. మెదిపెన్ = నల
పెను ||౨౧|| ఉవ్విభులూరఁగన్ = తమకపడఁగా ||౨౨|| చిత్రావహము = వింతనుబట్టించునది||

సీ. తనకటాక్షములు సంతానచింతారత్న, నిర్మాణపరమాణునికర మనగఁ
దనవిలాసంబు మద్వైరిశంబరనిఘా, దనపాలితపురఃపతాక యనఁగఁ
దనమనస్సరసి సంతతిచిదానందవై, భవమరాళము కున్కిప ట్టనంగఁ
దనప్రసాదంబు భక్తవరేణ్యదుర్గతి, డౌళనోచితచంద్రగోళి యనఁగ

తే. వెలయు నేదేవి యాదేవి విద్రుమద్రు, కద్రునిర్ణిడతనుకాంతిభద్ర పరమ
మాయభువనేశ్వరివసింపమధువిరోధి, ధామమునఁ గల్గుపశ్చిమద్వార మమదు.

ఉ. పోర్మహిమౌ నిజాంఘ్రిఁ గలబొట్టనవ్రేల్తుద మట్టిపెట్టి ముఁ
పేర్చిఁ దదంగముఁ మెదిపె పెట్టిననెత్తుదుబొట్టుఁబోలె జ్యో
తిర్మయవీక్షణం బలిక దేశమునం గలదుర్గ స్వర్గదఁ
వార్మణధారీ నుత్తరపువాకిట నిల్వినవాఁడు కాపుగన్. ౨౫

క. తుఁగియు ఘైమియును బర, స్పర మచ్చటఁ గూడి నిగుడఁ బావని మగు త
త్సరిదంబువునం దాడిన, నరునకు నవ్వారిచరణ నఖమున వెడలున్. ౨౬

క. ఎవ్వఁడు వ్యాధిగ్రస్తుఁ. డెవ్వఁడు భయవిహ్వలాత్ముఁ డెవ్వం డధముం
డవ్వఁ డచ్చటిదుర్గం, బువ్వలఁ బూజించి యిష్టభోగము లందున్. ౨౭

వ. ఇన్నాలుగు నంతర్ద్వారంబు లింక బహిర్ద్వారంబులప్రకారం బాకర్ణింపు మని
గోకర్ణకుణ్డలుం డాకర్ణ సవళంపదాశయుం డగు కుశేళయాసననూతి కి ట్లనియె.

సీ. కఱకురక్కనునినొక్కరునిఁజిక్కఁగఁద్రొక్కి, భద్రకాళిక యెందుఁ బ్రస్ఫురించు
నిందుండువిధమున నెందు నే వసియింతు, నఱలేక శోటీశ్వరాహ్వయమునఁ
బ్రవహించు నెందు నభ్రంకబోధ్యులఁ బుణ్య, జల యనుజలధి మోమామతల్లి
నతఁజగత్త్రితయ శ్రీనారాయణీదేవి, వర్తించు నెందేని వార్తకెక్కి

తే. యట్టియట్టలతోరణహట్టకుట్టి, మస్ఫురద్గోవురై షూకమణిమయోరు
హర్మ్యరమ్యంబు కరివర మనుపురంబు, పశ్చిమద్వార మగు జగత్పతిసగరికి.

౨౩॥ సంతాన = కల్పవృక్షము. శంకరనిఘాదన = మన్మథునిచేత. పురఃపతాక = ఎదుటిపెండ్లము.
గోళి = గోళము-చింబము. విద్రుమద్రుకద్రునిర్ణిడ = పగడపుఁజెట్టుయొక్క గోళోజనపుఁజాయచేత
సోలని ॥ ౨౪॥ మట్టి = త్రొక్కి. అలికదేశమునఁ = నొనఁటియందు. వార్మణధారి = కవచసమాహము
లను ధరించినవాఁడు-విష్ణుఁడు ॥ ౨౫॥ నిగుడఁ = ప్రకాశంపఁగా. సరిదంబువునందుఁ = వీటినీటి
యందు ॥ ౨౬॥ ౨౭॥ ఆకర్ణ సవళంపదాశయుండు = వినుటయం దాసక్తమయిన మనసుగలవాఁడు.
కుశేళయాసననూతిక = బ్రహ్మకొర కునకు ॥ ౨౮॥ కఱకు = కరినుండైన. అఱ = కొఱత. అభ్రం
కబోధ్యుల = అకౌశలు నొరయుచున్న యులచేత. జలధియోమ = నది. అట్టల = బురుజు. హట్ట =
అంగడినీధి. కుట్టము = తాతికట్టదపునెల. ఏయాక = లోపల యెఱుకలు పేర్చి మెత్తినగోడ ॥ ౨౯॥

తే. యోగిః గృహస్థానదీతీరశూర్పలాఖ్యతీర్థరాజాగివాసి నై తీర్థచరణ
ధామమగిసాధదక్షిణద్వార మేను, జాగయాకలః శాలింశు యోగివర్జ్య! ౩౧

శా. గర్వోద్రిక్తతరంగసంఘముల వీరకా బుష్కరిణ్యాపగా
వార్వేణుల్ దనయు త్తరంపుచెను బర్వంగా గదాపాణి యై
సర్వాలంకృతిశాలి యై వెలయుఁ గంసభ్యంసనాగారరా
బూర్వద్వారమునం ద్రివిక్రముఁగు మై సోంగకా బయోదబ్ధవిన. ౩౧

క. కరనఖరదళితరతుః, పరివృత్తవయోరతుః పరిచితదీప్తః
త్యుద కేశరదోహదుః డగు, సరి కేశరః యు త్తరంబున గనిని గాచున్. ౩౨

క. లో నాలుగు వెలి నాలుగు, నై సమహాద్వార సీము లపవర్ణశ్రీ
నీనఁగ సీనగరాడ్గరు, శ్రీనగ రగిరితవిభూతిఁ దిను మునింద్రా! ౩౩

వ. అని మణియు నక్కఱకు వేల్పుననల్పగణవ్రతిటనపరుం డై హరుం డి ట్లనియె.

ధర్మరాజు పంజ్ములరోగిగాఁ పాండరంగజ్జేప్రమునకుఁ పోయినది.

చ. అభిముఖత త్త్విశాలి సుకృతాశ్శ్యాండు నో చతారాస్యమాసగ
ప్రభవుఁడు శిష్యసంఘము లపారము గొల్వఁగఁ దొల్లి చెరుకొనా
జిభవురనాధుఁ గారవతులేశ్వరు ధర్మజా గానిఁబోవ య
విభుఁ డలఁ జాతనిం దెలిచె వేయివిధంబుల సాధుపూజలన్. ౩౪

క. అహితాహితకారణవి, గ్రహులును నడనుగ్రహప్రగల్భులు నగునా
గహనగృహవాసచర్యా, సుహితతపోధనులసంగసము పొగడొండన్. ౩౫

ఉ. తమ్ములుఁ దాను నప్పుడు పృథాప్రథమాస్త్విగఁ డంతరంగమున్
గ్రమ్మినశోకవహ్నిహతిఁ గందుచుఁ గేలు మొగిడ్చి బ్రహ్మచి
త్తమ్మునఁ గల్గునయమివతంసముఁ బల్కు ఖరాంశుతాపతి
ప్తమ్ముగులేనియం జనుకుతమ్ములఁబోల నబాష్పనేత్రముల్. ౩౬

క. ఏ భీరువ నై వేఁడెద, నోభద్రప్రద! ప్రసాద మొసఁగుము నాకున్
మీభావంబునఁ బొడమని, దీభువనత్రయమునందు నింతయుఁ గలదే? ౩౭

తీర్థచరణ = విష్ణుదేవునియొక్క. ॥ ౩౦ ॥ వీరకా = నిర్ముచేత. వార్వేణులు = నీటిపాయలు. పర్వం
గాకా = పాదంగా. అగారరాట్ = దొడ్డునగరియొక్క. పయోదబ్ధవిన్ = మబ్బుచాయతో ॥ ౩౧ ॥
రతుఃపరివృధి = హిరణ్యకశిపుని. దోహదుఁడు = ఎదువువేయువాఁడు ॥ ౩౨ ॥ అపవర్ణశ్రీకా =
మోక్షసంపదను ॥ ౩౩ ॥ ౩౪ ॥ తెలిచెకా = సంతోషపెట్టెను ॥ ౩౫ ॥ ౩౬ ॥ చినుకు = కాయ

శా. చింతాకంఠయు వెన్నదియ్యక కడుక్షేత్రంబునం బాపసం
క్రాంతస్యాంతుఁడ నై నుహృత్సుతపితృభాత్రాదులం జంపి య
త్యంతద్రోహ మొనర్చియుం దిరిగెడక బ్రాణంబుతో మత్సముం
డంతర్వాణివతంస! యెవ్వఁడు గలం? డాహ! వితర్కింపఁగన్. 3౯

క. వంగడపువెదురుఁ గోపపు,టింగలమున నేర్చి కనిన యీసిరి నిండా
సంగతిఁ బొగచూరెను ద,దృఙ్గుగురవౌత్తికము దీనఁ బసిమియుఁ గలదే! ౪౦

మ. అసిధారావధితాత్మబంధుభజమధ్యస్వైర్విరనిర్యద్యనక
మన పై పుట్టినయమృహాదురితమున్ మన్నెట్టియున్ వాజిమే
ధనమిద్ధానలభూతిచే నుసిమియున్ దప్పింపలేనైతి నీ
కన తెప్పాటఁ దొలంగు న్నెట్ట లగుదున్ గల్యాణకల్యాత్ముడన్. ౪౧

క. కర్మము కర్మాంతరహృత్కర్మర మగుదానిఁ బూనఁ గానము నిరయాం
తర్మజ్ఞాభిముఖు నీ,దుర్మమఁ బడసిక నిలుపు ద్రుహిణప్రభవా! ౪౨

క. మావంటివారలకుఁ బా.పావిలదృక్కులకు ధర్మ మారయని యన
దాభివులకు భవాదృశు లగు,శ్రీవైష్ణవవయలె దిక్కు చిత్పూర్ణమతీ! ౪౩

సీ. అని యుధిష్ఠిరుఁడు పల్కిన ననందనుఁ డాత్మ,నలరి యిట్లను నమ్మహాత్ముతోడ
నీపాల శాంబరీగోపాలుఁడు గలాఁడు, పరమవైష్ణవధర్మపరత మెలఁగు
నీమోముఁ గనుఁగొన్న నిఖిలాఘములుఁ బోవు, సెక దాఁకి యడఁగుతూలికలరీల
హరిభక్తి యనుగంగ కడ్డమే! కలువపు,టినుకచే గట్టిన యనదుఁగట్ట

తే. దురితరాశి మునింగి శ్రీవరునిభటుఁడ, తోయపద్మదళచ్ఛాయఁ బూయఁబడఁడు
రేయుఁ బగలు వృధాచింతి నేయ నీవు, ప్రాకృతుండవె? భూలోక పాలవినుత!

ఉ. కర్తవు గావు హర్తవునుగావభిరక్షివి గావు నీవు న
శ్రీర్మధురీణ! యింతకును గృష్ణఁడె మూలము గాన పుణ్యవి

నట్టి || 38 || 3౯|| సంక్రాంత = పొందిన. అంతర్వాణివతంస = పండితశ్రేష్ఠుఁడా || 3౯|| వంగ
డము = వంగము. ఇంగలము = అగ్ని. వర్చి = కాల్చి || ౪౦|| వధిత = చంపఁబడిన. స్వైర్విర
నిర్యద్యనక = యధేచ్ఛముగా కాఱుచున్నద్రవరూప మైనక్రావృతత. మనపై = ముఱికియై. ఉసి
మియున్ = తోమియు. కనటు = పాపము. కల్య = సంపాదించఁబడిన || ౪౧|| నిరయాంతర్మజ్ఞాభి
ముఖున్ = నరకములోపల మునుగుటకు అభిముఖుని. ద్రుహిణప్రభవా! = బ్రహ్మకొడుకా! || ౪౨||
ఆవిల కలఁగిన. చిత్పూర్ణమతీ = జ్ఞానముచేత నింకకొన్నబుద్ధిగలవాఁడా || ౪౩|| కలాఁడు = కలఁడు.
తూలికలరీలక = దూదియేకులవిధమున. అఁడు = అల్పమైన. తోయపద్మదళచ్ఛాయక =

స్ఫూర్తియుఁ బాపవైకృతముఁ బూరుషుఁ బొందునె? యస్వతింత్రితఁ
వర్తిలుచున్మిఁ ద్రెడ్డునకు వచ్చునె? పాకగుణగణావలుల్. ౪౫

క. పరులకతంబుననేనియు, హరి నొకమరి దలఁప భద్ర మగు భలులకుఁ ద
న్నిరతిస్మరణాచరణ, స్ఫురణాఘృలు నిత్యపదవిఁ బొందుట యబుడె? ౪౬

శే. ధారుణీవల్లభులకంటె దక్కుచోట, నశ్వమేధంబు నిష్ఫలం బగునిధమున
సర్థవంలంబు గాను సత్యాకిశత్రు, నేప సలఁ బూని నేయు పాచిము శత్రుము.

క. భ్రాత్రివధపితృవధాఁగల, పాతకములు రావు విష్ణుపదభక్తులకుఁ
దైతేయనూను లిరువుర, యోగద్వ్యవహరిసాగు లిభపురనాథా! ౪౭

కా. అకంసారిప్రళంస సమగి నుదీర్ణావిష్కృతిం దాల్చుఁ బె
ల్లకంపించి తొలంగుఁగాక నిను డాయక నేర్చునే? పాపికా
సకంగుల్ గవిఁ గప్పచీకటలు నెందే గంఠిమే? వింఠిమే?
యైకాంతాధిప! లోకసంగ్రహమనీషం చేసి తీప్రశ్నమున్. ౪౮

క. అటులేనియుఁ గెప్పిన నీ, పొటిపొటితలపోత లెల్లఁ బోవనడుపు మా
రట మునుగు నెమ్మనము నొక్కటిగా నొనరించి గట్టిగా విను మధిపా! ౪౯

నీ. తలఁపించు నేదేవులనువునం దశలాండ్లములు పయోనిధిభంగవిలసనముల
నేదేవుమహిమకు నింతయు దంతీంద్ర, పదమగ్నతగిలినపదసమాన
మేదేవు నిజమాయ సెన్వాఁడు గడచన, నేరండు తనమేనినీడపోత
నేదేవుఁ డింతకు నింత యెంతకు, నంత యెగుఁ లేక యతిశయిల్లు

తే. నాజగత్కర్త సుప్తసంహారణబుద్ధి, విట్లలుగ డన ధర నుద్భవించె డేత్ర
పాలుఁడును బుండరికుండు లలసికొలుప, నంగుతీర్థింగునకు నేగి ముగలుకొండు.

క. ఏఁగి మహానదివారిం, దోఁగి హరిగ గొలువు నిఖలదురిత్రక్షేణాల్
కాఁగినయిను మామిష మని, మూఁగికొనినహయే కానమాహంగులగున్. ౫౦

తే. బ్రాహ్మణునిఁ దల్లిఁ దండ్రని భ్రాతృదాత, గురుజనగబుల హింసించిక్రూరుడైన
శిధుపానాభిరతుఁడు దుశ్శీలుఁడైన, పాండురంగాధికారిఁ గాంచి పరమునొందు.

నీటిలోనితామరపాకరీతిని ||౪౪|| ౪౫|| ౪౬|| పాచితము = ప్రాయశ్చిత్తము ||౪౭|| ౪౮||
ఉదీర్ణావిష్కృతిక = మిక్కిలి వెల్లడిగా. పెల్లకంపించి = అత్యంతము వణకి ||౪౯|| పొటి
పొటితలపొతలు = కొంచెపు అలోచనలు. పోవనడుపుము = పోగొట్టుము ||౫౦|| విలసన
ములక = ప్రకాశములచేత. మగ్న = అణగిన. కడచనక = మీఱను. గుటి = మేర. ఉదయ
కొండుక = అభ్యుదయాభిలాషచేత ||౫౧|| తోఁగి = స్నానముచేసి. అమిషము = మాంసము. మూఁగి
కొనిన = చుట్టుకొన్న ||౫౨|| శిధు = చెఱువపాలచే వండినసారాయిని ||౫౩|| తమ్ముగమి = తమ్ముల

క. నా పిని ధౌమ్యాదమహీ, దై వతములుఁ దమ్ముగిమియుఁ దనుఁ గొలువఁగ శో
కావహమతి భవదగ్రహ, దీవన గొని చనియె నయ్యుధిష్ఠిరుఁ డెలమిన్. ౧౬౪

ఉ. ఆకుముదా వృషగళవిభుఁ డంతఁ గనుంగొనియెన్ వసుంధరా
నాకము నాకుపాక శుక నాసశుకాదికసన్మునిస్తుత
శ్లోకము శోకకర్షమవిశోషణకోకహితప్రభాసము
తేనకముఁ దాపవహ్ని జలశీకర సేకముఁ ఖాండరీకమున్. ౧౬౫

లయగ్రాహి. కంబువు న రాశిచికురంబులుఁ గట్టికృతక రాంబురుహ యుగ్మ మళికాం
బకము నగ్న, త్వింబుఁ బసిరొప్పు వెనుచుంబెరుగు నుడ్డ పొడలుం బదములం బలు
కుచుం బొడలుమువ్వల్, జంబుఫలజద్రుచిభరంబు మకరాకృతిఁ గరం బమరు
గుణ్ణలములుం బరఁగఁ బఞ్చాబ్జంబులఁ దలిర్చునినువుం బతి భజించెఁ ద్రిజగం
బులకు రోహణనగం బగు నగణ్యున్. ౧౬౬

క. పుష్కరిణిఁ దీర్థమాడియుఁ, బుష్కరదళనయనమూర్తిఁ బూజించియు నా
విష్కృతశుభోన్నతియు నతి, నిష్కల్మషమతియు నయ్యె నృపతి మునిపతి | ౧౬౭

క. దానంబునఁ బితృగురుసఖ, దానంబున నైన కీడు దలఁగి హరికృపా
దానంబు నందెఁ గురుపతి, దానం బునరుద్భవంబు దానికిఁ గలదే ? ౧౬౮

తే. ఆ యతీంద్రుండు ఋత్విజం డయ్యె వేది, యయ్యె శ్రీపాండరీకమహాస్థలంబు
పాపపశువుల విశసించి భక్తిచరువు, పాంశురంగగ్నిలో వేల్చు పాండవునకు.

వ. ఇవ్విధంబున నవ్విధువంశవతంసంబు కంఠమర్దనసాక్షాత్కారదర్శనంబు నిజ
దురితకర్మనంబు నాపాదించుటఁ గృతార్థం దై పాండరీకవాస్తవ్య లగువుండ
రీకాదివిద్యత్పండరీకంబుల నొండొండ కీర్తించుచుం బ్రవర్తించి కతివయదివస
ప్రచారం దై యచ్చటనుండి నిజానుజద్విజననాధంబుగా గజపురంబునకుం జను
దెంచి నుఖం బుండె నట్లగుటంజేసి. ౬౦

సమాహమ|| ౧౬౩|| ౧౬౪|| తమదాప్త=చంద్రుని. నాకుపాక=వాల్మీకి. శ్లోకము=కీర్తి. విశోషణ= ఎండించుచుట్టి. శోకహితప్రభా=మూర్ఖప్రకృతముచేత. సముతేనకము=పాచ్చినది. సేకము=తడు పుటగలది|| ౧౬౫|| కంబువు=కంఠము. చికురంబులు=తలవెండ్రుకలు. నగ్నత్వంబు=దిగంబరత్వము. పసిక=ఆవులమండను. రొప్పు=తోలునట్టి. ఉడ్డ=వాలుగు. రుచిభరంబు=ప్రకృతాతిశయము. నికు పుక=శిశువును. రోహణనగంబు=రత్నపర్వతము|| ౧౬౬|| పుష్కరదళ=తామరతేకులవంటి. అవిష్కృత=ప్రసిద్ధమయిన|| ౧౬౭|| దానంబునక=ఈవిచేత. ఉద్భవంబు=జన్మము. దానికిక= దాన మిచ్చువానికి || ౧౬౮|| విశసించి=నణికి. చరువు=హోమమునందు వేల్చుటకై పండినయన్నము|| ౧౬౯|| వతంసంబు=సిగను ధరించెడిపువ్వుచెండు - శ్రేష్ఠుఁడు. సాక్షాత్కార=ప్రత్యక్షమైన. వాస్తవ్యులు=వాసముచేయువారు. పుండరీకంబులక=శ్రేష్ఠులను. ప్రవర్తించి=ఉండి. ప్రచారండు=

క. అదియె మహాఫల మని తిన, హృదయంబునఁ బొండరిక మవ్వఁ జేయుఁగఁ డా
మెదుక చను నిదియు ముక్తిద్రవ మని పెరితీర్థమునకు బహునిగమనిధి । ౬౧

క. వాలిన దప్పి వియజ్ఞుర, కూలుబున నూయి ద్రవ్య కునుతి గలిగినన్
శ్రీలలనావిభుఁ డుండిని, నేలయు శ్మేత మని చురుగునిచుఁడె గలుగున్. ౬౨

చ. మనసమునందునై నఁ బురహృద్గమునం బిడియెన నింటనై
న సకలగర్వితస్థలమునం బ్లవగేహమునంబునై న నా
కసమున నీట నేలపయిఁ గంకటిమీఁదనునై న మానవుం
డనువులఁ బాసి నిష్కలుషుఁ డై హరి నా నగు నిష్కలుషులిన్. ౬౩

క. విను పతితుఁ డైనఁగానీ, చని తత్త్వేత్రంబునగహఁ జానోపి పు
ర్జననంబు గనఁడు గావున, జనులకు నాస్థలమునగడుఁ జనుఁ దను పూర్వన్. ౬౪

ఉ. అద్రిభృదు త్తరాశ శతహ సమితావని నున్నవాఁడె లో
ధిద్రుమమూర్తియై నృహరి తీర్థనివాసులఁ గాచుపూన్కి నో
భద్రవిచార । యాభవనభక్తుకు నుత్తరభాగ మూఁగి య
శుద్రనుభోన్నతిక వెలయుఁ గుండలతీర్థము తీర్థరాజ మై. ౬౫

క. విండుఁ దనతోడుగు మణిమయ, కుండలయుగ మచట డాఁచెఁ గొండగొడుగుగా
నుండు నతఁ డనఁగఁ దద్గుణ, కుండలపరిపూర్ణకర్ణ కుహరుఁడె నగుచున్. ౬౬

సీ. ఆకుండలాఖ్యతీర్థాంబుధారల నాడి, నరకేశ్వరి భజించు నరుండు రాజ
నూయఫలం బొందుఁజూపె యాపేలుపు, పలికఁ జెల్లి రా గేనుచేతు
లవెడల్పునేల వాలాయంబుగాఁ గన, పూర్ణి యల్కి భజి మిదున్నజనుల
చేతఁ బూజలు గొనుపూతనాభూతనా, రీహర్తి బహుజనశ్రేణులందు

తే. వారు ముక్తులు ధర జీవవంతు లయ్యు, వారిపితరులు తృప్తలై వజరువారు
వారు చరియించుచున్నయ్యుర్వరయ తెల్ల, దీవి వారిలపలుకులు దేవకథలు.

తే. ఆనృకేశ్వరి భజియింతు రమరకస్య, లెన్నఁ బెక్కంగ్రు హరితు లిచ్చియిచ్చి
వారిఁ గొల్వక గర్వింతువారు శ్మేత, మండలమున నుఖస్థి నుండలేరు. ౬౭

మఁగఁగవాడు॥ ౬౦॥ మెదుక = తెలివిమాలినవాడు॥ ౬౧॥ వియజ్ఞ రహితంబునన్ = అకౌశల్యంగ
గట్టునందు॥ ౬౨॥ మనసము = శృతానము. గర్విత = నిందింపఁబడిన. స్లవగేహము = మాలయిల్లు. కంకటి =
మంచము. అనువులన్ = ప్రాణములను. నిష్కలుషుఁడై = పాపములేనివాడు॥ ౬౩॥ ౬౪॥ అద్రి
భృదు త్తరాశన్ = విట్టలదేవునికి ఉత్తరపుదిక్కునందు. లోధిద్రుమమూర్తి = రావిచెట్టుయాపముగల
వాడు. ఊఁది = అవలంబించి॥ ౬౫॥ ౬౬॥ వేలుపుతేలిక = దేవతలరాజు. భూతనారీహర్త = పితృద
శ్రీని జంపినవాడు॥ ౬౭॥ ౬౮॥ క్రూరకన్ = ఎదుట. నిరయోకసంగతులు = సరకమును ఒకటిగేపొందు

ఉ. ఆనరసింహుఁడైన మృత్యు లై కులకోటిసమన్వితంబుగా
మానవు లూర్ధ్వలోకసుఖమగ్నతఁ జొక్కుచు రెల్లకాలమున్
దానికి గర్వి యైనయయుతప్రియపుత్తుఁడె సాతీ యచ్చటన్
గానితెఱంగులక మెలఁగు కష్టమతుల్ నిరియైకసంగతుల్.

౬౯

ఉ. పంకజపత్రనేత్రునకుఁ బల్కిమదిక్కున నుండు నానమ
త్పంకరుహాసనాద్యమరపాల మలోలము పద్మతీర్థ మో
పంకవిధార ! కేలఁ గలపద్మము నచ్చట దాచినాఁడు చ
క్రాంకుఁడు మున్ త్రిదంష్ట్రమనుజాశననాశనహేతుకంబుగన్.

౭౦

క. ఆతీర్థతనువునకు లక్ష్మీతరుణవల్లభుండు జీవము వృజినో
పేతుఁడు ననవధినవనో, దూభతఫలం బందు నందు బొంది విడిచినన్.

౭౧

ఉ. పాపమరాపరూప మగుపద్మసమాహ్వయతీర్థమాశిని
రేవురుషుండు గ్రోలు నొకయించుక యెన్నఁచునేని వానికిఁ
బాపము లభ్రపుష్పములు బంధనముల్ శిశుకాబశృంగముల్
తాపవికారముల్ మరుజలంబులు పుట్టువు లక్కతైలముల్.

౭౨

సుశర్మోపాఖ్యానము - పద్మతీర్థ ప్రభావము

క. ఒకఁడు సుశర్మాఖ్యుడు ఘాతుకుఁడు గలఁడు కల్లుద్రాగుఁ దునుము ధరామ
ర్త్యకులుల నఱ దలఁచుకొనుచు, నకుఁ గనకముదొంగిలుక దినము నజపుత్తా !

౪. ఆవృషలీపతి యావ, జ్జీవంబుగ నంతనంతఁ జేసిననానాం
హోవిసరింబులు పటమునఁ, గోవలునడ వ్రాసి చిత్రగుప్తుఁడు దాచెన్.

౭౪

శా. ఆసీచుం డొకనాఁడు వాఁడిమిఁ జతుర్వ్యాధాన్వితం డై పెనుం
గానం దెరువులు గట్టి యేగుప్రజలం గట్టిండి యై దోచి నీ
రానక ణోయుచునుండ దప్పిగొని మధ్యాహ్నతపాపాతజ
గ్లానిం దత్సమయా ర్తకాశరముఁ బోలం బాలి నల్దిక్కులన్.

౭౫

వారు॥ ౬౯॥ ౭౦॥ వృజినోపేతుఁడును=పాపముతోఁగూడుకొన్నవాఁడును. అనవధి=మేరలేని.
బొంది=జీవము॥ ౭౧॥ దురాప=పాండవశత్రుముగాని. కాబ=పిల్ల. మరు=నీళ్లులేనిచోటి. అక్కతై
లములు=తాతిలోని నూనెలు॥ ౭౨॥ అఱ=ద్రోహము॥ ౭౩॥ వృషలీపతి=శూద్రచానిమగఁడు. నా
నాంహోవిసరింబులు=అనేకములైన పాపసమూహములు. గోవలు=దొంగులు॥ ౭౪॥ అపాతజగ్లా
నిక=అంతటనుపడుటవలనబుట్టినబాధవలని బడలికచేత. కాశరము=ఎనుఁబోతు॥ ౭౫॥ ౭౬॥ విషము=
జలము-సర్పవిషము. విషధర=సర్పముయొక్క॥ ౭౭॥ విభిత్తత్కృతాఘరిపి=వ్రాయఁబడిన వాని

ఆ. అంతః పద్మతీర్థ మట వాఁగు గని యందుఁ, నెఱుపట వాయు మునిఁగి వినులవారిఁ
గ్రోలి రావిమొదలఁ గూర్చుండి యొకఁ యింత, నిలిచి యింకి కరిగె వలయురీతి.

క. ఆవిషము మేన నూని త, దావిర్భవదఘనయంబు కరఁగఁగ రాచే-
బోవక నలసంక్రాంతమ, హావిషధరవిషముఁకలి లయముచేయుక్రియన్. ౭౭

ఆ. అంతః గొంతకాల మడుగంగ మృత్యుగో, పరిత నున్న యీనుశర్మకఁడకు
లిఖితతత్త్వతాఘలిపి ధైవపటముఁ దెప్పించి చిత్రగుప్తుఁ డించిచూచి. ౭౮

క. దురితశతకోటులం ద, ధీర మొకటియుఁ గానలేక కంకవికృష్టిభం
గురతాయుతుండై జముకడి, కరిగి తగం బలుకు నఁగఁగ ప్రాంబలియగుచున్.

ఉ. డక్కఁగ వ్రాసిని న్మృదు పటమ్మునయందు నుశర్మపాపము-
లెక్క యెఱుంగరాదు లవలేశము దానికి నట్టిప్రాఁగియం
దక్కజ మిప్పు డొక్కటియు నడరఁగూపము లేని గీవ ! నే
డక్కడితంబు గట్టియిడినట్టల యున్నది కప్పు దోబుఁపన్. ౮౦

ఆ. హతలతాంత మైన యారామమునుబోలె, విగతతాంత మైన విన్నుఁబోలె
గళితవర్ణ మగుటఁ గళితంబు దీనికి, మీరె లలియపలయుఁ గారణంబు. ౮౧

క. అని పల్కు నమృహామతిఁ, గని జముఁ డిట్లనియె సీవు కనిలించు నీవ్రా
సినలిపి యున్నదో లేదో, కనుఁగొను మీసారి లెస్సగా గణంవరా ! ౮౨

ఆ. అనుడు నట్ల కాక యని చిత్రగుప్తుఁడు, దండధరునియాజ్ఞ వెండి నేఁగి
పటము ప్రతిఫలంబుఁ బరికించి యందు నిఁగ్గించెఁజక్రహాశిచేతివ్రాంతి. ౮౩

ఉ. ఈతఁడు పద్మతీర్థమున నేఁగి యొకానొకనాఁడు తత్ప్రయో
ధాతనిజాంగుఁ డై చనుకతంబున విప్రవధాదిపాతిక
వ్రాతముఁ దొంటిపుట్టువులఁ బ్రాప్తము లై నయఁకుంబులున్ మడు
ద్ధాతఁఁగునాఁగునావళులతో నరి యై సరిపోయె నన్నియున్. ౮౪

క. అనునర్థంబులు గలలిపిఁ, గని చని జముఁ బల్కు నతఁడు గానఁబడదు నే
మును వ్రాసినయది యన్యము, కనుపట్టెడు నేలిఖిత మొ కాని పినఁడగున్.

చేతఁ జేయఁబడినపాపములవ్రాలు గలది॥ ౭౮॥ భంగురత = వక్రత॥ ౭౯॥ డక్కఁగ = అనుభవమునకు
తగునట్లు॥ అక్కజము = వింత. కడితము = మసిపూసిగట్టనచేసిన, చదరపుగో నపట్టితోఁజేసిన లెక్క-
పుస్తకము॥ ౮౦॥ హతలతాంతము = కొట్టఁబడినపువ్వులు గలది. విగతతారము = పోయిన నక్షత్రములు
గలది. విన్ను = మిన్ను - ఆకాశము. కళితము - కడితము॥ ౮౧॥ కనిలయ = లెక్కపుస్తకము, గణ-
కవరా - గొప్పప్రాణులకాదా ! ౮౨॥ వెండికా = మణియును॥ ౮౩॥ తత్ప్రయోధాతనిజాంగుఁడు =
అసిక్ష్మచేత కడుగఁబడిన తినజేమానుగలవాడు. మరుద్ధాతఁఁగునాఁగునావళులతో = గాలిచేత ఇదరఁ

ఉ. ఈతఁడు పద్మతీర్థమున కేగి యొకానొకనాఁడు తత్ప్రయో
ధాతనిచాంగుఁడై చనుకతంబున విప్రవధాచిపాతక
వ్రాతముఁ దొంటిపుట్టువులఁ బ్రాప్తము లైన యఘంబులున్ మరు
ద్ధూతఘనాఘనావలులతో సరి యై సరిపోయె నన్నియున్. ౧౬

సీ. అని యొప్పు కాతుకజనకాతురశ్రేణి, వీషించి వచ్చితి విద్యదండ్ర !
యిది మీర లెఱిగింపుఁ డేనాట సకృగవ, గాఢానంబున మహాః లుపరాశి
వలనఁ బూరుషుఁ జేరఁ దలఁగు పుణ్యపుండ్రీర్థ, మెన్నఁడుఁ గన విన నీమదుక్త
లిపిపక్తి నేకవారప మోఖిమజ్జన, మాత్రచే నిణఁచినమహిమ గలుగు

తే. దివ్యతీర్థంబువై భవ మవ్యయప్ర, సాదమేదురనూసనాజ్ఞల్పకల్ప
వచనం చనల వినఁప వలయు సప్ర, పన్నదై త్యిలతాదాత్ర ! భానుపుత్రి !

వ. అనిన నప్పద్మనిత్రపుత్త్రిండు చిత్రగుప్తున కిట్లనియె. ౧౭

కా. ప్రాశస్త్యంబు వహించు దండకమహారణ్యంబు పుణ్యార్థిపం
చాశక్తోటివిశాలభూమి ఖలదుష్ప్రాప్తప్రభావోదయ
శ్రీశుద్ధల్ గనుదాని గౌరిమి గుణోత్సేకంబుకల్మి హృషీ
కేశావాసము పొండరిగ నిలయం బీరెంటి గల్గుం దుదిన ౧౮

సీ. అద్భుండు వెలుగుట యనిలుండు వీచుట, యింద్రుండు వర్షించు టిలజలముల
మునుఁగక తిర మాటయు నెసంగు నేవిష్ణు, నాజ్ఞప్తిచే నెవ్వఁ డఖిలజగము
బ్రహ్మయైస్మజియించుఁబద్మాక్షుఁడై ప్రోచు, మదనారియైత్రుంచు మత్స్యీధృ
లోకపాలకుల నేలొకేశుకరుణాక, టూటంబె యధిక్పతియందు నిలుపు. త్రుల

తే. నావిభండంచునుండు మర్త్యమునఁబుట్టి భూతకోటి ననుగ్రహంబునఁబెనువుచు
నెందుఁగ్రుంకినుశర్మయుఁజెందెముక్తి, దానికెనవచ్చుతీర్థ మీధరణిఁగలదె? ౧౯

వ. అని పద్మతీర్థంబు తీర్థచరణవిసారణచరితార్థం బగుదాని నానాగుణంబులు నగ
ణితప్రభావంబు లని కొనియాడి. ౨౦

గొట్టఁబడిన వానకాలపు మేఘపక్షిలతో. సరిపోయెకానకంచెను ౨౪॥ ౨౫॥ ౨౬॥ కాతుకజనక =
వేడుకన పుట్టించునట్టి. సకృదవగాహనంబునకా = ఒకతూరి స్నానముచేత. ఏకవార = ఒకసారి. పయో
భిమజ్జన = నీటియందు మునుగుట. అవ్యయ = తగ్గని. మేదుర = అతిశయించిన. జ్ఞాన్వల్పకల్ప = ప్రకా
శత్యమయొక్క చాతుర్యముగలది. అప్రపన్న = శరణాగతులకాని. జైత్యంతాదాత్ర = రాక్షసులనడి
తీఁగఁగల కొడవరియైనవాఁడా ౨౭॥ ౨౮॥ ఖలదుష్ప్రాప్త = దుర్గమలకు పొందరాని ౨౯॥ తిరము =
స్థిగము. అధిక్పతి = అధికారము ౩౦॥ తీర్థచరణ = విష్ణునియొక్క ౩౧॥ ౩౨॥ పున్నాగ = పురుష

క. పెనుకృప సుశర్మ గనుగొని, తినువు నిమిరి యాదిరించి దండగిరులు చం
ద్రునిలీల జల్ల నగుచం, దనభూషణవనసమాల్వతిర్చితం కీసెన్. ౯౨

క. ఈగతి గృతాంతకృప గని, సాగ చనియె నాదిం గగన దరియూనిమునకా
నాగ నియతినురవు, న్నా గానీకములు గొలువ నాకగినిననన్. ౯౩

మ. అమరాగ్ధీశుని గౌరవం బెసంగి ద స్మరణనాసీనుఁ .
య మరుగోగము తెల్లఁ గాంచి ధరియె దిగ్రాన్వయోముఖిని
కమలావల్లభుఁ డాండరికపతి సాహద్యహృముం గల్గి ని
త్యముఁ దన్మందిరరాడలంకృతియె చేయఁ జాల నేలెఁ ధృతిన్. ౯౪

శా. ఆపగచిత్వము గాఁగ నిట్లు హరి గేహాగ్రహిణిమృద్ధుని
గా పాదంప ఘటిల్లుపుణ్యమునఁ జంద్రావాసముం జచ్చి హ
ర్షాపూర్ణసిద్ధిఁ బెక్కు శోగములఁ బెక్కు దుఃఖిల్ గాంచి ధా
త్రిపాలోత్థముఁ డై మిక్కి ర్తి యన నుగ్ధుం గంపునగ గట్టుచున్. ౯౫

క. అతిఁ డభిశభ క్తతో నా, యతిఁ డ్రిమా ర్థివ గి యై వెలసి జగ
త్పతి నుచితప్రాజనంబులఁ, బ్రతిఘనముఁ డెలచు భక్తిపరణిగ్రహం డై. ౯౬

ఆ. అతఁడు సన్నయిం చె నశలభోగంబులు, నిండుసయనునాండ మురిడియుండి
నందనగదనాంధ్రునాళిక సేవోప, యోగరాగభంగ ముకటి దక్క. ౯౭

సీ. నిలువున నొలిపించె నిలువంగడమునల్ల, శరములఁ బూయంగుంబొరయు కుడిపె
దగ శబ్దమాత్రపాత్రము చేసె గుణాలతి, ప్రాంతిని గట్టిం ద మౌలబలముఁ
గంచుకివశము గావించె సేనానిఁఁ, గట్టించె సహచరుఁ గటికియండఁ
బ్రతిపక్షభావసంగఁకుఁ డని హింస జూచె, వరకేతనము కీర్తిభరము గులిచె

తే. ధర్మనిర్మలముద్ధి సుశర్మ గదిసి, గలువఁగా లేక చని శోపగించి మదనుఁ
డుఱుక తనవారి లతనిక నోడుమనిరె ? పతికిగిడౌట బంట్లపాపంబుగాద ?

క. ఆరాజర్షి పదంపడి, క్షీరోదన్వాయమున విచిత్రగతిక ల
శ్మీరమణుఁ గలసి యేకా, కారంబున నలరె ముష్టగంబులు వొగడన్. ౯౮

శ్రీమదయ్యక్క ౯౩. మరుగోగములం దేవతలయొక్క శోగములు ౯౪. ఆపంచత్వముగాఁగకా
చచ్చునంతివలకు ౯౫. ఘనము = దినము. తెలచుకా = నేదించును ౯౬. అంధ్రునాళిక =
పాదకమలములు ౯౭. వంగడము = వంశము. అయింబు = వచ్చు బడి; మర్మస్థానము. మౌలబలము =
మౌలబలమును. సహచరుకా = స్నేహితుని. కీర్తిభరముకా = కీర్తియొక్క అతిశయమును; అడుగు
యొక్క బరువును ౯౮. ౯౯. అమృతవిధి = సముద్రము ౧౦౦. అశుమంగములు = చేరిక

క. విను మఖలదురితకులభం, జనమజ్జన మమృతనిధివశం బహుటకుఁ గా
వున సర్వజనోపాస్యం, బహునమస్తీర్థరాజ మనుపమ మచభూ । ౧౦౦

ఉ. భూరిసుఖానుమంగములు పూయముఁ బొందవు సోమసానకై
దారజలోపయోగములు తత్కలనం బసరెక్కు నెత్తికిన్
బేరు శిలాకృతుల్ జరరపేటిక కత్తెవు లేల యెందు నె
వ్వారికిఁ బద్మదీర్ఘపతివారికిఁ జేరినఁ గల్గుసౌఖ్యముల్. ౧౦౧

చ. కృతమున నేకదంష్ట్రుఁ డయి క్రీడ యొనర్చుచుఁ దేత దంష్ట్రీకా
ద్వితయముచే వెలుంగుచు మదించి ద్విదంష్ట్రులతోడ ద్వాపరం
బుశటిఁ జరించు నొక్కనితివుత్తుఁడు నృత్రుఁడు వానిఁ బోలఁ డ
ద్యుతజనకప్రతాపమున భూరిబలంబున మాయపెంపునన్. ౧౦౨

క. ఆహరిహయారిపార్ణి, గ్రాహి యన హిరణ్యకశిపుగాదిలినుతుఁ జై
బాహుబలశిఖఁ ద్రిజగ, ద్రాహం బొనరించె నేకదంష్ట్రయుఁ దానున్. ౧౦౩

క. ఆయొంటిపంటివేలువు, దాయం బొలియించె నృహరి దంభోళీకటు
చ్చాయల నూయలలూపున, ఖాయుధముల వజ్రదుఁజీరు వ్యాఘ్రముఁబోలెన్.

ఉ. వెండియు రావణాబ్ధిఁ బ్రభవించెఁ ద్రిలోకహలాహలాకృతిన్
మండుచు దంష్ట్రీకాయుగమునం బెడఁ గై యతికాయనామ మా
తండు ధరించి త్రేవఁ దలఁ దర్కెఁ దదుగ్రనిశాటుఁ బట్టి వి
ష్ణుం డని రాముఁ డై విలయసూర్యకరోగ్రక రాగ్రధారలన్. ౧౦౪

ఉ. ఆపితబద్ధవైరమతి సంతటఁ బోవక వాఁడు వెండియున్
ద్వాపరవేళ నిద్ధరఁ ద్రిదంష్ట్రుఁడు నా నుదయించి యాదిల
క్రీపతిఁ పొండరికవిభుఁ జేరి కనుంగొని పల్కు మిక్కిలిన్
గోపము పరుట్టన్ గొలిమిగూఁడులయూడునఁ గన్ను లుబ్బుగన్. ౧౦౫

గలవి. కైదార = పరిమళ్యయందలి. తత్కలన = దానిచేరికచేత. జరరపేటికకు = కడుపుపైపైకు.
అత్తెవులు = అత్తెలు - అన్యధి. వారికిన్ = జలమునకున్ ౧౦౦, ౧౦౧, ౧౦౨, హరిహయారి = ఇంద్రుని పగ
వాఁడు - రాక్షసుఁడు. గాదిలి = ప్రియమైన. శిఖిన్ = అగ్నిచేత ౧౦౩. వేలుపుదాయున్ = రాక్షసుని.
బొలియించెన్ = చంపెను. నటదాన్ = నక్కను. చీరు = చీల్చు ౧౦౪. రావణాబ్ధి = రావణుఁడనెడి
సముద్రమునందు. త్రిలోకహలాహలాకృతిన్ = మూఁడులోకములకును హాలాహలవిషమువిధమున.
బెడఁగె = అందమె. తర్కెన్ = నటకెను. ధారలన్ = బాదరలచే ౧౦౫. ఆపిత = పొందఁబడి ౧౦౬.

ఉ. ఎక్కడ కేగుడెంచితి వహినవిహం ! చికిత్స నీకు నే
జక్క నొనర్చెదన్ బెలుచు జంపితి గొంగిలి మున్ మదీయులన్
రక్క-సులన్ నినుం బొదిసి ప్రాణము గొంగు గడంగి సాద నై
త్రుక్కిడియున్న బోవిడువ దొల్లిటి త్రొల్లిక పెల్ల దిచ్చటన్. ౧౦౭

మ. అని సింహంబున కల్లు నక్క-క్రియ నిట్లాక్షేపముల్ పల్కి య
ద్దనుజుం డంతకనండభీషణు దాదండంబునన్ వేయ వు
చనఁ దూలించె దదుగ్ర సాధనముఁ గంసధ్వంసి తగ్గోరితా
డనవేగంబున భగ్న మయ్యె గళివేల్లెల్లెల్ల కాశిక్యమునీ . ౧౦౮

శా. అత్తార్జ్యధ్వజుఁ డప్పు డాగ్రహసహవ్యగ్రాశ్శ్చై డై దానిపు
మొత్తై మొత్తనివీక దక్షిణకరాంభోజంబునన్ దాన న
మృత్తుండుం గడతేతె నెత్తురులు గ్రమ్మన్ ముక్కునన్ వాతఁ బెన్
మొత్తంబుల్ కొని ప్రస్తుతించి రమరుల్ మోదించి దామోదరున్. ౧౦౯

క. ఆయెడమదిక్కు చిక్కం, బోయతివరి ! కానవచ్చియున్నది భగ్నం
బై యిపుడు మంత్రవర్ణి, శ్రీయుతవక్షస్థులునకు జిలిదనుజునకున్. ౧౧౦

ఉ. ఆకమలేక్షణుండు తనియక్కునఁ దాల్చిన సిద్ధమంధ్రమున్
నా కేకిఁగించినాఁడు మును నాయెడఁ గల్గినకూర్మిపేర్మి నే
లోకమునందుఁ నెవ్వరికి లోబడనేరదు నాకె కాని తి
ద్యాతృకృతి నాపుడుం బలుకుఁ బ్రాంబలి ధ్వు యుఁ డిందు శేఖరున్. ౧౧౧

చ. పశుపతి ! మమ్ముఁబోలిన ప్రసన్నులపైఁ గృప చాలియున్కి త్వ
దృశులకు నై జ మాట వసు దేవతేనూభవద త్తమంత్రిమాన్
విశదము గాఁగ నా కొసఁగ వే నిను వేడెద దానఁ జేసి దుః
ఖశరధి ద్రెవ్వ నీదయ నభండనుఖస్ఫురణంబు నొందెదన్. ౧౧౨

ఉ. నా విని శూలి పల్కు మునినాయక ! యీమను పెండు గోప్య మై
తా విలసిల్లు దీని దురితప్రవణాల్పులకున్ మురారిన్

పెలుచుక = ప్రారముగా. త్రుక్కిడి = గర్వ ముడిగి. త్రుక్కు = గర్వము॥ ౧౦౩॥ ౧౦౪॥ అత్తార్జ్య
ధ్వజుడు = ఆకృష్ణుడు. ఆగ్రహసహవ్యగ్రాశ్శ్చై = కోపముతో వేగిరపమనట్టి మనసుగలవాఁడు.
వీకక = పూనికతో. కడతేతెక = చచ్చును. మోదించి = సంతోషించి. ౧౦౫॥ భగ్నంబై =
భంగము పొందినట్లు॥ ౧౦౬॥ కూర్మిపేర్మి = స్వనాగారవముచేత. తద్యాతృకృతి = దాని విశేష
కారము॥ ౧౦౭॥ పశుపతి = శివుఁడా ! ప్రసన్నులపై = శరణాగతులమీఁద. ఉన్కి = ఉండుట.
తాదృశులకున్ = మీవంటివారికి. శరధి = సమాద్రము. త్రెవ్వక = తెగఁగా నశంపఁగా॥

వావిముఖప్రచారులకు వైష్ణవమార్గము గాని హీనపుం
ద్రోవఁ జరించు సజ్జనవిరోధులకుం దగ దింత దెబ్బఁగన్.

౧౧౩

క. నీవు హరిభక్తియునుఁడవు, గావున నా శిష్యుఁడగు గావున విజ్ఞా
నావాసపూర్ణబుద్ధివి, గావున వినిపింతు విచుము కలుషవిహారా !

౧౧౪

శ్లో. స్వర్ణాద్యం సత్యనామాద్యం వ్యవవ్యవం సదీర్ఘకమ్,
వ్యవం వ్యవోది సత్యంతం సమారం తం విచు యుధాః.

౧౧౫

క. కృష్ణుఁడు ఋషి గాఁగ మహావిష్ణుఁడు దేవతగఁ బొల్చి వేమాలులు తి
న్నిష్ఠాతబుద్ధిఁ బేర్కొను, వైష్ణవులకు సీమనువు ధ్రువస్థితి యొసఁగెను.

౧౧౬

ఉ. ఎవ్వఁడు పౌండరీకమున కేఁగి మహానదిఁ దీర్థమాడి తా
నవ్విధు లెల్లఁ దీర్చి కవలూతునకుఁ బ్రణమిల్లి చూటుమా
ర్గివ్వరమంత్ర మర్థిఁ బరియించు సతం డఖిలాఘపంకముల్
దవ్వు సనం గనంగలఁడు తత్త్వమహత్త్వము సత్త్వరంబుగన్.

౧౧౭

క. విధివంతంబుగ విధున,న్నిధి నిచ్చలు సేఁ బరింతు నిఖిలభవతమో
వధవిధివిధు వగు దీనిక, విధినందన ! తత్ప్రసాదవిభవాపేక్షన్.

౧౧౮

ప. సిద్ధేశ్వరావ్యాయంబున సిద్ధలింగంబ వై యెంచేని నీ పుండుదు వా దక్షిణ
ద్వారంబు నధిష్ఠించి యీమంత్రంబు ననుష్ఠించు నిష్ఠాగరిష్ఠులకు నిష్ఠార్థ
సిద్ధి కరతలస్ఫటికఘటిక యగుట నిగమార్థంబు. తొల్లి తీర్థయాత్రాచరణ
నిపుణుం డగునీలాంబరుండు నిఖిలతీర్థంబులును దర్శించుచు వచ్చివచ్చి పౌండ
రీకంబు సా త్రైంచి యుత్తరంగతరంగదోలాచూఢకలహంసకుల కలకలారావఘు
మఘుమిత బ్రహ్మాండకుహరక్రోడం బగుభీమరథసింహంబునం గృతస్నానం జై
యనూనమహిమాభిరామం బగు నాక్షేత్రంబునం గల విచిత్రంబులు నేత్ర
ప్రీణనంబుగా నాచరించుచు నచ్చోట సాక్షుడు డగుపుణ్డరీకాక్షు నీక్షించి
వెఱుంగంది తదక్షరలక్షణంబు నెఱుంగనేరక యూరకుండ నుండియు నయ్యేక
కుండలుండు చలపకారితనంబున నవ్వర్ణంబులు నిర్ణయింప నుద్యుక్తుం జై.

౧౧౯. మనువు = మంత్రము. దురితప్రవణాత్ములకుఁ = పాపమునం దాసక్తమయిన మనస్సుగల వారికి. ప్రచారులకుఁ = నడవడిగలవారికి. ౧౧౩. హస్త = క్షేపించువు. ౧౧౪. ౧౧౫. పేర్కొను = ఉచ్చరించు. ౧౧౬. తీర్థమాడి = స్నానముచే. ౧౧౭. విధు = విష్ణునియొక్క భవతమోవధవిధి = జన్మములనెడి చీకటిని నాశముచేయుపనియందు. విధువు = చంద్రుఁడు. విధినందన = నారదుఁడా. ౧౧౮. స్ఫటికఘటిక = కటికపువూస. నీలాంబరుండు = బలరాముఁడు. చాత్రైంచి = చొచ్చి. క్రోడంబు = నడిమిభాగముగలది. ప్రీణంబు = తృప్తిపట్టించుట. ఏకకుండ

మ. కరముల్ మీదికి సాచి యూరుపులు బిగ్గింబట్టి యంతిఁ గిపూ
త్కరముం ఖోప నదల్చి యట్టితటిఁ బద్మంబట్లు మో మొప్పఁగా
జరణాంగువ్యసఖావలంబనముతోఁ జండుంతుఁ గన్గొంచు భా
స్వరనిష్ఠం దప మాచరించె నొకమానుం బన్నవర్జ్యంబుగన్ . ౧౨౦

తే. దానఁ బ్రియమంది దానవభ్యంసి యొసంగెఁ, నూర్చియన్నకు ధన్వైకనిర్మలునకు
సమ్యహామంత్రమాతిండుసంతనుండి, యెడలజపెయిగపఁదొడఁ గెగాడున్రివోలె.

క. భూరిగుణరత్న రాశిఁ గు, మారుఁ గనుంగొనఁగఁ దివ్రచంపమహిమము లో
నారసి యొసంగె ము న్నా, సరజనాభుండు దుష్టానికి సీసనువున్ . ౧౨౧

క. జపియించె నేనుదివసము, లుపవాసపురిస్వరముగ నుగ్మలి నిన్దా
నిపుణమతిం బతిచే నిటు, లుపసిష్ఠం బై నమగత్రి ముఖ్యుక మొదవన్ . ౧౨౨

ఉ. విన్య మదీయన్త్రశిఖ వేగమునన్ జముఁ గూడఁజన్నయ
మృన్మథుఁ డిందఁబింబనుకుమాగుఁడు భోజుఁనుజయగుఁడు
త్తై స్మధువైరి దెల్పినకడిందిజపంబునపంబునన్ బున
ర్జన్మము నొందె రాగరిస సంపదపెంపు గువద్యయాసుతిన్ . ౧౨౩

సీ. బలభిదారామసంభవతాంకిత్రేణి, బన్నము నా కొక్కచిన్ని తేరు
తాళికెంకేలిచిల్లలరాజుఁ గొని కెచ్చి, నావెంటఁ బడివాగె నసంపదనువు
గగనచరద్రాశి గణవ ర్తచుకరింబు, బిరుదాటెక్కిముగ వేరె మొనర్చు
మదనగోపాలుండు మాతిండ్రిచే నాకుఁ, పఱకుచే మలిసొచ్చు కఱకువిల్లు

తే. వనజహితు వేడి తన్ని తూపుండు దెమ్మ, దివ్యములఁగాని సాధింపఁదీరదీశు
నంబ ! నీవంచు దక్కిని నట్టునిట్టు, నిరుగుత్తైశవచాపలాగ్ధుఁడు మరుగు.

చ. పలుచనిలేతకంజగురుబత్తళికం బెకలించి తేనియం
గొలిపిన శాసటంబు గలక్రొవ్విరితూపుల నిడుచావుఁ డే

బండు = బలరాముడు. చలపకారితనంబున్ = పట్టుదలకలవానితనమున్ ౧౧౯॥ చందాంశుక =
కూర్మని ౧౨౦॥ ౧౨౧॥ తిప్పగు = యత్నించు ౧౨౨॥ ఉగ్మలి = త్రీ - రుక్మణి. ఉత్సుకము =
ఉత్సాహము ౧౨౩॥ జనుగూడఁజన్న = చచ్చిన. ఇంగు = చంద్రుని. భోజునసల = రుక్మణి ౧౨౪॥
బలభిఁ ౧౨౫॥ లతాంశత్రేణి = పూలగుఱముచేరి. చిన్ని = మున్నోళ్ల మైన. పడివాగనున్ =
ఎక్కువకాయ త్రముచెయఁబడినయనికితో. చరిత్ = తిరుగుదున్న. వర్తి = ఉండెడి. మలిపించు =
కరిమెనపట్టించు. తీరదు = సరిపడదు. అర్ధికుడు = పడింపఁబడినవాడు ౧౨౫॥ బత్తళిక = అమ్మలపొది

గెలు పొనఁగూర్చె నాగెలుపు కృష్ణునిపట్టపుదేవి రుక్మిణి
లలన జపించుమంత్రముబలంబున నై నదిగా నెఱుంగుమీ.

౧౨౬

క. సరసిజభవభవ ! వాయు,స్ఫురితములై త్రిపురదహనములు ప్రొడగి ములక
బురికొని నీరసయవసాగి,కుంభముగ నేర్చె మున్నవంతిశక్తిన్.

౧౨౭

సీ. పెనుఁగంపత్తుడుగుడిచ్చిన మొల్క ససియయ్యె, గగనంబుతో రాజుకానములు
కడు లావుమానిసికాళ్ల రాచనచమచా లయ్యె బశ్వావి జంతుపట్టి
బడెగండ్లనొంటిమై బడినవిఘ్నేశవా,హములయ్యె హరిదంతహస్తపతులు
వనపాలు రడునులొక జనగ్రుక్కుతాళీఫ, లాకృతులయ్యె గులాచలములు

తే. మృదులగోమయపిండసమ్మిళితకార, వేల్లఘటబీజసమ మైరి వీళ్లప్రజలు
కమలసంభవవరదానగర్వితాను,రవరపట్టణనిర్భరాక్రమణవికృతి.

౧౨౮

క. ఈరీతిఁ గొంతకాలము, క్రూరగతిఁ పోతుమూఁక కుడిదలయాళుల
గారింపఁగ నే నంతట, వారింపఁగఁ గణఁగితిఁ భువనహితబుద్ధిన్.

౧౨౯

చ. అవుడు పినాకముఁ పవనిభాస్రములుం గొని యేయఁ బూని తి
త్తిపురము లొక్కటఁ నిటలదృష్టికి లక్ష్యము చేయుచోట మ
ద్వపురుదితంబు లై నశ్రమ వారికణంబులు డిగ్గజాతి యు
ర్విపయఁ గడుఁ వడిఁ దొఱఁగి వెల్లువ చూపి నదీర్వ మొందుచున్.

౧౩౦

క. మున్నేను మేన నలఁదిన,ప్రన్ననిభసితంబు నణఁచి శ్రమవారి కడుఁ
జెన్నెసఁగె మంచుమలసం,చున్నాచికొని ప్రవహించు నురనదిపగిదిన్.

౧౩౧

క. భీమాహ్వయమున వర్తిలు,నామేనం బుట్టు వంది నది యై వెలసెఁ
భూమిఁ బైమి యనం దగి, భీమరధి యనంగ మాఱుపే రెసఁగంగన్.

౧౩౨

శా. ఆ బైమినది విశ్వముఁ నిజకృపీటార్చింబు గావించుచుఁ
శ్రీభామావిభుక్షేత్రమండలము డాసెన్ డాసినన్ వీచిరే

శాసటంబు=సహాయము—వాఁడి. క్రొవ్విరి = క్రొత్తపువ్వు. ౧౨౬. త్రిపురదహనములు = త్రిపుర
ములనెడియగ్నుల. నీరసయవసాంకుర క్షుముగ = ఎండిన గడ్డిమొలకపోలికగా. ఏర్పెన్ =
కొల్పెను. ౧౨౭. ససి = పైరు. బడెగండ్ల = పెద్దకలుగులయందు. విఘ్నేశవాహనములు = పంది
కొక్కులు. హరిదంతహస్తపతులు = డిగ్గజములు. తాళీఫలాకృతులు = తాటిపండ్లయాకృతిగలవి.
పిండి = ముద్దయందు. వీళ్ళ = పట్టణముల. ౧౨౮. పోతుమూఁక కుడిదలయాళులు = రాక్షసుల
యనికపట్టులగుపట్టణములు. కారింపఁగఁ = కాధింపఁగా. ౧౨౯. పవి = వశ్రాయుధమును. వపురు
దితంబులు = దేహమునందులుట్టినవి. శ్రమపారికణంబులు = చెమటబొట్లు. ౧౩౦. ప్రన్నని =
బుద్ధిదమయన. మల = కొండ సంచుక. విధమును = అంధమును. ౧౩౧. ౧౩౨. కృపీట = జలము

- భాభీలం బగుదానిపెంపు గని ము న్నుగనుండుప్రాణి మహా
క్షోభోద్విగ్నమనన్ము లై వెలుచ నాక్రోశించుచున్ బంపఱన్. ౧౩౩
- క. భూరిభయార్దితు లై చని, భైంవు మదరాగరుచిక్చపాపూరితిద్య
క్తైరవుఁబలుకుదు రమృతా, హరులు హరిఁబలుకుఁడయఁగృతాఱ్ఱలు లగుచున్.
- ఉ. మిక్కుట మైనపగఁచున మిన్నులగర్భము గాఁగఁ బొంగి సే
డొక్కమహాస్రపంఠి యిచె యుల్లగదిక్కున నెన్నేమిదై
నిక్కె లయాధిఁ బోదె నిట నిల్వఁగ నొంము నాగహగి ! నే
మెక్కని కేఁగవారి మిఁక నెన్నె పోతఁ గిటమీఁద నాపుడొన్. ౧౩౪
- సీ. కాచరాత్రి స్థనాగ్రహితావతాశస్థా, యారమువెల్లిజిన్నాఁగె నెంబోన నెనుప
శిథిలత్వ మొందిన వెంగావిజయముగి, చిలు కుఁటి నలపుపువ్వు చగపఁ నంబు
గంకాశ మనుభుగ్గి గరిమున జంపెంపుఁజలువఁ బట్టిన నది జలనిరిగ
నెచ్చటఁ బ్రభువింద నే నెచ్చి యని నుల్కు, సరభా క్తల లగిజ్జుఁగఁ బానక
నే. బాణిపుటశీఘ్రపాత్రంబుఁ బాటవైచి, కుంభపువై నున్న కన్నర నుంబుకఁ గ్రోవ
యతిరహః కేళినుండియు నరుగుఁడెంచె, భూరిజయగారిపుడొ కాల్కగిరిపుండు.
- ఆ. అరుగుఁడెంచి యమ్మహానది సీతఁగది, చేతు లెత్తి బెట్టు చిట్టమిడిచి
ఘోరికాపవేగధరోక్తు లుల్లియంగఁ, బలుకు నిట్లు త్రైత్రపాలకుండు. ౧౩౫
- చ. నిలునిలు తుంగభంగ వగు నిన్నుఁ గనుంగొని సాధ్యసాధివి
హ్వలమతు లైరి డేత్రతలవాసులు దానికిఁ గోపగించె నిజ
వలమురితాల్పుఁ డింక నిట వచ్చుట మానుము మచ్చెకఁగి ! నా
నిలిచి నుతించు నన్నది వినిశ్చితకార్యగతిఁ జగత్పతిన్. ౧౩౬
- చేత. విచిత్రభా = అలలవరుసచేతి. ఆభీలంబు = భయంకరము. పెంపు = అభివృద్ధిని. మహా = ఖోద్విగ్న
మనస్కులు = మిక్కుటమయిన కలఁతచేత వెలుపునొందిన మనస్కులవారు. పెలుచుక = గట్టిగా.
అక్రోశించుచుకా = మొఱపెట్టుకొనుచు. బంపఱన్ = పీనతిసౌందర్యము. ౧౩౩॥ దృక్తైరవుకా =
దూపు కలవలుగలవానిని. అమృతాహరులు = దేవతలు. ౧౩౪॥ స్రవంతి = ఏలు. నిక్కె =
జాగింపెను నాగహగి = సగ్వహరములుఁ గలవాఁడా. ॥౧౩౫॥ వెల్లిడి = బూది. చిలుకు = ముడి.
నెలపుపువ్వు = పువ్వున చంద్రుడు. కంకాశము = కప్పెర. నిలువ = పాము. సరభసోక్తులకా = త్మః
తోడిమాటలచేత. కుంభపు = తోడ. రహఃకేళి = ఏకాంత క్రీడయందు. ౧౩౬॥ వెట్టు = గట్టిగా.
చిట్టమిడిచి = చిటికచేసి. ఉలియంగకా = ధ్వనింపఁగా. ౧౩౭॥ తుంగభంగపు = ఉన్నతములైన
యలలు గలదాసపు. సాధ్యసాధివిహ్వలమతులు = భయముచేత సాధ్యనతకట్టిన బుద్ధులుగలవారు.
వలమురితాల్పుడు = శంభుమును ధరించినవాడు = కృష్ణుడు. ౧౩౮॥ గ్రాహవిగ్రహముకా = మొగలి

సీ. జగదుద్భవస్థితి త్తయహేతు వెవ్వఁ డా, దేవాదిదేవుండుదిక్కు నాకు
గ్రాహనిగ్రహ మీఁగి కరిఁ గాచె నెవ్వఁ డా, త్రిభువనాధీశుండు దిక్కునాకుఁ
దుదిపడంబునొసంగి ధ్రువుఁగాచె నెవ్వఁ డా, దృఢదయామయమూర్తి దిక్కునాకుఁ
ద్రాపదిబన్నంబు దలఁగించె నెవ్వఁ డా దీనమందాకుండు దిక్కునాకు

తే. నెవ్వనిపదాబ్జమున జనియించుజలము, మజ్జనకుఁ డై నశివుఁ డాత్మహానినిపె
నమ్మహావిష్ణుఁ డాకృష్ణుఁడాగుణాబ్ధి, దేవకీనందనుఁ డె యెందు దిక్కునాకు, ౧౩౯

తే. శరణమగ్రగమ్ము మద్భయజ్వరము నుడుపు, భగ్నమతివై తి కుర్కురభర్తకతన
నింక నెయ్యదిదిక్కుచక్రాబ్జనన్నుఁ, బ్రోవుమనిపల్కుఁగృపఁబల్కు దేవుఁడేటి.

ఉ. రమ్ము గరిమ్ము న్రోచి మధురప్రియభాషిణి! నన్నుఁ గన్నమీఁ
ద మృతీయుఁ భయమ్ము గలదా? వల చాక్షరివృత్తి మన్నియో
గమ్మున నీప్రదేశమునఁ గ్రమ్మి నమజ్జనజన్మజాడ్యహ
శమ్ములఁ దెంపు నింపు మనిశమ్ము శుభమ్ములు భూతికోటికిన్. ౧౪౦

క. అస్మత్తైత్రిస్థితిభిష, భస్మాంగజ! గంగకంఠఁ బావని వగుచున్
భస్మీకరింపు లోకా పస్మారప్రాయదురితశాధాశలిమున్. ౧౪౧

చ. అని వసజాక్షుఁ డీకరణి నానతియిచ్చినఁ దత్కృపాంసం
బను పెనువాన నుబ్బినక్రీడక రియ మారిగఁ దప్పి దేశమన్
ధనువున చారి యై నిగిడె దానిశరంబు గరంబు దాఁకినన్
దునుఁగుఁ బినుంగు వ్రీలుఁ గడుఁ దూలు జగజ్జనజన్మలక్ష్మముల్. ౧౪౨

క. ఎందుఁ బ్రవహించె నస్మన్నందన య త్తీర్థవిభువు సరసింహాఖ్యం
జెంది యదునందనాత్మానంద మగున్ బద్ధగర్భనందన ! వింటే? ౧౪౩

క. అది మొదలుగను సరస్వతి, తదగాఁగల తీర్థములకు దొర యై నడుమన్
బొదలు ఋషివృషభసేవిత, పదుఁ డగుహరి మెచ్చుతీర్థపతి మోనిపతి! ౧౪౪

క. సాత్వాక్మిరించి పద్మద, శాక్షుడు వేంచేసియునికి న త్తీర్థకులౌ
ధృతము మసారతరళా, లక్ష్మీతముక్తావరీలలంతిం బోలున్. ౧౪౫

వలని నిర్బంధమును. ఈగిఁ తొలగించి పదంబుకా = స్థావమును. బన్నంబు = భంగమును॥ ౧౩౯॥
ఉడుపుము = మాపుము. కుర్కురభర్త = కాలక్షైరవుఁడు॥ ౧౪౦॥ నమజ్జన = మ్రొక్కుచున్నజనుల
యొక్క॥ ౧౪౧॥ భవభస్మాంగజ = శివుని విబూదిపూతతోడి దేహమునందుఁ బుట్టినదానా!
అపస్మారప్రాయ = దేహస్మృతిలేమిది బోలిన॥ ౧౪౨॥ నారి = అల్లెతాడు. శరంబు = జలము;
బాణము. వ్రీలుకా = పీలును॥ ౧౪౩॥ ౧౪౪॥ ౧౪౫॥ శివికా = ఉండుటచేతి. మసారతరళా
లక్ష్మీత = పచ్చలపరికముచే గుఱుతిడఁబడిన. లలంతికా = మెడనుత్రేలిదేహమును॥ ౧౪౬॥ అశక్త =

క. వెన్నుడు ప్రత్యేకం బై, యన్నయెడకు నశ్శిలౌత నొకపులివతలం
 బున్నది బున్నది కడగిను, నున్నది గన్నది శుభిగలు లొనఁగి బాసఁగన్.

ఆ. పంపి పంపి పంపి పంపి పంపి పంపి పంపి పంపి పంపి పంపి పంపి పంపి పంపి పంపి పంపి
 నిష్కృత ముక్త కృష్ణం దెట్టుటగన్మి, యొకటి గొంగుపెంచె నలంకరించి.

క. విప్రసంహారముగనుచున్న ప్రాణిని పంపియు ద్రవ్యము ద్రవ్యము నా
 భిప్రాయస్థితినిగనుచు, గీప్రసవితవల యును పంపిమోలన్ ౧౪౯

సీ. జగద్ధర భక్తమృతంబున గాఢమునగా, లోకంబునందు పవప్రసవితలన
 నానందలౌక్యమునగుచున్నది, కామిలంబున కామిలంబున
 పంభికుంభిగ్నాలనగుచున్నది, జ్ఞానముద్రాశరము ముక్తమునగుంబు
 గగనసోదరమగుచున్నది పంపిమున పంపిమోలంబు మిడుట

తే. గాఢం దపనం దరించునక్కలువగగన్, యుగిలంబు నిరాకల్ప యయ్యు నమన్
 శరదాచంద్రవిభాగమునగుచున్నది, బ్రహ్మమృతంబునగుచున్నది పంపి పంపి పంపి

కా. లోకేశ్వరీగోకనానందము సాగోక్యంబు పంపింప ల
 శ్రీ కాంధాంధ్రమునగుంబు పంపిమి సామిభ్యంబు నదృష్టిగ
 పంపిమి నదృష్టిగ సామిభ్యంబు సామిభ్యంబు పంపి నా
 కాంధాంధ్రము గుంబు పంపిమి సామిభ్యంబు పంపి గుంబు ౧౫౦

కా. పానానుక్రమవాసితాచలయుగిసాంధ్రంబుపుల్ ధ్యానసం
 ధానాధీనవపుర్విలోకననిత గతప్రీతిసారంగ సం
 తానంబుల్ మృదుపాదపల్లవతలోద్యతాంజిలాశారన
 శ్రీనందాచలయుగిశృంగములు మించె ద త్తపస్సంగముల్. ౧౫౧

ఉ. అథగవంశీం దంతం గరుణార్ద్రమతి నతిమోల నిల్చె న
 భ్రాతృమద్రుమభ్రమ మనంతము కాంతము కాంతివంత మ
 త్రిభ మలోభ మప్రతిమ శోభనశోభియు నైన మేను నా
 నాథరణంబులం గునుమితామరభూజమునోజ రాజిలన్. ౧౫౨

దిక్కునందు. పులివతలము = ఇసుకదిక్కు ప్రదేశము ౧౪౩॥ నిష్కృత = నిష్కృతములు. ముక్త = తీవ్ర
 స్వత్వము ౧౪౪॥ దీప్ర = కలంకము ౧౪౫॥ పంపింకలంకమునకు = కొప్పునకు. ప్రసవ
 కలన = పుష్కలంబునకు. చంపన్ = విప్పివలెన. పంపి = నడుము. ప్రకృతిమధురంబునకు = స్వభా
 వముచేత మనోహరములైనవానికి ౧౪౬॥ సాకాశభేదము = దేహతాత్పర్యము - కృష్ణము ౧౪౭॥
 ధూరి = సులయేటియొక్క. సారంగ = జంకలయొక్క. నద్ధ = నిర్దిష్ట ౧౪౮॥ అభ్రాతము =
 పంపికాంతివంటి కాంతిగలది. అద్రుమ = అల్పముగానిది. అభిభుమ = భ్రాంతిగలది. అజ్ఞా

ఉ. ఆ శరదందుబింబసదృశానన నూనశరాసకోటిసగ

కాశు రమేశు రాగరిస శృంగాత్రము స్రస్తసేత్రయున్

బేళలబంధకై శిరయు భీతిముదత్రునిపాతముఖ్యచే

ప్రాశి బలత్వస క్తతనుశంపయు నై కనుమ్రంపుదాల్చుచున్.

౧౫౭

తే. పృథులవిజ్ఞానరసపూర్ణ భృగుశుకాది, భావనాద్వీకలమంచు బరిణమించు
జలజదళేత్రపాదాంబుజములు గేల, భీతహృదయోచన వియబట్టె.

క. కరకలితివిజపదాబ్జయు, విరళితిరత్రపయు నై నపిగుబి బముఖన్

వరసంఘాదితః కేసెన్, గరుడానానహరి శౌర కన్నుల ననిచున్.

౧౫౮

సీ. తనుజూచి శిథిలబంధిరోజయగుట న, య్యతివశ ముక్తకేశాహ్వయంబు

దయచేసి తత్పాశ్చిములై నచరముల. కంఠగి యప్పసిగావు టసరిబుద్ధి

చిటుగుబ్బలాని తస్మైత్రరాజమునకు, నీశాననిదిక్కు న నిచ్చపజేచె

పెన్నుండు తనునది ప్రేమలలోరాక, లిగ్గించు చాచ్చయ్యంబు దలంచి నగుచు

తే. దానికరములచే బీడి తంబు లైన, నాంబులలోను శ్రీపాదపల్లవముల

నంగుళీమధ్యతలకేళి లంటియుండు, గంగప్రవహించునీటిహంకలునుబోలె.

క. ఆముక్తకేశదర్శన, మోమునికులసార్యభామ | యొసగు ననేక

శ్రీమూర్తిదానఫల మా, భాషిని శ్రీమూర్తి గాంగ బాటింపఁదగున్.

తే. అనుడు వేలువుఁదాపసి యానుశీల,పుత్తు లేవందమున మోక్షమునకుఁ జనిరి

ప్రయుతనందనుఁ డెవ్వఁ డేపగిది నతఁడు, నృనారికృపఁ గాంచె ననఁబల్కునీ

క. మునివర | విను మత్యద్భుత, జనకచరిత మైన జనని చనినపివపఁ ద గ్రాభుఁడు

త్తనయులు మురభిత్వదవ, త్తనయులు గురువాక్యకరణతత్పరబుద్ధిన్.

౧౫౯

భము = కలఁతలేనిది. అప్రతిమకోభాసకోభి = ఈమలేని సుభములచేత ప్రకాశించునది. కీజక = వి.

మున॥ ౧౫౩॥ నూనశరాస = మృదులయొక్క. శంకౌశుక = పోలివచ్చినది. కశ్యప = మయి.

పడిన. స్రస్త = చలించిన. బేళలబంధకై శిరయున్ = మృదులమగు వదులైన కొవ్వగలది. ముదత్రు =

అనందభాష్పములయొక్క. నిపాత = పాలు. శబలత్వ = కలయికచె. సక్త = కూడిన. శంప = మెఱుంగ

గలది. మ్రంపు = మాంబ్యము॥ ౧౫౪॥ భావనాద్వీకలమంచు = మనస్సుల నెడి నడ వావులందు. పరి

మించు = వికసించు. పోత = కిల్లె॥ ౧౫౫॥ విరళిత్రప = మృదుల యెత్తమైన నిర్మలది. హరి =

మనోహరుఁడ౯॥ ౧౫౬॥ పసిగావుటసరిబుద్ధి = ముక్తరాల్పన గొల్లపను దుయొక్క గుబ్బలు =

స్తనములను. ఇరవుపటిచెక = నిలిపెను॥ ౧౫౭॥ వెలుపుఁదాపసి = దేవముని॥ ౧౫౮॥

ముగభిత్వదవ తనయులు = కృష్ణుని పాదములవలన రక్షింపఁబడుచున్న కొడుకులుగలవారు॥ ౧౫౯॥

శా. బైమిత్థినివాను రాసుకుశలున్ బద్వేడిఁగూ యాశవ
సామిన్ సామజవత్సలుం గొలిచి యైశ్వర్యగబుసం గొల్చి వా
రామిందా నకళిత్రపు త్తముగ దీవ్యసృష్టాత్మకై తిత్తిసా
గ్రామం బెక్కిరి నాఘ్నిన్ మఱియు నాబ్రహ్మర్షి పఱ్కున్ శివున్ . ౧౬౧

ఉ. హరి మనంబునఁ బెరుగ నా లయి విడ్డయి బంతు బైద యై
మూలధనార్జనంబు నిలుముంగిలి యై గళిదఘ్నదన్వితన్
వాలినవారి కెట్లు లవవగ్గము భగ్గి ! ముకుందుఁ డిచ్చె నిగ
కేల కలాస మేల జడ లేల కమండలు వేల ? గండపాణి . ౧౬౨

క. వార లటు గాక పారణ, పూరుషులై యట్టిసత్తికిఁ బుట్టుటన' తిరిగి
జేరిరి గృహస్థు లయ్యును. సారసదశనయనుమేనిసాయుజ్యంబున్ . ౧౬౩

వ. అనిన నాజగధీశ్వరుండు సామునిశ్వరునితో పెంజయు నిట్లనియె. ౧౬౪

ఉ. హరివిచారి ! నీ వనినయట్ల పురాకృతిపుణ్యసంపదఁ
వారల కావహిలై మునిపల్లభ దుగ్గిభ మయ్యె నయ్యమ
ర్యారివిచారిమేనఁ గల యంగలపూనిక వార యేల ? యె
వ్వారు గృహస్థధర్మవశవర్తులు వారిలసామ్మ ముక్తియున్ . ౧౬౫

సీ. పరిణీతి యగునింతి ప్రతికూల గాచేని, తనయుండు తినయాజ్ఞ దాటఁడని
నిజసహాదరులు వినీతులై మనిరేని, కోడ లోరుపు దక్కి గొణగఁడని
కూతు రీలువునందుఁ గొనవమాపదగోని, ఋణ మనుపాతికం బెనయిచేని
తేజోగగిమ పరాధీనతఁ జెడిచేని, నిగదాంధకారంబు నెలయిఁగిని

తే. న్యాయమున మొల్లముల పెల్లు జూముగేని, యతిధిసంతర్పింబింట నమగు నేని
సముచితాచారమును గొనసాగు నేని, కలదె? గృహ మేధిధర్మగణుకం ట మేలు.

అయుత-నియుతు లనుమనికుమారుల చరిత్రము

క. ఏనోహర మొక్కయుపా, భ్యానము గల దేశదర్శ మదియును వినినన్
మానివర ! నీమనంబున, నూనినజడ నుడుగు ననుచు నుగ్రుఁగుపలుకున్ . ౧౬౬

రాసుకుశలున్=రాసుక్రీడయందు శేర్పగళవానిని॥ ౧౬౧॥ హరి=అస్త్రీ. పెడ=పిల్ల. గళిదఘ్న
దన్వితన్=గొంతానిన గర్వముచేత. వాలిన=అతిశయించిన. కలాసము=కృష్ణాజినము॥ ౧౬౨॥
౧౬౩॥ ౧౬౪॥ హరివిచార=మనోజ్ఞమయిన విచారణకలవాఁడా. అపవిత్రైక=శలిగను. అను
ర్యారివిచారి=కృష్ణునియొక్క॥ ౧౬౫॥ పరిణీతి=పెండ్లాడినది. వినరులు=అఁగింపువలనవారు. ఈ
లువునందున్=మంచినడవడియందు. మొల్లములపెల్లు=ధవాధికము—మేరలేనిధనము॥ ౧౬౬॥
ఏనోహరము=పాపములను హరించునది. జడను=అలకము-సంహము. ఉగ్రుఁడు=శివుఁడు॥ ౧౬౭॥

తే. వింధ్య మమరాద్రిపోటికి వివిధతార

కములు మొలపూగలుగఁ బెరుగ మనిఁ దలఁచె

నన్నఁ డటమున్నుఁ కాశిలోనన్ను గొలిచి

ఘటజ మగు జేజ నింపొంగు నుటజమునను.

౧౬౮

వ. అస్తంభతపోధనభావవిజృంభితైః డగు సక్కుంభసంభవునకు సజస్రశుశ్రూ
పావికస్వరహృదయం బగు శిష్యసహస్రంబు గల దందుఁ బ్రయత్నం డనుముని
తనయు లయుత నియుతు లనువార లప్పాఠికాంక్షికిం బ్రేమాస్పదు లయి
యుండి రంతనొక్క కాలఁబున నమ్మునిలోకపాక శాసనండుఁ గఱంతర్గతంబున
నిట్లని వితర్కించు.

౧౬౯

శా. ఈ నా శిష్యులలోన వీ రిరువురు హృద్యానవద్యోదయ

జ్ఞానానూనవిచారవాగ్విభవతేజఃహంతిశాంతిప్రధా

సానాధ్యంబునఁ గానిపించెదరు మత్సక్తాశయుల్ వీరి స

న్యానింపం దగుఁ బాశీషీడనవిధానశ్రీల వాలాయమున్.

౧౭౦

శా. వాసానిగ్రహ మెన్న రాఁకలియు నీర్వట్టు గణింప ర్థలల్

మాసెంగా యన రంగముల్ బడలినం బాటింప రట్టుండనీ

యాసాయంబుగ నానిశాత్యయముగా నామ్నాయముల్ గ్రోల్చుచోఁ

నాసీనప్రచలాయితం బయిన లే దాహా వితర్కింపఁగన్.

౧౭౧

క. వీరలకుఁ దగిన మగువల, ధారుణిఁ బొరయంగ లేర ధాతృతనయు లు

న్నారఁట సకరగ్రహణలు, గారఁట కొనివత్తు వారిఁ గమలజుచేతన్.

౧౭౨

వ. అని నిశ్చయించి యా సత్యవ్రతుండు సత్యలోకంబున కరిగి.

౧౭౩

ఉటజము = పర్ణకాల॥ ౧౬౮॥ అస్తంభ = నివారింపఁ గూడని. అజస్ర = ఎడతెగని. వికస్వర =
వికసించిన. పాఠికాంక్షికి = మునికి. మునిలోకపాకశాసనండు = మునుల సమాహమలో
శ్రేష్ఠుఁడు. అంతర్గతంబునక = మనసునందు. వితర్కించుక = ఆలోచించెను॥ ౧౬౯॥ హృద్య =
మనోహరము. అనవద్య = నింద్యముకొనిదియునై. హంతి = ఓర్చు. శాంతి = తిన్నఁదనము. ప్రధా =
ప్రసిద్ధి. సానాధ్యంబునక = కూడికచేత. మత్సక్తాశయులు = నాయం దాన క్తమయినమనస్సు
గలవారు. పాశీషీడనవిధానశ్రీలక = పెండ్లిచేయుటవలని సంపదలచేత. వాలాయముక = అవశ్యము॥
౧౭౦॥ వాసానిగ్రహము = వస్తువులేమి. నీర్వట్టు = దప్పి. ఆసాయంబుగక = తెల్లవాటినది
మొదలు ప్రొద్దుగ్రుంకునంతవఱకును. అనిశాత్యయముగాక = ప్రొద్దుగ్రుంకినదిమొదలు తెల్లవాలు
నంతవఱకు. ఆమ్నాయములు = నేదములు. గ్రోల్చుచోక = వర్ణించునపుడును. ప్రచలాయ
ితంబు = కూరుకుపోటు. ఆహా = ఔరా॥ ౧౭౧॥ సకరగ్రహణలు = పెండ్లియైనవారు॥

సీ. శశిరేఖఁ గైకొన్న సావర్ణగిరిపోతె, యనుకుజేడియఁ గోల మెఱయువాని
ననురేజ్యఁబాఁగించు హాటకాద్రియుఁబోతె, నంచచెంగటనుండ నలరువాని
శారదాభ్రము లంటు భూరినైలముఁబోతె, ఓలువుఁగ నేతల వెలయువాని
గకుబిభంబులమీఁదఁ గాంచనాగముబోతె, వెలిశిమ్మిగిచ్చయ వెలయువాని

తే. బాడపు లన్నియుఁ దనయంద పాడమువానిఁ, గడయు నడుమును మొదలు నేర్పడని
నచ్చిదానన్ద కన్దమై హెచ్చువాని, పలునఁ బుట్టితి పాథోధి శెలచె నుతులవాని

క. శెలచిన మొలచినకృపకుం, గలచినమదితోడ నొని గమలజఁ డగ్ర
స్థలిని నిలపి పలుకులపన, ధరధశలుముఖప్రభాణతలములఁ బాలయన్ . ౧౭౫

సీ. హుంకారములులేవె యుపపురందర హఠో, పొటనగలునకుఁ బాల్పడవుగాక
భూభంగములు లేవె యాశలవింధ్యగ, గ్వస్తగభి నమునకు రావుగాక
చులుకాకృతులు లేవె జలరాశినిశ్శేష శోషణక్రీడకుఁ శొరిపుగాక
జారరాగ్నులు లేవె జఱితాపి వాణాపి, తనుదాహమున నెగురొనవుగాక

తే. నిష్ఠ నీమాడ్కి లోక ప్రతిష్ఠగుఱిచి, దుష్టనిగ్రహశిష్టసంతుష్టి పేఁగు
రోషభీషణరేఖానిరూఢగాఢ, లీలఁ గ్రీడించు ప్రోడలు లేరుగాక. ౧౭౬

తే. భువనసంభవదుపసర్గనివహాశాంతి, త్వన్మృఖంబునఁ జనఁ బెద్దతనముతోడ
నిందుధరుఁ డన హరి యన నే ననంగఁ, బ్రోవుగంటిమి మిత్రతావరుణకుమార !

సీ. అని యాడరించి యమ్మునివచ్చుటకు బ్రయో, జనముఁ దద్విశదోత్తరణిఁదెలిసి
యీవర్ధి యగుటకు నిగి యెంతి యని శతా, నందుగును మున్నోక్కనాఁడు నిఖల
యువతిస్ఫుటి నెక్కు డవుగాక యని తన, యాత్మ నిర్మించి గాయత్రి యనియు
సావిత్రి యనియుఁ బ్రశస్తనామము లిడ్డ, కూతుల నొఁసఁగ గైకొని యతండు

తే. వారినటదెచ్చితనకూర్చువారిఁగూర్చి, యయుతనియుతులకెఱిగింప నందు నయు
తుఁ, డొల్లడయ్యె నిజోద్యోగ మొల్లకున్న, నియుతునకుఁ బెండ్లి సేసెఁగన్నియలదోయి.

౧౭౨|| ౧౭౩|| సావర్ణగిరి = మేయపర్వతము. మనుకుజేడియఁ = సురస్వతిని. అనురేజ్యఁ =
కుక్రుని. చెంగటఁ = సమీపమునందు. కైసేతిలఁ = అలంకారములచేత. కకుభంబులఁ =
దిగ్గజముల. వెలి = తెల్లని. గద్దియఁ = సింహాసనమునందు. పాడపులు = రూపములు—ప్రాణులదేహ
ములు. పాడము = పుట్టు. కందము = మూలము. మకుతపాథోధి = పుడిసిటఁబట్టిన. సముద్రముగల
వాడు = అగస్త్యుడు. శెలచెఁ = సంతోషపెట్టెను. ౧౭౪|| అగ్రస్థలిఁ = ఎదుటి ప్రదేశమునందు.
ప్రభాణతలములఁ = తలవాకిటి మందరిగదులందు. పాలయన్ = వర్తింపఁగా. ౧౭౫|| భంగ
ములు = హామముక్కు. స్తంభమునకుఁ = నిలుపుటకు. చులుక = పుడిసిటియొక్క. జటి తాపి =
ఋషులను తపింపఁజేయువాడైన. ప్రోడలు = నేర్పరులు. ౧౭౬|| ఉపసర్గ = ఉత్పాద

క. తనయాజ్ఞ గూడ శతధృతి, తనయామణిఁ గైకొనని హతనయాశయునికా
మును చుట్టు పెడల నడిచెను, ముని కనలి కఠోరవర్ణముగఁ బలుకొలయన్.

సీ. కుటిలాలకములు చీకటిప్రోగులగు నైనఁ, జిచ్చంద్రికాధ్యముల్ చిత్తగతులు
మధురోష్ఠములు రాగమహితంబులగు నైన, భావముల్ వైరాగ్యబంధరములు
గురుకుచంబులు గర్వభరితంబు లగు నైన, హతదుర్వికారఁబు లాశయంబు
లలవోక నడలు మాంద్యమయంబులగునైన, నంతరంగములు బోధాస్పదములు
తే. వాగరజావులు చపలంబులగున యైన, నిడుమనములు మిక్కిలి నిశ్చలంబు
లవుర | వీరల కన నొప్పు నతివలందు, నిలిచె సమబుద్ధిప్రియమాని నియుతమాని.

క. ఈతఁ డిటు లుండ మునుపటి, యాతఁడు హృల్లగ్నుగురుకృతానాదరుఁడై
శీతనగసవిధవనుధకు. నేతెంచె మనోగతమున నిటు లూహించెన్. ౧౧౧

చ. చిలుకలు కమ్మఁదెమ్మెరలు శీతమయూఖుఁడు దేటు లాదిగాఁ
గల ననవిల్తుసాధననికాయము వేలముపట్టు లంగనా
కుల మటు గాన దాని విడఁగొట్టక తృప్తైకదొట్ట వీరరా
గుల మని విట్టవీరెదరు గొండలు బోడలు నానగండలై. ౧౧౨

క. జడలఁట చుట్టం గట్టం, గడవసమఁట మేనఁ గప్పుఁ గామాయ మఁట
యడవుల నవయుతపస్వికిఁ, గడుసౌఖ్యమె కోరు నతికిఁ గలయిక తగునే! ౧౧౩

సీ. డర్శిధరములెక్కియుటుక నే కుచకుంభ, యుగ మెల్లఁ గాక తా నుటుకుమనిన
వాడికై దువులపై వ్రాలనే నిడుచూపు, వా లొల్లఁగాక తా వ్రాలు మనిన
మున్నీటనుడి వడి మునుఁగ నే నతనాభిఁ, గన నొల్లగాక తా మునుఁగుమనిన
బెడఁగారు కాలహిఁదొడుక నే నూగారు, తొడుసొల్లఁగాక తాదొడుకుమనినఁ

తే. జెప్పి గురుఁ డెమి పనిచినఁ జేయలేనో, కావె తనసొమ్ము మామక కాయకర్మ
గతులు మొట్టోయనంగ లింగంబుగట్టు, జంగమన నంగనలఁ గూర్చుజనదుగాక.

ములయొక్క. చనకా = జనగఁగా॥ ౧౧౩॥ ఎంత = ఎంతమాత్రము. కూర్చు = న్రియమైన॥ ౧౧౪॥
శతధృతి = బ్రహ్మ. హతనయాశయునికా = కొట్టబడిననీతికిఁ జూనికొట్టయినవానిని. చట్టుకా = శిష్యుని.
కనలి = కోపించి. కఠోర = కఠినమయిన॥ ౧౧౫॥ చిచ్చంద్రికాధ్యములు = జ్ఞానమనెడి పెన్నెలలు
గలవి. అలవోక = ఓయ్యారమైన. బోధ = తెలివి. పొగరు = వాఁడయైన॥ ౧౧౬॥ హృల్లగ్ను = మనసు
నందుఁజూచిన. సవిధ = సమీపపు. మనోగతమునకా = మనసునందు॥ ౧౧౭॥ కమ్మనిదెమ్మెరలు =
పరిమళముతోడి చల్లగాలి. ననవిల్తు = మన్మథుని. వేలముపట్టులు = శిఖరస్థానములు. తృప్త = ఆశ.
ఎకదొట్టకా = ఎచ్చిఁగా. నానగండలు = సిగ్గులేనివారు॥ ౧౧౮॥ కడవసము = తోలు - కృష్ణాజినము.
నవయు = కృశించు. కలయిక = చేరిక॥ ౧౧౯॥ బెడఁగారు = అందగించు. తొడుకనే = పట్టనా.

ఆ. నెయ్యిఁ డట్టిపనికి నియతుఁడ తగుఁగాక, గృహితకంటె వేఱ కడుగలదె ?

గురుహితంబు నూఁది యురిఁబడ నేనోప, ననుచుబ్రహ్మచర్య మయుతుఁడొంది.

మ. సుముఖాంతఃకరణంబు మత్సరము నొత్సుకల్పంబునుం బాపి ధౌ

తమణీదర్పణరీతిఁజెన్నుగఁ దడఁతల్లగ్న మై యాగిత

త్వము దీపింపఁ దపం బొనర్చు జటిలవ్యాఘ్రం బనాఘ్రూతిపు

ష్పముచందం బగు మేన నూన నియమభ్రష్టాగ్నిఁ దగ్గించుచున్ . ౧౮౬

క. సర్వాతిరిక్తధృతి యగు, నుర్వీసురి సార్వభౌమునుద్రతిపమునం

బర్హి భయజ్వరదాహమ, ఖర్వీధృతి నిఖలభువనగర్భములందున్ . ౧౮౭

క. మినుమినుకుమినుకుమనియెన్, నెనుమినుకులబరఁగి ధర్మః బిట్టాఘ్రాదఁ

వననిధులు విరిసె గురిసెన్, గనగనగన మనుసె నిస్పృకలు గుప్తులుగన్ .

ఉ. ఆ త్తటి నిప్పుగ్రొక్కినటు తాదలఁ దేల్పొనినట్లు లావ గు

వ్వెత్తుగఁ ద్రావిసట్లు విబుధశుఁడు మాణవకోగ్రనిస్సర్క

జిత్తమునం దపించి యతిశీఘ్రగతిన్ శీతి కేఁగుచెంచె న

ద్వృత్తము మానిపింతు వని వృద్ధమహిము వేషధారి యై . ౧౮౮

సీ. జీర్ణైకప్రతివేష్టితశాస్త్రశబళికా, వారపేటిక లొక్కనటువు పూనఁ

గంబళ కట బ్రుసీ కషాయ కరకంబు, లొక్క యంతేవాసి యుద్వహింప

నాట్లుకాఫలసార యవసక్తు తండుల, నూపాదు లొక్కశిష్యుండు మోవ

నమిదాజ్యపూరకీచకకుచస్రవ్సృవ, చయ మొక్కఛాత్రుండు సంగ్రహింపఁ

తే. దలుగుదామెనఁబెనఁచినగళముతోడ, జంటవెన్నాడుక్రేపుతోఁ జాల నలసి

నడచుచేనువు నొకచిన్నవడుగు రొప్ప, నయుతునాశ్రమవాట మయ్యతిధి జూసి.

తొడుగు = తళుగు ౧౮౪॥ నెయ్యిఁడు = మిత్రుడు. గృహిత = గృహార్థము ౧౮౫॥ తొత్తు

కల్పము = తమకము. అంతర్లగ్నము = లోపలనాటినది. జటిలవ్యాఘ్రంబు = ముష్టిశ్రేష్ఠుని.

భ్రష్టాగ్నిఁ = కేఁపుడుమంగలపునిప్పుచేత ౧౮౬॥ ఆతిరిక్తము = మోతినది ౧౮౭॥ నెనుమినుకుల

బరణి = నూయఁడు. విరిసెన్ = పొంగెను ౧౮౮॥ తేల్పొనినట్లు = తేలుకుట్టినట్లు. ఉద్వృత్తుగఁ =

మిగులులేకుండ = అధికముగా. మాణవక = బ్రహ్మచారియొక్క. వృత్తము = వ్యాపారము ౧౮౯॥

జీర్ణైకప్రతివేష్టితఁ = ప్రాతఃకర్మజనముచేత చుట్టఁబడిన. శబళికా = నానావర్ణముయిన. బ్రుసీ =

యతులయాసనము. కరకంబు = కమండలువు. అంతేవాసి = శిష్యుడు. ఉద్వహింపఁ = మోవఁగా.

సక్తు = పిండి. కీచకకుచ = వెదురుపొల. స్రవస్సృవచయము = హామమువేల్చుకొయ్యగరిఁపెల సమా

నాము. ఛాత్రుండు = శిష్యుడు. తలుగు = పలువు. వెన్నాడు = పెంబడించు. క్రేపుతోఁ = దూడతో.

వడుగు = బ్రహ్మచారి. రొప్పకా = నోలఁగా ౧౯౦॥ గృహమేధిని = ఇల్లలు. పట్టు = పోటు. జర =

క. శిరసు వడంకఁగఁ దెల్లగ, నరసిన గృహమేధినియును నడచెఁ దడంగం
బిరవుకొని పట్టు చాలక, జర కొంత వినిర్గమించి చనుదెంచుక్రియన్. ౧౯౧

వ. ఇట్లు కుహనాహితాగ్నియుఁ దైర్ధికవేషాభినయనిపుణుండఁ నగు నాఖండ
లుండు తపఃప్రభావతరంగితం బగు తదాశ్రమంబునఁ బటకుటికామండప
మధ్యంబున నధ్యాసించి మాధ్యాహ్నికక్రియాచరణానంతరంబునం బ్రా
ణాగ్నిహోత్రప్రీతినంబు ననుసంధించి యతిస్సిద్ధవర్ణముగ్ధాకృతియుఁ జతుర
పదవిన్యాసధన్యాసకయు నై కవికలితయుంబోలె నున్న హోమధేనువునకుఁ
బధిశ్రమంబు నోసరించుచు నుచితగతి నొక్కించుకతడిపు విశ్రమించి సభా
శ్రుం డై మెత్తమెత్తన చని యెండకండక్రోవ్వ దఱుఁగు నత్తటి సరితీరం
బునకు సాయంసంధ్యాసముపాసనార్థంబు నిర్గమింప నుద్యుక్తుం డై ముక్తస
మాధి యగు నయుతునికడకుం జనుటయు నతం డతనికి నాతిధేయంబు ప్రియం
బున నాచరించి నువాసీనుఁ గావించి యాగమనకారణం బడుగుటయుఁగృత్రిమ
ముని ధాత్రీసురిపుత్తుని కిట్లనియె. ౧౯౨

చ. అమృతభుగాస్పదంబు విశదాపురమున్ నవపారిజాతము
ఖ్యమహిజరాజరాజిత మిసంతఫలాయతనంబు నిత్యర
మ్యము నగుకొక్కయాశ్రమము హైమనగోపరిసీమ నుల్లసి
ల్లు మదధివాస మై మదము లోభము క్రోధము మొల్ప దచ్చటన్. ౧౯౩

క. శ్రీసుఖులు నుగుణరత్నావాసులు సమవర్తనప్రవర్తకులు నయ్యున్
నాసరివారిలు గని మనఁగా నుఖ నై యే నొనర్తుఁ గాపుర మచటన్.

తే. అఖలధర్మంబులందుగార్హస్థ్య మెన్న, నుత్కటం బని తన్నిష్ట నోద్బు గలిగి
జగతిఁ దీర్థాచరణబుద్ధి సంచరింతు, ధ్రువతపోగామి! యీమేను ధ్రువముగామి.

ఉ. కంచి భజించి కేవలిరీ గన్గొని యాదిము రంగదాముఁ గీ
ర్తించి ప్రయాగమాధపు నుతించి గయాప్రియు శ్రీగదాధరున్

నుసలితనము. వినిర్గమించి = బయలుపెడలి. ౧౯౧॥ కుహనాహితాగ్ని = కపటగృహస్థుఁడు. తైర్ధిక =
తీర్థ యాత్రచేయువానినైన. తరంగితిము = అతిశయించినది. పటకుటికామండప మధ్యంబున =
గుడారపు నడిమిప్రదేశమునందు. అధ్యాసించి = పూర్చుండి. ప్రీతినంబు = తృప్తి. ధన్యాసక =
ధన్యత్యముగలది. ఓసరించుచున్ = తోలఁగించుచు. ౧౯౨॥ అమృతభు = దేవత. విశదాపురము =
తేటనీళ్ల సరస్సులుగలది - పరిశుద్ధలయన యప్పరస్థిలుగలది. ఆయతనము = ఇల్లు. ౧౯౩॥ ౧౯౪॥
ఉత్కటము = పాచ్చెనది. ౧౯౫॥ ఆదిముక్త = మొదటివానిని. కొయ్యవేల్పున్ = జగన్నాథుని.

గాంచి కరిద్విషన్నగళిః మణికిః బ్రణమిల్లి వార్ధి నే
తేంచినకొయ్యవేల్పుఁ గని కుక్కులత్థిరము లెల్ల నాడుచున్.

౧౯౬

ఉత్సాహ. వచ్చినచ్చి ఇల్లుకింబునంగియొంటివానిఁ గ
న్నిచ్చనచ్చు గ్రచ్చకాయు తేంచినూగువాని మో
విచ్చునచ్చగివాని నింట పెన్నమాచ్చు న
ప్పచ్చవిల్లుఁ నెన్నసిండ్రిఁ గాంగసురిగిపట్టలాన్.

౧౯౭

వ. వినియడైవాడ దేవు సేవింపం జనుపాఁడె న్నై న్నెనాఁడె నుపరద్యదగలుగా నేఁగు
దెంచితి నీతెవ్వఁడె పెన్నయిల్లవంచి భువనభయానకిం బగు తిపగ కాచరించె
దు? వాదించుమివగళిఁగిరివంశ! యి శరీరసాక్షింబునకు నాడెకారణం బగు
నీహృదయం బని యుచ్చరింపుటన నోరుపోక్కు చున్నయది యున్నయట్ల
ని కలు ననునది నెప్పుడు ఎట్లనియు.

౧౯౮

క. ప్రముఖఁ డెను ముగిసిమారుడె, నుముఖం డెనువాడె నిఁగుఁగినిగ్రహింప గతి
స్మయ! నిర్మయావహించిపసి,యల వెలుగు కలశిచన్ద్రునిఁ శిష్యునిం.

౧౯౯

క. కులశిఖరినిభులు తినకుం, గలశిష్యులలోన నెల్ల గాంవ మారఁ
గలశిసుతెండు కరుణ, కలశిలదృష్టి బరియఁగా మముఁ గాచున్.

౨౦౦

ఉ. దాతయు దైవమాఁ గురుఁడె దల్లియుఁ దండ్రుఁడె నై యభివ్యవి
ద్యాతిశయంబు రాఁజొనిపి యమ్ముని మున్నొకనాఁడె ధాతృసం
జాతల సత్సత్తాశ్రయజలజాతల జాతలతాగతిసాయక
ద్యోతల నొక్కయిద్దఱు తిలోదరుణ మముఁ నాని యిట్లనున్.

౨౦౧

క. మీ కని కొనితెచ్చితి నా, శికాసను వేడి యిన్నలినయనల మీ
కోకుఱులారా! పాణి, స్వీకృతి జ్యేష్ఠానుపూర్విక జేకొను ఉనుడున్.

౨౦౨

క. అవగుణగణ శేవధు లగు, ధవళాక్షులకడు దలంచి దారాదరణ
వ్యవహృతికి మాఱుమొగమిడి, యప్రణాదనికొన్ని మాటలాడితి నతనిన్.

౨౦౩

క. ఆడినఁ గూడినకినుక, వీడిన జడముడియుఁ బొగలు వెడలెడిచూపుల
పోడిమిగొను నిట్టూర్పులు, వాడినఁదమును మేనవడియుఁ జెనురున్.

౨౦౪

౧౯౬॥ పచ్చివల్లుకొమ్మనృథుని॥ ౧౯౬॥ సుపరిచ్ఛదంబుగాక = పరిజనముతోఁగూడ. సాదంబు
నకుక = తీసిండుటకు. వడువు = వడుగుఁబ్రహ్మచారి॥ ౧౯౮॥ గతస్మయ = పోయినగర్వముగల
వాఁడ॥ ౧౯౯॥ గాగవము = శ్రేయము. తెరయఁగాక = హ్యపింపఁగా॥ ౨౦౦॥ ధాతృసంజా
తలక = బ్రహ్మకొమార్తలను. ద్యోతలక = తోఁపించువారిని॥ ౨౦౧॥ ౨౦౨॥ శేవధులు = నిధులు.

క. శిష్యుంపంగఁ దలచియు న, త్రిపసి యుగిఁ గఱవఁదలచి తానెయుడుగు పా
ముపగిది శిఖ విడినంతనె, విప్రులమరవిప్రులకోపవిచయుం దిరుగున్. ౨౦౫

క. నను వెడల నడిచి నాతఁ, మృనికి వివాహం బొనర్చె ముని కనకవిభా
జనకతనుద్యుతివిభవల, వనరుహభవమానసోద్భవల నా కవలన్. ౨౦౬

క. సలసల మను కలశజువె, గ్గలపుంగిరుక యనునెగుటఁ గలవడి వడి నా
దలయంటి చూచుకొని మే, నిలువెడలిశి నాటెఁబ యెత్తిన, తిన్. ౨౦౭

తే. విమనిభంబు లైన విషయాభిలాషంబు లెల్లఁ జెల్లఁజెట్టి యేను బ్రహ్మ
చర్యధుర్యవృత్తి సవరించుచున్నాఁడె, నుగ్రచిపము మోక్ష మొందఁకొల్పి.

క. అనుడు దరహాసగనమునఁ, నననాసదర్శిధుండు తాదన్యము నై!
కొన మందాంబోళసమే, శనమునఁ, శిర మమర మాయలాఁ డిట్లనియెన్.

చ. ప్రయుతుఁడు మత్సఖుం డతనిప్రాభవమున్ భవమున్ సుధీజన
ప్రియజనకంబు లాగుణగర్వితుని జ్యేష్ఠతఁగూఁజఁ డౌట మ
న్నయనయగంబు హర్షసుధ నానె నినుం గనుఁగొన్న సాధుజో
ధయుత ! భవద్విరుద్ధచరితంబు శ్రవఃపుటనూచి యయ్యెడున్. ౨౦౮

మ. కులధర్మం బెడలించి, శ్రీగురువునకున్ గోపంబు పుట్టించి మి
త్రుల సౌభ్రాత్రనివాసదేశముల నీ తోఁబట్టులం బొసి ని
శ్చలతఁ ప్రేతన పుట్టిగట్టుకొని చుస్సాధంబునుమ్మి స్మర
జ్వలనజ్వాలిక సోకనిక నిలుపన్ జ్ఞానామృతస్యందమున్. ౨౦౯

చ. చలనవిహీనవృత్తి నడిసన్న పరాశరుఁ డాదయైనయ
య్యల యని రాయివంటిహృదయంబులు నీరుగఁ జేయుబోయ పూ
నిలుతున కెంతదొడ్డపని వెన్నెల బిజ్జని కాసినంతిలో
లలన కరంగి పొంగుపసిబాలురచిత్తము మెత్తచేయఁగన్. ౨౧౦

వ్యవహృతి=వ్యవహారము॥ ౨౦౩॥ చెమరు = చెమట॥ ౨౦౪॥ ౨౦౫॥ విభాజనక = కాంతిని
పుట్టించుచున్న. కలశ = అమడలను॥ ౨౦౬॥ కెగ్గలపుంగిరుక = అధికకోపము. ఎత్తిన =
పెంచిన॥ ౨౦౭॥ సవరించుచున్నాఁడె = జరపుచున్నాను॥ ౨౦౮॥ జరలో = ముగిసిన. మంద =
మెల్లని. అందోళి = ఊఁగించుటతోడి. మేళనమునక = కూడికతో. మాయలాఁడు = మాయకాఁడు॥
౨౦౯॥ హర్ష సుధ హాసక = సంతోషామృతము సుభవించెను. శ్రవఃపుట = దొప్పలవంటిచెవులపు,
నూచి = నూది॥ ౨౧౦॥ ఎడలించి = తొలగించి. చుస్సాధంబు = సాధింపరానిది. స్మరజ్వలనజ్వాలిక =
మన్మథాగ్నిజ్వాల. గ్యందమున్ = ధారను॥ ౨౧౧॥ నడిసన్న = నిందింప గ ని॥ ౨౧౨॥ చేతద్యోతిత =

మ. లలితాగారి విహారులై నుడిమయాలంకారులై శీలన
 బలనాలాలితులై యమూల్యమృదుచేలగోత్రితాకాక్షులై
 కలమాన్నప్రియులై సుగంధధరులై కందర్పునింజోని భూ
 తలనాసాగి గనకాగన గురిగిరికి పాశాపగృహంబంగమున్ .

౨౧౨ :

మ. కలలో వా ర్కలు విప్పిచెప్పెనుక్రియన్ గాధాపురాణార్థముల్
 డెలుపన్ నేర్తురుగాని నేరునుమీ తీవ్రవ్రతాగారికి
 మృతులై యుండెడు ముండధారులు సుముగ్ధుల్ శాయనగాఁ జింతితా
 యలకజ్జాయముతోయ మింతి వదరిం గాంబిరిష్కంగాముల్ .

౨౧౩

మ. వరసారస్వతపట్టభద్రులు కవుల్ వర్ణించి వర్ణంగియున్
 సర సావంతయుఁ గానలేరు పాదయోమావిభ్రమాంభోధికన్
 విరిసాంతఃకరణుండపై యెటులుగా నిందించగో యియ్యతి
 త్పరసాకాగ ముదారమన్మధన్ శ్రువర్వస్వశృంగారమున్ .

౨౧౪

సీ. కీలారముననుండి పాలింటి కేకేర బహుధాన్యములు చేలఁ బండియొరగ
 నడనడఁ బెండ్లిండ్లు వడుగులు పొడమఁ గృ. తిక్కలై యర్థించు నర్థులలర
 బరిచారికాకోటి పనిపాటు వాటింపఁ, బట్టంపునందడి స్ట్రీకొనఁగ
 గ్రామ మెంతయు నిజప్రాభవంబున మన, సత్యనిష్ఠుఁడన్న సాక్షిగోర

తే. నిత్యనైమిత్తికములు నిర్ణీద్రబుద్ధి, నాచరించుచు హరిభుక్త మాత్మభార్య
 భ క్తినిడ భుక్తిగానుచున్మి. ముక్తిగాని, నిహరవగిరిని జాతివంటిగిరియఁ గాదు.

క. అని తను సీక్రియబోధిం,చిన జరరతపస్విపలుకుఁజెల్కభోగం

బునఁజెనఁగనీక ప్రయుతుని, తిసయుఁడు తప ముండుబిగి వదల కిట్లనియెన్ .

ఉ. పుక్కిటియోవరిం బదుపువుత్తడి హత్తిని పెద్దనై సమీ

రొక్కొక వేళఁ బాటవము నొందమిఁ బెందినఁ జక్కఁబెట్టు వా

వక్త్రములచేత ప్రకాశింపఁజేయఁబడిన. కలమాన్న = పరియన్నమునందు. తత్రాద్య = దానికి
 దగిన॥ ౨౧౩॥ శక్తులుం = చక్తులును = కృశించినవారు. ముండధారులు = ఏకదండిసన్నాస్థ
 ములు. తోయము = విధము. పరిష్కరములు = ఆలింగనములు॥ ౨౧౪॥ సారస్వతపట్టభద్రులు =
 విద్యాలంకారాలు. ఆచార = గొప్పవాడైన. కళా = విద్య॥ ౨౧౫॥ కీలారము = ముండ. అర్థులు =
 యాచకులు. అలరక = సంతోషింపఁగా. ప్రాభవంబునకా = ప్రభుత్వముచేత. నిర్ణీద్ర = పరావర్తనీ॥
 ౨౧౬॥ జరరతపస్వి = ముసలిముని. చిత్రాభోగంబునకా = మనోవృత్తియందు॥ ౨౧౭॥ కీవరి = ఉప్పు
 రిగ. చదువువుత్తడి = సరస్వతి. (పుత్తడి = కీలుబొమ్మ) తెడఁక = తప్పి॥ ౨౧౮॥ బహిష్కారము =

రక్కట యొక్కట బెడకి యాడిన గీడన నెవ్వఁ డోవుఁ బే
రుక్కున నేఱు నిక్కి చన నొక్కఁడు వంకలు నొక్క శక్తుఁడే? ౨౧౮

క. నిష్కారణముగఁ దన్ను బహిష్కారము నొంద జేయు నిల్వలవైరి
శుష్కిభూతకరణహృత్పస్కురుఁ డితఁ డనఁగ నన్ను దూఱందగునే? ౨౧౯

క. మమకారదూరునకు మిత్రములుఁ గళిత్రములు నన్నదమ్ములు ననుబం
ధముల పరిష్కృతము ధర్మమై మైకొన మణుఁగు సగము మైలయు సగమే.

తే. గాఢవిజ్ఞానమయమనోగూఢ మైన, నిర్మమునిధైర్య మతనుండు నేరడుగొన
దానధారాకరాచ కాంతారదంతి, కుంభముక్తాహరణ మొనఁగూడు నెట్లు? ౨౨౦

క. అకుటిలగుణవాసనతో, న కలిగి మరువంపులేఁగొనయు బోలినశ్రీ
శుకు నెన్న రేమి? సారె జ, నకు నెంతరు పరముభోషనతవిజ్ఞానున్. ౨౨౧

చ. మునిజనభాగధేయ మగుమోక్షము పశుము లేకపల్కి నీ
వనఘవిచార ! సారె గొనియాడెదు బూడిదబొట్టువోని యీ
చెనఁటిగృహస్థధర్మ మది చిమ్మెట సింగమే? గాఢ రత్న మే?
కనకతలాటుకాధమము కల్పఫలంబె? చలంబు లేటికిన్. ౨౨౩

ఉ. సంపదచేత గాని కొనసాగవునువ్వె గృహస్థధర్మముల్
సంపద పూర్వజన్మవికసత్సృక్పతంబునఁ గాని చేర దా
సంపద చేరియున్ స్మరివశంపదుఁ జేయు మహాత్మునేనియున్
జంపకు నన్నుఁగ న్నుసిమి చంపుదు ముంపుదు బోధగాధలన్. ౨౨౪

శా. కందర్పాస్త్రము లంచు సంచితితటిత్కాండంబు లంచున్ నుధా
మందస్యందము లంచుఁ గాంచనలతామత్తల్లు లంచున్ సుధీ
బృందంబుల్ ధ్వనినిండలం దెగడు నీబింబోష్ణులం దెల్ల నా
నందాభాసమై కాక భాసితచిదానందంబు పెంపొందునే? ౨౨౫

చ. కురులసిరుల్ మెఱుంగుఁజనుగుబ్బలనిబ్బరముల్ మొగంబువి
స్ఫురణము లింద్రనీలమణిభూధరశృంగకురంగలాంఛనా

వెలి. హృత్పస్కురుఁడు = మనఃకమలముగలవాఁడు. ౨౧౯॥ పరిష్కృతము = చేరిక. మైకొనక =
ఒప్పుకొన. ౨౨౦॥ నిర్మముని = మమకారము లేనివానియొక్క. కరాళ = భయంకరమైన. ౨౨౧॥
ఉపనత = పొందఁబడిన. ౨౨౨॥ భాగధేయము = భాగ్యము. చెనఁటి = వ్యర్థమయిన. ౨౨౩॥
ఉసిమి = పులిమి. కప్పి. ముంపుదు = ముంచునట్టి. ౨౨౪॥ తటిత్కాండంబులు = మెఱుపుల
సమాహములు. స్వందములు = ధారలు. మత్తల్లులు = శ్రేష్ఠములు. తెగడు = నిందించు.

దంపనృప్తిఁ బు దేవు శాంసవంశపతిఁ? నిష్ఠరా

భరమున వచ్చుతెల్పుఁ బనుపాటు వలీవలనంబు నుండఁగన్.

౨౨౬

౪. కుల మొల్ల గోత్ర మొల్లక, గలకంగుల సొల్ల గొల్ల గలుములు బాధా

నలహుతమర్భవబాధా, నలమతి నై కంగ నొక్కగముచే ననుచున్.

౨౨౭

౫. ఒకటికిఁ బదియఁబదింటికి, నొకనూలును గాగఁ దనంగ ముస్తులకుఁ జలిం

పక నొడువు వసువువృథని, నైకు నొకము నలుకుఁ గలగఁగంయకు ననుకట.

సీ. పండుకుఁ గోటు లోభ గ్రస్తులకుఁ సేరి, బొమ్మకుఁ గరుణ నులననుకు

నంగనానుభము నెరిగించు తెఱఁగయ్యె, నొబుద్ధి కైయందు నాటకునికి

నొబులై నంగమ్ము నీ విడివోలు నిదివోల, దని తెల్పు వెలియునే యసహు బొడువ

నిమ్నాభిముఖ మెనసీని నెవ్వఁ గోపు, నిప్పియెప్పగుచోటఁ దిరుగఁ జేయ

తే. నలమి గుడిమింగువానిఁ దలుపులప్ప, నములుగాఁగఁగోయగ స్త్రమునిపనుపు

మీరి యూగ కింపర్చున నిన్నుముట్టు, నిగత మేటిక నాసహా యెంతి పాటి?

ఉ. వ్యాససుతఁడులం దలఁచి వాసిమంగలకత్తి మ్రొంగ దా

సాసల నట్టు చాచె దదె యందనిపంటికిఁ బొందినోన కై

లాసముఁ జేరఁ జూచెదు చలం బగియోమి? ఫలం బటంచు నా

భూసురుఁ డీనువెంది మునిపుత్రికుఁ గాసి నొలంగి వెండియున్.

౨౩౦

తే. కామధనుసుఖంబునఁ గాగ్యసద్ధిఁ బడయ నుహించి మాయలువన్ని చనియె

విను మనిశ్రేష్ఠి! అపయుగావిరుహవారి, గనినఁ దలయేర్చుఁగాద యాఖిలునకు.

సీ. ఉద్యమత్త సనముఁ గీగమంత్రవ, శిష్ట పరిసాసరదస్యనిగ్ధ

క్షతికృదుగ్రధ్వాండుతనినినారణవిధా, స్వీకరణాపాలాగ్రదంశిపిహితి

నాదృతాధశ్యయనారంభవిస్రంభ, గళకంబళభోగఁ గాలిరాక్షి

నేకపార్శ్వస్థితిస్త్వికారనిర్భగ్న చరమోదకరశల్య సాంద్రబాప

తే. దుగ్ధ సేవాసగాయబోధముగ్ధవస్త్రి, వీడిత పీనపగ్ధంతపుధులదామ

వేష్టితిగ్రీవ నట చూచె విప్రుఁ డొక్క, యర్జుని నిజోటజప్రభూఁశాంతరమున.

౨౨౮॥ నిబ్బరణు = విగువులు వలీవలనంబు = (ముఖము) ముడతలు పగుటయును. ౨౨౯॥ బాధా

నలహుతి = నిషేధములను అగ్నిచేదగ్ధము చేయఁబడెను. ౨౩౦॥ ౨౩౧॥ పండు = పిఠికి. పొటు = యుద్ధము.

ఈగి = దానము. అసదుఁబాడున = అల్పదుష్టుఁడు. నిమ్నాభిముఖము = పల్లమునకుదిగినది. పనుపు = అజ్ఞ.

ఇగుర్చునక = విగిరించుటయందు. మొలకెత్తినప్పుడే. ౨౩౨॥ ౨౩౩॥ తలయేర్చుక = తలనొచ్చును.

౨౩౪॥ ఉక్థాన = లేచుటకు. దష్ట = కలదిన. క్షతికృత్ = గాయముచేయుచున్న. ధ్వాండు = కావల

క. చూచి యిది యల్ల మొన్నటి, వాచయమువేల్చిగిడ్డివడు నొందెడు నీ
నైచికికి నెట్లు? యీ, నీచల వాటిల్లె నన్ననేటనె యచుచున్, ౨౩౩

చ. మతిఁ గృప గ్రమ్మ బాడబకుమారశిరోమణి యుద్ధరించె భూ
పతితఁ దపస్వి రోహిణి నపాయపరింపరిఁ శూచి సాక్షి యూ
ర్జితబలఁ జేయఁగాఁ దలఁచి శిష్టహితఁ గలికాలహతడు
స్థితఁ బడుధర్మదేవతి శతచ్ఛదలోచనుఁ యెత్తుకై వడిన్, ౨౩౪

క. పడఁబడఁబాటుచు గడగడ, పడఁకుచు మొదలింతి నిలిచె వనబాటుఁగు ముక్
వెడలింపఁగ జలనిధి వెలు, వడి యించుక దెలియు వుడమిపడఁతియుఁబోలెన్.

చ. పడములకొంకు వోఁ బసిఁ ప్రక్కుల ముక్కెడలించి దంశవం
శదమనవృత్తి నింపొనఁగి సాన్ననఖంబుల దువ్వి నెత్తురుల్
చిది కెడుగండ్ల భూరణము చిల్కి ముఖస్థిత్వంబు వ్రోచి య
మొదవపు మృదుక్రియన్ నడిపి ముంగిటఁ బందిటిరాటఁ గట్టుచున్. ౨౩౬

క. చేతోజహయచ్చాయా, పాతానహ మైన మంచిపచ్చికయు విని
ర్ధాతకలధాతదండవి, భాతులితజలంబులం దపసి ప్రియ మెనఁగన్. ౨౩౭

సీ. పడఁబడ నెత్తఁ బాల్పడియున్ని నాననా, భ్యాసనై పుణశ క్తెపట్టువదలె
నులపాంకురములేర్చి యులుపవట్టెడుపూన్కిఁ, గుళపల్లవాహృతి కంటువడియె
నడలంగ మెడరజ్జు గడువడి నిమతిమి, నక్షనూత్రావృత్తి యవలఁజనియెఁ
బొలయూడ్చితినుటకుఁ బొలయుపుల్లులఁబోవ, నదలించుహంకృతిఁబెదరెమంత్ర

తే. మాసలన్నియు మొదలంటఁ గోసియున్న, గోచికట్టున కటువంటిగొడవగడవ
రాక మెడఁజుట్టుకొనియె నూరక యశార్య, కరణశీలుర కెప్పాటఁగలదె? ముఖము.

చ. విబుధతపోధనేంద్ర! విను వేయి విధంబుల నాతఁ డెడ నే
చి బలవిభేది నైచికి విశృంఖల మై ఖలమైత్రిఁబోలె వే

యొక్క, విధా=పనియందు, దంశపీఠ=అడవియొగలచేరి కప్పఁబడినది. విక్రంభ=మైత్రిగల.
గళకంబళ=గంగఁదోలుయొక్క, కాతర=వెలచిన, చరమారు=వెనుకటితోడయొక్క, అర్జునిక=
అవును॥ ౨౩౨॥ నేర్పిగిడ్డి=నోమధేనువు, వడుపు=విధము, నైచికిక=అవునకు॥ ౨౩౩॥ రోహిణిక=
అవును, గుప్థతక=పెడఱికమునందు—హీనదశయందు, శతచ్ఛదలోచనుడు=విష్ణుడు॥ ౨౩౪॥
మొదవు=అవు॥ ౨౩౫॥ కొంకు=దడ, స్రుక్కు=ముడుత, సాన్న=గంగఁదోలు, గండ్లక=గాయము
లందు, చిల్కి=చిల్లి, రాటక=కంబమునందు॥ ౨౩౬॥ ౨౩౭॥ శలపాంకురములు=గడ్డిమొల
కలు, ఉలుప=కానుక, కంటుపడియె=నిలిచిపోయెను, బొల=మాంసము, బొలయు=చుట్టుకొను
గోచికట్టునకు=బ్రహ్మచారికి, గొడవ=దుఃఖము॥ ౨౩౮॥ ఏడక=బొంపఁగా, ఏచి=వలిసి,

గ బలవిహీనతార్తి యుగుగం గడుఁ గ్రొవ్వున నివ్వటిల్లి బీ
దబలిసి బందికాడగువిధంబునఁ ద్రిమ్మరు నమ్మహాటవిన్.

౨౩౯

ఉ. గుండువలెఁ బలీయ మగుగోడియతోడఁ జరింప నారఁగాఁ
బండినబల్కువంటి పసి భాసిలు మైసిరిచూడ్కి కెంతయుఁ
బండు వొనర్ప నల్పగతి పాల జనింప సమాంసమీనకుఁ
వెండియు నిల్చెఁ జూ లుదధివీచి మణిఘృణి చొచ్చుచాడ్పునన్.

౨౪౦

ఆ. వత్సయుతయు గర్భవతియు నైమాహేయి, పతివ్రతంబునణఁప వార్షియుండె
గంజగర్భతర్లకయు జగద్గర్భయు, నై నయనుదుఁ జెఱుపుటావుఁబోలె.

౨౪౧

క. లోచనవికృతి ముకురమున, గోచర మగుపగిదిఁ గపటగోచరితిము డఁ
మోచన వాచయమనుతుఁ, షచిని నెవ్వగిలఁ బొగిలి యిట్లూహించెన్.

నీ. వత్సనాభీగంధవహ మయ్యె నియావు, పైగాలి నీవారి పాకిములకుఁ
గరినకుద్దాలవ క్త్రము లయ్యె నీజన్మ, మునుడెక్క లక్కండమూలములకుఁ
జటులదవానలచ్చట యయ్యె నీగిడ్డి, కటుజిహ్వ బర్హిర్ని కాయములకు
నారణోచ్చారణోద్ధతు లయ్యె నీసోఁట్టు, కంఠపలంకృతు లేణగర్భిణులకు

తే. నాకు మొగమోడి యాఁగాదనరు తపన్వ, లేల యీమైల పూయకదూల దీని
వత్సయుతముగ నీవనివాటమునకు, లాడి గావించు నంతఁ దొలంగు దూఱు.

ఉ. దండమె దీనివాలధి సుధానిభవాఃకరకంబె దీనియా
కుండపొదుంగు దీనిముకుఁగ్రోభులు భూమిబిలాంతరంబులే
గండపటంబె దీనిమెడ కంబళ మంచుఁ ద్యజించె రోసి య
కొండొక బ్రహ్మచారి మదిగుఱులు వత్తులు నై యనగ్గతిన్.

౨౪౪ గట్టి

తే. శ్రేష్ఠవాపోవఁ బట్టి లంకియకుఁ దార్చి, తోలవియఁ గొట్టి మెడ నొక్కతుండు
గిడ్డి పెడలించెఁ దలత్రాడు కేలఁదొట్టి,మూరి పెడలించువడువున మాణవకుఁడు.

విశ్రంభింపై = అడ్డములేనిదయి. ౨౩౭॥ సమాంసమీనకుఁ = ఏఁటేట నీసెడి ఈ యావునకు॥
౨౪౦॥ మాహేయి = ఆవు. వార్షి = ప్రతిక్షింపి. తర్లక = లేతదూడగలది. ౨౪౧॥ ముకురమునకా =
అడ్డమునందు. నెవ్వగలకా = అధికవిచారములచేత. ౨౪౨॥ వత్సనాభి = వసనాభియనెడువిషము. నీవారి
రసాకములకుఁ = నివ్వరిపంటకు. పన్నె = ఆవు. డెక్కలు = గిట్టలు. గిడ్డి = ఆవు. బర్హిక్కు = దర్భ.
ఆరణ = గర్భస్రావము గలిగించెడివేదమంత్రములయొక్క. తొట్టు = ఆవు. దూల = తీట. లాడి = బలి॥
౨౪౩॥ వాలధి = తోఁక. గండపటంబె = తెరచీరయా. కొండొక = చిన్న కూకులువత్తులునై =
మిక్కిలి కఠినము నొంది. ౨౪౪॥ శ్రేష్ఠ = చూడ. వాపోవకా = అతఁడఁగా. లంకియ = పెన. తొరిచి

క. ఆధేనువు తత్కృతబహు, బాధల సక్రోధ యగుచుఁ బరతత్త్వసము
ద్యోధకబోధకలితుఁ డగు. వాధూలయతీంద్రుఁ డుండువనమునఁ బడియెన్.

క. పులియున్నపొడరు మొసలికి, నెల వగుబలుమడుపు ద్రాఁచు నిల్చినవల్కి
విల మన నమ్మునివన మె, వ్యలనం జొరఁజనదు వాసవప్రభృతులకున్. ౨౪౭

శా. ఆమాయాగవి మట్టె నట్టడవిలో నత్సృద్ధతిఁ రేపి మ
ధేమాగ్గంబున నభ్రగర్భితసురాద్రింబోలి వల్మీకరే
ఖామగ్నాకృతి నున్న యున్నతతపఃకౌశల్యశల్యుక్ గత
వ్యామోహుక్ జరజీవి దేవతులితుక్ వాధూలవాచఁయమున్. ౨౪౮

ఉ. మట్టిన బిట్టు మిట్టిపడి మాని సముత్థితుఁ డయ్యె మేనపైఁ
పెట్టినపుట్ట నెట్టవిసి బీటలువాఱ శ్రవశృకుంతముల్
చట్టుప లైతి ముండఱికి సాఁగ దలంప జటాచ్ఛటాచ్ఛవిఁ
ద్రుట్టెలుగట్టి నిద్రులుమరుద్భుగధీశకులంబు మేల్కొనన్. ౨౪౯

మ. కనవుండీవలు దావపావకశిఖాఘంబుల్ ప్రకాశింప వె
క్కస మై తోచినకొండచండమున దీర్ఘశ్మశ్రుచంచచచ్చటా
విసరక్రోధరసోగ్రమూర్తి యగుచుక్ వృద్ధప్రతిశ్రేష్ఠుఁ డా
శ్మనమీపస్థితు హస్తము క్తమరభిఁ దద్వర్ణి వీక్షించుచున్. ౨౫౦

ఉ. ఓరి దురాత్మ! యోరి వినయోజ్ఞి! యోరి మదాంధ! యెందు నే
వారికిఁ జేరరాదు మనువారికి నీవన మీపు చొచ్చి జం
భారికృతోపఘాతశతహార్యము గానిమదీయఘోరదు
ర్వారసమాధిగౌరవము వమ్ముగఁ జేసితి వాసురక్రియన్. ౨౫౧

తే. వృద్ధుఁ బ్రణిధాననిర్మగున్ బుద్ధిబలవి, హీను నన్నిట్లు చేసితి గాన నీవు
నిట్టిప్రాయంబు నీరూపు నీవిధంబు, నదటు నుడివోయి భేకంబ వగు మనవుడు.

అహర్ని. తోట్టి = పట్టి. మాణవకుండు = బ్రహ్మచారి. ౨౪౫. ౨౪౬. పొడరు = పొడ. వల్మీకిలము =
పుట్టకలగు. ౨౪౭. గవి = అవు. మట్టె = త్రోక్కను. రేసి = విబ్రంభించి. ౨౪౮. మిట్టిపడి =
ఎగిరిపడి. నెట్టు = కప్పు. అవిసి = పగిలి. బీటలువాఱు = బద్దలు కాఁగా. శ్రవశృకుంతములు = చెవి
యందలిపడులు. చట్టుపలు = తెక్కలు. క్రుట్టెలుగట్టి = గుమిగూడి. మరుద్భుక్ = పాములయొక్క. ౨౪౯. తద్వర్ణిక్ = అబ్రహ్మచారిని. ౨౫౦. హార్యము = హరింపదగినది. వమ్ముగ = వర్జ్యముగా.
౨౫౧. ప్రణిధాననిర్మగుక్ = ధ్యానయోగమునందు మునిగినవానిని. ౨౫౨. తోరు = మీర!

శా. ఆ పృథ్వీసురసూతి తిత్సిదశగోహనముఁడై యిట్లనున్
 గోపాటోప మహంపుఁ డె రలిగినన్ గొండల్ ఎగున్ వారిధుల్
 రూపేదున్ ధరి వ్రయున్ మి న్నొరగు మద్రూపంబు నా నెంత ని
 మాపద్మాసన! తెస్సగాఁ దెలిసి నన్ శాపాగ్నిచేఁ గ్రాఁపవే ౧౫౩

క. తేజుఁగని లయశిఖి వని సెను నోజుఁగుదు వాఘాలమునికులేశ! నిజముగా
 నెఱిగి యెఱిగి తినియాడల, కోఱిని గొని గోఁకిఁగివురు హమతియుఁ గలజే?

ఉ. ఉద్ధతి దక్కి యొక్కయెడ నూరిక యుండఁగనీని కలధరా
 బద్ధమహాహి సీకపిలఁ శాపఁ దలంచిత నొండు లేదు దీ
 నొద్ధరణాతిసాంద్రతరుణ! దధివీచినమృద్ధి యైన నీ
 బుద్ధికే జేర్పఁగా దగునె? శూరిదవానలకలభేలమున్ . ౧౫౪

వ. అని ముసితినయందు గన్వని నునాగితిగుచ్చటనాగింబుగాఁ గని తనవృ
 త్తాంతంబు విన్నవింతుటయు నూహించి యత్తేజులగు చిత్తగిలున యధా
 ర్థంబుగాఁ గనుంగొని. ౧౫౫

మ. భ్రుకుటీభీషణాఽలభాగుఁడు తనుప్రోద్భూతఘర్మాంబుబిం
 దుకుఁడున్ బ్రహ్మటదోషపల్లవుఁడ చ్చేతోఁజ్జీకృల్లోలతి
 రకఘూర్జన్నయనుండు గాక శమసారి స్తేరుఁ డయ్యెం దెహి
 స్వికులగ్రామణి చిచ్చు పెండ్రుపొడ వై చెన్నొందుదండుంబునన్ . ౧౫౬

క. సప్రణయూఁడగుచు మునిలో, కప్రవరుం జాదగింఁచె గనికరమున న
 వ్యోప్రకుమారుఁ దృణాంచల, విస్త్రుషములు గావె యపనివిబుధాగ్రహముల్,

ఉ. ఆనమధామరప్రభవు నమ్ముని యి ట్లను వత్సి! విన్ను నా
 భావపథంబునన్ నిను నపావునిఁగాఁ గనుగొంటి నాగ్రహ
 వ్యావృతచిత్తవృత్తి నిటులాడితి మీఁ దరయంగలేశ నా
 యావచనంబు దత్పదనయం బెడ మూర్ఖత నన్ను మోచుటన్ . ౧౫౭

౧౫౩|| లయశిఖి = ప్రళయాగ్ని. తివురు = యత్నిండు|| ౧౫౪|| కంధరాబద్ధమహాహి = మెడను
 గట్టఁబడిన పెద్దపామును|| ౧౫౫|| ౧౫౬|| ప్రస్ఫుటత్ = చలించుచున్న. లోలతారక = చలించు
 చున్న కనుగ్రంథి|| ఘూర్జన్నయనుండు = తిరుగుడుపడుచున్న కన్నులకలవాఁడు. స్తేరుఁడు =
 చిరునవ్వుగలవాఁడు. పొడవు = ఆకృతి|| ౧౫౭|| సప్రణయూఁడు = ప్రీతితోఁగూడుకొన్నవాఁడు.
 విస్త్రుషములు = మెంపులు, అపనివిబుధ = బ్రాహ్మణులయొక్క|| ౧౫౮|| వ్యావృత = మిక్కిలి
 యావరింపఁబడిన. మోచుటన్ = పొందుటచేత|| ౧౫౯|| పాగులకుము = తపింపుకుము|| ౧౬౦||

చ. చగవకు మన్న ! దైవగతి వచ్చిగిడి పలంచి నెమ్మదిగా
బాగులకు మన్న ! కర్మములపోకకు గోగమె హేతు వన్న ! వి
శ్వగురు గిరింద్రవత్సలు దివానిశముక దలపోయు మన్న ! మే
లగు హరిభక్తియుక్తులకు నాపద రాదుగదన్న ! యెన్నడున్. ౨౬౦

సీ. జలధంబు బన నెద్ది పోలపంబు పుట్టించు, నిల్లాలిమెఱుగుల మొల్లములకు
మున్న రంగ నెద్ది మొలచుట కావాల, మాఃశిపూసలు వోనియాత్మజులకు
సిద్ధిఁనూ కన నెద్ది నిలువ సేజ్జె తోచు, నాకటనుండు ద్విజావళులకుఁ
దాఁ పన నెద్ది యాధార మాదివిఁత్రాఁకు, పితృనద్యులకుఁ గుంటిపిచ్చుకలకు

తే. నట్టిగృహ మేధిధర్మంబు నంపు నీవు, గుత్తిసేయుట సీరి గొడవ యొడవే
నొప్పుగతి నొప్పు గనఁగల్గ దుద్ధతులకుఁ, గసరిపైవచ్చు శాశ్లేపై గాలియైన.

క. ఏ నింతవాడ నేనయి, పూనుదునటఁ యెద్ది గాకపోయెడు నని నుం
తైన ఫల మండఁ దీరదు, మానవులక కాదు విను మమద్యులకైనన్. ౨౬౨

సీ. మును లనుష్టుభమునఁ దనుఁగొల్వఁడగువానిఁ, బ్రహ్లాదుఁబ్రోవఁ బాల్పడినవాని
ద్వాత్రింశదురుభుజా స్తంభాధ్యుఁ డగువాని, నశ్వత్థమాన్తి యై యలరువాని
చక్రంబుచే జేత్రజనముఁ బ్రోచెడువాని, వివిధాయుధంబుల పెలయువాని
నలఘుదివ్యాకల్పముల జూడఁగలవాని, భీమరథ్యాపగాసీమవాని

ఆ. వివిధకథలవాని వివిధరూపంబుల, వాని నిలిచికోలుచువారివాని
శ్రీనృసింహదేవు సేవింపు భేకంబ, వై తదంఘ్రిమూల మధివసించి. ౨౬౩

తే. దద్దురాంగనయంపు సంతానసిద్ధి, నీకు నగుఁ కొంతికాలంబు నిర్గమింప
దాన సేదుపితృణంబు తలఁగి శాప, నూతిసంప్రాప్తియునుగల్గు నాశ్రిణంబ.

వ. అని యివ్విధంబున వాధూలుండు శాపావధి నొడివి యవ్వటువు నాశ్వా
సించి విశ్వాద్భుతజనకంబుగ నంబురుహప్రియమండలంబు భేదించికోసంచుం
జని యపవర్గసామ్రాజ్యసింహాసనాసీనుం డయ్యె నిచ్చట వియచ్చరభేనువు
నేలినవానిపని సఫలంబు చేసి ఫలోదయంబు నలంకరించె. ప్రయతనుతుం
డును విఫలప్రయత్నంజై యయత్నసంప్రాప్తం బగు నిజవ్యసనంబున నను

పోలపంబు = వ్యాపనము. మొల్లములకుక = ధనములకు. ఆలవాలము = పాదు. ఆశిశ్రాగలు =
ముత్యాలు. ద్విజావళులకుక = పక్షిసమాహములకు; బ్రాహ్మణపంక్తులకు. కాఁప = మెట్టు. కుత్స =
నిండ—కోత॥ ౨౬౦॥ కుంత = కొంచెము॥ ౨౬౨ ౨౬౩॥ దద్దురాంగన = ఆడుకప్పు.
నిర్గమింపక = కడనఁగా. పితృణంబు = పితృబుణము॥ ౨౬౪॥ అంబురుహప్రియమండలంబుక =
సూర్యమండలమును. అపవర్గ = మోక్షమనెడి. వియచ్చరభేనువు = దేవతలయావు. అను

రుసురయ్యను సాయంసమయకుముదంబుచండంబునఁ గొంతకొంత తచ్చాంతి
పచనంబుల వడలేతినవాఁడై జగత్ప్రియపవిత్రీకరణం బగుపాండురంగ
క్షేత్రంబునకుం జని. ౨౬౫

క. భీమరథి దొట్టి తీర్థ, స్తామంబుల నెల్లఁ దనువుఁ గోఁగించి ముని
గ్రామణి కుమానాభీరశి, ఖామణి మణిసాధరాజగర్భాగతుఁడై. ౨౬౬

సీ. సురతరుప్రసవరింఘోళిహాళివిసీల, జలదంబులోనిత్రొంతభుక్తు లెసఁగ
మొగముపెన్నెలయేటి మొగ రేటిమగమీల, గతి పద్మలాఙ్గీయుగ్మకము పెరవ
గతీయనెమ్మేనుచీకటిమాఁకు, బ్రాచుబంగరుతీగక్రియ దూలఁ గద్రుకాటి
యుడుపధంబున జాటు నురురత్న తితిభాటి, మెడహారములపెన వుడమిఁ దాఁక

తే. నచ్చరలు వీవనలు వీవ నంగరాగ, వాసనలు భూషణార్చుల సేస లెసఁగఁ
బిడిఁదిదెసనున్న రమమీఁదకొరగిధవళి, చలదళచ్చాయనుండు విట్లలునుతించు.

ఉ. ఫాలముచుక్కవంక నెల్లపై వెలుఁగొందెడులోహితాంగునిఁ
బోలఁగఁగంబుగర్భమునఁ బొల్పుగుసీలములీలఁ గంధరా
కాళిమ యుల్లసిల్ల విధుఖండము కెంజడ కెంపుఁదమ్మిలో
బాలమరాళమట్లలర భాసిలు శూలలలాటపట్టికన్. ౨౬౮

మ. నలినాసన్నలినా పనాసనపురాణస్థానముల్ జాయ ని
మ్ముల బల్సాయలబోరుతల్పు లధరంబుల్ గెంపువాచూరులున్
గల విద్యద్యదనాంతరాళనవరంగక్షోణి రాణించు ను
జ్వలవజ్రప్రజ్వళంఖసంఘనిభ భాషాయోషజిహ్వస్థలిన్. ౨౬౯

సీ. లలితకుంతలశైవలము ముఖైందవబింబ, మధరాధరప్రవాళాంకురంబు
చపలస్వభావలోచనమహామీనంబు, కమనీయకంధరాకంబు కంబు
గర్వితస్తనకనత్పర్వతాభోగంబు, విశదత్రివళిభంగవిలసనంబు
మధ్యవృంతావర్తమహితంబు కటితటి, ద్వీపంబు పృథులోరుదివిజకరటి

రుసురు = బడలినవాఁడు. కుముదంబు = తెల్లగలుగు. ౨౬౫॥ తొట్టి = మొదలుకొని. తోఁగించి = ముంచి॥
౨౬౬॥ ప్రసవరింఘోళి = పువ్వులసమాహమ. పువ్వులచెండు. మొగరేటి = ముఖర యనునది
యందలి. కతీయ = నల్లన. కద్రుకాటి = పసుపువన్నెవస్త్రము. పీతాంబరము. ఉడుపథము = ఆకొ
ళము. అర్చుల = వెలుఁగుల. చలదళచ్చాయక = రావిమ్రోనినడయందు॥ ౨౬౭॥ నెల్లపైకా = చంద్రుని
మీఁది. లోహితాంగునికా = ఆంగారకు. కంధరాకాళిమ = మెడనలుపు॥ ౨౬౮॥ నలికా =
తగునట్లు. అసకా = అశతో. నవరంగక్షోణికా = క్రొత్త అటచవికయందు. భాషాయోష = సరస్వతి॥
౨౬౯॥ బిందవలింఖము = చంద్రబింబము. మధ్యవృంత = బొడ్డనడి. అవర్త = గుడిచేత. పృథుకంబు =

తే. తరము పదకూర్కపృథుకంబు గ్రమ్మనఖర, మణికలాపంబునగుచు నేమగువరూపు
భూరిసాభాగ్యసంపదఁ జోలుఁ దండ్రీ, నానుధాంభోధిపుత్రి బాహుతరమున.

మ. సితకీరస్ఫటికాతమాలికలు గెంజేదోయి సంధించి భా
రతి వామాంకతలంబునన్ సతతమున్ రంజిల్లఁ గల్గోలనం
గతిహంసోత్తిమఃసేనపట్టి యగుగంగావాహినిం దాల్చు దై
వతశైలం బనఁ దేజరిల్లు నల విశ్వప్రప్తనాభిం దగన్. ౨౨౧

తే. రత్నసందర్భగిర్భ యీరత్నగర్భ, చరణపీఠంబుగా నున్ననకలభువన బ్రాగడి.
మయుని నినుఁ గంటి దేవ! నాభయము లుడిగె, నని తపసి ప్రీతిఁ గంసాభియాతిఁ

క. అటఁ జని వటు వుత్తరది, క్తటమునఁ గనుఁగొనియెఁ దరళతరతరుమూర్తి
బటునఖరశైత్యమున నా, రట ముడిపి సురారి నేలు రసికు నృసింహున్. ౨౨౩

క. శాశ్వతకరుణాంబుధి న, వ్యిశ్వవిభం గనుటఁగోలె విప్రునిమది మా
సీశ్వరశాపవికార మ, నశ్వరదుశ్చేష్టితాభిసయ మొనరింపన్. ౨౨౪

శా. నీరప్రాంగణకర్కటీబిలములన్ నిద్రింప మృతస్సమయా
హారంబున్ గబళింపఁ బెల్లటవ నిట్టట్టుం బ్లుతంబుల్ గొనన్
దూరాయాస్యదహేంద్రభీతిహతి గొందుల్ దూటఁ గోటున్ మదిన్
సారాపేతమనోబలం బగుభవిష్యద్భేక ముత్సేక మై. ౨౨౫

క. ఈవడువున శాపవ్యస, నావేశము కదిరియును మహాద్ధైర్యముతో
నావిప్రుఁడు సుప్రతిభా, దేవేభ్యఁడు ప్రస్తుతించు దితిసుతశత్రున్. ౨౨౬

ఉ. ఆనభ నుక్కుఁగంబముని నాక్రియ నుద్భవమంది యాసురా
క్రేసరహృద్విదారణము కించిదుదంచితహాసకృత్యమున్
గా సమకట్టియుం బెనుపఁగా గత మేమి పునర్భవస్పృహన్
నీ నట లెవ్వరేఁ దెలియ నేర్తురే? మర్త్యమృగాధినాయకా? ౨౨౭

ఉ. మిమ్మట మైనవాడి పవిమిత్రము లై వెలుఁగొందు సీనభా
గ్రమ్మలకున్ మృదుప్రకృతి గల్గుట త్రొత్త రమాకుచాదిపా

నీల్ల! ౨౨౦॥ విశ్వప్రప్త = బ్రహ్మ॥ ౨౨౧॥ కంసాభియాతిన = కంసశత్రువగు కృష్ణుని॥ ౨౨౨॥ నఖర
శైత్యమునన్ = గోటిచల్లఁదనముచేతి. అటము = సంకటము. సురారిన్ = ప్రహ్లాదుని॥ ౨౨౩॥ కోలన్ =
మొదలుకొని॥ ౨౨౪॥ ప్రాంగణ = ముందరిచోటునందలి. మృతస్సమయ = మట్టివికారమయిన. కబ
ళింపన్ = మ్రొంగను. ప్లుతంబులు = దాల్చు. ఆయాస్యత్ = వచ్చుచున్న. సారాపేత = సారములేని॥
౨౨౫॥ సుప్రతిభాదేవేభ్యఁడు = మంచిబుద్ధిచేత బృహస్పతియైనవాడు॥ ౨౨౬॥ హృద్విదారణము =
గుండెలుపగుల్పుట. పునర్భవస్పృహన్ = సంసారాన క్రిత; గోళ్యయందలియాన క్రిత. నట =

- ర్యములయందు నందుఁ గలసారాంశం నఖరాభిపాలిసా
ధ్యములు గామి గావలయు నట్లగుటల్ దితిపుత్రిశాత్రవా । ౨౭౮
- ఉ. కోపపితార మంచు నొకకొండలు కొంగలు భక్తికోకిల
తొపరతంబ్రతాపనిలసాగద్రవ్యపానము నొందె గొండ్లి
ద్వీపితవీరసింధువిహృతిమ్మటభేటవికార సింగము
చూపులరత్తిమం బొగుడుచు నుతియుంపుట గీళ్లగీళ్లగా । ౨౭౯
- చ. హరికిరిదంష్ట్రినాటినశి యైంగవగేళు నలిగి పూగిభు
ధరశిఖరం బనంగ నుతి చాల్చుచుంబలునా గొల్చుభూసాగి
బరిహాసనం బొనర్చు రంభభావము సిగ్గున మ్రొక్కజేయవే
నరమ్మగరాజ ! నీనఖము నాటిన చాల్చు నురోజకుంభముల్. ౨౮౦
- నీ. పరిపూర్ణచంద్రగింబమునందు చక్కలోఁగొనసాగు విమ్రమాంకుర మనంగ
కన్న గేదగితేకుకత్తులలోనులోఁ జిక్కి నగూర్చాన్నిగిభ యనంగ
వెండికంబములతో వియ్యంపుఁ బొన్నెత్తు, యమునానదింగసంఘము లనంగఁ
బ్రాలేయగిరివెస్క భారంబు వహించు, పవనపారణకులప్రభు వనంగ గ్రామ
తే. మొగమునకు బిగి గావించు మిగులుఁగన్న, దంష్ట్రికాంతర జిహ్వముఁ దటచుఁ
నలుఁగులుఁబిలుండవాలమ్ముగలుగునిన్న, గొలుతుదితిపుత్రిచేతఁకుకూలదహన ।
- తే. అని నృహర్యుతివద్య నర్దమనహస్ర, దివ్యతేజఃప్రవాహం గీర్తించి యతఁడు
తత్పదద్వంద్వమునకు పందన మొనర్చి, అపరిమితమైన భక్తి మయ్యుఁ దత్క్షణంబు.
- క. ఆశకుము నావివేగం, కాశుద్ధియు నొకపంపు ల బసంపాదిమ
ప్రాశస్త్యము నలులయ్యె ము, కనునకును పుష్పములం లిట్టివి దలఁపన్. ౨౮౩
- ఆ. అశ్రుదాదిమాససావాలవలయప్ర కాశిభిః క్షయ క్తి కల్పలతకు
మూల మనగనొప్పు నాలోకవిభునలక్ష్మి, మూల మాశ్రయించి జాలిమాలి.
- ఉ. ముత్తియము ల్పివాళదళముల్ గన నాకితిఁ గూడినట్లు లై
క్రొత్తగు నార ! వీనియపురూపపురూ పిది యంచు విస్తయౌ

మోసము; అలా॥ ౨౭౩॥ మిమ్ముటము = మిక్కుటము. పవి = పగ్రాయుధము॥ ౨౭౪॥ ఉద్దీ... వికారము - ఉద్దీపితి = మిక్కిలి వెలుగుచున్న. పరిసింధు = పిగరసముద్రమునందలి. విహృతి = విహారము చేత. భేట = చాలువాలుయొక్క. వికారము = మాటురూపము॥ ౨౭౯॥ కిరి = పంది॥ ౨౮౦॥ చక్కి = స్థానము. కన్న = లేత. బ్రాహ్మిని = బడబాన్ని. ప్రాలేయగిరి = మంచుకొండ. పవనపారణకుల ప్రభువు = శేషుడు. కుకూలదహన = కుమ్మునిప్పయినకాదా॥ ౨౮౧॥ అర్యము = గూర్చులయొక్క. పుష్పము = కన్న॥ ౨౮౨॥ ౨౮౩॥ అంధ్రమూలము = అడుగునొడలు. కాలి = దుఃఖము॥ ౨౮౪॥ అత్తి

దా త్రమనన్కులై సకలతైర్నికులున్ గొనియాడ భేకలో
కో త్రమ పెంపుఁ జిత్రివపురుజ్జ్వల మై జలజాననోద్భవా ।

౨౦౫

సీ. కమలాపుఁ డాదయింపకయమున్న బుటుకున, మునుఁగు సంగమదీర్ఘమునకునేగి
విను నై కళనిషక్తిమునివేదనినదంబు, పగుచోటనుండి లేబగటిదాఁక
మధ్యాహ్నవేళ సంప్రాశిం గు బలిపేర, గతపులాకింబులు మితము గాఁగ
సందెప్రొద్దుననుండి సవరేయిగఁగనన, సమ్ముఖమ్మునఁ గొల్చి సంవసించు

తే. శ్రీనృసింహుండు పెనుఁబాపసెజ్జ మేను, చేర్పఁ దద్దివ్యచరణరాజీవమూల
భూబిలంబున నిధ్యాత్మపూర్ణిబుద్ధి, జాగరిము నేయు శాలూర చక్రవర్తి. ౨౦౬

ఆ. రత్నరంగవల్లిరచనకుఁ దనమేను, పువ్వుగుత్తికరణి బాలుపు నిలుప
నంబుచరము వ్రాతరారంభవేళల, నృహరియగ్రవీధి నిలుచు ననఘ । ౨౦౭

క. హరిదాస మనుచుఁ దను నెల్లరుఁబేరిడి పిలువఁగలిగి ప్లవపతి గడపె
జిరకాలము పూర్వజనన, చరిత్రజ్ఞం బగుచు మోక్షసౌఖ్యాపేక్షన్. ౨౦౮

ఆ. ఇటులు కొన్నియేండ్లు లేఁగంగ నొకనాఁడు, పాండరీకనాథపర్వమనకుఁ
గన్యశుజ్జవిభునికన్యాశిరోమణి, ప్రాణసఖులు గొల్వ నడుగుదెంచె. ౨౦౯

తే. ఆత్మవాహనములనుండి యవతరించి, నారసింహఖ్యతీర్థంబునకుఁ గుఱఁగట
భైమిచెంగట విడిసిరి పద్మముఖులు, విరహిహృద్గాములగు మారుతరములనఁగ.

ఆ. మార్గభేదశిథిలమతు లంగ నలు చొచ్చి, భీమరథిఁ గలంచు తేమిక్రొత్త
వారి గోడువెచ్చవత్తు జములకాంతి, లవము ముజ్జగములఁ దవలి కలఁప. ౨౧౦

సీ. గంధవాహమున కంగారంబు లివి యంచు, వీజనంబులఁ జూచి పెగటుగదిరి
మరుబాణములసహోదరవర్గ మిదియంచు, నలరు మొగ్గలఁజూచి యలఁతనొంది
కమలారినామంబు నై కొన్న వివి యంచు, బుల్ల దీఁగలఁ జూచి పుల్లసిల్లి దిరి
శుకయుగంబులు దాము నొకచాయవివియంచు, నవశుకంబులఁజూచి నవముగ

దాపపు=అపూర్వమయిన. లైర్నికులు=తీర్థయాత్రచేయువారు. చిత్రవపురుజ్జ్వలము=నానావర్ణమైన
దేహముచేత వెలుఁగునది॥ ౨౦౫॥ నిషక్తి=హృద్పండిత. లేబగలు=నూకొద్దిదయము మొదలు పదిగడి
యలప్రాద్యగునవకునైనకాలము. సంప్రాశిండుక=తినును. పులాకింబులు=మెతుకులు. సవరేయి=
సగమురాత్రి. సంవసించుక=జుండును. పెనుఁబాపసెజ్జ=శేషకయ్యయంగు. అధ్యాత్మ=తత్త్వ
జ్ఞానముతోడి. శాలూరచక్రవర్తి=కప్పలరాజు॥ ౨౦౬॥ రంగవల్లి=ముగ్గు. అంబుచరము=కప్ప.
ప్రాతరారంభ=తెల్లవాటి॥ ౨౦౭॥ చరిత్రజ్ఞము=చరిత్రముసెఱిగినది॥ ౨౦౮॥ పెగఁగక=కడవఁగా॥
౨౦౯॥ అవతరించి=దిగి. కుఱఁగటక=దగ్గఱ. చెంగటక=దగ్గఱ. విడిసిరి=నివరించిరి. విరహిహృద్
ద్గాములు=విరహముగలపారిమనసున నాటినవి॥ ౨౧౦॥ భేద=క్రమచే. లవము=లేచును॥ ౨౧౧॥ అగా

తే. కన్యకుబ్జేశకన్యవైలుగుచెవులు. భావములబెంపునొకపులుమోవఁజేయ
బలిమినిజగ్ధైర్యములుచిక్కిఁబట్టియున్న, మునులొసర్పదురొకరీతిముఖ్యవిధులు.

తే. వనజనాభునియభిషేకమునకెకాని, కనకగర్భాదులకుఁ బాఁడుకొనఁగరాని
తీర్థకుండఁబునికరంబుఁ జెఱవఁపించి, గర్భిచనుజక్కవలచేతిఁ గప్పఁబడియె.

తే. జాటు నలరులతేనియ గారియిచ్చి, గొప్పసింగిలచు నయకాని యూర్పువెలచు
నందు నమ్యాకవిరితోట నిండుముఖుల, నగపు న నుమించునాన, లెనయము

ఆ. అవనరంబుగాచి యల్లంలిదవ్వలనుంగి సురిలు మునఁగి దండములిడి [దఱుగి,
నొప్పుముక్కునందు సూరుపు గలవేల్పుఁ, గొమ్మలంకి రాటుఁబొమ్మగోతె.

మత్రికోకిల. జాలిదక్కి మరాంతరాచవిశాలవేపలయింపఁగ
నాలగొంపిఁ దపంబునల్లుటనంబుతెల్లము దులుగ
ద్యాలికాకులనిస్తల స్తనపాఁజిమ్మగ నాభివా
తూలి కాహతఁబక్వశాల్మలిసూలికాశకలాశ్చితీన్ . ౧౯౬

శా. యోలారోహణసాహసోద్యమముఁ జూపిప్రాశ్ని సగ్ధోక్తివి
ద్యాలాలిత్యముఁ బుష్పసాయకి సపర్యాచర్యము మున్నుగా
హాలాపానివిహారము న్నడపి రుద్యతీర్థిఁ బద్మేక్షణల్
పోలుంబోలము లింతి యెన్నక మహాబోధిద్రుమచ్ఛాయలన్ . ౧౯౭

ఆ. జవ్వనంబుమదము సౌందర్యమదమును, ధనమదంబు మనసుఁ బెనుగుచుల్లెఁ
బొడల నంత శీఘ్రమదముఁ దోడ్తోఁజ్రోది, యగుచు నిగిడ నమ్మగాఱులందు.

సీ. దామోదరుఁడు యశోదాస్తన్యమానెడు, ననిమ్రొక్కువిరిగుత్తి నలిభిమింపఁ
బ్రాద్దులు చొచ్చెఁ గద్రూదేవి కిపుడని, ప్రియ మందు వేఱగర్భిణిగుఱించి

రంబులు = ఇంద్రు. విజనంబులక = విసనశిష్టలను. పుల్లడిఁగలక = సోమలతలను. పుల్లసిల్లి = వెలవెలఁ
బోయి. నవకుంబులక = లేతమాచివక్రలను. నవము = మృదుత్వము. వెలపు = అందము॥ ౧౯౨॥
పాఁడుకొనక = స్థిరముగా నిలవ. తెఱవపిండు = స్త్రీలగుంపు. గర్భి = గంభీరమయిన॥ ౧౯౩॥ నయ =
మనోజ్ఞము. ఆఁకవిఁదోటక = కట్టుకొవలిగలపూఁదోటయందు. సాన = నూఁగు॥ ౧౯౪॥ ౧౯౫॥
జాలి = శంక. వేదులయందక = అరుఁగులయందు. కోనాలగొండిక = మిక్కిలి యిటుకైన నీఁకటి
మూలయందు. తొల్మలు = ధైర్యములు. తూలుక = చలించును. నిక్కుల = ఈడులేని. చాతూలికాహాలికా =
గాలిపోతుడుచేతి. శాల్మలితూలిక = మూరుగుదూది॥ ౧౯౬॥ చాటు = ప్రోత్తిరూపమయిన. సగ్ధోక్తి =
ప్రియవచనము. లాలిత్యము = తిన్నదనము. సపర్యాచర్య = పూజచేయుట. హాలా = మద్యము.
పోలుంబోలములు = యుక్తాయుక్తతలు. బోధిద్రుమ = రాచిమ్రొనియొక్క॥ ౧౯౭॥ జవ్వనంబు =
యౌవనము. ప్రోది = పోషణము-వృద్ధి॥ ౧౯౮॥ అలి = తుమ్మెద. పావని = భీమని. భణిశేతు = దుశ్శోభ

పావనిగదనొచ్చె ఘోకేతుతొడలని, యడలునేనుఁగొచ్చే నరఁబులొడుఁగ
బడఁగాగ్ని జడధి వెల్వడియెను నని చూపుఁ, గానఁబూచినకింశుకముచెలులకు
తే. శేషవృత్తిమేరుశిఖరమనీమఁ బొగడు, నంచకౌఁగిటనున్న హేమాంబుజంబుస్య.
పూర్వమగువిన్నిమది వెడపొడముదేర, మధుమదక్షిణ యగునొక్కవిధునిభా
సీ. సుధయొల్కునెఱివేఱిసోమార్థమునుబోలి, చెమరించె దుర్గలేజెమరునొసలు
కుక్కురభర్తృదృగ్గోళంబు శీఘ్రసం, సేవసంబునుబోలె జేవుజించె
విష్ణు నన్యాసక్తు పీఠించుటనుబోలె, ముక్తకేశిణి గాముముడి జనించె
ద్వరితనిశ్వాసవేదనవోలెఁ గంపించె, విజయుని వదనాంబుదదళము.

తే. పరమపావన మైన తత్పాండరీక, పుణ్యదీర్ఘావకాశి మపూర్వసిద్ధిఁ
బెనఁచు నృపకన్యకాసఖిజనులపివిధి, విలసనంబుల జనియించు నలుక ననఘ !

క. పొడగఁగిరి పడఁతు లయ్యెడఁ, బొడలపొడలయొడలితపసిపుట్టువుఁ గప్పక
జడభరితనిభము నంహరి, యడుగు బుడమిసరియ వెడలి యట చనుదేరన్.

చ. కనకముపేరిరోహణనగంబా సుధాంబునిధానగర్భమో
యనిమిషకార్యకం బునయ మయ్యెడు నొప్పగునొక్కొ దీనిపు
ట్టినకడ యంచు విస్మయము డింపక చంపకపుష్పనాసికల్
చొనిపిరి చాలుఁజూపు వలచుట్టును దద్దురపట్టభద్రునిన్.

౩౦౨

తే. కంఠకము గాదు కేళీశుకంబు గాను, పల్కువీశియ గాని దర్పణము గాదు
వర్ణపిశునంబుఁ బట్టఁ బల్వరునఁ జిరి, చంచలాక్షులు చెపలప్రచార లెందు.

తే. యువజనంబులఁ దనయుఁ దవులుపఱచు, కీలు గలిగిన యొకనిలవీలవేసి
తురుము విరిదండయురివారిచరిముఁజిక్కు, పఱపనేరకమదిఁజిక్కు వడియొడన.

తే. చొచ్చిచనఁబట్టుటకు నొక్కమచ్చెకంటి, మ్రోలఁబఱచిన బేలదద్దురముదాఁటె
దొంటిపుట్టునఁ దనయంటు నంటువారి, మీఁచిమమకారనది ద్రెవ్వనిఁదుకరణి.

క. అవర్షాభూవిభునకు, హావళి దఱచయ్యె బిసరుహాక్షులచేరిక
రాహునకువై కుంఠపు, రావాసస్త్రీలచేతియలజడివోలెన్.

౩౦౩

నని. అడఁక = దుఃఖించును జడధి = కముద్రమునుండి. కానక = అడవియందు. వృత = అవరింపఁ
బడిన. క్షిబ = ముదించినది. ౨౯౯॥ చెమరించు = చెనుటపట్టు. కుక్కురభర్త = కుక్కురరాజు - భార
వుడు. శేవుజించెక = ఎట్టువాడెను॥ ౩౦౦॥ సరియక = సందును॥ ౩౦౧॥ రోహణనగంబా =
రత్నపర్వతమో. అంబునిధాన = సముద్రముయొక్క. అనిమిషకార్యకంబు = ఇంద్రధనుస్సు. దద్దురప
ట్టభద్రునిక = కిప్పలరాజును॥ ౩౦౨॥ వర్ణపిశునంబుక = కప్పను॥ ౩౦౩॥ కీలు = నేర్పు. తురుము =
కొప్ప॥ ౩౦౪॥ బేల = మూఢము. దద్దురము = కప్ప॥ ౩౦౫॥ వర్షాభూ = కప్ప. హావళి = ఉపద్ర

ఆ. పూర్వజన్మకుంభభూశిష్యముఖ్యుఁడు, భేదరూపకూపబింబితౌగడు
ప్రయుతనుతుఁడు దన్వైపుపడఁడయ్యె భూపాల, తిలయసఖులచేలి ధాతృరిసయి ।

క. సంనాధపుత్రి యత్తిటి, నరుతుచకి య జఘనభారముతి యయ్య మదిక
ధరియించె గార్వభంముక, గరిగహాన్వీపసహితాత్మకృత్తిక గోత్రక. ౩౦౮

ఉ. పన్నెడ మెద్దియె నిగుఁడు పట్టనఁ జూడుఁడు దీని యందు నా
కన్నియ చిన్నిన న్వలయఁగాఁ నలికల్పిచులఁ గుసూద్యమ
చ్చన్నియనస్కలం పగడి చంపలఁ గంచికలాపవాగిరీ
సన్నహానంబునక సలలజంబులలామముఁ బట్టె నుబ్బుచునీ . ౩౦౯

తే. సర్వతీర్థప్రదేశప్రశస్తమితీకి, గాంధీ దన్వైపు దన కర్పి వాంచున కొ
తివులువడియందు నిరుణదంతి వశింగా, పడఁట యురిఁ బసెమెడిచ్చు పసిఁడిరిశన.

సీ. పుణఁగా నాడిగమియ ప్పొన మించు నాడిగమ, మించున సకల నాడిందినట్లు
లారఁమదిత్రళకలు గంబా మదహగ, కమిగీపడిమి క్కగండుఫలక
యగుచు నించుక పడి యుడించి కప్పి, నెఱచినసూక్ష్మవృక్షప్రమి
వైచి తచ్చాపంబువలన సఖజనంబును దాను దిద్దకమునకు భంగ్య

ఆ. యయ్య నిట్లు తనకు ననురూపతనురూప, లిలముల దలిర్చు నాలిపంగు
గలుగుటయును నయతఁడలఘుసంసారాన్ధి, సేదు నానోయితి గునుమడింప.

తే. అధిపతనయకు మాను బహిఃప్రాణము లగు, చామలవాదు చా రల్లననిదాయ
లైరి మండుకసార్వభూమార్థతనువు, లై నదినముల నాపత్నియ మెంతికిడి.

ఉ. నున్ననిమోము మీసముల నూఁగును జెన్నఁగొని మున్న యా
సన్నముగా గృహస్థులకు సగ్రహవై మను మంచు మున్ను వే

కము. అలఱడి = శ్రమము॥ ౩౦౭॥ కుంభభూ = అగస్త్యుని. తివులుపడఁడు = చిక్కఁడు. తివులుపడఁ
డయ్యెను = చిక్కకపోయెను॥ ౩౦౮॥ కచ = కల వంద్రశలయు. జఘన = మడికల్లుయొక్కయు.
ధృతినిక = ధరించుటను॥ ౩౦౯॥ పన్నెడము = పండెము. తనూద్యమచ్చన్నమనస్కలక = కొంచెత్త
ప్రాయత్నముచేలి కప్పఁబడిన మనసుగలవారిని—విశేషప్రయత్నములేనివారిని. తెగడి = నిందించి.
వాగురి = ఉరి. సన్నహానంబునక = ఆయత్తిపొటుచేత. ఉబ్బుచుక = కంతోపించుచు॥ ౩౦౯॥
కాంచక = మెలనూలునందు; కించియందు. తిగుట = చిక్కుకొనుట; ఆసక్తఁడగుట. వరిగదంతా
వలంబు = కప్ప. రశన = మెలనూలు॥ ౩౧౦॥ మించు = మెఱపు; విధము. సకల = నాన్యు. కాముడి =
వెన్నెలచేత. పరిష్కృతి = అంతటను తడిసిన. ఇంచుకవడి = కొంచెముశీత. అలిపిండు = పెండ్లానము
మాను॥ ౩౧౧॥ చామలఁజ్జీలు. దాయలు = పగవారు. అర్ధతనువులు = అర్ధదేహములు - భార్యలు.
సాపత్నియము = సవతితనము॥ ౩౧౨॥ వేగన్నులవేల్పు = ఇంద్రుఁడు. సాదనతిక = కాళ్లకు మొక్కుట

- గన్నులవేల్పు దెల్పు నది గా కని వాడము నేయం గై గగ్గనం
పన్నుఁడు దేర్పఁగాఁ దొణఁగఁ బాడవతిం గుపితప్రియాతతిన్. 3౧౩
- జే విగమిళయఁ జేయుదూవుల వేట్ల నెన్ను,వాడు వాఁగలమునిశాపవర్ణతతుల
రానిగొడుకై న యిల్వలారాతిచట్టు, మనసుగరఁగించి మమతలఁ పెనఁగఁగావ,
జే. న్వాతనే ఘంటుచినుకులు వనధిశు క్తి,వితతి మూఱ్ఱాచునై మా క్తికతవహించు
కరణి నయుతునిప్రేమ శక్త్యాంతిలంచు, నిలిచెఁబర్యాచుపాత్రతానియునుసరణి.
౪. మునిపతిః రాజసుతికును, గనయుఁడు జన్మించెఁ గంటి దచ్చాపపుః
ర్లును పరసె జ్ఞానచంద్రుఁడు, గనుపట్టె విష్ణుపతము గాఁగనచ్చెన్. 3౧౪
- ఎ. సలహించు దిగుట మంగపాలసమశీలుం గుప్రచుతఁడనుచరిత్రం బద్భుత
రి సైకపాత్రంబయ్యె నిట్లు. 3౧౫
- క. గృహమేధిధర్మవర్ణా,సహమతి యగు కుమతి యయుతుచందమున నుడు
స్వహండుఁబ్రాహ్మణ, గుహఁ బడు నని వింటి మును ముకుందునిచేతన్. 3౧౬
- ఆ. విష్ణుభక్తు లై వివేకు లై తృప్తాచి,దూరులై స్వకుశీ పూరణంబు
సమయసంభృతార్థసంతృప్తిగాఁ గోరి, నడచువారు భవముఁ గడచువారు.
- నీ. అని పార్వతీనాథుఁ డమరసంయమిఁ జూచి, పరమభాగవతప్రపత్తి గలుగు
నీ విట్లు ప్రార్థింప నిఖిలోన్నతము లగు,దైవతక్షేత్రతీర్థములమేళ
నం బెఱింగించితి నానాకథానిధా,నం బగుదాని నెన్నఁడును దీని
వైష్ణవధర్మప్రపత్తనం బెడలివ,యనదుల కెఱుక సేయకుము నీవు ద్రురాప
తే. గు ప్తముగఁజేయుమనుచు భక్తనకుఁమొక్కి, ముని మునిధ్యేయ! నీకతంబున
హంసశ్లేత్రరాజస్వరూపమెఱుగఁ, గంటి గరిగంటి గాని సౌఖ్యములు గంటి.
- ద. భయము నడల్పి దూఱములఁ గాచి ముఖంబులఁ బ్రోదిచేసి త
ద్దఁయుఁ దిలకించి నయగుగుడమ్ముల నిమ్ములఁ గొల్పి నిర్మలం
క్రయ మొనరించు నా కింక నసాధ్యము లే దిది యట్లు యోను ని
ర్భయభవసాగర త్తరిణనావికు లాదిమవైష్ణవాశ్రమం.
- క. అని పాపాపున్యంబుగ, వనజాననమాతి మొక్కి వలగొని హయ దీ
హ్మని పొండరికమునకుఁ, జని భైమం దీర్థమాడి చక్రి భజించెన్. 3౧౭

చేత 3౧౩: శాంతిగొడుకు = చలించువాడు. చట్టు = శిష్యుఁడు. 3౧౪: 3౧౫: ఇల్లు = దివ్యతీ.
విష్ణుపతి = అకౌశము; విష్ణుదేవునిపాదము 3౧౬: సలహించు = మాటతోఁగూడినవాడు
3౧౭: భక్తు = కవనము. అనకామతి = సహింపనిబుద్ధిగలవాడు. 3౧౮: భవము = జన్మము 3౧౯:
ప్రపత్తి = భక్తిపూర్వకకరణాగతి. ఎడలివ = చెడిన. అనదులకు = అల్పులకు. దురాప = పొండరాని.
గరిగంటిగాని = తఱుంగని. 3౨౦: ప్రోదిచేసి = పోషించి. తిలకించి = చూచి. 3౨౧: హంసపున్యం

క. భజియించి తల్పిసాద, వ్యజనానిలశమితతాపుఁడై యిప్పుఁగ న
బ్రజసూతి దక్షిణద్వా, రజగతి నున్నాఁడు సుస్థిరప్రమదమునన్ . ౩౨౩

క. అని కథకుఁడని శౌనకముఖ, మునులకు హరిదివ్యచరితములు దిగితతమో
గినకరిగిరికాయితములు, వినిసంచెఁ గళావతీశ వేదాద్రీశా । ౩౨౪

శా. దిగ్గంతావళికర్ణ చాలనసముద్వేల్లన్మరుత్పల్లవ
స్రగ్ధీప్రప్రకటప్రతాపశిఖసంఘన్నాఖలాశాఁగి । స
మృద్ధానాభరణామరస్రమ ! రమాప్రాచిభక్త్యులు ।
ప్రాద్విక్సేననిరీతాధిపసభాపద్మాకరాహస్కురా । ౩౨౫

క. విద్యత్కుముదనిశాకర !, విద్యేషివయాధనాధవేశంతమదాం
ధద్విరద ? కీర్తిసంవృతి, సద్విప ? దిలీపభూపసగ్ధశాఁగిపా । ౩౨౬

మూలిని. సరసగుణరతీశా ! పట్నహస్రాస్వయేశా ।
నిరవధికుణాబ్ధీ ! నిత్యసత్యోపలబ్ధీ ।
హరిహయసమశోగా ! యాచమానానురాగా ।
కరగతనిగమాళీ ! కావ్యకృత్పద్మహేళీ । ౩౨౭

గద్యము. ఇది శ్రీమత్పాండుమహానాథ నిరవధి కృపాపరిపాక పరిచిత సరసకవితా
సనాథ రామకృష్ణకవినాథప్రచీతగ జై న పాండురంగమాహాత్మ్యం బను
పరమభాగవతిచరిత్రంబునందు సర్వంబునుబంచమాత్మాసము.

బుగళామాణిక్య, వనాననసూతి = నాండుఁడు. కలగొని = ప్రదక్షిణముచేసి ॥ ౩౨౨ ॥ వ్యజన =
విసనకట్టవలని. శమితి = అశ్రుపడి, జగతి = భూమియంగ ॥ ౩౨౩ ॥ కిరణాయితములు = కరణము
లయినవి ॥ ౩౨౪ ॥ దిగ్గంతావళి = దిగ్గజములయొక్క. నాలం = పరింపఁజేయుటచేతి. సముద్వేల్లత్ =
మిక్కిలికొంచున్న. మురుత్పల్లవ = గాలిచిగుళ్లయొక్క. స్ర = సురుయొక్క. ప్రకట = ప్రసిద్ధిపఱి
చెడి. ప్రతాప = ప్రలాసాన్నిచేతి. సభాపద్మ = లెస్సగా గప్పుచు. అభూతాంత = ఎల్లదిక్కుల
కొనలుగలవాఁడా. సమృద్ధి = లెస్సయి. దాన = తాపదేతి. అధరిత = క్రంగుపఱుపఁచి. అమర
ద్రుమ = దేవవృక్షుగలవాఁడా । దేవసీరికాధిప = వింహసనాధిపకులయొక్క. పద్మాకర = తామర
కొలఁకులకు. అహస్కురా = మాయుఁడా ॥ ౩౨౫ ॥ విద్యేషి = శత్రువులయొక్క. వయాధనాథ =
సేనానాయకులనెడి. వేశంత = నీటిపడియలకు. మదాంధ = మదముచేత కన్నుగానని. ద్విరద = వీనుఁడై
నవాఁడా ॥ ౩౨౬ ॥ పట్నహస్రాస్వయేశా = అరుచేలకులమునకు ప్రభుఁడా । నిరవధికుణాబ్ధీ =
మేరలేనిమంచగుణములకుసమద్రుఁడా । నిత్యసత్యోపలబ్ధీ = కాశ్యపమా నిజమునైన బుద్ధికాశల్యము
కలవాఁడా । కరగతనిగమాళీ = హస్తగతమైన వేదపట్టులుగలవాఁడా । కావ్యకృత్పద్మహేళీ =
కవిశ్యుల నెడితామరలకు మాయుఁడా ॥ ౩౨౭ ॥

